

T.C.
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Akdeniz Dünyası Araştırmaları Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

XVI. Yüzyıl Alman Seyahatnamelerine Göre Akdeniz

Ergün Özsoy
2501080006

Tez Danışmanı:
Prof. Dr. İdris Bostan

İstanbul 2010

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüz AKDENİZ ARAŞTIRMALI Bilim Dalında 2501080006 numaralı ERGÜN ÖZSOY'un hazırladığı "XVI.YÜZYIL ALMAN SEYAHATNAMESİNE GÖRE AKDENİZ" konulu YÜKSEK LİSANS/ DOKTORA TEZİ ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 15.Maddesi uyarınca 29.06.2010 Salı günü saat 12.00'de yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin ~~KABULÜNE~~'ne* OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ(*)	İMZA
PROF.DR.İDRİS BOSTAN	Kabul	
PROF.DR.FERİDUN M.EMECEN	Kabul	
PROF.DR.FAHAMEDDİN BAŞAR	Kabul	
PROF.DR.MEHMET CANATAR	Kabul	
DOÇ.DR.MAHMUT AK	Kabul	

XVI. Yüzyıl Alman Seyahatnamelerine Göre Akdeniz

Ergün Özsoy

ÖZ

16. Yüzyıl, Akdeniz Dünyası'nda birçok önemli gelişmenin cereyan ettiği, daha sonraki zamanlarda bütün dünyayı etkileyecek olan siyasi, ticari ve kültürel olayların birbirini takip ettiği bir yüzyıldır. Bir taraftan Amerika kıtasının keşfinin sonuçları yavaş yavaş Akdeniz'i etkilemeye başlamış, diğer taraftan Osmanlılar, Mısır, Rodos, Kıbrıs gibi yerleri fethedip Ege Denizi ve Doğu Akdeniz'i tamamen kapatarak Akdeniz'de ağırlıklarını hissettirmiştir. Bu dönemi birinci elden tanıkların gözleriyle görmemizi sağlayan seyahatnamelerin Akdeniz hakkında vermiş olduğu bilgiler, bu tezin konusudur. Seyahatname kültürü çok eskilere dayanan ve bol malzeme sunan Alman seyahatnamelerinin 16. Yüzyılda yazılmış olanlarından örnekler bu tezde incelenmiştir. Seyahatnamelerde yer alan Akdeniz anlatımları ele alınarak 16. Yüzyılda Akdeniz'in Alman seyyahların gözünden nasıl görüldüğünü sergilemek amaçlanmıştır. Giriş bölümünde seyahatnameler ve kaynaklardan bahsedilmiş, birinci bölümde seyyahların yola çıkmaları ve bu esnada yapılan faaliyetler, ikinci bölümde seyyahların Akdeniz'deki yolculukları ve uğradıkları yerler, üçüncü bölümde ise varış noktaları ve izlenimleri üzerinde durulmuştur.

Mediterranean in the XVIth Century as Reflected In the Contemporary

German Travel Accounts

Ergün Özsoy

ABSTRACT

It is the Sixteenth Century when the Mediterranean world was the setting of various important developments took place and when various political, commercial and cultural events to shape the whole world in the following eras. While the results of the discovery of the Americas began to effect the Mediterranean lands Ottoman conquest of Egypt, Rhodes, Cyprus as well as some other territories marked the Ottoman coverage of Aegean Sea as well as the Levant and thus the Ottoman power to be felt in the Mediterranean world. The subject of this thesis is to make a survey of the information about Mediterranean given in the travel accounts being texts created by the eye witnesses of the said period. The thesis covers the selected examples of the 16th Century German travel accounts which have diversified information as texts having their root in an old travel culture. By making use of this subject matter the thesis is aimed to draw a general picture of the 16th. Century Mediterranean as reflected from the perspectives of the German travelers.

In the introduction information about travel accounts and other sources is given. Chapter I, examines the departure ports and the preparations for travel, Chapter II, examines Mediterranean voyages of the travelers and the ports they reached while Chapter III gives the information about the destination ports.

ÖNSÖZ

Akdeniz Dünyası alanında yapılan çalışmalar giderek önem kazanmaktadır. Akdeniz, çeşitli kültürlerin, genişçe bir alanda, hem buluştuğu hem de ayrıldığı bir coğrafya, aynı zamanda bu kültürlerin ortaklaşa tarih oluşturduğu bir sahnedir. Akdeniz, denizler, karalar, nehirler, göller ve dağlar kadar, diller, dinler, kültürler ve değerlerin iç içe yaşadığı bir beşiktir. Bu zenginlik göz önünde bulundurulduğunda, Akdeniz Dünyası daha araştırılacak pek çok alanı ile önümüzde durmakta, adeta kazdıkça yeni eserler veren bir arkeoloji sahasına benzemektedir.

Akdeniz’de seyahatler, ilk olarak ticari sebeplerden başlamış olsa gerektir. Zaman içinde siyasi, askeri ve ticari sebepler kadar kutsal topraklara yapılan yolculuklar da önem kazanmıştır. Bu seyahatler sırasında tutulan günlükler ve yazılan seyahat anlatıları devrin birinci elden tanıklığı olması bakımından önem arz eder.

Seyyahların yazmış oldukları metinler her zaman ilgi çekmiş olmakla birlikte bu metinlerin nihayet yola çıkış amacı veya yazarının sosyopolitik durumu ile birlikte değerlendirilmesinde fayda vardır. Bunun yanında kişinin seyahat süresi de önemlidir.

Bu tezde, 16. Yüzyılda Akdeniz’de seyahat etmiş olan Alman seyyahlardan bir kısmının yazdıkları konu edilmiştir. Farklı zamanlarda farklı amaç ve sürelerde gerçekleşmiş seyahatlerden aynı rotada gidenler olduğu gibi, rotaları farklılaşanlar da olmuş, benzer anlatımlar yanında çeşitli biçimlerde birbirinden ayrılanlar, ayrı konuları dile getirenler de olmuştur. Bu benzerlikler ve farklılıklar birlikte verilmek suretiyle seyyahların gözlemleri aracılığı ile Akdeniz Dünyası hakkında yeni bilgilere ulaşılması amaçlanmıştır.

Tez, giriş ile üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde , seyyahların Alman Topraklarından Akdeniz’e açılacakları noktaya kadar olan yolculukları, yolculuğa çıkış amaçları, bu yolculuklara çıkış için yaptıkları hazırlıklar, gemilerin taşıdığı yük ve ticari mallar, gemilerde bulunan mürettebat ile daha ziyade çıkış noktaları olarak

öne çıkan Venedik, Marsilya ve Modon limanlarının seyahatnamelerdeki yansımaları üzerinde durulmuştur.

İkinci bölümde, artık yola çıkmış olan seyir halindeki seyyahların, yolculukları sırasında izledikleri güzergahlar, rüzgarın bu güzergahlara etkileri, bu yollarda bulunan korsanlar ve uğramış oldukları limanlar üzerinde durulmuştur. Uğrak noktaları bazı değişiklikler gösterse de öne çıkan limanlar hakkındaki bilgiler derlenmiştir. Bu limanlar şunlardır: Dubrovnik, Korfu, Girit, Rodos, Kıbrıs. Ayrıca daha az bahsedilen diğer limanlar, Diğer Uğraklar, başlığı altında incelenmiştir.

Üçüncü bölümün konusu, seyyahların ulaştıkları noktalar, yani varış limanları ile burada karşılanmaları sırasında yapılan işlemler ve edindikleri ilk izlenimlerdir. Bu bölümde, seyyahların çokça anlatmış olduğu limanlardan Yafa, Trablusşam ve İskenderiye anlatımları ele alınmış ayrıca Türkler, Osmanlı İmparatorluğu ve İslam dini hakkındaki düşünceleri genel hatlarıyla aktarılmaya çalışılmıştır.

Ekler kısmına, tezde incelenen seyahatnamelerin topluca görülebilmesi bakımından yıl, rota, kaynak gibi bilgileri içeren tezde incelenmiş olan seyahatnamelerin listesi ve çevirisi Almanca metinlerden yapılmış olan iki adet seyahatname örneği konmuştur. Bu seyahatnameler bildiğimiz kadarı ile ilk kez Türkçe olarak, bu tezde yer almaktadır.

Konuyu bana önererek tezin ortaya çıkmasına vesile olan, teşvik ve önerileriyle beni yüreklendiren danışmanım Prof. Dr. İdris Bostan'a teşekkür ederim. Almanca metinler konusunda sorularıma cevap veren, Prof. Dr. Christoph Schröder, Dr. Günter Seufert, Martin Thoma ve Ulrike Bunk'a, ayrıca çeşitli konularda yardım ve desteklerini görmüş olduğum Yard. Doç. Dr. Dursun Köse, Nazlı Pişkin ve Sinan Dereli'ye, araştırma safhasında yararlandığım Orient Enstitüsü ve Alman Arkeoloji Enstitüsü yetkililerine teşekkür borçluyum.

Destekleri için eşime ve kızlarıma bilhassa sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ergün Özsoy

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT.....	i v
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
RESİMLER.....	ix
KISALTMALAR.....	xi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

YOLA ÇIKIŞ

1. Almanya'dan Akdeniz Kıyılarına	7
2. Amaçlar.....	15
3. Hazırlıklar.....	19
4. Gemiler.....	24
5. Yükler.....	32
6. Gemilerde Mürettebat.....	36
7. Çıkış Limanları.....	40
a - Venedik	40
b - Marsilya	47
c - Modon.....	51

İKİNCİ BÖLÜM

AKDENİZ'DE YOLCULUK

1. Güzergahlar (Haritalar).....	55
2. Rüzgarlar ve Fırtınalar	64
3. Korsanlar.....	69
4. Uğrak Noktaları.....	73

a - Dubrovnik.....	73
b- Korfu.....	76
c - Girit.....	79
d - Rodos.....	84
e - Kıbrıs.....	95
f - Diğer Uğraklar.....	103
(1). Zante.....	103
(2). Demre, Kekova, Antalya.....	103
(3). Sakız Adası.....	105

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

VARIŞ NOKTALARI ve İZLENİMLER

1. Varış Limanları.....	106
a-Yafa	106
b- Trablusşam.....	114
c- İskenderiye	120
2. Karşılama ve İşlemler.....	127
3. İzlenimler.....	134
a - Türkler ve Osmanlı İmparatorluğu.....	134
b - İslamiyete Bakış.....	148
SONUÇ.....	153
BİBLİYOGRAFYA.....	156
EKLER.....	164
A- Tezde İncelenen Seyahatnameler Listesi.....	164
B - Hans von Redwitz Seyahatnamesi 1467.....	167
C- Franziskus Billerbeg Seyahatnamesi 1581 – 1582.....	175

RESİMLER

Resim 1: Melchior von Seydlitz seyahatnam esinin kapağında yer alan resim.....	15
Resim 1: Salomon Schweigger seyahatnamesinin kapağı.....	16
Resim 3: Kutsal Topraklara giden gemileri göst eren gravür.....	19
Resim 4: Salomon Scewigger'in Kudüs'e gitmek için aldığı pasaport	22
Resim5: Franziskus Billerbeg'in mektup biçimindeki seyahatnamesi kapak resmi... 26	
Resim 6: Salomon Schweigger seyahatnamesinde gemiler ,	28
Resim 7: Kitab- ı Bahriye'de Venedik.....	40
Resim 8: Otto Heinrich seyahatnamesinin ilk sayfası	42
Resim 9: İtalyan ressam Giovanni Antonio Canal'ın 1732 tarihli Bucintoro ve La Sensa festivalini gösteren resmi	46
Resim 10: Sebastian Münster'e ait Marsilya gravürü, 1575	47
Resim 11: Bernhard von Breydenbach, Modon Limanı, 1486.....	51
Resim 22: II. Friedrich'in Akdeniz güzergahı , 1507.....	57
Resim 13: Bernhard von Hirschfeld'in Akdeniz güzergahı , 1517.....	58
Resim 14: Otto Heinrich'in Akdeniz güzergahı , 1521.....	59
Resim 15: Peter Füssli'nin Akdeniz güzergahı , 1523.....	60
Resim 16: Melchior Seydlitz'in Akdeniz güzergahı , 1556.....	61
Resim 17: Krafft ve Rauwolf'un Akdeniz güzergahı , 1573.....	62
Resim 18: Salomon Schweigger'in İstanbul'dan Kudüs'e yaptığı yolculuğun güzergahı, 1581.....	63
Resim 39: Kitab-ı Bahriye'de Dubrovnik.....	73

Resim 20: Braun ve Hogenberg, Korfu, 1575	76
Resim 21: Braun ve Hogenberg, Girit, 1575	79
Resim 22: Hartmann Schedel, Rodos, 1493	84
Resim 23: Magosa, Henry de Beauvau 1615	95
Resim 24: Henry de Beauvau, Yafa Limanı 1615.....	106
Resim 25: Yafa'dan eşeklerle Kudüs'e giden hacılar, Schweigger, 1589.....	112
Resim 26: Don Aquilante Rocchetta, Trablusşam, 1630	114
Resim 47: Salomon Schweigger'in hac yaptığına dair aldığı belgenin mührü.....	118
Resim 28: Braun ve Hogenberg, İskenderiye, 1575.....	120
Resim 29: Schweigger ve İskenderiye'de beraberindeki kişiler.....	123
Resim 30: Leonhard Rauwolf seyahatnamesinin kapak resmi, 1582.....	127
Resim 31: Leonhard Rauwolf seyahatnamesi ikinci bölüm kapak resmi, 1582	134
Resim 32: Sofrada Türkler, Schweigger, 1589	140
Resim 53: Bayramda eğlenenler, Schweigger, 1589	145
Resim 34: Selimiye Camii, Edirne, Salomon Schweigger, 1589	148
Resim 35: Camilerde mahyalar, Schweigger, 1589	151
Tablo 1: Rüzgarlar Tablosu.....	68

KISALTMALAR

Bkz.	: Bakınız
c.	: Cilt
çev.	: Çeviren
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
s.	: Sayfa
YKY	: Yapı Kredi Yayınları
Yay.	: Yayınları
ZDPV	: Zeitschrift des Deutschen Palaestina -Vereins (Alman Filistin Derneği Dergisi)

GİRİŞ

Akdenizli doğulmaz, Akdenizli olunur.

Predrag Matvejević

Fernand Braudel, Akdeniz'in, üzüm bağları ve zeytinlik manzaralarından daha fazlası olduğunu söyler.¹ Burası insanın ortaya çıktığı coğrafyadır.

Akdeniz algılarını belli kalıpların dışına çıkarmak, deniz, güneş, zeytin ağaçları ve üzüm bağları ile sınırlamamak gerekir. Matvejević'in dediği gibi "Akdeniz'in sınırlarını ne zaman, ne de mekan belirlemiştir."² Bu sınırların nasıl çizileceği, tam olarak neyin temel alınacağı da sorular arasında dır. En iyisi Akdeniz'i kendi ölçütlerine göre değerlendirmektir.

Peregrine Horden ve Nicholas Purcell ise tarihçilerin Akdeniz'e bakışını değerlendirirken bu denizin görünüşünü, Klasik Dünya, Romantik Akdeniz ve Akademik Akdeniz olmak üzere üç ayrı başlık altında incelemiştir.³

Faruk Tabak, Solan Akdeniz, adlı eserinde "Akdeniz, 14. Yüzyıldan 16. Yüzyıla kadar olan dönemin büyük bölümünde bir dünya sahnesi olmuştur"⁴ derken bu dönemin önemini vurgular. Gerçekten de bu dönemde gerçekleşen olaylar tüm Akdeniz dünyasını etkileyecektir.

16. Yüzyılı, Akdeniz Dünyası bakımından ilgi çekici hale getiren birtakım gelişmelerden söz etmek mümkündür. Akdeniz'in geleceğini belirleyecek ve belki de 16. Yüzyılın Akdeniz'in son yüzyılı olarak değerlendirilmesine sebebiyet verecek olan Yeni Dünya'nın keşfi, Akdeniz'in binlerce yıllık kurulu düzenini değiştirmiştir.

Doğuda giderek güçlenen Türk İmparatorluğu bu devrin haleti ruhiyesine etki eden bir başka faktördür. Osmanlıların 1517 yılında Kudüs'ü ve Mısır'ı fethi, bundan

¹ Fernand Braudel, **The Mediterranean And The Mediterranean World in The Age of Philip II**, University of California Press, Los Angeles, 1995, cilt 1, s.26 .

² Predrag Matvejević, **Akdeniz'in Kitabı**, İtalyanca ve Fransızca'dan çeviren, Tolga Esmer, YKY, İstanbul, 2004, s.26.

³ Peregrine Horden ve Nicholas Purcell, **The Corrupting sea, A Study of Mediterranean**, Blackwell Publishing, 2000, s.26.

⁴ Faruk Tabak, **Solan Akdeniz**, YKY, 2010, s.36.

dört yıl sonra bir Noel günü Rodos'a girmesi,⁵ Kanuni Sultan Süleyman'ın Adriyatik kuzeyinde, kara Avrupasındaki fetihleri, Kıbrıs'ın da alınarak bütün Doğu Akdeniz'in Osmanlı hakimiyetine geçmesi, 16. Yüzyılı, etkileri sonraki yüzyıllara taşan bir dönem haline getirmiştir. Bunlardan başka Hristiyanlık içinde yeni bir mezhebin ortaya çıkması ile Avrupa'da başlayan mücadele, Osmanlı, İran, Habsburg, Venedik ilişkileri ve çekişmeleri, korsanlar gibi etkenleri saymak mümkündür.

Geçmiş dönemleri, o devirde yaşamış insanların gözleriyle görebilme imkanını sağlayan seyahatnameler ve elçilik günlükleri tarih araştırmalarının klasik kaynakları arasında kabul edilmişlerdir. Dolayısıyla seyahatnameler çeşitli yönleriyle inceleme konusu yapılmaya ve tarih araştırmalarına kaynaklık etmeye devam etmektedir.

Bu tezde, Akdeniz dünyasının öne çıkan dönemlerinden 16. Yüzyıl'da, Akdeniz'de çeşitli nedenlerle seyahat etmiş olan Almanların yazmış olduğu seyahatnamelere göre Akdeniz'in anlatımı sergilenmeye çalışılmıştır.

Tezde ele alınacak seyahatnamelerin tespit edilmesi sırasında öncelikle bazı kataloglarla, seyahatnameleri topluca değerlendiren eserler taranarak tez içeriğine ve amaca uygun seyahatnameler belirlenmeye çalışılmıştır.

16. Yüzyıl Alman seyahatnamelerinin tasnif edildiği çeşitli kataloglar mevcuttur. Bunlardan Stephane Yerasimos'un eserinde bulunan seyahatnamelerin incelenmesi sonucu, doksan dokuz adet Almanca yazılmış seyahatname tespit edilmiştir.⁶

Werner Paravicini'nin Christian Halm ile birlikte, Alman seyahatnamelerini tasnif etmiş olduğu çalışmasında 1334-1336 tarihli Wilhelm von Boldensele'den başlayarak 1531 tarihli Herberstein'e kadar olan 154 seyahatnameye yer verilmiştir.⁷

⁵ Nicolas Vatin, **Rodos Şövalyeleri ve Osmanlılar, Doğu Akdeniz'de Savaş, Diplomasi ve Korsanlık**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, Temmuz 2004, s. 346.

⁶ Stephane Yerasimos, **Les Voyageurs dans L'empire Ottoman XIVE-XVIE siecles**, Societe Turque d'Histoire, Ankara, 1991.

⁷ Werner Paravicini, **Kieler Werkstücke, Reihe D: Beiträge zur europäischen Geschichte des SpätenMittelalters 4 Europäische Reiseberichte des späten Mittelalters Eine analytische Bibliographie Bd.4/1 Deutsche Reiseberichte bearbeitet von Christian Halm**, Verlag Peter Lang

Alman seyahatnameleri ile ilgili yeni ve kapsamlı bir çalışma 2006 yılında Ralf C. Müller tarafından hazırlanmış olan, Osmanlı İmparatorluğunda Seyyahlar ve Göçmenler adlı prosopografi çalışmasıdır. Bu eserde, 1396 Niğbolu Savaşı ile 1606 Zitvatorok anlaşması arasında geçen süre zaman aralığı olarak belirlenmiştir. Ralf C. Müller, Niğbolu Savaşı'nda esir düşen Johannes Schiltberger ile 1611 yılında köleliği sona eren Johann Wilds'e kadar olan dönemi incelediği çalışmasında 165 büyük seyahatnameyi ele almıştır. Eserinde bu seyahatnamelerde ismi geçen 3500 kişinin ansiklopedik bilgileri vardır.⁸ Bu kataloglar yanında Gennadius Kütüphanesi katalogu⁹ ve Blackmer koleksiyonu katalogu¹⁰ da incelenmiştir.

Almanca'nın, seyahatname yazımı bakımından verimli dillerden biri olduğu söylenebilir. Suraiya Faroqhi, Osmanlı Tarihi Nasıl İncelenir adlı eserinde Yerasimos'un yaptığı çalışmadan bahsederken 15 ve 16. yüzyıllarda Osmanlı İmparatorluğunda yapılan seyahatlerden bahseden çeşitli uzunlukta 450 metin bulunduğunu, bunların yüze yakınının yayımlanmadığını belirtir.¹¹

Tezde ele alınacak seyahatnamelerin tespiti sırasında bu seyahatname katalogları incelenerek amaca uygun olanlar seçilmiştir. Bu seçim sırasında zaman sınırı olarak 16. Yüzyıl tespit edildiğinden, 1500 öncesi ve 1600 yılı sonrası seyahatnameler kapsam dışı tutulmuştur. Her ne kadar Akdeniz Dünyası kavramı geniş bir coğrafyaya tekabül etmekteyse de seyahatnameler seçilirken tez içeriğine uygun olarak öncelikle deniz yolculuğundan bahsetmesi göz önünde bulundurulmuş, seyahatnamelerin Akdeniz'i anlatımları incelendiğinden, karayolu ile yapılmış seyahatlere yer verilmemiştir. Elbette seyahatnamelerin hepsi birden, çeşitli bakış açıları ile değişik yönlerden incelenebilir. Seyahatnameler tek tek de incelenmeye

GmbH, Frankfurt am Main, 1994.

⁸ Ralf C. Müller, **Prosopographie der Reisenden und Migranten ins Osmanische Reich (1396 - 1611), (Berichterstatte r aus dem Heiligen Römischen Reich, außer burgundische Gebiete und Reichsromania)** Eudora Verlag, Leipzig 2006.

⁹ Weber Shirley Howard, **Voyages and travels in Greece, the Near East and adjacent regions made previous to the year 1801 : being a part of a larger catalogue of works on geography, cartography, voyages and travels, in the Gennadius Library in Athens,** , American School of Classical Studies at Athens. Princeton, N.J., American School of Classical Studies at Athens, 1953

¹⁰ Leonora Navari, **Greece and Levant, The Catalogue of the Henry Myron Blackmer Collection of Books and Manuscripts** , Magg Bros. Ltd. London 1989.

¹¹ Suraiya Faroqhi, **Osmanlı Tarihi Nasıl İncelenir**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, s.190.

değer belge niteliğinde metinlerdir. Ancak seçilen metinlerin sayısı ve içeri klerinin incelenmesinde bir Yüksek Lisans tezinin sınırları da göz önünde bulundurulmuştur.

Sonuçta 11 adet seyahatname seçilerek bu seyahatnamelerde Akdeniz ve Akdeniz dünyası hakkındaki bilgiler incelenmiştir. Seyahatnameler kısaca, Yola Çıkış, Akdeniz’de Yolculuk ve Varış Noktaları ve İzlenimler, olarak üç ana bölümde incelenmiş ve önsözde belirtildiği üzere çeşitli alt başlıklarda değerlendirilmiştir.

İncelenen seyahatnamelerden sadece üçü daha önceden bazı bölümleri hariç tutularak Türkçeye çevrilmiştir.

Michael Heberer’in “Aegyptiaca Servitus” adlı eseri “Osmanlıda bir Köle”¹² adı ile Türkçeye çevrilmiş, ancak bazı bölümleri çeviriye alınmamıştır. Salomon Schweigger’in seyahatnamesi “Sultanlar Kentine Yolculuk”¹³ adıyla Türkçeye çevrilmiş, bu çeviride, İstanbul’dan Kudüs’e yaptığı deniz yolculuğunu anlatmış olduğu üçüncü kitabı ile seyahatnamenin 52 – 56 arasındaki bölümleri hariç tutulmuştur. Hans Ulrich Krafft seyahatnamesinin “Türklerin Elinde Bir Alman Tacir” adlı Türkçe çevirisi¹⁴ ise Klaus Schubrig’in seyahatnameden seçmeler yaparak hazırladığı yayındır.¹⁵

Türkçeye çevrilmiş olan bu üç seyahatnameden Schweigger ve Krafft seyahatnameleri, Almanca ile birlikte ele alınarak her iki metinden de yararlanılmış, özellikle Schweigger’in Kudüs’e yaptığı yolculuğunu anlattığı üçüncü kitabındaki bilgilerden yararlanılmaya gayret gösterilmiştir. Heberer’e ait seyahatname ise yalnızca Türkçe çevirisi üzerinden takip edilmiştir.

Bunun dışındaki diğer seyahatnameler, Almanca metinler üzerinden incelenmiş, metinlerden yapılan alıntılar ise tarafımızdan Türkçeleştirilmiştir.

¹² Michael Heberer, **Osmanlıda Bir Köle, Brettenli Michael Heberer’in Anıları** , 1585 – 1588, Eski Almanca’dan çev., Türkis Noyan, Kitap Yayınevi, İstanbul 2003.

¹³ Salomon Schweigger, **Sultanlar Kentine Yolculuk**, Yayına Hazırlayan ve Notlayan, Heidi Stein, Çeviren, S. Türkis Noyan, Kitap Yayınevi, İstanbul 2004 .

¹⁴ Hans Ulrich Krafft, **Türklerin Elinde Bir Alman Tacir** , Çev. Turgut Akpınar, İletişim Yayınları, İstanbul 1997.

¹⁵ Klaus Schubrig, **Ein Schwabischer Kaufman in Türkischer Gefangenschaft** , Heidenheimer yayınevi, Heidenheim, 1970 .

Seyahatnameler, baştan sona incelenerek seyyahların yolculuğa çıkışları, bu yolculuğa hazırlanmaları ve kullandıkları gemiler, takip ettikleri güzer gahlar, yola çıktıkları, uğradıkları ve ulaştıkları limanlar, nihayet burada karşılaştıkları insanlar ve olaylar hakkındaki izlenimleri, seyyahların kendi yazdıkları gibi aktarılmıştır. Gerekli görülen ve dikkat çekici bulunan yerler imkan dahilinde Türkçe ye çevrilerek alıntılanmış, seyyahların, diğer ifadeleri de aktarılma yoluna gidilerek bahsedilen bölümlerdeki başlıklar hakkındaki değerlendirmeleri yansıtılmıştır. Mümkün mertebe seyyahların kendi değerlendirmelerine yer verilmiş diğer kaynaklarla sınırlı biçimde desteklenmiştir.

Seyahatnamelerle ilgili ilk akla gelen mesele orjinallik meselesidir. Zira kişilerin kaydetmeye değer buldukları şeyler kendi meşgalelerine göre farklılık gösterir.¹⁶ Seyahatnamelerde yer alan bilgilerin doğrulukları, seyyahların bakış açıları, bu seyyahların kendi karakterleri, amaçları ve inandıklarına göre değişiklik gösterebilir. Ancak farklı kişilerin yazmış olduğu seyahatnamelerde yer alan benzer konular değerlendirilerek bu zorluğu bir nebze aşmak mümkün olabilir.

Tezde yer alan başlıklar hakkında farklı seyyahların yazdıkları, tarih sırasına göre verilmiştir. Örneğin 1506 yılı haziranında Caspar von Mülinen Rodos Adası'na gelir ve gördüklerini anlatır.¹⁷ Aşağı yukarı aynı zamanlarda, bir yıl sonra 3 Temmuz 1507 günü güneş batarken bu adaya Liegnitz ve Brieg Dükü olan II. Friedrich gelecek, o da gördüklerini seyahatnamesine kaydedecektir.¹⁸ Bu iki seyyah da adada bulunan kutsal emanetlerden bolca söz ederler. On yıl sonra, Temmuz 1517'de, Bernhard von Hirschfeld, Girit'ten ayrıldıktan sonra Rodos'un yakınından geçecek, bu adaya uğramayacaktır.¹⁹ Zira Venedik Doç'undan gelen ve Papalık tarafından teyid edilen bilgiye göre bütün Türk donanması bu bölgededir. Yavuz Sultan Selim'in Mısır'da bulunduğu ve donanmayı Mısır'a istediği sıralarda Hristiyan

¹⁶ Faroqi, **Osmanlı Tarihi Nasıl**, s.205.

¹⁷ Reinhold Röhrich, **Die Jerusalemfahrt des Caspar von Mülinen**, in: ZDPV11,1888, s.187.

¹⁸ Reinhold Röhrich ve Heinrich Meisner, **Die Pilgerfahrt des Herzogs Friedrich II von Liegnitz und Brieg nach dem Heiligen Lande**, in: ZDPV 1, Leipzig, 1878, 121.

¹⁹ U. von Minckwitz, **Des Ritters Bernhard von Hirschfeld im Jahre 1517 unternommene und von ihm selbst beschriebene Wallfahrt zum heiligen Grabe. Aus einem in der großherzoglichen Bibliothek zu Weimar befindlichen manuscrite**, Mittheilungen der Deutschen Gesellschaft zu Erforschung vaterländischer Sprache und Alterthümer in Leipzig 1, 1856, 53.

hacılar da Rodos yakınlarından dikkatli bir şekilde geçerek Kutsal Topraklar 'a gidiyordu.²⁰

1521 yılının 1 Temmuz sabahı ise Marko Antonio Dandolo'ya ait Coresti adlı hacı gemisi, taşıdığı 130 hacı ile Rodos'a yanaşır. Hacılar arasında bulunan Otto Heinrich, adanın çok yoğun şekilde savunmaya hazırlandığını, 3000 Türk esire hiç durmadan hendek kazdırıldığını kaydeder.²¹ Bu hacılar tarikatın elinde bulunan Rodos'tan geçen son hacı kabileşi olacaktır. Zira birkaç ay içinde, ada, Osmanlılar tarafından fethedilecek, hacılar bir süre Rodos'a uzaktan bakacaktır. Nitekim 1523 yılında Peter Füssli, "adayı solumuza alıp görülmeyecek bir uzaklıktan geçtik" diyecektir.²²

Ada artık bir Osmanlı toprağı olarak benimsendikten sonra 11 Mart 1581'de Rodos adasına gelen Salomon Schweigger ve 1585 -1588 yılları arasındaki köleliği sırasında Rodos'a uğramış olan Michael Heberer, daha ziyade adanın antik zamanlardaki geçmişı, isminin kökeni gibi konulardan bahsetmişlerdir.

Rodos örneğinde görülebileceğı gibi, farklı zamanlar ve farklı kişilerin anlatımları, bu kişilerin yaşadıkları devirde geçen çeşitli hadiseler ve bunların seyahatnamelerine yansımaları Akdeniz Dünyası hakkında bize çeşitli bilgiler aktarmaktadır.

Bütün bu bilgilerin, seyahatnamelerin şahsi kayıtlar olduğu da göz önünde tutularak değerlendirilmesi, Akdeniz Dünyası'nın daha iyi tanınması ve anlaşılmasında faydalı olur ise bu çalışma da amacına ulaşmış sayılacaktır.

²⁰ Vatin, **Rodos Şövalyeleri**, s.338.

²¹ Rikl, **Otto Heinrich** s.10.

²² Peter Füssli, **Wahrhafte Reiss gen Venedig und Jerusalem, beschen durch Petter Füssly und Heinrich Ziegler, Anno 1523**, Zürcher Taschenbuch auf Das Jahr 1884, Zürich,1884, s.155 .

BİRİNCİ BÖLÜM

YOLA ÇIKIŞ

1- ALMANYA'DAN AKDENİZ KIYILARINA

Anavatanları Alman topraklarından çeşitli sebeplerle Akdeniz'e seyahate çıkan Alman seyyahlardan hac niyetiyle yola çıkanlar, İtalya'nın Venedik şehrine gelip buradan hareket eden gemilere binmişlerdir. Zira 1571 yılında Kıbrıs'ın Osmanlılar tarafından fethine kadar hacıların Kutsal Topraklar'a ulaştırılması işi, Venediklilerin tekelinde bulunuyordu.²³ Ticari faaliyetler sebebiyle Akdeniz'e gidecek olanlar ise Venedik'ten başka Fransa'nın Marsilya limanını da kullanmışlardır. Bu ilk hareket noktalarına gelişleri esnasında, Avrupa topraklarında gördükleri şehirlerin kimi özelliklerini de seyahatnamelerinde belirtmişlerdir. Bu seyahatnamelerin Akdeniz kıyılarına kadar olan kısımlarından bazı örnekler aşağıda belirtilmiştir.

a - Liegnitz ve Brieg Dükü II. Friedrich – 1507

29 yaşındaki Dük II. Friedrich, 22 Mart 1507 günü sabah erkenden arkadaşları Stanslao Hofman ve Christophoro Wachssmut beraberinde olduğu halde Kutsal Topraklar'ı görmek gayesiyle Schweidnitz (günümüzde Polonya'da Swidnica) şehriden yola çıkar. Buradan Francenstein'a (Polonya'da Zabkowie Slaskie) daha sonra Münsterberg (Polonya'da Ziebiec), Neisse (Polonya'da Nysa) ve ardından bugün tam nerede olduğu tespit edilemeyen ancak Viyana'ya giden yol üzerinde küçük köy veya kasaba olması muhtemel olan Zuckmante ve ardından Wiltigen üzerinden Olmit'e gelirler. Olmit'e geldiklerinde üzücü bir olay yaşamışlardır, burada hizmetlilerden Simon ateşlenerek ölür.²⁴

²³ Faroqi, **Osmanlı Tarihi Nasıl**, s.194.

²⁴ Röhrich ve Meisner, **Friedrich II**, s.108.

Daha sonra Brünn (günümüzde Çek Cumhuriyetinde, Brno) ve Ulrichskirchen (Günümüzde Avusturya'da Ulrichskirchen – Schleinbach) üzerinden Viyana'ya gelirler.²⁵

Bütün kat ettikleri yol üzerinde bulunan kutsal yerleri ziyaret etmişlerdir. Friedrich, geçtikleri şehirler arasındaki mesafeleri, tek tek kaydetmiş ayrıca kaldıkları hanların adlarını ve verilen bu hanlarda hizmetin iyi veya kötü olup olmadığını da seyahatnamesine yazmıştır.

Viyana'da altın ve gümüşlerle süslenmiş birçok kutsal emanet bulunduğunu belirten II. Friedrich'in saydığı emanetler şunlardır; Aziz Stephan'ın parmağı, Aziz Stephanus'un taşlandığı taşlardan biri, Hz İsa'nın sarıldığı ve hayvan yemliğine konduğu kundak. Friedrich, daha birçok başkalarının bulunduğundan bahsetmiştir.²⁶

II. Friedrich, Viyana-Venedik arasındaki mesafeyi bir liste halinde kaydetmiştir. Bu listede nereden nereye gittikleri, mesafenin ne kadar olduğu, kaldıkları yerin adı ve durumu vardır. Seyahatnamede, Almandada misafirhane, otel, kalacak yer anlamında “Herberge” olarak geçen sözcük dönemin ruhuna daha uygun olması bakımından Türkçeye Han olarak çevrilmiştir. II. Friedrich'in Viyana'dan Venedik'e kadar yapmış olduğu seyahati sırasında tuttuğu liste biçimindeki kayıtları, yer adlarının bugünkü kullanımlarına göre şu şekildedir.

“Viyana'dan, Baden'e 4 küçük mil, Togeinthinne hanı oldukça iyi. Baden'den Neuenkirchen'e 6 küçük mil, Hanın adı Poetitzin. Neuenkirchen'den Schotwien'e üç mil, Schneider hanı oldukça iyi. Spital am Semmering'den Krieglach'a 4 mil, iyi bir han. Pickler. Bruck an der Mur'dan Loeben'e 2 mil, hanın adı Schneider. Loeben'den Knittelfeld'e 4 mil iyi bir han, Wolfgang. Knittelfeld'den Judenburg'a 2 küçük mil hanın adı Christoff. Judenburg'dan Scheffling'e 4 küçük mil han Johann. Scheffling'den Friesach'a 4 küçük mil han, Johann Sarwechir, durumu iyi. Friesach'tan St. Veit'e 4 mil, iyi bir han Trachen. St. Veit'ten Villach'a 6 büyük mil han Hirschbalde, şehir yolunda. Villach (Avusturya)'dan Tarvisio (İtalya)'ya 4 büyük mil, çok zor ve taşlı bir yoldan gidilir, hanın adı Bernhard Usta. Tarvisio'dan Venzzone'ye 4 büyük mil hanın adı George Lamprasch, iyi bir han. Venzzone'den Klornau'ya 2 büyük mil, iyi bir han, Andress Heltt. Klornau'dan St. Daniele'e 3 büyük mil Schwerte hanı, iyi bir han. St. Daniele'den Spilimbergo'ya 4 büyük mil çok iyi bir han, Schwerte. Spilimbergo'dan San Vito al Tagliamento'ya 2 büyük mil Roten hanı çok iyi. San Vito al Tagliamento'dan Tiezzo am Fiume'ye 4 büyük mil iyi bir han Oschin. Tiezzo am Fiume'den Conegliano'ya 3 büyük mil, çok iyi bir han Hutter. Conegliano'dan Treviso'ya 4 mil han Oschen, tavsiye edilmez. Treviso'dan Mestre'ye 2 mil han Hutter, tavsiye edilmez.

²⁵ Röhricht ve Meisner, **Friedrich II**, s.109.

²⁶ Röhricht ve Meisner, **Friedrich II**, s.109.

Mestre'den Venedik'e 1 mil denizden gidilir. Nisan'ın son günü Venedik'e vardık ve yol arkadaşlarımız ile Kardeş Peter'in hanına yerleştik.”²⁷

Friedrich ve beraberindekiler, Venedik'te beş hafta kalırlar ve yola çıkıncaya dek civarda bulunan kutsal yerleri ziyaret ederler.

b - Hirschfeld - 1517

14 Mart 1517'de babasına ait Otterwisch şatosundan hac amacıyla yola çıkan Bernhard von Hirschfeld, Coburg ve Bamberg üzerinden 24 Mart'ta Nürnberg'e gelir. Augsburg'da bir ayine katıldıktan sonra Amberg, Mittenwald, Innsbruck ve Treviso üzerinden 9 Nisan'da Venedik'e ulaşır. Buradan bir gemi ile Loreto'ya gider. Roma'dan altı yüz yıl daha eski olduğunu duyduğu Ravenna'yı ziyaret edip Ancona'ya daha sonra Loretta'ya ve nihayet Tolentino üzerinden Roma'ya gider.

Roma'dan önceki bu gezilerin amacı çeşitli dini yapıları ziyaret etmek ve ayinlere katılmaktır. 26 Nisan'da Roma'ya gelen Hirschfeld, burada Papa X. Leo'nun (1513 – 1521) ayağını öpüp hac ziyareti için müsaadesini alır. 28 Nisan'da yola çıkarak Siena, Floransa, Ferrara'yı takiben 18 Mayıs'ta tekrar Venedik'e varır. Bu arada Roma'ya gelmeyip Venedik'te kalan hacılar bir gemi ile anlaşmışlardır ve yapılan hazırlıkların ardından 17 Haziran 1517'de Dalmaçya kıyıları boyunca seyahatlerine başlarlar.²⁸

c - Otto Heinrich – 1521

İspanya'ya giderek sınır beyi olan hamisi Friedrich sayesinde 5. Karl'ın çevresine dahil olan Otto Heinrich, 5. Karl'ın taç giyme töreni için Almanya'ya yolculuğunda ona refakat eder ve Aachen'deki taç giyme töreninde de bulunur. İmparatorun ihsanı olan altınlardan kalan 2000 Philipsthaler ile Kutsal Topraklar'a bir yolculuk yapmaya karar verir.²⁹

Otto Heinrich'in kardeşi olan Philip'in de Padova'daki yüksek öğrenimi sırasında yakalandığı hastalık için Kutsal Topraklar'a gitme adağı vardır. Ancak iki

²⁷ Röhricht ve Meisner, **Friedrich II**, s.109,110 ve 111.

²⁸ Minckwitz, **Hirschfeld**, s. 31-106.

²⁹ Rikl, **Otto Heinrich**, s.4.

prensın birden aynı zamanda memleketlerinden ayrı lması uygun olmadığından papalığın izni ile Philip adağından vazg eçer.

Otto Heinrich von Lauingen, 10 Nisan 1521'de on dokuzuncu yaş gününden kısa bir süre sonra yola çıkar, refakatçileri, hocası Reinhard von Neuneck, Şövalye Georg von Wending, Georg Wilhelm von Leonrod ve Hirschheimli bir beydir. Hizmetliler ise Fransızca anlayan aşçı Stephan, Berber Gilg, İtalyanca çevirmeni Hensel, birçok dili konuşabilen terzi Ruprecht'tir.

Lauingen'den Padova'ya kadar atla gelirler. 15 Nisan'da Augsburg'a ve ardından Fürstenfeldbruck, Ebersberg, Rosenheim, Ruststein, Schwaz, Innsbruck, Sterzing, Klausen ve Bozen şehirlerinde birer gece kalarak, 25 Nisan akşamı Trento'ya varırlar. Annesi Fuggerlerden olan Trento piskoposu 3. Bernard geleceklerini önceden öğrenmiş, onları karşılayarak malikanesinde ağırlamış ve onurlandırmıştır.

26 Nisan'da şehri gezerler, bu devirde şehrin yarısı Alman yarısı Fransızdır. Bu arada Otto Heinrich ve beraberindekiler İmparatorluk tophanesini ziyaret etmişlerdir. Otto Heinrich tophanede bulunan top tüfek ve benzeri çeşitli harp aletlerini sayılarıyla günlüğüne kaydetmiştir.³⁰ Tabii ki kilise ve manastır gibi yerleri de ziyaret etmeyi ihmal etmemişlerdir. Trento'dan Borghetto'ya, oradan Verona'ya, sonra Vicenza'ya ve 30 Nisan'da Padova'ya gelmişlerdir. Bu arada Verona'da eski zamanlarda arena adı verilen bir Kolozyumu ziyaret etmişlerdir.

1 Mayıs'ta şövalyeler arasında yapılan mızrak dövüşü turnuvası izlemişlerdir, ardından ikinci bir turnuva daha olmuş bunu da takip etmişlerdir. Ayrıca Aziz Antonius kilisesini ve bir cam fabrikasını ziyaret ettikten sonra ertesı gün Brenta üzerinden Fusina'ya gidip Venedik'e ulaşırlar. Burada geçirdikleri bir aydan sonra 6 Haziran'da Kutsal Topraklar'a gitmek üzere Venedik'ten ayrılırlar.³¹

³⁰ Rikl, **Otto Heinrich**, s.5.

³¹ Rikl, **Otto Heinrich**, s.7.

d - Peter Füssli - 1523

Peter Füssli ve Heinrich Ziegler, 9 Mayıs 1523 cumartesi günü Zürih'ten yola çıkarlar. Peter Füssli'nin kardeşi ve Bernhard Utinger, Zürih'ten Einsiedeln'e kadar onlara eşlik ettikten sonra Pazar akşamı vedalaşıp geri dönerler. Füssli ve Ziegler buradan Wesen'e ve daha Werdenberg'e (İsviçre) giderler, burada daha önce Kutsal Topraklar'da tanışmış oldukları Ludwig Tschudi ile karşılaşırlar. Ondan genel durumla ilgili bilgiler alırlar ve yeterli Venedik dukaları olmadığı için para bozdururlar. Tschudi onlara 42 Venedik dukası vererek paralarını bozar. Salı günü yola devam ederler Feldkilch'e (Avusturya) varırlar. Çarşamba günü Arlberg'e ulaşırlar ve Lanndegg, Udurs üzerinden cumartesi günü Latsch'a (İtalya) gelirler. Daha sonra Eppan'a ve pazartesi günü Trento'ya gelirler. Buradan Borgo üzerinden Çarşamba günü Bassano'ya gelirler. Castelfranco Veneto'da, Kutsal Topraklar'dan döndüklerinde geri almak üzere atlarını satarlar. Buradan Mestre'ye giderek gece orada kalırlar. Ertesi gün Cuma'dır Mestre'den Venedik'e giderler ve Peter Vaenders'in hanına yerleşirler.³²

e - Melchior von Seydlitz – 1556

Kutsal Topraklar'a gitmek üzere Venedik'e olan yolculuğunu oldukça kısa biçimde belirten seyyahlardan biri Melchior von Seydlitz'dir. 3 Mayıs 1556'da Melchior von Seydlitz, Wolff von Oppersdorf, Nicolaus von Reydeburg ve Moritz von Altmanshausen hac yolculuğu yapmak niyeti ile Milano'da buluşurlar. 7 Mayıs'ta buradan 55 Fransız mili uzaklıktaki Brescia'ya, 36 mil uzaklıktaki Verona'ya, buradan sonra 30 mil uzaktaki Vicenza'ya ve ardından 20 mil uzaktaki Padova'ya gelirler. Seydlitz "bütün bu şehirler Venedik'e aittir" der.³³ 12 Mayıs'ta Padova'da bir gemiye binerek Brenta nehri üzerinden (32 mil) Venedik'e giderler. 12

³²Füssli, **Wahrhafte Reiss**, s.141.

³³ Melchior von Seydlitz, **Gründtliche Beschreibung der Wallfahrt nach dem heyligen Lande Neben vermeldung der jemmerlichen und langwirigen Gefengnuß derselben Gesellschaft ect.** Görlitz 1591, s.22.

Mayıs'tan 30 Mayıs'a kadar yolculuk için gereken işleri yapmışlar ve hazırlıkların tamamlanmasından sonra Venedik'ten ayrılmışlardır.³⁴

f - Krafft - 1573

Hans Ulrich Krafft, 1 Mayıs 1573 yılında Augsburg şehrine gider, Melchior ailesinin büyüğü Manlich Melchior ve ortakları için çalışmak üzere anlaştıktan sonra, Krafft'a, önce Marsilya'ya ve oradan Trablusşam'a gidip iki yıl süre ile ticari hizmetleri görmesi emredilir. Ertesi Pazar günü öğleden sonra saat birde David Glaser isimli kasapla Pfullendorf'a doğru atla yola çıkarlar, Pfullendorf ve Schaffhausen'den geçtikten sonra Baden'den 28 Mayıs'ta Avignonlu bir asilzade ile yola çıkarlar, sırasıyla Tain, Valence, Loriol sur Drome ve sonra Crest kasabasına varırlar. Krafft, huzursuzluk içindeki memleketi, Monsieur de Carsece isminde Fransız kralının bir mareşalinin idare ettiğini belirtir. Mareşali ziyaret edip izin aldıktan sonra yola çıkarlar. Krafft, “Yolların kötülüğü ve atlarımızın bitkin olması yüzünden, yaya bir kimse, bu posta atlarından daha çabuk gidebilirdi”³⁵ diyerek yol koşullarının kötülüğünden şikayet eder. Daha sonra Montelimar'a varırlar.

Pont-St-Esprit'te Huguenot'lar konusunda uyarılırlar. Bu nedenle karadan değil, nehirden Rhone'a gitmeleri tavsiye edilir. Buna uyarlar ve öğleden sonra birde hareketle, akşam beşte Avignon'a ulaşırlar. Krafft'ın anlatımına göre Avignon şehri ve ona ait bölge devamlı olarak bir kardinal tarafından yönetilmektedir. Hans Ulrich Krafft 30 Mayıs 1573'te Marsilya'ya ulaşır.³⁶

g - Rauwolf - 1573

Augsburg'da Hans Ulrich Krafft gibi önce Marsilya'ya, ardından da gelecek gemi ile Trablusşam'a gitmek üzere görevlendirilen Doktor Leonhard Rauwolf, Krafft'tan on sekiz gün sonra 18 Mayıs 1573 tarihinde atla yola çıkar. Augsburg'dan Lindau yoluyla Piemonte dağları üzerinden Milano'ya daha sonra da Nice'e ulaşmak amacıyla yola çıkarlar. Augsburg'dan sonra, Mindelheim'a ve 19 Mayıs'ta

³⁴ Seydlitz, **Gründtliche Beschreibung**, s.23.

³⁵ Krafft, **Türklerin Elinde**, s. 21.

³⁶ Krafft, **Türklerin Elinde**, s. 17 – 23.

imparatorluk toprakları içinde olan Memmingen'e gelirler, aynı şekilde geceyi geçirdikleri Leutkirch de imparatorluğa aittir. 20 Mayıs'ta Wangen'den Algau'ya, öğleden sonra da imparatorluk şehri olan Bodensee kıyısındaki Lindau'ya varırlar. Buradan gölün karşısındaki Fussach'a (Avusturya) geçerler. 21 Mayıs sabahı Avusturya sarayına ait olan Feldkirch şehrine varırlar. O akşam bir İsviçre Kantonu olan Graubünden'e ait Maienfeld'e (İsviçre) gelirler. 22 Mayıs'ta Chur şehrine gelirler 23 Mayıs cumartesi günü Thusis'e, 24 Mayıs'ta Splügen, 25 Mayıs'ta Clauen ya da Cluenna'ya, 26 Mayıs'ta Komo gölü kıyısındaki Komo şehrine ulaşır akşam Milano'ya doğru yola devam ederler. 27 Mayıs'ta Milano'dan Binasco üzerinden 28 Mayıs'ta Pavia şehrine, Voghera ve Tortona'ya, 29 Mayıs'ta Asti, 30 Mayıs'ta, Racconigi ve Savigliano'dan geçerek Cuneo'ya gelirler. Mayısın son günü Limone Piemonte köyünde sabah kahvaltısı yaptıktan sonra dağlardan geçerek diğer adı Sorgo olan Tenda (Fransa) şehrine gelirler. 1 Haziran'da Rauwolf'un ifadesine göre Tiran Denizi kıyısında güçlü bir kalesi olan ve 1543 yılında Türk amirali Barbaros tarafından büyük bir güçle kuşatılmış olan Nice şehrine varırlar. 2 Haziran'da yola çıkarak Antibes, Le Luc, Brignoles şehirlerinden geçen yolu takip ederler ve 5 Haziran'da Marsilya'ya varırlar.³⁷

h - Heberer – 1585 - 1588

Brettenli Michael Heberer 1582 yılında seyahatine nasıl başladığını şu satırlarda ifade eder.

“Orta halli bir vatandaş olarak kendi koşullarıma uygun miktarda para ve bir at temin ettikten ve en gerekli eşyalarımı topladıktan sonra, sevgili dost ve akrabalarımla vedalaştım ve yola çıkmağa hazır durumda beni bekleyen soylu yol arkadaşlarımla buluştum”³⁸

Heberer ve beraberindekiler Heidelberg'den ayrıldıktan sonra, Neckar nehri kıyısındaki güzel bir vadide bulunan Laudenburg veya Laudisburgum şehrine gelirler. Onun söylediğine göre, Worms Pispokoposunun resmi ikametgahı da buradadır, daha sonra Neckarhausen Köyü ve Rohrhoff'a gider ve geceyi orada

³⁷ Leonhard Rauwolf, **Aigentliche beschreibung der Raiß, so er vor dieser zeit gegen Auffgang inn die Morgenländer, fürnemlich Syriam, Iudaeam, Arabiam, Mesopotamiam, Babyloniam, Assyriam, Armeniam ... selbs volbracht**, Laugingen 1582, s. 2- 8.

³⁸Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s.34.

geçirirler. Romalılar zamanında yerleşim bölgesi olan ve Alta Ripa adını taşıyan Alltrip köyünde Ren nehrinin karşısına geçerler.

Speyer'den itibaren Strassbourg ve Rheinhausen yakınlarından geçen şehirlerarası yol takip edilir. Bu yoldan, Hollanda, İspanya, Fransa ve İtalya'ya, imparatorluk sarayına ve başka yerlere gerek yazılı evrak gerekse yolcu taşıyan posta arabalarının serbestçe gidip gelmekte olduğunu öğreniriz. Ren nehrinden geçerek Odenheim veya Eydenheim denen Speyer Piskoposunun ikametgahının olduğu küçük şehre gelirler. Burada Baden kaplıcalarını gezerler. Daha sonra Rastatt'tan ve önemli bir şehir olan Seltz kentinden geçerler.

Heberer, Strassbourg şehriden bahsederken bu kentin, Romalılar tarafından kurulduğunu, toplanan gümrük ve vergi ödemelerinin burada muhafaza edilmesinden hareketle buraya Argentinia adının verildiğini yazmıştır. Heberer, bu adın halen geçerli olduğunu, ancak Attila'nın, bu şehri yıktıktan sonra içinden çaprazlama yollar geçirerek kendisi yaşadığı müddetçe surların yeniden yapılmasını yasakladığını, daha sonra da bu şehre alay edencesine Strassbourg (yol kenti) adını verdiğini belirtir.

Michael Heberer, Lothringen sınır kenti, Chattilon kenti ve Alesia kentini geçtikten sonra Chammeson'daki asilzadelerin şatosunda üç yıl kalır. Çeşitli yolculuklar yapar. Paris'te bulunur. 1585 yılında artık Fransa'dan ayrılma zamanının geldiğini düşünen Heberer, yeni yerler görmek istediğini söyleyerek ayrılmak ister. Heberer'in efendisi Malta şövalyesi olan ve Malta adasında kumandan olan kardeşi Monsieur de la Romagnie'ye onun için bir tavsiye mektubu yazar ve Heberer, efendisinden ayrılır. Beausne, Lyon, Vienne, Valentz, St. Espri, Avignon şehirlerini takiben Marsilya'ya ulaşır. Marsilya'da Hugenotlara ve Protestanlara yönelik cinayetlerin başlaması üzerine, Malta'ya gitmek üzere gemi arayışlarını hızlandırır ve nihayet Marsilya'dan bir gemiye biner. Ertesi gün To ulon'a varıp geminin yükünü aldıktan sonra Akdeniz'e açılırlar.³⁹

³⁹ Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s.34 – 54.

2 - AMAÇLAR

Hristiyanlık inancına göre azizler öldüklerinden sonra cesetleriyle temas eden elbiseleri de kutsal sayılmaktadır. Aynı şekilde tarihi bir gerçek olarak İsa'nın Filistin topraklarıyla fiziksel temasta bulunmuş olması, bu bölgenin Kutsal Topraklar olarak adlandırılmasının nedeni olmuştur. IV. Yüzyılda Konstantin'in Kudüs'ün çeşitli yerlerinde başlattığı kilise yapımı ile annesi Helena'ya rüyasında "gerçek haç"ın yerinin bildirildiği ve onun bu haçtan bazı parçaları bulduğu iddiası, Kutsal Topraklar'a yapılan yolculukları oldukça artırmıştı.⁴⁰

Resim 1 Melchior von Seydlitz seyahatnamesinin kapağında yer alan resim, 1591

Bu seyahatlere çıkan kişilerin gayeleri, Kutsal Topraklar'ı ziyaret etmek, Hz İsa'nın ve takipçilerinin yaşadığı yerleri, kutsal mezar kilisesi ile diğer dini yapıları görmek ve nihayet bu sayede kendi günahlarından kurtularak esenliğe ulaşmaktır.

⁴⁰ Ömer Faruk Harman, "Hac" (İslam'dan Önceki Dinlerde Hac), DİA, c. 14, s.384 – 385.

Avrupa kıyılarından Doğu Akdeniz'e doğru yapılan yolculuklarda Kutsal Topraklar 'ı görme isteği önde gelen seyahat sebeplerinden biri olmuştur.

15. yüzyıla ait seyahatnamelerin çoğunluğu, hac yolculuklarının anlatımı olan hac seyahatnamelerinden (pilgerberichte) oluşur.⁴¹

16. Yüzyılda da Kutsal Topraklar 'a yönelik bu seyahatler benzer biçimde aynı niyetlerle devam eder. Ancak Hac yanında seyahat amaçları da çeşitlenmeye başlamıştır.

Resim 2 Salomon Schweigger seyahatnamesinin kapağı

çatışmalarından kaçmak amacıyla Malta'ya gitmiştir.

Salomon Schweigger, Klasik Eski Çağ Bilimi ve İlahiyat öğrenimini tamamladığı Tübingen Yüksek Okulu'ndan yirmi beş yaşında ayrıldıktan sonra

Hac amaçlı seyahatler dışındakilerin kişisel ya da ticari sebepleri bulunmaktadır. Mesela Schweigger ve Rauwolf, aldıkları eğitim sonucu doğu ülkelerine dair kendilerinde uyanan merakları gidermek için yola çıktıklarını belirtirken, Hans Ulrich Krafft, ticaret hayatında tecrübe edinmek için seyahate katılmaya karar vermiştir. Michael

Heberer ise Fransa'da hız kazanan mezhep

⁴¹ Jörg Wettlauffer, *Reise un Gesandtschaftberichte als Quellen der hof – und Residenzenforschung*, in: *Höfe und Residenzen im Spaetmittelalterlichen Reich*. Yayınlayan: Werner Pravicini, Jan Hirschbiegel ve Jörg Wettlauffer ile birlikte Ostfildern, 2007 s.294.

“Çok genç yaşımdan beri uzak ülkeleri görmek ve biraz deneyim kazanmak istiyordum” der.⁴²

Leonhard Rauwolf da Schweigger gibi almış olduğu eğitimin seyahat isteğinde etkili olduğunu belirtmiştir. Rauwolf, daha gençken uzak memleketlere gitmek için büyük bir arzu duyduğunu belirtir. Ama özellikle de doğu memleketlerine gitmek istemiştir, zira diğerlerine göre daha ünlü ve zengin olan, dünyanın en güçlü hükümdarlarının ve krallarının hüküm sürdüğü, dünyanın en eski milletleri tarafından inşa edilmiş bu şehirlerde, sadece insanların günlük yaşamlarını değil onların adetleri ve geleneklerini de öğrenmek istemiştir. Ayrıca Theophrastus, Dioscorides, İbn-i Sina, Serapione ve diğerlerinin eserlerinde yazmış olduğu güzel bitkileri ve nebatatı yerinde görerek, bu bitkileri daha iyi tanıyabilmek istemiştir. Bu şekilde açıkladığı amaçları için bir tanıdık vasıtası ile 1573 yılında Augsburg’da Melchior Manlich’in daha ziyade ticari amaçları doğrultusundaki isteği üzerine seyahate çıkmış olduğunu belirtir.⁴³

Rauwolf’un birlikte seyahate çıkmış olduğu Hans Ulrich Krafft da onun, patronları Manlichler tarafından herhangi bir hastalık durumunda kendisine ve diğer personele bakması ve Tanrının yardımıyla gerekli ilaçlarla iyileştirmesi için hizmete alınmış olduğunu belirtir. Krafft, bu görevlendirmeyi şahsı için büyük bir kazanç ve şeref olarak görse de Rauwolf’un bu kadar yolu, yalnız bu basit tedaviler için gelmediğini düşünmektedir. Onun esas amacının, bildiği şifalı otların, tıbbi eczanın ve diğer şeylerin o memleketlerde yetişmelerini, hazırlanmalarını bizzat görmek ve toplayabilmek olduğunu ve bu hususlarda sonradan (1582 yılında) basılan eserinin bunun kanıtı olduğunu belirtir.⁴⁴

Hans Ulrich Krafft, seyahatnamesinin girişinde belirttiğine göre babasının iznini aldıktan sonra Melchior Manlich ile beş yıllık bir süre için uzak ülkelerdeki ticari faaliyetlerini yürütmek üzere anlaşmıştır. Krafft’ın, Manlichlerin teklif ini kabul

⁴² Salomon Schweigger, **Eine neue Reyßbeschreibung auß Teutschland Nach Constantinopel und Jerusalem: Darinn die gelegenheit derselben Laender, Staedt..., der innwohnenen Völcker Art, Sitten ... Jnsonderheit die jetzige ware gestalt deß H. Grabs ... Deßgleichen des Türckischen Reichs Gubernation... ; Mit hundert schönen newen Figuren... Jn III. unterschiedlichen Büchern...** Gedruckt zu Nürnberg durch Christoff Luchner, 1589, Vorrede (Önsöz).

⁴³ Rauwolf, **Aigentliche beschreibung der Raiß**, önsöz.

⁴⁴ Krafft, **Türklerin Elinde**, s. 23.

ederek uzak seyahate çıkmasındaki esas amacı zengin olmaktan ziyade tecrübe edinmektir.⁴⁵ Dolayısıyla Marsilya'ya gelerek buradan bir gemi ile Trablusşam'a gitmeyi kabul etmesi ve orada Manlichlerin temsilcisi olmasındaki esas gayesi bu yolculuk boyunca edineceği ticari bilgiler ile göreceği yeni yerlerde kazanacağı tecrübeden gelecekte faydalanabilmektir. Hans Ulrich Krafft'ın deniz ticareti konusunda tecrübe kazanma isteği, tuttuğu notlarda da hissedilmektedir. Krafft gemilerin işleyişi, çalışanları, yükleri gibi konularda detaylı bilgiler vermiştir.

Heidelberg'den ayrılarak Fransa'ya giden ve burada Chammeson şatosundaki asilzadenin kendisine bazı olanaklar tanınması ve dinine karışılmayacağı güvencesini vermesi üzerine burada üç yıl kadar kalan Heberer, Fransa'da meydana gelen gelişmeler üzerine bu ülkeden ayrılmak ister.⁴⁶ Zira Fransa'nın Almanya ve İsviçre'ye yakın olan bölgelerinde başlayan Protestan akım ülkede ciddi çatışmalar yaratmış, hatta bu çatışmalar, 1572 yılında yirmi bin Hugeneut'un öldürüldüğü Aziz Bartolomeus Yortusu katliamı ile en üst noktasına varmıştı.⁴⁷ Protestan olan Heberer benzer olayların tekrarlanabileceğini düşünür ve ülkeden ayrılmaya karar verir. Ancak ayrılma gerekçesi olarak efendisine açıkça bu olayları sebep olarak göstermemiş yeni yerler görmek istediğini söylemiştir.

“Olayların hangi yöne doğru geliştiğini gözlemliyor ve üzerimize gelen tehlikeyi fark ediyordum. Nitekim bir ay sonra gerçekten açıkça savaş çıktı ve bir yandan ihanet olayları da gizlice sürdürüldü. Bu nedenle oradan ayrılmamın zamanı geldiğine karar verdim ve başka yerleri de görmek, yeni deneyimler kazanmak istediğimi öne sürerek, efendimden bana izin vermesini rica ettim.”⁴⁸

⁴⁵ Hans Ulrich Krafft, **Ein Deutscher Kaufmann des sechszehnten Jahrhunderts**, Hans Ulrich Krafft's **Denkwürdigkeiten**, bearbeitet von Adolf Cohn, Göttingen, 1862, s.1 .

⁴⁶ Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s. 44.

⁴⁷ J. Gordon Melton, **Encyclopedia of Protestantism**, edited by, Facts On File, Inc. New York, 2005, s.276.

⁴⁸ Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s.47 -48.

3.HAZIRLIKLAR

Resim 3 Kutsal Topraklar'a giden gemileri gösteren gravür, Adelphus Johannes, 1516

Özellikle 1480 – 1522 yılları arasında Venedik, hacılar için Filistin yolunda tek seçenektir. Aynı zamanda Kutsal Topraklar'a yapılacak yolculuklar için Venedik ticaret gemilerinin Venedik-Beyrut, Venedik-İskenderiye seferleri de kullanılabilirdi. Venedik senatosu 14. Yüzyıl sonlarında ticari seferler ile hac yolculuklarını ayırmış olmakla birlikte, gemiyi kaçırma ya da Mısır gibi Filistin'den farklı yerlere gitme veya ziyarete Sina'dan başlama ve benzeri istisnai durumlar için bu alternatif de mevcuttu.⁴⁹

⁴⁹ Jyri Hasecker, **Die Johanniter und Die wallfahrt nach Jerusalem**, V&R Unipress, Göttingen, 2008, s.61.

Seyahat mayıs ayının yaklaşık üçüncü haftasına denk gelen kutsal zamanda başlar, belli rotaları izler ve gemi patronları hacıları güven içinde geri getirmekle yükümlü olurlardı. Bunun için de özel anlaşmalar yapılır ak karşılıklı yükümlülükler güvence altına alınırdı.⁵⁰ Gemi kaptanları kadar hacıların da uymakla yükümlü olduğu kurallar vardı, bu kurallardan bazıları ilgi çekicidir, örneğin hacılar gülemez, aşırı neşe gösteremezdi, özellikle Türklerle konuşamaz, şakala şamazlardı.⁵¹ Venedik'te hacılarınla yapılan bu anlaşmaları ve doğabilecek ihtilafları denetlemekle görevli bir yargıç da bulunmaktaydı⁵² Hac yolculuğuna çıkacak kişinin yeteri kadar para dışında, kutsal makamlardan alınacak izne de ihtiyacı bulunuyordu.⁵³

Patronlarla hacılar arasında yapılan bu anlaşmalardan detaylı bir örnek, Hirschfeld seyahatnamesinde bulunmaktadır. Roma'ya gidip Papa'nın ayağını öperek iznini alan ve yolculuğa çıkmak için hazırlıklarını tamamlayarak 18 Mayıs 1517'de Venedik'e dönen Bernhard von Hirschfeld seyahatnamesinde kendilerini Yafa'ya götüreceği olan Patronla yaptıkları on sekiz maddelik bir anlaşmaya yer vermiştir. Anlaşma bir dua ile başladıktan sonra on sekiz madde halinde karşılıklı yükümlülükler ayrıntılı olarak yazılır. Bunlar arasında hacıların korunması ve kullanılacak silahlar, her öğünde verilecek yemekler, ücretler, duraklar gibi bilgiler yazıldıktan sonra anlaşma hacıların listesi ile tamamlanır.⁵⁴ Venedik'in profesyonelce sunduğu hizmetler dolayısıyla hacıların seyahatin teknik kısımları ile ilgilenmeleri gerekmemiştir. Suraiya Faroqi Venedik'teki Kutsal Topraklar'a seyahat girişimcilerini "yeniçağın seyahat acenteleri" olarak nitelemiştir.⁵⁵

1523 yılının haziran ayı başında Kutsal Topraklar'a gitmek niyetiyle Zürih'ten Venedik'e gelmiş bulunan Peter Füssli yol için aldıklarını sıralamıştır. Buna göre Füssli'nin seyahati için aldıkları arasında şunlar vardır:

3 dükalık peksimet, 3 fiç şarap, bir çeyrek peynir, sosis, 150 yumurta ve piliç, tavuklar için yem, tavuk kafesi, tuz, sarımsak, soğan, kuru erik, mum, bir fener

⁵⁰ Hasecker, **Die Johanniter**, s.62-63.

⁵¹ Reinhold Röhricht, **Deutsche Pilgerreisen Nach Dem Heiligen lande**, Friedrich Andreas Perthes, Gotha, 1889, Tıpkıbasım, Bibliolife LLC, 2009 s.23 .

⁵² Faroqi, **Osmanlı Tarihi Nasıl**, s.194.

⁵³ Röhricht, **Pilgerreisen**, s.8.

⁵⁴ Minckwitz, **Hirschfeld**, s.40 -47.

⁵⁵ Faroqi, **Osmanlı Tarihi Nasıl**, s.194.

ve kibrit veya çakmak benzeri bir araç, birkaç bardak, t abak, ilaçlar ve tıbbi gereçler. Ayrıca bunlara ek olarak bir şilte ve bunun için bir kasa, kahve ve şeker, kağıt ve yazı malzemeleri, son olarak Almanca bir İncil ve başka bazı kitaplar.⁵⁶

Füssli'nin alışveriş listesi o devirde Venedik'ten Yafa'ya yapılacak bir yolculuk için gerekenler konusunda bir fikir vermektedir.

1573 yılının yazında Marsilya'da, Trablusşam'a hareket etmek üzere bekleyen Hans Ulrich Krafft ise St. Croce gemisi ile yola çıkmadan önce yapılan hazırlıkları şu şekilde anlatır.

“Ağustosun sonlarına doğru Dr. Rauwolf ve bana St Croce gemisinin hazır olduğu, sadece uygun rüzgarı beklediği bildirildi. Biz de hazırlanmalıydık. Elbiselerim izi ve diğer eşyalarımızı iki özel sandıkla gemiye götürdük. Bu arada patronlarımın adamları aldıkları emir doğrultusunda iki iyi domuz pastırması, Hint tavuğundan yapılmış iki börek ve başka özel şeyler hazırladılar. Özellikle iyi ve kuvvetli iki damacana şarap ile beraber gül sirkesi ve eczanelen yararlı birçok şeyleri gemiye getirmeleri bizi çok memnun etti. Üç ay boyunca ne açlık ne de susuzluk düşünmemize gerek bırakmayacak, yeteri kadar erzakı gemiye yükledikten sonra bir akşam geç vakit Patron Anton Reinhardt ve yanındakiler ile bir Barka veya Fragatte ile gemiden ayrılıp diğer tüccarlarla birlikte Chateau D'if kıyısında demirledik. O öğleden sonra ve akşamı Marsilya'daki tanıdıklarımızla tatlı sohbetler ederek geçirdik. ...

Gemiye sadece patronlarımın çeşitli ticari emtiası değil ayrıca toprak, barut, kurşun güller, mermiler yüklendiği gibi bütün erzak benim emanetime verildi. Patronlarım yaptıkları sözleşmede Dr Rauwolf ve benim diğerlerine göre ayrıcalıklı muamele görmem gerektiğini belirtmişlerdi. Her ikimize de dostça davrandılar bize geceyi geçireceğimiz ve yağmurdan korunabileceğimiz bir yer hazırlanmıştı. Patronun tayfaları üzerinde adaletli ve iyi davranmaktan başka uygulayabileceği bir kuvvet bulunmuyordu, herkes elinden geleni yapmak zorundaydı. Toplam kırk sekiz kişiydik. Santa Croce 8000 centnerden daha ağır değildi, küçük eşyalar taşıyan basit bir gemi idi, ancak cephane ve erzak bakımından iyi teçhiz edilmişti. Marsilya'dan böyle bir geminin ayrıldığı pek görülmemişti.”⁵⁷

Krafft'tan on iki yıl sonra Marsilya'dan yola çıkacak olan Michael Heberer'in herhangi bir hazırlık yapmak için fazla vakti yoktur. Zira siyasi olaylardan dolayı hayatını tehlike altında hissetmektedir, Marsilya'ya geldikten sonra bir an evvel şehirden ayrılmak ister, bir gemi arayışını ve şehirden ayrılışını şu şekilde ifade eder.

“Şehirde Sicilya veya Malta'ya gidecek bir gemi bulmak için araştırma yaparken, bir geminin yükünü ve mürettebatını alıp birkaç gün sonra Malta'ya hareket edeceğini haber aldık. Bu nedenle yolculuğumuz için gerekli pasaportları temin için, şövalye Monsieur d'Aumale'ın sekreteriyle birlikte Aix kentine, o yörenin valiliğine ve denizcilikle ilgili işlerin yürütülmesi görevine atanmış olan kişiye gittik.”⁵⁸

⁵⁶ Füssli, **Wahrhafte Reiss** s.150.

⁵⁷ Krafft, **Ein Deutscher Kaufmann**, s.21-22.

⁵⁸ Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s.49.

Heberer, gemi arayışlarını sürdürürken Dük De Guise ve başka Sanckta Liga yandaşları Marsilya’da korkunç bir insan kıyımı tezgahlamışlardır. Heberer’e göre asıl amaç şehri ele geçirip İspanyolların Fransa’dan Akdeniz’e serbestçe çıkabilecekleri bir kapı açmaktır.⁵⁹ Marsilya’daki olaylardan dolayı gemilerin yanaşmasına izin verilmiştir. Heberer gemi ile ilgili teknik bilgilerden ziyade yola çıkış zamanındaki şehrin siyasi durumundan bahsetmiştir.

“Bu arada yol arkadaşlarımdan bir kaçı ile birlikte (her ihtimale karşı beyaz parşömeden kestiğimiz haç işaretini şapkalarımıza yapıştırdıktan sonra) Şehir meclisi üyelerinden bazılarına başvurup, rüzgarın çok uygun olduğunu ileri sürerek, hareket etmeye

hazır olan gemimize binip gitmemize izin vermelerini rica ettik. Ama bir netice alamadık. Liman ve şehir kapıları herkese ve her türlü giriş çıkışa kapatılmıştı. Birçok dürüst dindar adam ve kadın, yasal bir neden olmaksızın, sadece Protestan olmaları yüzünden, evlerinden zorla sürüklenerek çıkarıldı, itilip kakılarak, dövülerek, bıçaklanarak, sokaklarda köpekler gibi sürüklendi ve denize atıldı.

Sürekli korku içindeydik. Nihayet birkaç kez ısrarla başvuruda bulunduktan sonra, ortalık da biraz yatışınca, grubumuzdaki Malta şövalyesinin hatırına limanı kapatan zincirleri bir gece açtılar ve geminin çıkışına izin verdiler.”⁶⁰

Osmanlı İmparatorluğu’nda gemi ile Akdeniz’de seyahat eden yabancıların yolculuğa başlamadan önce yapması gereken hazırlıklar arasında pasaport almak da

bulunuyordu. Pasaport ile ilgili bazı örnekler seyahatnamelerde geçmektedir. Bunlardan 1581 yılının 3 Mart günü Kudüs’e gitmek üzere İstanbul’dan yola çıkan Salomon Schweigger yolculuk yapmak için ihtiyaç duyduğu Türk makamlarından aldığı pasaportu bir resim gibi seyahatnamesine çizmiştir.⁶¹

Resim 4 Salomon Schweigger'in Kudüs'e gitmek için aldığı pasaport, 1581

⁵⁹ Heberer, *Osmanlıda Bir Köle*, s. 51.

⁶⁰ Heberer, *Osmanlıda Bir Köle*, s. 53.

⁶¹ Schweigger, *Eine neue reyBbeschreibung*, s.316.

Aynı yıl 1 Eylül 1581’de İstanbul’dan Kudüs’e gitmek üzere yola çı kaçak olan Franziskus Billerbeg de “Kendime Sultan’dan bir Paspart (Pasaport) -böyle diyorlar- edindikten sonra geçen yıl 1 Eylül’de bulunduğum Bizans ya da Konstantinopol’den bir Türk gemisine bindim ” demektedir”⁶²

Pasaporttan bahsedilen bir diğer örnek Mi chael Heberer’in seyahatnamesidir. Üç yıllık kürek esaretinden uzun uğraşları sonunda kurtulmuş olan Heberer, ülkeden ayrılırken herhangi bir sorunla karşılaşmamak için bir pasaporta ihtiyaç duymaktadır. Bu nedenle aynı zamanda özgürlüğünü sağlamış olan Fransız elçisi tarafından ücreti karşılığında pasaport çıkaracak olan ilgili kişiye gönderilir. Heberer pasaport alma sırasındaki işlemleri şu şekilde anlatır.

“Çevirmen uysal tavırlı bir Rumdu. Birlikte Konstantinopolis’e Türk hükümdarının yazılı emirlerini çıkaran kişinin konutuna gittik. Çevirmen ona azat belgemi gösterdi ve Fransız elçiliği adına bana serbestçe ülkeden çıkmam için pasaport verilmesinin istedi. İlgili beyefendi isteğin Fransız elçiliğinden geldiğini duyunca, hemen katiplerinden birini ç ağırdı ve pasaportumu hazırlattı. Vesten Wilhelm Philipp von Scherenberg adındaki Hollandalı asilzade, daha önce de metnini sunmuş olduğum Türkçe yazılmış azat belgesini Latinceye çevirdi. Kendisi de Türklere esir düşmüş ve tutsaklığı sırasında Türkçe, Ara pça, konuşmayı okuyup yazmayı öğrenmişti. “⁶³

Heberer, almış olduğu pasaportunun Latince ve Almanca çevirilerine de seyahatnamesinde yer vermiştir. Türkçe çevirisi de şu şekildedir.

“Bismi’l-lahi’r-Rahmanir-r Rahim
Allah bizi şeytandan ve cehennemden korusun
Ve bize bütün girişimlerimizde yardım etsin.
Tarafımızdan bir süre önce tutsak alınmış olan ve şimdi de amirlerimiz tarafından azat edilip serbest bırakılan Hristiyan Michael’in karada ve denizde bir engelle karşılaşmadan eşyalarıyla birlikte özgürce hareket etmesine, tıpkı bit Mossorman (Müslüman) yani Türk gibi istediği yere gitmesine izin verilmesi buyrulur.
Yıl dokuz yüz doksan altı
Yazan İsmail
Beycon Subassa (Subaşı) “⁶⁴

⁶² Franziskus Billerbeg, *Neue Schiffart: Darinnen eigentlich und auffs kürzest beschriben wirdt die Reise einer Schiffart, auß Constantinopel in Syriam, Palaestinam, Aegypten und auff den Berg Synai* Nürnberg 1583, s.4.

⁶³ Heberer, *Osmanlıda Bir Köle*, s.318.

⁶⁴ Heberer, *Osmanlıda Bir Köle*, s.318 – 319.

4. GEMİLER

Seyahatnamelerde gemilerle ilgili teknik bilgilere de rastlanmaktadır. 1507 yılında Liegnitz ve Brieg dükü II. Friedrich Yafa'dan Larnaka'ya, geldikten sonra Baf'tan Rodos'a gitmek üzere yola çıktıklarında karşılaşmış oldukları bir olayı ve sonrasında bir gemiyi detaylı olarak anlatmaktadır.

“Bir seferinde Rodos yakınlarında Rodos'un büyük üstadı ve bazı şövalye kârdeler bizi büyük bir Kadırğa ile davullarla karşıladığında büyük şeref duyduk. Bizi gemiye aldılar, büyük gösteriler ve eğlenceyle Rodos'a getirdiler. Şehre geldiğimizde bizi büyük bir kalabalık karşıladı. Rodos'un büyük üstadının Fransa'dan yeni aldığı 40 büyük top ateşleyebilen büyük bir gemi gelmişti. O kadar güzel bir gemiydi ki alt tarafı tamamen kurşunla kaplanmıştı. Bir prensin ya da kudretli bir beyin yaşamaktan hoşlanacağı çok güzel döşenmiş kamaraları, perdeler asılmış rahat oturma odaları vardı. Orada bulunanların söylediğine göre gemi 14.000 düka tutmuştu ve 800 kişi alabiliyordu. Birçok kardeş böyle bir gemiyi daha önce hiç görmediklerini söylüyorlardı. Yedi yelkeni vardı.”⁶⁵

Aynı seyahatnamenin devamında, Korfu adasında karşılaşılan büyük gemiler hakkında bilgi verilmektedir. 28 Ekim 1507'de Korfu adasına altı gemi gelir, gemilerin büyük donanımları vardır ve seyyaha söylenenlere göre 18000 kişilik mürettebatı bulunmaktadır. Gemilerin toplarının ve diğer aletlerinin de çok iyi olduğunu yazmıştır.⁶⁶

9 Mayıs 1523'te Zürih'ten Kutsal Topraklar'a gitmek amacıyla yola çıkan Peter Füssli, Venedik'te kaptanlarla uzun görüşmeler ve pazarlıklardan sonra, yol arkadaşı diğer hacılarıyla buldukları gemiyi şöyle anlatır.

“14 Haziran Salı günü öğleye doğru Venedik'ten gemiye bindik, bize söylendiği gibi odamız vardı. Geminin alt katında merdiven deliğinin oradaydı. Eşyalarımızı oraya koyduk, çok geniş değildi. Gemi ticari mallarla doluydu. Venedik'ten bindiğimiz bu gemi, çok güzel ve güçlü bir gemiydi. Yelken direğinde iki basit sepet bulunuyordu. Altı adet yelkeni vardı. Bir tane güzel top vardı, 19 büyük top vardı, iki tanesi çok uzundu, ikisi Falkon ve dört Falkonetti. Hepsi güvertede bulunuyor. Dokuz bökli ve altı demir top. İki büyük olan taş atıyordu, gülle gibi. Diğerleri daha küçüktü. Kullanılan barut çok kaliteli değildi. Kıbrıs'tan bir yüzbaşı da vardı, Venedikliler tarafından gemiye bazı soylularla birlikte gönderilmişti, keza yanında bir kadın, bir çocuk ve bir genç kız vardı. Süt çağında bir bebeği ile başka bir kadın daha vardı. Hepsi Kıbrıs'a gidiyordu. Ayrıca çok sayıda tüccar bulunuyordu. Gemi hizmeti gören personel otuz iki kişiydi. Gemide toplam yüz elli kişi bulunmaktaydı.”⁶⁷

1573 yılının temmuz ayında Marsilya'da kendisini Trablusşam'a götürecek olan gemiyi beklemekte olan Hans Ulrich Krafft, seyahatnamesinde şirketinin gemileri ve rotalarıyla ilgili aşağıdaki bilgileri vermiştir.

⁶⁵ Röhricht ve Meisner, **Friedrich II**, s.207.

⁶⁶ Röhricht ve Meisner, **Friedrich II**, s.208.

⁶⁷ Füssli, **Wahrhafte Reiss**, s.152.

“Yaklaşık temmuz ortalarında patronlarımın gemilerinden St. Cristina adındaki biri Marsilya’ya geldi. 26 Nisan’da Trablusşam’dan yola çıkmıştı. Yani Marsilya limanına ulaşmak için üç aydır yoldaydı. Gemi birçok değerli emtianın yanı sıra şu haberi de getirmişti. Orda veba salgını olmasına rağmen patronlarımın üç çalışanını da sağlıklı durumda bırakmışlardı ve kısa zamanda yola çıkacak başka gemilerle kısa süre içinde Marsilya’ya gelmeleri beklenebilirdi.

Birkaç gün sonra patronlarım tekrar başka bir iyi haber aldılar. İkinci gemileri Falcon sağ salim İstanbul’a varmış, taşıdığı mallar büyük bir karla satılmış, iyi mallar ve ucuza alınmış emtialar gemiye yüklenmişti. Buradan büyük bir kar beklenebilirdi.

Üçüncü ve çok büyük gemi patronlarımın kendi paraları ile inşa ettirdikleri, toplar ve erzakla donattıkları Griffon adlı gemiydi, benim gelişimden kısa bir süre önce Lizbon’a hareket etmişti. Büyük bir tehlike atlattıktan sonra oraya vardığı, dışında bir haber yoktu. Orada daha farklı şekilde donatılarak Bretagne’daki Rouen’e yola çıktı oradan da İngiltere’ye gidecekti.

Dördüncü gemi la Siropa da aynı şekilde patronlarımın kendi paralarıyla işlettikleri bir gemiydi. Venedik’ten gelen habere göre stokladığı büyük miktardaki cıva ve diğer mallarla İskenderiye’ye salimen varmıştı.

Beşinci gemi bir Barka idi ve St. Johann adında idi. 16 Temmuz’da bir sürü iyi malla yüklenmiş olarak Marsilya’dan İskenderiye’ye hareket etmişti. 20 Ağustos’ta bazı İtalyanlar sahte bir mektuptan yola çıkarak geminin korsanlar tarafından yağmalandığına dair haberleri ticari çevrelerde yaydılar. Ama üç hafta geçmeden geminin salimen İskenderiye’ye vardığına dair haber patronlarıma ulaşınca rakiplerin kıskançlık oyunu suya düştü.

Altıncı gemi küçük bir barka olan St. Margareta idi. Ağustos başlarında İspanya’daki Cadiz’e gönderilmeye hazırlandı. 20 gün sonra Marsilya’da hedefine sağ salim vardığı haberini aldık.

Yedinci gemi St. Groce, kutsal haç adındaydı. Ağustos ayı boyunca çok çeşitli emtialar yüklendi on üç adet tekerlekli top ve diğer şeylerle donatıldı. Bu gemiyle Dr Rauwolf ve ben Suriye’deki Trablusşam’a gidecektik.

Patronlarımın bu yedi gemiye harcadığı paralar hesaplanırsa ortaya büyük bir meblağ çıkar”⁶⁸

1581 yılında İstanbul’dan Kudüs’e bir Türk gemisi ile giden bir kişi seyahatini D. David Chitreum’a yazdığı bir mektupta anlatmıştır. 1582 yılında basılmış olan mektupta herhangi bir isim bulunmamakla birlikte Yerasimos’ta yer alan bilgilere göre⁶⁹ bu mektup “François de Billerbeck” adlı seyyaha aittir ki bu Almanca adı ile “Franziskus Billerbeg”dir.⁷⁰ 1 Eylül 1581’de İstanbul’dan ayrılarak Kudüs ve Mısır’a yolculuk yapmış 23 Nisan 1582’de İstanbul’a dönmüştür. Asıl

⁶⁸ Krafft, **Ein Deutscher Kaufmann**, s. 19-20.

⁶⁹ Yerasimos, **Les Voyageurs**, s.338.

⁷⁰ Bu seyahat mektubunun Franziskus Billerbeg tarafından yazıldığından, David Chytraeus hakkında yapılmış bir doktora tezinde de bahsedilmektedir. Billerbeg’in mektubu aynı adla ve içerikle tezde yer almaktadır. bkz. Daniel Bengé, **David Chytraeus (1530-1600) als Erforscher und Wiederentdecker der Ostkirchen Seine Beziehungen zu orthodoxen Theologen, seine Erforschungen der Ostkirchen und seine ostkirchlichen Kenntnisse** Friedrich Alexander Universitaet Nürnberg-Erlangen, 2001, bu tezin 195 ile 207. sayfaları arasında Franziskus Billerbeg’in yazdıkları ve faaliyetlerinden bahsedilmektedir. Buna göre Evangelist teolojinin önde gelen isimlerinden biri olan David Chytraeus doğu kiliseleri ile ilişkiler kurmak istemektedir, bu amaçla görevlendirilen kişilerden biri de Franziskus Billerbeg’dir. Billerbeg ile mektuplaştığı bilinen Salomon Schweigger de benzer faaliyetlerde bulunmuştur.

amacı bilgi toplamak ve David Chytraeus adına görüşmeler yapmak olduğundan, seyahatlerinde gemilerden ve yolculuklardan kısaca bahsetmiştir.

“Kendime Sultan'dan bir Paspart (Pasaport) (böyle diyorlar) edindikten sonra geçen yıl 1 Eylül'de, bulunduğum, Bizans ya da Konstantinopel'den bir Türk gemisine bindim.”⁷¹

Geminin nasıl bir gemi olduğu detaylı belirtilmemiştir, ancak Çanakkale Boğazı'ndan çıkıp Rodos'a geldiklerinde, Malta kadirgalarından dolayı deniz emniyetli olmadığından, Billerbeg'in binmiş olduğu Türk gemisi, 1581 yılı eylül ve ekim aylarında adada iki ay beklemek zorunda kalmıştır. Kasım ayında yola çıkmışlar ve Magosa'da gemi değiştirdikten sonra Trablusşam'a varmışlardır. Billerbeg, Magosa'da bindikleri geminin küçük bir gemi olduğunu, hayatlarını tehlikeye atarak bu gemiyle Trablusşam'a gitmiş olduklarını yazmıştır.

Billerbeg, Trablusşam, Şam, Kudüs, Gazze, Kahire gibi şehirleri ziyaret ettikten sonra İskenderiye'ye gelir ve buradan tekrar bir Türk kadirgasına

Resim 5 Franziskus Billerbeg'in mektup biçimindeki seyahatname sinin kapak resmi, 1583

binerek Rodos'a gitmek üzere yola çıkar. Ancak yolda çok sert bir fırtınaya yakalanırlar. Anadolu kıyısında bir limana girerler ve burada tamamı kırılan

⁷¹ Billerbeg, *Neue Schiffart*, s.4.

kürekler, dümen ve bazı diğer parçalar tamir edildikten sonra önce Rodos'a ardından da İstanbul'a doğru yola devam ederek 23 Nisan'da İstanbul'a varırlar.

Bu kısa seyahatnamenin 1583 yılında Nürnberg'de basılmış olan nüshasında kullanılan kapak resmi ilgi çekicidir. Detaylı çizilmiş dümeni, kürekleri ve direğiyle seyir halinde gördüğümüz gemide Türk kıyafetli insanlar bulunmaktadır.

Çizimde dikkat çeken pruva topları ve manka denilen arka kısımda oturan askerler göze çarpmaktadır. Borda kısmının tam ortasında eksik olan küreğin bulunduğu yerde bir mutfak olduğu, bunun da geminin uzun mesafe yolculuklarını yapabilmesi için düzenlendiği düşünülebilir. Bu gemi çiziminin yaklaşık 20 oturaklı bir Türk kadırgası olması muhtemeldir. Zira mutfak bölümünden önce on bir devamında da dokuz kürek görülmektedir.

1577 yılının 2 Kasım - 13 Kasım tarihleri arasında Viyana'dan Komora'ya kadar Tuna nehrinde gemilerle seyahat eden elçilik heyetinde bulunan Salomon Schweigger, seyahatnamesinde Tuna nehrinde seyahat etmiş oldukları gemilerin çizimlerine de yer vermiştir.⁷²

İstanbul'daki işlerini tamamladıktan sonra bu kadar yaklaşmışken Kutsal Topraklar'ı da görmek isteyen Salomon Schweigger, 3 Mart 1581 tarihinde İstanbul'dan gemi yolculuğuna başlamıştır. Bu yolculuğunu anlattığı üçüncü kitabının orijinal baskısının 277. Sayfasında uçan balıkların görüldüğü bir kadırga çizmiştir. Bu çizimde yedi kürek sırası sayılmakta arka planda oturan askerler ve ayakta talimat veren gardiyan görülmektedir. Resim yazısı olarak "uçan balıklar" ibaresi yazılmıştır.⁷³

⁷²Schweigger, *Eine neue reyßbeschreibung*, s.6.

⁷³Schweigger, *Eine neue reyßbeschreibung*, Üçüncü Kitap, s.277.

Resim 6 Salomon Schweigger seyahatnamesinde gemiler , 1589

“Gemi yolculuğu başlayınca gemiciler hep beraber bir geminin bir günde ne kadar yol alabileceğini konuşmaya başladılar. Bir yük gemisi veya mavna orta karar bir rüzgârda saatte 8 Fransız mili, iyi bir rüzgârda 12 mil, fırtına veya kuvvetli rüzgârda 20 mil hızla gidebilir. Yani orta karar rüzgârda 24 saat veya bir gün ve gecede 48 Alman mili yol alabilir. İyi bir rüzgârda bir gün ve gece 70 Alman Mili, Fırtına ile yaklaşık 126 mil kat edebilir. Herodot bir geminin günde 70.000 adım gidebileceğini yazmıştı.”⁷⁴

Herodot’un zamanına göre şimdiki gemilerin daha gelişmiş olduğunu düşünen Schweigger, daha sonra gemi yolculuğu yapmanın insan mutluluk veren bir şey olduğunu belirtir ve tarih yazımında deniz yolculuklarının gereği gibi işlenmemiş olduğunu belirterek bazı örnekler sıralar. Dünyanın yaratılmasından 2774, İsa’nın doğumundan 1193 yıl önce Tesalyalı Jason’un yaptığı gemi yolculuğu, 1200 gemi ile Yunan Prenslерinin Truva’yı kuşatması, Xerxes’in dünyanın yaratılışından 3480 ve İsa’nın doğumundan 487 yıl önce Marmara Denizi önüne gelmesi gibi tarihteki önemli deniz olaylarını anlatır. Herodot’un Xerxes’in kudretli donanmasında 1208 kadirga 300 yuvarlak gemi bulunduğunu kaydettiğini yazar.

⁷⁴ Schweigger, *Eine neue reyBbeschreibung* , s.240.

İnsan ve deniz arasındaki münasebetten bahsederek denizde hayatın tekdüze olmadığını vurgular ve her geminin bir adı olduğunu belirterek gemilerin adları hakkında bilgiler verir.

Fernand Braudel de “Akdeniz ve Akdeniz Dünyası” adlı eserinin birinci cildinde, Schweigger’in gemilerle ilgili söylediklerine atıflarda bulunmuştur. Braudel, Venediklilerin gemi modellerini değiştirmediklerini anlatırken Schweigger’in söylediklerine istinaden Türklerle karşılaştırmada bulunarak “o devirde Türkler bile okyanus geçebilen Galleon’lar kullanıyordu, navis gravis ve navis oner aria” diyerek Schweigger’in ifadelerinden bahsetmiş, Schweigger’in İstanbul veya yakınlarında gördüğü gemilerden söz etmiştir.⁷⁵

Schweigger, gemi adlarını Latince, İtalyanca ve bildiği diğer dillerde karşılaştırmalı olarak değerlendirmeye çalışır. Aşağıdaki metin, çeşitli dillerde gemi adlandırmaları hakkında olduğundan, Almanca orijinal metinden yapılan çeviri sırasında kelimelerin özgün halleri korunmuştur.

“ En büyük gemiye İtalyanca Galleon denir. Latince tarihlerde: navis gravis veya oner aria. Galleon’dan bir sonraki mavna’dır üçüncü nave’den yine küçüktür, daha sonra navis Victoria gelir, bir yolcu gemisidir. Genel amaçlı bir yük gemisi Türkçe Karamürsel’dir (Caramusal), Fransızca Scitia veya Sagitta denir çünkü hızlıdır. Bunun gibi bir başkasına Mısır Denizi’nde Dscherma denir, ancak İtalyanca ve Latince’de Fassel, phaselus veya faselus veya hatta Barka bunların hepsi Mavna formundadır.

Bunlardan başka ayrı bir gemi türü gelir ki yukarıdakilerden çok farklıdır. Zira büyük olan Galleren Latince triremis demektir. Küçüklere İtalyanca’da Fusta denir ve Latince tiremis veya yine İtalyanca’da Bergantino, yine Latince’de navis Liburnica denir. Üçüncü ve daha küçük olana Bargada denir. Bu aslında küçük bir keşif gemisidir, navis Speculatoria. Bunların sadece kürekleri yoktur, ayrıca yelkenleri de vardır ki hem rüzgârla hem de rüzgârsız yol alabilirler. Ama yukarıda sayılanların kürekleri yoktur, bunların hepsi navis predatoria veya piratica veya militares, savaş gemisidir. Savaşlar ve baskınlar için kullanılır.

Yunanlılar bütün gemilere Caravia veya Exilon derler , anlamı ahşap, materia pro forma demektir. Gallen’a Yunanlılar Caterga der.”⁷⁶

Schweigger gemilerin adlandırmaları ile ilgili bilgiler verdikten sonra gemi çalışanları hakkında da bilgiler vermiştir. Bu bilgilerden gemilerde mürettebat kısmında bahsedilecektir.

⁷⁵ Braudel, **Mediterranean**, c.1, s.296.

⁷⁶Schweigger, **Eine neue reyßbeschreibung**, s.241-242.

1588 yılı Nisanında artık kürek esaretinden azat edilmiş özgür bir kişi olan Brettenli Michael Heberer, İstanbul'da kaptan -ı deryalığa getirilen Sinan Paşa'nın yaptırdığı Baştardanın denize nasıl indirildiğini seyahatnamesinde uzun uzun anlatmıştır.

“Kaptan-ı derya Sinan Paşa kendisi için çok büyük, görkemli, yetmiş küreklik bir kadirge yaptırmıştı. Geminin sepetli iki grandi direği, baş tarafta billur ve gümüşten büyük ustalıklı yapılmış üç güzel feneri vardı ve grandi direğine çekilen kaptan -ı derya forsu da som gümüşten yapılmıydı. Kadırganın dışı, özellikle baş kısmı renk renk yaprak ve dal motifleriyle, altın, gümüş varak ve çeşitli boyalar kullanılarak çok zarif bir şekilde süslenmişti.

Sinan Paşa, Türk hükümdarının egemen olduğu bütün denizlerin başkumandanlığına getirildiğinden, kendi baştardası olarak yaptırdığı bu kadirgayı nisan ayının birinci günü denize indirtmeye karar vermişti. Bu töreni seyretmek için karada ve denizde sayılamayacak kadar çok insan toplanmıştı.”⁷⁷

Bu önemli olayı izlemek isteyen Fransız elçisi için yo ğun kalabalıktan ötürü, geminin denize indirilişinin karadan rahatça izlenemeyeceği düşüncesiyle, özel bir kayık tutulur ve elçi maiyetiyle birlikte olayı denizden, görüntünün engellenmediği bir yerden seyretmek üzere bu kayığa biner, Michael Heberer de on lara katılır.

“Kadirga tersanenin tam ortasında, denizin kenarında, birçok makara üzerine yerleştirilmiş olarak duruyordu. Kaptan paşa diğer paşalarla ve yüksek rütbeli kişilerle birlikte denizde bir fırkatada duruyordu. Bundan başka bir sürü fırkatanın iç inde paşalar, beyler törende hazır bulunmak üzere denize açılmışlardı.”⁷⁸

Heberer'in anlatımına göre önce önemli bir Türk din adamı kadirgayı çıkıp pruva direğinin önünde durur ve uzun bir dua okur, sonra da kaptan -ı derya Sinan Paşayı yeni getirildiği şerefli konumdan ötürü kutlayarak baht açıklığı diler. Türk hükümdarının egemenliği altında yelken açan bütün gemilerin baştardası olan bu mükemmel donanımlı kadirgayla Hıristiyanlara ve bütün düşmanlara başarıyla karşı koymasını ve peygamberleri Muhammet'in yasalarını bütün dünyaya yaymasının temenni eder.⁷⁹

Dua bittikten sonra, borazanlar, zurnalar, ordu davulları çalınmaya başlanır. Denizde yatmakta olan diğer kadirgalardan da müzik sesleri yükselmektedir. Bu

⁷⁷ Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s.316.

⁷⁸ Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s.316.

⁷⁹ Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s.316.

gürültü patırtı içinde kadirga denize indirilir, k ısa süre sonra da küreklerle donatılıp oturaklara forsalar yerleştirilir.

“Bunun üzerine kaptan-ı derya Sinan Paşa ve diğer paşalar ve beyler hep birlikte kadirgaya bindiler ve baş tarafa oturdular, arkadan hizmetkârları da gemiye binip oturak yerlerine yerleştiler ve bu Türk hükümdarının şanına layık mükemmellikte yapılmış olan kadirga, kendini göstermek ve beğendirmek üzere sarayın önüne doğru yol aldı.

Padişahın deniz kenarına inip bir çekirmeye bindiği görülünce kadirganın onu selamlaması için kürekler durduruldu, hep bir ağızdan sevinç naraları atıldı, bir yandan da hiç durmadan davullar, zurnalar çalındı.

Diğer kadirgalar karşı tarafta, Galata önünde duruyorlardı. Başarda gemisi sarayın önünden dönüp tekrar geri geldiğinde büyük toplarını ateşledi, ö teki kadirgalar da aynı biçimde yanıt verdiler. Böylece yeni başarda gemisinin denize indirilmesi onuruna görkemli bir kutlama düzenlenmiş oldu ve söylendiğine göre Türk hükümdarı da bundan çok memnun kalmıştı.

Bu sevinç gösterisinden sonra bütün kadirgalar tekrar tersanenin önünde demirlediler ve herkes evine döndü.”⁸⁰

Heberer’in anlatımından 16. Yüzyılda bir geminin suya indirilişini canlı bir şekilde izlemiş oluruz.

⁸⁰ Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s.317.

5. YÜKLER

Hacılar, yolculukları sırasında gemilerin yükleri ve gemi kaptanlarının ticari faaliyetleri konusunda da yer yer bahsetmişlerdir. Ancak bu bilgilerin doğruluk derecesi kimi zaman tartışmalı olabilmektedir.

Örneğin Liegnitz ve Brieg dükü II. Friedrich 1507 yılında hacdan dönerken uğradıkları Kıbrıs hakkında, burasının Venediklilere ait olduğunu ve tuz ticaretinden yılda sekiz yüz bin düka kazandıklarını belirtir. Bu rakamda bir yanlışlık olduğu muhakkaktır.

Friedrich, Lefkoşa'nın büyük bir ticaret merkezi olduğunu ve burada kadife kumaş ve damast (Şam işi döşemelik kumaş), satın alınabileceğini, bazı değerli taşların da bulunduğunu yazmıştır.⁸¹

Larnaka açıklarında bütün gün kaldıklarını belirten II. Friedrich, geminin ambarları baharatla dolu olduğundan kaptanın diğer ikinci büyük gemiye buradan tuz yüklediğini belirtmektedir.⁸²

Bernhard von Hirschfeld de 24 Ağustos 1517'de Larnaka'dan kaptanın gemiye tuz, mısır ve pamuk yüklemesinden sonra, öğleden sonra, Rodos'a gitmek üzere limandan ayrıldıklarını belirtmiştir.⁸³

1573 Ağustosunda Trablusşam'a gitmek için gelecek gemiyi beklemekte olan Hans Ulrich Krafft, çeşitli limanlardan Marsilya limanına gelen veya başka yerlerde olup faaliyet haberleri Marsilya'ya ulaşan, patronları Manlichlere ait yedi gemiden söz etmiştir. Bu bölümde Krafft, Trablusşam'dan yola çıkmış olan ve Marsilya'ya kadar olan yolu üç ayda almış olan St. Christina adlı birinci geminin yükünü, değerli emtia, olarak belirtmiştir. İkinci gemi ise İstanbul'a ulaşmış olan Falkon isimli gemidir. Bu geminin taşımış olduğu malların iyi karla satıldığı ve yerine ucuza yeni mallar alındığı büyük bir kar umudu olduğunu yazmıştır. Lizbon'a hareket eden Griffon adlı üçüncü geminin yükü hakkında bilgi vermemiş, ancak dördüncü gemi

⁸¹ Röhricht ve Meisner, **Friedrich II**, s.205.

⁸² Röhricht ve Meisner, **Friedrich II**, s.205.

⁸³ Minckwitz, **Hirschfeld**, s.89.

La Siropa'nın Venedik'ten İskenderiye'ye büyük miktarda cıva ile diğer malları götürdüğünden bahsetmiştir. St. Johann adlı beşinci geminin bir sürü iyi mal yüklenmiş olarak Marsilya'dan İskenderiye'ye hareket etmiş olduğunu ve rakip tüccarlar tarafından bu geminin kötü bir akıbete uğramış olduğu ile ilgili dedikodular çıkarılmış olduğunu ancak geminin salimen İskenderiye'ye varmış olduğunu yazar. Altıncı gemi olan St. Margareta, Marsilya'dan Cadiz'e gitmiştir ve yükünden bahsedilmez. Yedinci gemi ise Hans Ulrich Krafft'ın Trablusşam'a gideceği, St. Groce adlı gemidir. Bu gemiye de çeşitli emtianın yüklendiği aynı zamanda toplarla teçhiz edildiğini öğreniriz.⁸⁴

Hans Ulrich Krafft, seyahatnamesinde Trablusşam'a vardıktan sonra buradan Kıbrıs'a yaptığı bir ticari yolculuğu da anlatmıştır. Bu yolculuk notları o devirde yapılan bir ticari faaliyeti her yönüyle anlatması bakımından önemlidir. Şam'dan develerle getirilmiş olan kuru üzümleri her biri 20-25 kg gelen dört yüz paket haline getirdikten sonra malları, kiraladığı bir Türk Karamürsel'i ile Kıbrıs'a götürmüştür. Amacı İskenderiye'den Magosa'ya gelmekte olduğunu haber aldığı patronları Manlichlere ait St. Johannes adlı bir Fransız barkası olan gemiye yükü yetiştirerek oradan Marsilya'ya göndermektir. Kuru üzümlerin Noel bayramından önce Marsilya'ya ulaşması satış bakımından önemlidir. Ancak bu seyahat Krafft'ın umduğu şekilde sonuçlanmamış, gemiyi yakalayamadığı gibi, büyük tehlikeler yaşayarak büyük bir zararla Trablusşam'a geri dönmüştür. Seyahatnamesinin beşinci bölümünde bu başarısız ticari yolculuğunu uzun uzun anlatmıştır.⁸⁵

Marsilya'dan yolculuğuna başlamış olan Michael Heberer yola ise çıkışının ertesi günü gene Fransa krallığına bağlı bir kıyı kenti olan Toulon'a varır. Heberer, seyahatnamesinde "Gemimiz buradan kurşun, teneke vb mallar yüklenecek" ⁸⁶ yazmıştır. Gemi bahsedilen yükünü aldıktan sonra Malta'ya doğru olan yolculuğuna devam etmiştir.

Heberer, esaretinin ilk zamanlarında gitmiş olduğu Kahire şehrini anlatırken, buradaki ticari hayatı ve satılan malları oldukça detaylı biçimde verir. Burada

⁸⁴ Krafft, **Ein deutscher Kauffmann**, s. 20.

⁸⁵ Krafft, **Ein Deutscher Kauffmann**, s. 55-68 arası.

⁸⁶ Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s.54.

öncelikle siyah tenli kölelerin satıldığı pazarlar vardır, dedikten sonra satılan diğer malları sayar:

“Bazı özel yerlerde keten kumaşlar, kenevir, deri, odun, kereste, tahta, sıvı yağ, tahıl, balık, meyve ve adını bilmediğim silahlar da satılıyorlar. Ayrıca bu pazarlarda topraktan yapılmış büyük boyda kap kacak ve beş ayak boyunda küpler de pazarlanıyor. Evlerde, gemilerde su, yağ, peynir, ekşimik, sıvı yağ ve başka erzak bu küplerde saklanabiliyor.”⁸⁷

Michael Heberer, Kahire’deki hayvan pazarında gördüğü canlı ticari faaliyetten ve buradaki hayvanlardan da bahseder:

“Burada güzel atlar, filler aslanlar, hatta timsah gibi hayvanlar bile satılıyor. Timsahlar efsanelerdeki canavarlara benziyor, yalnız onlarınki kadar uzun dilleri yok, ama gene de gerek karada, gerekse suda hayvanlara ve insanlara büyük zarar veriyorlar. Ayrıca zürafalar, tek ve çift hörgüçlü develer, İgneumon adı verilen Firavun kedileri veya fareleri, maymunlar, kürklerinden faydalanılan Sibat kedileri veya Bisam adı verilen hayvanlar ve isimlerini bilemediğim, hatırlayamadığım bir çok başka garip yaratık satılığa çıkarılıyor.”⁸⁸

Heberer, deniz kuşları ile devekuşları ve yumurtalarının, kartallar ve diğer yırtıcı kuşların da İskenderiye yakınlarındaki çöllerde yakalanabildiğini, Pağanların ve bir çeşit kuş olan kocaman kursaklı Onocrotalosların hep bu civarda avlanmakta olduklarını kaydeder. Çok güzel Hint tavukları ve buna benzer kuşların Hristiyan tüccarlar tarafından satın alınarak İtalya, Fransa ve oradan da Almanya’ya sevk edildiğini anlatır. Heberer o devirde ticari hayatta dolaşımda bulunan malların bulunduğu pazarı anlatmaya devam etmiştir.

“Değerli taşlar, inciler, şifalı otlardan yapılmış merhemler, baharat ve değişik meyveler de satılan bu pazarlar şehrin zenginliğini sergiliyor. Başka ülkeler de bu zenginlikten pay alabiliyorlar. Bunun pek çok örneğini gördüm. Ayrıca Arabistan ve İran’dan da büyük değer taşıyan mallar buraya aktarılıyor ve satışa sunuluyor. Hatta Nürnberg de üretilen bazı mallara, örneğin ayna, pipo ve benzeri çeşitli eşyalara da burada rastladım. Demek ki eski bir atasözü olan “Nürnberg’in el sanatları gezer bütün diyarları” lafı burada da geçerli.”⁸⁹

Heberer yolculuklarında gemi yükleri ile ilgili fazla ayrıntı vermemiştir. Ancak onun seyahatnamesinde sık sık gemilerin limanlara yanaşıp taze su, çeşitli yiyecekler, meyveler ve peksimetler temin ettiğini okuruz.

Trabzon’a yaptıkları yolculukta anlattığı gemilerin nakli ise ilgi çekicidir. Trabzon’un 43 derece 5 dakika enlem ve 70 derece 45 dakika boylamın da bulunduğunu söyledikten sonra, bu şehrin deniz kıyısında ve dağların eteğinde

⁸⁷ Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s.120.

⁸⁸ Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s.121.

⁸⁹ Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s. 121.

kurulmuş çok iyi korunan bir kent olduğunu , canlı bir ticaret hayatı bulunduğunu belirtir.

Burada Tatarlar, Türkler, Moskoflar, Ermeniler ve İranlılar tarafından ticaret yapıldığını kaydeder.

Heberer kadirgaların taşınma işlemini şu şekilde anlatır:

“Trabzon’da birçok gemi inşa edilmişti ve bunların Konstantinopolis’e götürülmesi gerekiyordu. Bizim patronumuz kaptan paşa tarafından bu nakli yapma emrini almıştı.

...

Aramızda kadirgaları paylaştık. Kaptanımız yedeğine on iki kadirga aldı, diğer üç gemi de dörder kadirgayı çekmeyi üstlendiler. Bu şekilde yükümüz de çok artmış olduğundan kürekte büyük zahmet çekiyor ve bu yüzden sık sık kırbaçlanıyorduk. Nihayet Bosphorus’a vardık. Bu deniz geçidinde Konstantinopolis yönünde bir akıntı olduğundan, yeni kadirgaların yirmi dördünü de birbirine bağlayıp, en fazla kürekle donatılmış olan kaptanın gemisine devrettik.”⁹⁰

Heberer İstanbul’a girdikleri sırada olanları da anlatmıştır. 24 Kadirganın nakli sırasında gemiler boğaza girince Kaptan paşa tarafından bir firkate gönderilerek Padişahın gemileri göreceği, bu yüzden gemilerin saray önünden geçirilmesi istenir. Ancak Karadeniz’den gelen akıntı saray önüne doğru giderken zayıflayınca, üstel ik kaptan kürekçilerin ayağa kalkıp zincirlerini şakırdatarak padişahı selamlamalarını isteyince, yükün de ağırlığından, kürekçiler iyi sıçrayamazlar, bunun üzerine kürek mahkumları kırbaçlanmaya başlanır. Heberer, işte bu sırada Türk hükümdarının olanları gördüğünü ve kaptana haber göndererek değnekleri ve kırbaçları bir yana bırakarak zavallı Hristiyanlara eziyet etmemesini emrettiğini, esirlerin buna çok sevindiklerini ve bunun üzerine kırbaç yemeden de ellerinden geldiği kadar tezahürat etmeye gayret ettiklerini belirtmiştir.⁹¹

⁹⁰ Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s.251.

⁹¹ Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s.252.

6. GEMİLERDE MÜRETTEBAT

16. Yüzyılda gemi yolculuğu yapanlar geminin en yetkili kişisi için Patron sözcüğünü kullanmışlardır. Patron, geminin sahibi olabileceği gibi sadece kaptan da olabilir.

Genellikle hacılar Venedik'ten Yafa'ya yapacakları yolculuklarda ödeyecekleri fiyat konusunda Patron'larla pazarlık etmişler, gemide onların söylediklerini yapmışlardır. Patron'lar geminin güvenliğinden ve çalışanlarından sorumludur, geminin duracağı yerlere karar verir, gidecekleri yerlerdeki yöneticilerle ilişkiler kurar, aynı zamanda Patron'lar bu yolculuklar sırasında ticari faaliyetlerde de bulunur. Hacıların asıl muhatabıdır.

1517 yılında Venedik'ten Yafa'ya giden Bernhard von Hirschfeld'in, seyahatnamesine almış olduğu on sekiz maddelik bir seyahat anlaşmasında Patron'ların yerine getirmekle yükümlü oldukları hususlar, detaylıca belirtilmiştir.⁹²

Andreas Tietze'ye göre, Patron, 13. Yüzyıldan beri Akdeniz'de yaygın biçimde kullanılan bir ibaredir.⁹³

1573 yılı ağustos ayının sonlarında Marsilya'dan Trablusşam'a gidecek olan Hans Ulrich Krafft Marsilya'daki hazırlıkları sırasında gemi çalışanları hakkında bilgiler vermiştir. Geminin adı St. Groce'dir. (Kutsal haç) Gemi, Augsburglu Manlich ailesinin gemilerinden biridir. Gemideki Patron ise Krafft'a göre gücünü yalnızca adaletli davranmaktan alan bir kişidir. Patron'un adı Anton Reinhardt'tır. Krafft, gemi çalışanlarını ve yaptıkları görevleri tek tek saymıştır.

“Gemi personeli şu şekilde idi:

1. Patron ya da yüzbaşı, herkes ona uymak zorundadır, uygunsuz durumlar ona bildirilir ve onun söylediği şekilde hareket edilir.
2. Kaptandan sonra gelen kişiye Nocchiere denir, kaptanın üsteğmeni gibidir. Mürettebatın başında yer alır. Genç yaşlı herkes ona tabiidir, yelkenden sorumludur ve rüzgarın durumuna göre düzeni sağlar.
3. Üçüncü kişiye Pilot denir, pusula ile meşgul olur çok gayretli ve dikkatli olmak durumundadır. Çok fazla sağa ya da sola gitmeden güneşin doğduğu yöne gemiyi götürmelidir. Bu pilotlar aynı zamanda tecrübeli bir gemici olmak zorundadır ki tehlikeli

⁹² Minckwitz, **Hirschfeld**, s. 40-47 arası.

⁹³ Andreas Tietze, **The Lingua Franca in The Levant**, ABC Kitabevi, İst. 1988, s.341.

kayalıkların bulunduğu yerleri bilmeli ve geminin kayalıklara çarpması ya da karaya oturmasına dikkat edebilsin.

4.Yazıcı, katip, gemiye giren ve çıkan her şeyin hesabını tutmaktan sorumlu kişi.

5.Gardiyan ya da nöbetçi, geminin her yerindeki düzeni korumakla görevliydi.

6.Bir Aguzzin, yüzbaşının mürettebat hakkında verdiği ceza hükmünü yürütmekle görevli kişi.

7- 9 Üç tüfek ustası, top ve tüfeklerin hesabını tutar bakımın yaparlardı acil durumlarda kendilerinin büyük topu kullanmaları gerekiyordu.

10.11. İki kalafat gemi bir zarara uğradığında ya da seyir esnasında gerektiğinde alışı oldukları aletlerle geminin tamir ve bakımını yaparlardı.

12. Bir Küfer (Küfeci, varilci, fiçici) şarap ya da su fiçi sını hazır tutar.

13.Doktor ya da berber uşağı veya yardımcılarıyla acil durumlarda çeşitli ilaçlar flaster ve merhemler ve cerrahi aletlerle donatılmıştır.

14- 15. Bir aşçı ve çırağı. Kırk sekiz kişiyi günde iki kere doyurması gerekir. Yemekleri kötü olmasına rağmen herkesi memnun edebilmek için elinden geleni yapıyordu.

16. Dispensier, görevi yiyecekleri satın almak ve muhafaza etmektir.

17 – 24 Sekiz denizci. Bunlar 30-40 yaşları arasında tecrübeli gemicilerdir. Yukarıda bahsedilen iki kalafatçı ve üç tüfekçi de bunlara dahildir. Gece ve gündüz belli saatlerde pupada geminin dümenini pusulaya göre ayarlarlar. Kötü rüzgarda iki kişi olurlar ama fırtına sırasında dört kişinin gergin bir urganla yapacak yeterince işi olur. Üç saatte bir değişirler. Yanlarında bir kum saati vardır. Bu zahmetli işlerden dolayı çevirip dururlar.

Ayrıca on altı Fuderinin vardır, bunlar 18-24 yaşları arasında kuvvetli delikanlılardır. Geminin baş tarafında pruvada gözetmenleri ile beraber dururlar ve su altındaki tehlikeli kayalıklara dikkat ederler. Geminin herhangi bir yerinde bir eksiklik olup olmadığını gözetirler ve başka günlük işleri de yaparlar.

Son olarak bu tür gemilerde Mozzi'ler bulunur. Biz de altı tane vardı. Bunlar 10 -14 yaşlarında bacaksızlardı. Aldıkları ücret k ötüydü, daha ziyade aileleri tarafından gemiciliği öğrenmeleri için gemilere verilirlerdi. Gemide herkesin tacizine uğrarlar, dayak yerler ve şafak vakti ve günbatımı ayinleri için hazırlık yaparlardı.

Bütün bahsettiğim çalışanlara gemideki malın sahibi tarafından görevine göre, gemi yolda olduğu sürece veya Marsilya'ya dönene kadar aydan aya ücret ödenir yiyecek ve içeceği karşılanır.⁹⁴

Salomon Schweigger, İstanbul'da bulunduğu sürede gözlemiş olduğu gemilerde bulunan esirlerden ve onlardan sorumlu olan kişilerden bahsetmiş, ayrıca Kudüs yolculuğu esnasında da gemi çalışanları hakkında bilgiler vermiştir.

Schweigger, İstanbul'da esirlerin satıldığı yere bezesten adının verildiğini burada her türlü malın bulunabileceğini belirttikten sonra kadırgalarda gör evli tutukluların durumundan da bahseder. Bunların kentte görülecek işleri varsa gidecekleri yere gardiyanların gözetiminde gittiğini ve gardiyanların da ge nellikle dinlerini inkar etmiş Hristiyanlar olduğunu söyler ve gardiyanların görevini anlatır.⁹⁵

⁹⁴ Krafft, **Ein Deutscher Kaufmann**, s.23 – 24.

⁹⁵ Schweigger, **Sultanlar Kentine Yolculuk**, s.113.

“Bunların görevi, gemideki tutsakları işe sürmek ve kürek çekmelerini sağlamaktır. Zaman zaman tutsakların şehirde dolaşmaları gerekirse, onlara gözeticilik ederler, bunun karşılığında köleden para isterler; örneğin her seferinde takriben 2 asper veya 10 kreuz er alırlar.”⁹⁶

Tutsakların gemide çalışma koşulları hakkında:

“Tutsaklar kadirgada kürek çekecekleri zaman, kalın zincirlerle ayaklarından gemiye çakılırlar ve eğer gemi batacak olursa ya da topa tutulup parçalanırsa, bu zavallılar için kurtuluş umudu yoktur.”⁹⁷

Schweigger, gemideki düzeni işlerin nasıl görüldüğünü, köleler ve gardiyanlar arasındaki ilişkileri de anlatmıştır .

“Şaşılabilecek durumlardan birisi de, kadirgalarda veya “kalyon” denilen büyük yük gemilerinde tüm işlerin, sözlü anlatım veya emirlere gerek kalmadan yapılmasıdır. Her taraftan duyulabilen tiz sesli bir düdük bu işlevi yerine getirir. Düdüğün sesine göre yelkenleri, ipleri, halatları idare eden gemiciler ve kürekçiler arkaya, öne, yana doğru hareket etmeleri gerektiğini anlarlar. Kalyonun ortasında boydan boya uzanan geniş bir bank vardır. “Guerniero” adı verilen gemi yöneticisi, elinde öküz kirişinden yapılmış bir kırbaça bir uçtan öbür uca dolaşır ve kürek çeken kölelerin çıplak sırtına, sanki bir odun parçasıymış gibi acımasızca vurur.”⁹⁸

Schweigger, İstanbul’dan Kudüs’e yaptığı yolculuğu seyahatnamesinin üçüncü kitabında anlatmıştır. 3 Mart 1581 tarihinde yola çıkan Schweigger, gemi mürettebatı hakkında şu bilgileri kaydeder.

“Bir kadirgada, 50 – 60 asker ve 200 kürekçi bulunur. Fustada bu kadar bulunmaz. Bir Galleon’da birçok yolcu ile birlikte, 1000 veya daha fazla Württemberg kovası şarap taşınabilir. Gemilerde ayrıca bilgili kişiler de görevlidir. Bunların başında Patron gelir. Katip ya da yazıcı malları kaydeder. Nocchiero, Nauclerus gemiyi idare eder. Governiero deniz ve çevre konusunda tecrübeli kişidir. Barcon, hizmetlileri idare eder. Panese yükleme ve boşaltma işlerine bakar. Dümenci (Timoniero) dümeni idare eder. 2-3 veya 4 berber veya doktor. Maestranzza. Katibin emri altında çalışan gemi marangozları, Marineri, genç denizciler ve hizmetliler. Bombardiero, bunların 3 - 4 tanesi tüfekçi ustası olur. Aşçı. Muzzo, gemideki çıraklar ve yamaklar.”⁹⁹

Türk kadirgalarında kürek esiri olarak bulunan Michael Heberer’in seyahatnamesi genel olarak gemideki kürekçilerin ve onların gardiyanlarla olan münasebetleri hakkında bilgiler vermiştir. Kürekçiler vücut yapılarının iri ya da ufak oluşuna göre geminin ön ya da arka tarafına yerleştirirler. “Uzun boylu ve iri vücutlu olanları baş tarafta, ufak tefek ve çelimsiz olanları da kık tarafta kürek çekmek üzere

⁹⁶ Schweigger, **Sultanlar Kentine Yolculuk**, s.115.

⁹⁷ Schweigger, **Sultanlar Kentine Yolculuk**, s.115.

⁹⁸ Schweigger, **Sultanlar Kentine Yolculuk**, s.115.

⁹⁹ Schweigger, **Eine neue reyBbeschreibung**, s. 242.

ayırdılar.”¹⁰⁰ Heberer’in yazdıklarından kürekçilerin gemi seyir halinde iken oturaklara zincirlenmiş olduğunu da anlıyoruz.

“Bana gelince direğin dibinde, iki Fransız, bir Napolili ve at çalma suçundan ötürü cezaya çarptırılmış bir Türkün bulunduğu oturağa zincirlendim.”¹⁰¹

¹⁰⁰ Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s. 148.

¹⁰¹ Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s. 148.

7.ÇIKIŞ LİMANLARI

a – VENEDİK

Resim 7 Kitab-ı Bahriye’de Venedik

22 Mart 1507’de Almanya’dan yola çıkmış olan Liegnitz ve Brieg Dükü II. Friedrich 30 Nisan’da Venedik’e ulaşır. Venedik’te bulunduğu beş haftalık süre boyunca diğer hacılar gibi özellikle Hristiyanlarca kutsal kabul edilen emanetlerin bulunduğu kilise ve manastırları ziyaret eder.¹⁰²

Bindikleri gemide keşişler ve rahibelerle birlikte toplam 132 kişi olduğunu yazmıştır. Gemide 24 farklı ulustan insanlar bulunduğunu belirtir. Yazdıkları milletler ise şunlardır: Şilezyalı, Bohemya, Polonyalı, Meisnerli, Frank, Vogtlandlı,

¹⁰² Röhricht ve Meisner, **Friedrich II**, s.112.

Schottenli, Hollandalı, Burgonyalı, Portekizli, Fransız, Galli, Hırvat, Memluk, Türk, Yahudi, Yunan, Hessenli, İspanyol, Thüringenli.¹⁰³

14 Mart 1517’de Almanya’dan yola çıkmış olan Bernhard von Hirschfeld, 9 Nisan’da Venedik’e ulaşır. Hirschfeld Venedik’e varışını şöyle anlatır.

“Treviso’da öğle yemeği yedik ve atlarımızı burada bırakarak aynı gün kapalı bir araba ile Mestre’ye geldik, buraya kadar mesafe iki mildi.

Burada küçük bir barkaya bindik ve denizden Venedik’e gittik, yarım mil mesafe var ve kutsal yeşil Perşembe günü (9 Nisan) geç vakit Venedik yakınındaki Alman misafir evine vardık, adı Volttenn ve burada kutsal paskalya pazartesine kadar kaldık.

Öğleden sonra büyük bir barkaya bindik ve Venedik’ten küçük bir köye gittik. Bu ada Venedik’ten bir büyük mil açıktadır, burada akşam yemeği yedik, adanın adı Malamocco.”¹⁰⁴

Bundan sonra tekrar barkaya binen Hirschfeld Loreto, Ravena, Roma, Ancona yolculuklarının ardından tekrar Venedik’e döner. Burada kalan hacılar bir gemi kaptanı ile anlaşmışlardır ve geminin kalkışı için 18 Mayıs ile 17 Haziran arasında Venedik’te beklerler. Bu esnada Hirschfeld, Venedik’te bulunan kutsal yerleri ziyaret etmiştir. Hirschfeld gezip gördüğü dini yapıları, manastırları ve kiliseleri ayrıntılı biçimde anlatır. Bu manastırlarda ve kiliselerde bulunan kutsal kişilere, kemiklerden ve beden parçalarından tek tek bahseder. Hirschfeld, Venedik’te bulunduğu sürede ziyaret ettiği yerler arasında Aziz Corc manastırı, Aziz Clementen Manastırı, Aziz Nikolas manastırı, Aziz Lucia manastırı, Aziz Rocco kilisesi bulunmaktadır.¹⁰⁵

Pfalz Kontu Otto Heinrich von Lauingen’in hac yolculuğu, Wilhelm Possidius Rikl tarafından, Neuburg Tarih Derneği yayını olarak yayınlanmıştır. Bu yayındaki bilgilere göre Otto Heinrich, 10 Nisan 1521’de on dokuzuncu doğum gününü kutladıktan bir kaç gün sonra maiyeti ile birlikte Kutsal Topraklar’a gitmek üzere yolculuğuna başlar.¹⁰⁶

¹⁰³ Röhricht ve Meisner, **Friedrich II**, s.114.

¹⁰⁴ Minckwitz, **Hirschfeld**, s.34.

¹⁰⁵ Minckwitz, **Hirschfeld**, s.47-48 ve 49.

¹⁰⁶ Rikl, **Otto Heinrich**, s.4.

Des Pfalzgrafen Otto Heinrich Pilgerfahrt nach Palästina.

Mitgeteilt von Wilhelm Possidius Rikl, qu. R. Gymnasialprofessor.

Die merkwürdigste Begebenheit aus den Jugendjahren Otto Heinrichs ist die Reise, welche er in das heilige Land unternommen hat. Zur Erinnerung daran ließ er später in Lauingen eine 36 Fuß breite und 14 Fuß hohe Tapete weben, auf der sein Einzug in Jerusalem dargestellt ist. Dieselbe schmückte früher ein Zimmer des herzoglichen Schlosses in Neuburg und wird jetzt im National-Museum zu München aufbewahrt. Eine andere große Tapete, welche Betlehem und dessen Umgebung vorstellt, zierte dormalen das Lokal des historischen Vereines zu Neuburg. Daß der Prinz die Beobachtungen und Erfahrungen, welche er auf dieser Pilgerfahrt machte, auch aufgezeichnet hat, ist erst in neuester Zeit bekannt geworden. Nach einer Mitteilung des R. geheimen Haus- und Staatsarchivars Herrn Dr. Kockinger in den Abhandlungen der Münchener Akademie befindet sich nämlich im königlichen bayerischen Hausarchiv ein Tagebuch desselben von den Jahren 1521—1534, das auf den ersten 50 Seiten einen Bericht über seine Pilgerfahrt enthält, und eine durch Herrn Kreisarchivsekretär Nieder hergestellte Kopie davon ist

1

Resim 8 Otto Heinrich seyahatnamesinin ilk sayfası

1 Mayıs'ta Padova'ya varan Otto Heinrich burada Aziz Antonius kilisesini ve bir cam fabrikasını ziyaret ettikten sonra ertesi gün Brenta'dan Fusina'ya geçer ve buradan bir ay boyunca kalacağı Venedik'e gider. Öğrenmeye ve gezip görmeye meraklı olan Otto Heinrich burada bir günü bile boşa harcamayarak görülmeye değer yerleri görecek ve şehri tanımaya gayret edecektir. Yalnızca kilise ve manastırları değil, tophane, tersane ve savaş gemileri ile limanda yatan hacı gemilerini de görmüştür. Otto Heinrich, bazı adalara da gitmiştir, cam yapımı ile ünlü Murano adası da bunlardan biridir.¹⁰⁷

Otto Heinrich Venedik'te her yıl gerçekleştirilen La Festa della Sensa* töreninden de bahseder.

“9 Mayıs'ta İsa'nın göğe yükselişi bayramında Venedik Doç'unun yardımcısı muhteşem süslü bir gemi ile limandan denize açıldı, denize bir altın yüzük attı ve bu seremoni aracılığı ile Cumhuriyetin denizlerdeki egemenliği ile denizin evliliğinin gerçekleşmesi ima ediliyordu.”¹⁰⁸

Otto Heinrich'in izlemiş olduğu şenlik, Venedik'te geleneksel olarak yapılan Sensa şenliğidir. Bu şenlik, 991 yılında henüz 30 yaşında iken Doç seçilen Pitro Orsoelo'nun, Konstantinopolis'teki imparator II. Basileios ile Venedik tacirlerinin Akdeniz'deki güvenliğinin sağlanması ve korsanlarla mücadele edilmesi amacı ile

*Bu bayram halen devam etmekte olan bir Venedik geleneğidir.(La Festa della Sensa e lo Sposalizio del Mare) Günümüzde bu şenlik Venedik Doç'unun resmi gemisi olan Bucintoro'nun adını alarak kurulan Bucintoro vakfı (Fondazione Bucintoro) tarafından yürütülmektedir. bkz. <http://www.fondazionebucintoro.org/>

¹⁰⁷Rikl, Otto Heinrich, s. 5.

¹⁰⁸Rikl, Otto Heinrich, s.6.

yapmış olduğu anlaşmadan sonra, 999 yılında bizzat komuta ettiği büyük bir filo ile denize açılarak kıyıları korsanlardan temizleyip Dalmaçya kıyılarını Venedik hakimiyetine alması üzerine başlatılmıştır.¹⁰⁹

Otto Heinrich Venedik'te olan olayları seyahatnamesinde aktarmıştır, mesela Sensa şenliğinden sonra, ertesi Pazar Venedik Doç'unun sarayında büyük meclis toplantısı yapılır.

30 Mayıs'ta yapılan prozesyon (haç ile yapılan dini yürüyüş) da onları çok etkilemiştir. Otto Heinrich, Yaşlı ve zayıf Doç'un yardımcısının, "Kendimi göstermek istemiyorum" diyerek Papalık ve Fransa elçisi ile birçok soylunun katıldığı töreni yalnızca izlemek istediğini de seyahatnamesinde belirtmiştir.

Venedik'te buldukları sürede seyahat ekibinin sayısı artar. Aralarına yeni kişiler de katılır.

Otto Heinrich'in seyahatnamesini yayınlayan Rikl, gemi sahibi Marko Antonio Dandolo ile Filistin yolculuğu için yapılan seyahat anlaşmasının bir kopyasının günlükte bulunduğunu ancak bazı kısımlarının bozulmuş olması sebebiyle kaybolduğunu belirtmiştir.¹¹⁰

Otto Heinrich ile beraberindeki hacılar, seyahate 5 Haziran 1521 akşamı çıkmak isterler, kiralık hacı gemisinin adı Coresti'dir. Gemide bulunan Almanların memleketleri şunlardır: Schwaben, Alsace, Lothringen, Rheinland, Schlesien. Bunlardan başka Fransa, Hollanda, İspanya'dan da kişiler vardır. Dalmaçyalı bir piskopos, biri Bohemyalı, biri Danimarkalı iki soylu olmak üzere, gemide toplam yüz otuz hacı vardır. Yeterince güçlü olmayan rüzgar sebebiyle seyahat ancak 6 Haziran gece yarısında başlayabilir ve 17 Haziran'a kadar yine rüzgardan dolayı oldukça yavaş seyredilir.¹¹¹

Böylece Otto Heinrich, Venedik'ten ayrılarak Kutsal Topraklar'a doğru olan yolculuğuna başlamış olur.

¹⁰⁹ Emel Altan Ege, " Venedik: Akdeniz'de Doğu ile Batı'nın Buluşma Noktası", **Doğu Batı Düşünce Dergisi**, sayı:34, s.49.

¹¹⁰ Rikl, **Otto Heinrich**, s.6.

¹¹¹ Rikl, **Otto Heinrich**, s.7.

9 Mayıs 1523'te Zürih'ten birlikte yola çıkan Peter Füssli ve Heinrich Ziegler, önce Venedik'e, ardından da Kudüs'e ve kutsal mezara gitmek gayesiyle Venedik'e gelirler. Füssli ve Ziegler, Venedik'e vardıklarının birinci günü, henüz iki gün önce Doç seçilmiş olan Andrea Gritti'nin San Marco katedralindeki törenine tesadüf ederler. Seyahatnamede, Andrea Gritti ismini belirtmemişlerdir, ancak orada buldukları tarihte Doç olan kişi Andrea Gritti'dir. Zira Andrea Gritti, türünün üstün örneklerinden olan sefaretnamesi ile İstanbul'dan Venedik'e dönmüş tam da Füssli'nin Venedik'te bulunduğu tarihte, 1523'te, Doç seçilmiştir.¹¹²

“Mestre'de geceledik. Cuma sabahı erkenden Venedik'e gidip Peter Vaenders'in evine yerleştik. Daha sonra San Marco katedraline gittik. Burada yeni Doç' un töreni vardı. Bütün meclisle birlikte ilk kez kiliseye gelmişti. Çarşamba günü seçilmiş ve Perşembe günü şehri dolaşmıştı.”¹¹³

Venedik'te Hünegg von Mellingen, onun arkadaşı Peter Müller ve birkaç Hollandalı ile birlikte güzel zamanlar geçirmişlerdir. Mellingen ve Müller onların kaldığı yerde kalmakta, ancak diğerleri, Beyaz Aslan, adlı bir başka handa kalmaktadır.¹¹⁴

Füssli ve birlikte seyahat ettiği arkadaşı Ziegler, Venedik'te, yapacakları kutsal yolculuk için gemi kaptanları ile görüşmüşler, onlardan çeşitli fiyatlar almışlardır. Bunlardan biri Venedik, Kıbrıs, Yafa ve tekrar geri dönü ş için 80 düka isterken, bir diğeri 70 düka istemiştir. Yazdıklarına göre Kıbrıs -Yafa arasında başka bir gemi kullanılacaktır.¹¹⁵

Pazarlıklar sırasında Venedik Yafa arası yolculuk için ödenen ücret, kişi sayısına göre de değişiklikler göstermektedir. Füssli'nin yazdıklarında bu konuda örnekler mevcuttur. Mesela 28 hacı olursa 62 düka fiyat almışlardır. Bir başka gemiden 15 hacı için 50 düka ve 20 hacı için 45 düka fiyat almışlardır. Hacılar bu fiyat ve gemi çeşitliliğini kendi aralarında da tartışır. Bur ada geminin büyüklüğü veya küçüklüğü gibi güvenlik bakımından önemli konuları ve sunulan hizmeti

¹¹² Lucette Valensi, **Venedik ve Bab-ı Ali**, Despotun Doğuşu, Türkçeye çev., A. Turgut Arnas, Bağlam Yay., İstanbul, 1994, s.34.

¹¹³ Füssli, **Warhafte reiß**, s. 142.

¹¹⁴ Füssli, **Warhafte reiß**, s.142.

¹¹⁵ Füssli, **Warhafte reiß**, s.142.

değerlendirirler, ayrıca kaptanın yazılı bir anlaşma yapıp yapmayacağı da önemlidir.¹¹⁶

Füssli, bir Venedik geleneğinden bahsetmiştir. Bu, başka hacıların da bahsettiği, her yıl geleneksel olarak İsa'nın göğe yükselişi bayramının olduğu Pazar günü yapılan La Sensa şenliğidir. Bu yıl Venedik Doçu öldüğünden ve yenisi henüz seçilmediğinden zamanında gerçekleştirilemeyen şenliğin, gecikmeli olarak Pantkot yortusundan sonraki pazar günü yapılır. Füssli, Doç'un, bir gemiye binerek kurul üyeleriyle birlikte kendilerine ayrılmış ve kitaplarla süslenmiş bir yerde oturduğunu, bu sırada kadın erkek Venedik'te oturan çeşitli milletlerden birçok insanın gemilere binerek bu olayı izlediklerini belirtir. Şenliği izleyenler arasında Vendlandlılar, Yunan, Arnavut, Türk ve İranlılar ile Yahudiler vardır. Denize biraz açıldıktan sonra gemiler döndürülür ve Doç ayağa kalkarak denize bir altın yüzük atar, bundan sonra yakındaki bir manastır ziyaret edilir ve eve dönülür.¹¹⁷

Normal şartlarda Kutsal Topraklar'a seyahat amacı ile Venedik'e gelen hacılar burada on dört gün geçirmektedirler ancak bu kez onlar sekiz hafta kalmışlardır. Bunun sebebi hacı sayısının az olmasıdır.¹¹⁸ Venedik'te geçirdiği zamandan memnun olan Füssli bu nedenle Venedik hakkında uzun uzun yazdığını belirtir.¹¹⁹ Nihayet 14 Haziran 1523 öğleden sonra Venedik'ten yola çıkarlar.¹²⁰

Melchior von Seydlitz, 12 Mayıs 1556'da Padova şehrinden bindiği gemi ile Brenta nehri yoluyla Venedik'e gelir. 31 Mayıs'a kadar yolculukları için gereken işleri yapmışlardır.¹²¹

“Bu zaman zarfında 14 Mayıs İsa'nın göğe yükselişi gününde diğer gelenekler ve seremoniler eşliğinde büyük bir zafer coşkusu ile kutlanan denizin evliliği bayramını gördük.”¹²²

¹¹⁶ Füssli, **Warhafte reiß**, s.146.

¹¹⁷ Füssli, **Warhafte reiß**, s.144.

¹¹⁸ Füssli, **Warhafte reiß**, s.151.

¹¹⁹ Füssli, **Warhafte reiß**, s.150.

¹²⁰ Füssli, **Warhafte reiß**, s.152.

¹²¹ Seydlitz, **Gründtliche Beschreibung**, s.22.

¹²² Seydlitz, **Gründtliche Beschreibung**, s.22.

Seydlitz'in anlattığı, Venedik'e hacıların gelmesini müteakip, Venedik-Yafa kadırgalarının yola çıkışından önce düzenlenen ve büyük bir bayram olan La Sensa festivalidir.

Seydlitz ve beraberindekiler, Trablusşam'a çalışan Peter de Losine adında bir gemi reisi ile tanışırlar. Kutsal teslis günü 31 Mayıs'ta gemiye binerler ve teslisten sonraki ilk Pazar olan 7 Haziran'da yola çıkarlar.¹²³

Resim 9 İtalyan ressam Giovanni Antonio Canal'ın 1732 tarihli Bucintoro ve La Sensa festivalini gösteren resmi

¹²³ Seydlitz, *Gründtliche Beschreibung*, s.23.

b – MARSİLYA

Resim 10 Sebastian Münster'e ait Marsilya gravürü, 1575

Piri Reis Kitab-ı Bahriye adlı eserinde Marsilya şehrinin Fransa'nın başlıca ticaret merkezi olduğunu belirterek özellikle limanı hakkında bilgiler vermiştir:

“Marsilya şehri Fransa memleketinin taht-ı bendergahıdır. Her kaçan Fransa memleketinden gemiler ile deryaya asker çıkmak vaki olsa, mezbur şehirde cem' olub deryaya huruç ederler. Zira ta kadimden Fransa'nun taht - ı tasarrufundadır. Hem asıl Fransa memleketinin orta yerinde vaki olmuştur. Ve ol şehrin önünde bir liman vardır. Ol limanın ağzına zincir gerilmiştir. Ve liman ağzı dahi gün batısına karşıdur.”¹²⁴

¹²⁴ Piri Reis, **Kitab-ı Bahriye**, T.C. Başbakanlık Denizcilik Müsteşarlığı, APK Dai resi Başkanlığı, Ankara, 2002, s.445.

Fernand Braudel'e göre ise Marsilya, yalnızca deniz sayesinde yaşama olanağına sahip olmayan, kıtanın yardımı olmaksızın yaşayamayan bir kenttir. Akdeniz ve Akdeniz Dünyası, adlı eserinde Marsilya için, "Marsilya, bize bir kez daha Akdeniz mekanında kara ve deniz yollarının vazgeçilmez biraradalıklarını gösterecektir"¹²⁵ demiştir.

Braudel'in ifade ettiği kara ve deniz yollarının buluşturulmasına iyi bir örnek Augsburglu Manlich ailesinin Marsilya limanından doğu Akdeniz limanlarına dönük ticari girişimleridir. Manlich ailesinin çalışanı olarak Marsilya'ya gelen Hans Ulrich Krafft, seyahatnamesinde bu şehirdeki ticari hayatı anlatmıştır.

30 Mayıs 1573 günü sabahı iyi atlarla yolculuğuna devam ettiğini belirten Hans Ulrich Krafft, öğleden sonra saat birde salimen Marsilya'ya varır. Vali Monsieur de Moilon'a kendini takdim eder ve vali tarafından dostça karşılanır.¹²⁶

Krafft, Marsilya'ya geldikten iki hafta sonra, 14 Haziran'da, Krafft'ın patronu Melchior Manlich'in oğlu, işleri yoluna koymak ve ticari faaliyetlerini yerinde yürütmek amacıyla Marsilya'ya gelir ve temmuz sonuna kadar burada kalır. Bu süre içinde Krafft patronunun kendisine gösterdiği dostluktan oldukça memnun kaldığını yazmaktadır.¹²⁷

Krafft'ın seyahatnamesinde Marsilya'ya gelen kişi sadece genç Melchior Manlich olarak geçiyorsa da, Melchior Manlich'in Marsilya'ya gelen oğlunun adı Anton'dur. Manlichler, 1570 – 1573 yılları arasındaki Osmanlı - Venedik savaşı sırasında Osmanlılardan ticaret yapma iznine sahip olan Fransa bayrağı altında gemilerini çalıştırıyorlardı. İşte Anton Manlich, bu faaliyetleri düzenlemek amacı ile Marsilya'yı ziyaret etmiştir.¹²⁸

Krafft Marsilya'da bulunduğu sırada, buradaki ticari olaylardan da bahsetmiştir. İngiltere'den patronlarına kumaş satmak amacıyla gelen bir tüccardan

¹²⁵ Fernand Braudel, **Akdeniz ve Akdeniz Dünyası**, Fransızca aslından Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, c.2, s.381.

¹²⁶ Krafft, **Ein Deutscher Kaufmann**, s. 17.

¹²⁷ Krafft, **Ein Deutscher Kaufmann**, s. 19.

¹²⁸ Herman Kellenbenz, "From Melchior Manlich to Ferdinand Cron German Levantine and Oriental Trade Relations (Second half of 16th and Beginning of 17 th C.)", *The Journal of European Economic History* 19, 1990, s. 611-622.

söz eder. Bir İngiliz Marsilya’da 2500 kron değerinde iyi kalite İngiliz kumaşını bir yıl vadeli olarak ve acil biçimde iyi fiyata satmak istemiştir. Ayrıca üç Parisli tüccar da Krafft’ın patronlarına 500 parça keten satmak istemiş ancak Krafft, “düşük fiyata ve vadeli ödeme imkanına rağmen patronlarım bu tekliflerle ilgilenmediler”¹²⁹ der.

Bütün bunlar, kendi ifadesi ile Hans Ulrich Krafft için patronlarının ticari gücünü gösteren işaretler olmuştur, ancak daha sonra meydana gelen gelişmelerle, yanılmış olduğunu anlayacaktır.

5 Haziran 1573’te Marsilya’ya gelen Dr. Leonhard Rauwolf Marsilya’da kendilerini Trablusşam’a götürecek olan geminin hazırlıklarını beklerken zamanını doktor ve eczacılarla görüşerek ve çevrede bulunan bitkileri inceleyerek geçirmiştir, Doktor Iacobo Renaudo, Doktor Guilhelmi Rondeleti, görüştüğü kişilerdir. Rauwolf Marsilya ve çevresinde bulunan çeşitli bitkileri Latince adları ve özellikleri ile seyahatnamesine kaydetmiştir.¹³⁰ Ayrıca gemi kaptanı Antonio Reinhardt ile Château d’If yakınında demirlemiş bulunan bir başka ticari gemiye bir Frigate ile yaptıkları geziyi de anlatmıştır.¹³¹ Château d’If, yukarıda bulunan Marsilya çiziminde solda, üzerinde kale bulunan adadır.

Michael Heberer 1585 yılında mezhep çatışmaları sebebiyle karışık günler geçiren Fransa’dan ayrılmak gerektiğini hisseder ve Malta’ya gitmek amacıyla Djon, Lyon, Avignon yolunu izleyerek Marsilya’ya gelir. Şehir hakkında verdiği bilgiler şöyledir:

“Yunanlılar tarafından kurulmuş olan bu eski, korunaklı, muazzam ticaret şehri hemen denizin kıyısında bulunuyor. Limanının gemiler için çok elverişli olması nedeniyle, Fransa’nın önde gelen sahil kentlerinden biri sayılıyor. Limanın girişi zincirlerle kapatılabildiği gibi, Nostra donna de la Guardia adını taşıyan gösterişli bir kale de limanın ve kentin bekçiliğini yapıyor. Böylece limana izinsiz giriş ve çıkışın önü alı nabiliyor.

Uzun zaman önce, Romalılar döneminde burada üç dilde öğretim yapan büyük bir üniversite vardı. Bu nedenle şehre üç ayrı dilde farklı adlar verilmiştir. Şehir dünyanın yaradılışının 3351’inci yılında Phocensibus tarafından kurulmuştur.”¹³²

¹²⁹ Krafft, **Ein Deutscher Kaufmann**, s. 21.

¹³⁰ Rauwolf, **Aigentliche beschreibung der Raiß**, s.9.

¹³¹ Rauwolf, **Aigentliche beschreibung der Raiß**, s.10.

¹³² Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s.47.

Heberer Marsilya limanına karışıklık çıkarmak amacıyla bir kadirganın yanaşmak istediğini ancak bunun önlendiğini de anlatmıştır. Onun anlattıklarından o günkü siyasi durum yanında limana giriş ve çıkış uygulamalarını da öğreniriz.

“Marsilya’ya varışımızdan kısa bir süre sonra, limana kalabalık mürettebat ve bol silahla donatılmış üç kadirga yaklaştı. Bayraklarını çekerek ve adet olduğu üzere, sevinç naraları arasında toplarını ateşleyerek şehri selamladılar. Sonra kenara çekilip demir attılar ve kayıklarını limana göndererek şehrin valisine, Floransa büyük dükalığına bağlı olduklarını ve yolculukları sırasında buraya uğrayıp geminin su ve erzakını tazelemek istediklerini belirttiler. Bu amaçla limana girmelerine izin verilmesi için başvurular.”¹³³

Heberer, tanrının inayetiyle yukarıda anlatılan girişimin önlendiğini, sadece çeşitli öteberiyi kayıklarına yüklemelerine müsaade edilen kadirgaların limana yaklaştırılmadığını yazar. Zira Sancta Liga (Kutsal ittifak) yandaşları şehri haince yollarla ele geçirmek ve böylece İspanyolların Fransa’dan Akdeniz’e serbestçe çıkabilecekleri bir kapı açmak istemekte idiler, bu sebeple şehirde çeşitli önlemler alınmıştır. Nitekim kendisi de uzun uğraşlar sonucunda limanı kapatan zincirin kaldırılmasını sağlamış ve yola çıkma larına müsaade alabilmiştir.¹³⁴

¹³³ Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s.51.

¹³⁴ Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s.53.

c – MODON

Resim 11 Bernhard von Breydenbach, Modon Limanı, 1486

1500 yılından önceki dönemde Modon, Yafa Kadırgalarının düzenli olarak durdukları duraklardan biridir. Alman hacılar burada durakladıkları süre boyunca St. Jean şövalyelerinin kendilerine sağladıkları imkanlardan yararlanmışlardır.¹³⁵ Şövalyeler Modon'da uzun süre kalmışlardır, ancak burasının 1500 yılında Osmanlıların eline geçmesinden¹³⁶ sonra gemiler, Venedik hakimiyetinde bulunan Zante adasında durak yapmışlardır,¹³⁷ aynı şekilde şövalyelerin Modon'da bulunan irtibat merkezi de Modon'dan Zante'ye taşınır.¹³⁸ Modon'un alınması ile Osmanlı varlığı Akdeniz'de kökleşmeye başlamış ve Osmanlılar denizcilik tecrübelerini de artırmaya başlamışlardır.¹³⁹ Bunun sonucunda hacıların durak yerlerini değiştirmesi gerekmiştir.

Osmanlılardan önceki dönemde, 1467 yılının 1 Haziran günü Modon'a gelen bir seyyah Hans von Redwitz şunları yazmıştır.

¹³⁵ Hasecker, *Die Johanniter*, s.136.

¹³⁶ Halil İnalcık, *Devlet-i 'Aliyye*, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul 2009, s.133 .

¹³⁷ Hasecker, *Die Johanniter*, s.137.

¹³⁸ Hasecker, *Die Johanniter*, s.137.

¹³⁹ İdris Bostan, *Beylikten İmparatorluğa Osmanlı Denizciliği*, Kitap Yayınevi, İstanbul 2008, s. 22.

“Katolik yortusundan sonraki pazartesi günü (1 Haziran) Modon'a geldik. Şehir Venediklilere ait ama Türklerden çok zarar görmüş , çünkü Türklerin bölgesinde yer alıyor. 3 Haziran Çarşamba günü büyük ve zengin ada Girit'e hareket ettik. Bu da keza Venediklilere ait, onların bölgeleri burada sona eriyor.”¹⁴⁰

1507 yılında hac için Kudüs'e gitmiş olan Dük II. Friedrich, gidiş yolculuğunda bahsetmediği Modon'dan dönüş yolculuğu sırasında bahseder.

II. Friedrich 19 Ekim 1507'de Modon'a gelir. Kuleleri ve duvarları ile sağlam bir şehir, deniz kıyısında güzel bir liman olarak tarif etmiştir. B urada yaşayan insanların Venediklilerin elinde feryat ettiklerini ve aynı şekilde Venediklilerin burayı adeta sahipsiz bıraktığını belirtir. II. Friedrich, burada para ile her şeyi bulmanın mümkün olduğunu da seyahatnamesine yazar. Hacıların gemiden çıkmadığını, bunun yerine, bir kaç küçük geminin gerekli olan şeyleri satmak üzere kendilerine yanaştığını, ancak üç kat fiyat ödediklerini, kaptanın bu konuya dikkat etmediğini, güvenilmez biri olduğunu yazmıştır. Friedrich Modon'un Rodos'a olan uzaklığını 600 Fransız mili olarak vermiştir. Bundan sonra Korfu'ya doğru yollarına devam etmişlerdir.¹⁴¹

17 Haziran 1517 yılında Venedik'ten Yafa'ya gitmekte olan Bernhard von Hirschfeld, Venedik'ten yola çıkar, Dalmaçya kıyılarını takip ederek Ragusa ve Korfu'yu geçip Zante adasında durak yaptıktan sonra Modon kıyılarından geçer. Hirschfeld, Mora yarımadasından bahsederken “buradan İstanbul'a dört günde gidilebilir” yazmıştır. Hirschfeld Modon'u uzaktan görür.

“Gece boyunca yolumuza devam ettik, güçlü bir rüzgar sayesinde takip eden Çarşamba günü Türklere ait olan Mora adasına geldik. Bir süre önce burası Venedik'e aitti. Bu adanın başkenti Modon'dur, deniz kenarındadır. Onu da görebildik ve sol tarafımızda bıraktık. Venedik'ten buraya kadar 1000 Fransız milidir. Bahsedilen şehir uzun yıllar Türkleri durdurmuş ve tüm adanın onurunu korumuştur.”¹⁴²

Hirschfeld, Mora yarımadasının genişliğini yaklaşık iki Fransız mili olarak yazmıştır. Modon'da durmadan geçtikleri anlaşılan hacıların gemisi buradan yoluna devam eder ve Girit'e varır.

¹⁴⁰ Johannes von Redwitz, **Auszug aus einer handschriftlichen Beschreibung der Wallfahrt des Hans von Redwitz von Bamberg nach Jerusalem im Jahre 1467**, Archiv für Geschichte und Alterthumskunde von Oberfranken, Yayınlayan:E. E. v. Hagen, 1. c., 2. Kısım, Ba yeuth 1840, s.8.

¹⁴¹ Röhricht ve Meisner, **Friedrich II**, s.207.

¹⁴² Minckwitz, **Hirschfeld**, s. 52.

19 Ağustos 1521'de Zante adasına uğrayıp buradan gemilerine su ve yiyecek aldıktan sonra yola devam eden Otto Heinrich, “Mora yarımadasına geldiğimizde Türklerin Modon Koron ve diğer şehirleri fethi hakkında bazı şeyler duyduk” dedikten sonra Türklerin buraların fethi sırasında büyük şiddet uyguladığını belirtir. Kediler ve köpeklerin bile öldürüldüğünü yazar. Gemiden görülebilen bir kuleden bahsetmiştir. Buradaki Yunanlıların fetihten sonra şehirde yaşamalarına izin verildiğini ancak yıllık haraç ödemeleri ve yine her yıl yeniçeri ocağına çocuklar vermeleri gerektiğini belirtir.¹⁴³

Zürihli Peter Füssli 1523 Ağustosunda Modon'dan geçmiştir. Füssli Avlonya'nın Venedik'e 600 mil uzaklıkta olduğunu ve Türklerin elinde bulunduğunu belirttikten sonra, Modon'un da Türklere ait olduğunu Venedik'e 1000 mil uzaklıkta olduğunu belirtir. Füssli Modon'un Venedik Kıbrıs arasındaki yolun tam yarısı olarak hesaplandığını kaydeder.¹⁴⁴

1556 yılının 24 Haziran günü Melchior von Seydlitz, Mora önlerine gelir.

“Hz. Yahya'nın günü 24 Haziran'da gemiyle devam ettik ve Türklerin egemenliği altında bulunan Mora'ya geldik. Burada Castellum Torneste adı verilen sağlam bir kale vardır. Zante'den 40 mildir. Kaptan burada bazı ticari malları boşaltmak istiyordu.”¹⁴⁵

Burada uzaktan bazı Fustalar veya Korsan gemilerine benziyordu dediği gemiler gördüğünü belirten Seydlitz yoluna devam ederek Türk şehirleri olan Modon ve Koron'a gelir. Seydlitz'in gördüğü korsan gemilerinin burayı toplanma yeri olarak kullandıkları anlaşılır. Modon ve Koron korsanların toplandığı sahil şeritleridir.¹⁴⁶

“25 Haziran Perşembe günü Mora sahillerindeki Türk şehirleri Modon ve Koron'a geldik. Sağ tarafımızdaki küçük adada küçük bir kalesi ile bir kadınlar manastırı bulunuyordu. Kale manastırı koruyordu ve Hristiyanların elinde idi.”¹⁴⁷

6 Haziran'da Trablusşam'dan Girit adasına yola çıkan ve 13 Ağustos 1581'de Girit'ten ayrılarak Almanya'ya doğru yoluna devam eden Salomon Schweigger, 7 Eylül'de Modon önlerine gelir.

¹⁴³ Rikl, **Otto Heinrich**, s.5.

¹⁴⁴ Füssli, **Wahrhafte Reiss**, s.155.

¹⁴⁵ Seydlitz, **Gründtliche Beschreibung**, s.26.

¹⁴⁶ İdris Bostan, **Osmanlı Denizciliği**, s.113.

¹⁴⁷ Seydlitz, **Gründtliche Beschreibung**, s.26.

“7 Eylül sabahı Modon veya Methone denilen 1571 yılında Hristiyanların Türkleri yendiği yere geldik. Burada üç Floransalı kadırga ile karşılaştık. Kaptanlar dostluk belirtisi olarak top atışları ile birbirlerini selamladı.”¹⁴⁸

1588 yılının Nisan ayında özgürlüğüne nihayet kavuşabildikten sonra bir gemiye binerek İstanbul’dan Malta’ya gitmek üzere yola çıkan Michael Heberer, Mora yakınlarından geçerken kara yönünden esen rüzgarın geçişlerini engellediğini, bu sebeple bir adaya sığınmak zorunda kaldıklarını yazar. Demir atar atmaz çoğunluğu kadınlardan ve kızlardan ibaret halkın ekmek almak amacıyla onlara yalvardığını bu civarda büyük bir kıtlığın hüküm sürmekte olduğunu belirtir. Heberer Modon önünden geçmiştir.¹⁴⁹

“Rüzgar oldukça kuvvetli estiğinden Cerigo adası yüz mil sonra gözden kayboldu. Fakat geceleyin rüzgar değişti ve öyle şiddetlendi ki, gemi oradan oraya savrulmaya, bilmediğimiz yönlere sürüklenmeye başladı. Gün ağarınca uzaktan Türklere bağlı olan Modon (Metone) ve Coron (Koroni) kentlerini seçebildik. Daha sola doğru da Zante (Zanta) adasını fark ettik.”¹⁵⁰

İstanbul’dan Kudüs’e, oradan Şam ve Tripoli’ye, buradan da Zante’ye gitmek üzere bindiği gemi ile Girit’e gelen Salomon Schweigger de seyahatnamesinin Kudüs yolculuğunu anlattığı üçüncü bölümün sonlarında Modon’dan bahsetmiştir. Burasının adını “Modon veya Methone” biçiminde yazması her iki ismin de kullanıldığını düşündürmektedir.

Salomon Schweigger 13 Ağustos 1581 tarihinde bir aydan fazla bir süre kaldığı Girit adasından ayrılarak Modon’a gelmiştir. Burasını Hristiyanların 1571 yılında Türkleri yendiği yer olarak tanımlar. Buraya gelmeden önce Çuha adası yakınlarında Girit yönüne giden silahsız on Venedik kadırgası gördüklerini belirten Schweigger, Modon’da karşılaştığı gemilerden de bahsetmiştir. Burada üç adet Floransalı gemi ile karşılaşırlar. Gemilerin kaptanları dostluk gösterisi olarak karşılıklı topları ateşlerler. Karşılaştıkları geminin kaptanı Schweigger’in gemisinin kaptanına gemide Türk veya Yahudi malı olup olmadığını ayrıca bu kişileri taşıyıp taşımadığını sorar.¹⁵¹

¹⁴⁸ Schweigger, *Eine neue reyßbeschreibung*, s.371.

¹⁴⁹ Heberer, *Osmanlıda Bir Köle*, s.328.

¹⁵⁰ Heberer, *Osmanlıda Bir Köle*, s.330.

¹⁵¹ Schweigger, *Eine neue reyßbeschreibung*, s.330.

İKİNCİ BÖLÜM

AKDENİZ'DE YOLCULUK

1. GÜZERGAHLAR (HARİTALAR)

İnsanlık tarihi boyunca olduğu gibi 16. yüzyılda da insanların seyahat güzergahlarını belirleyen en önemli etken ilk olarak coğrafi şartlar idi. Akdeniz'de de durum elbette ki böyle olmakla birlikte, güzergahların belirlenmesinde özellikle rüzgarların rolü dikkat çekiyordu.

Örneğin Venedik'ten yola çıkan gemiler neden İtalya kıyıları yerine Balkan kıyılarını takip etmiş ve neden yüzyıllar boyunca birçok siyasi değişikliğe rağmen benzer yollar takip edilmişti? John H. Pryor, Akdeniz'de Coğrafya adlı eserinin “Seyrüsefer: Rotalar ve İçerdikleri Koşullar” bölümünde, bu konuda şunları söyler:

“Venedik'e gidiş ve gelişlerde, Adriyatik'ten aşağıya ve yukarıya yolculuklar, İtalyan limanlarından birine uğramayı gerektiren bir iş olmadıkça Balkan kıyıları boyunca yapılmaktaydı. Hâkim rüzgarlar genellikle İtalya kıyılarını rüzgar altında bırakmaktaydı; bu ise pek istenmeyen bir durumdu. Az sayıda doğal sığınak vardır ve kıyı işaretlerine bakarak kıyıda n seyretmeye yardımcı olabilecek büyük dağlar bulunmamaktadır; hava kötüleştiğinde sığınabilecek adacık sayısı azdır, demir atıldığında iyi tutunum sağlayacak zemin genellikle yoktur ve geniş tehlikeli sığıklar bulunmaktadır. Öte yandan, Balkan kıyılarınd a ise sığınabilecek ve ikmal yapabilecek çok sayıda ada ve liman vardır, kıyıları yüksek dağlarla çevrilidir ve genellikle rüzgar – altı da değildir. II. yüzyıldan sonra Balkan kıyılarındaki lagünlerde, Venedik'in elinde bulunan ya da egemen olduğu çok sayıda ada ve liman, deniz yolculuklarında Venediklilere güvenli sığınak ve lojistik olanaklar sağlamıştır. Ortaçağ sonlarından başlayarak, Venedik'ten Parenza'ya, Parenza'dan Modon'a kılavuz sistemi oluşturmuşlardır. Rota güneye Dubrovnik'e kadar, anakaraya çok yakın olan adaların ve kanalların arasından sınırları çok belirli yollardan geçmekteydi. Otranto Boğazı'nın güneyinde hepsi de doğu kıyılarınd a ortaçağ limanları olan Korfu, Kefalonya ve Zanta kıyılarından geçilmekteydi. Modon açıklarını en büyüğü Sapienza olan Oinousai adaları korumaktaydı.”¹

Doğu Akdeniz yolculuk güzergahları bakımından Girit adasının anahtar bir konumu olmuştur.13. yüzyılda Venedik tarafından işgalinden sonra Venedik gemileri kuzeydeki Kandiye'ye yöneldiler. Ceneviz ve Venedik arasındaki barış dönemleri hariç olmak kaydıyla Ceneviz gemileri Girit adasına pek fazla yaklaşmamışlardır.

¹ John H. Pryor, **Akdeniz'de Coğrafya, Teknoloji ve Savaş: Araplar, Bizanslılar, Batılılar ve Türkler**, çev., Füsün Tayanç, Tunç Tayanç, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2004, s.102.

Denizciler Girit dağlarından kopup gelen fırtınalara karşı da dikkatli olmak durumundaydılar.²

Akdeniz’de güzergahları siyasi durumlar ve çatışmalar sıkça etkilemiştir. Örneğin, 1585 yılının Mayıs ayında Malta’dan denize açılan Michael Heberer, niçin Girit adasına yaklaşmak istemediklerini şu şekilde anlatır.

“Açık denizde Kandiye (Girit) adasına sürüklenmemek için biraz kıyıya yaklaştık çünkü kısa süre önce Malta kadırgalarıyla bu adanın sahibi Venedik kadırgaları arasında kanlı ve çetin bir çatışma olmuş ve Maltalılar bundan zararlı çıkmışlardı. O zamandan beri Malta ve Venedik arasında büyük bir düşmanlık gelişmişti.”³

Girit’in doğusunda, Kutsal Topraklar’a giden başlıca yol Rodos adasının kuzeydoğusundan geçerek Antalya körfezinden Kıbrıs’ın güneydoğusuna ulaşır, oradan da Trablusşam ya da Beyrut kıyılarına takiben Akka ya da Yafa kıyılarına varılırdı.⁴

Mısır’a gidecek gemiler Girit ya da Rodos’tan arkalarına meltemi alarak İskenderiye’ye ulaşıyorlardı. Benzer biçimde hacı kadırgaları da arkalarına rüzgarı alarak Kıbrıs’tan Yafa’ya gitmişlerdir.

Akdeniz’deki başlıca rotalar yer yer birbirini kesmiş aynı zamanda denizin daraldığı yerlerde bu rotalar iç içe geçmiştir. Özellikle ilkbahar ve sonbahar da bu bölgelerin gemilerle dolu olması kuvvetle muhtemeldir. Özellikle Modon’un güneyi, Mora yarımadasının batı kıyıları, Anadolu’nun Rodos’tan Alanya’ya kadar uzanan kıyıları ile Magosa, Trablusşam, Beyrut ve Limasol arasında kalan dörtgen şekilli bölge işte bu yoğunluktan dolayı korsanların da av sahası olmuştur.⁵

Akdeniz’de yolculukları incelenen bazı Alman seyyahların takip etmiş oldukları güzergahları gösteren haritalar aşağıda sunulmuştur. Bu haritalarda gidiş istikametinde uğranan limanlar tarihleri ile belirtilmiş, benzer rota olması sebebiyle dönüş yolculukları dâhil edilmemiştir.

² Pryor, **Akdeniz’de Coğrafya**, s.103.

³ Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s. 66.

⁴ Pryor, **Akdeniz’de Coğrafya**, s.103.

⁵ Pryor, **Akdeniz’de Coğrafya**, s.106.

Resim 12 II. Friedrich'in Akdeniz güzergahı – 1507

Resim 13 Bernhard von Hirschfeld'in Akdeniz güzergahı - 1517

Resim 14 Otto Heinrich'in Akdeniz güzergahı - 1521

Resim 15 Peter Füssli'nin Akdeniz güzergahı - 1523

Resim 16 Melchior Seydlitz'in Akdeniz güzergahı - 1556

Resim 17 Kraftt ve Rauwolf'un Akdeniz güzergahı - 1573

Resim 18 Salomon Schweigger'in İstanbul'dan Kudüs'e yaptığı yolculuğun güzergahı - 1581

2. RÜZGARLAR VE FIRTINALAR

Rüzgarlar, tarih boyunca Akdeniz seyahatlerinin belirleyici unsurlarından biri olmuştur. Pryor'un rüzgarlar ve rotalarla ilişkisini izah ettiği satırlar 16. Yüzyılda yapılmış seyahatleri daha iyi anlamamıza yardımcı olmakta, özellikle Kutsal Topraklar'a yapılan yolculuklarda izlenen rota üzerinde rüzgar ın belirleyiciliğine vurgu yapmaktadır.

“Akdeniz'in tamamında kuzeybatı-kuzeydoğu aralığında değişen hakim rüzgarlar, kuzeyden güneye ya da batıdan doğuya doğru yolculukların görece kolay ve hızlı olmasına yol açmaktaydı. Marsilya'dan Lion Körfezi'nden Bal ear Adaları'na, Sardinya Adası'na ve Mağrip'e giden yol açıktı. Ceneviz ve Pisa'dan Sicilya'ya kolaylıkla ulaşılabilirdi. Venedik'ten Adriyatik Denizi üzerinden Mora Yarımadası'na dikine inilebiliyordu. Akıntılar ve hakim rüzgarlar, Konstantinopolis'ten çıkıp boğazlardan geçerek Girit'e Rodos'a ve Kıbrıs'a yapılan yolculukları kolaylaştırmaktaydı. İon Denizi ya da Girit Ada sı'ndan Mısır'a ve Filistin'e, *meltemi* çıkmadan önce kolaylıkla ulaşılabilirdi. Kutsal Topraklar'a gidecek gemiler, rüzgarı kıçtan Ya da kıç omuzluktan alacaklarını düşünerek Provence ya da İtalya'dan yola koyuluyorlardı.”⁶

Pryor'un yazdıklarından 16. Yüzyılda neden bazı rotaların ve durakların kullanılmış olduğunu anlayabiliriz. Dubrovnik, Modon ve Zante adasının, Venedik'ten rüzgarların da yardımıyla kolayca aşağıya inen gemiler için en uygun durak noktaları olması ve buradaki doğal limanlarda kurulmuş şehirlerin de zamanla büyüyerek önem kazanması, coğrafyadan kaynaklanan bir zorunluluk olmuştur.

Venedik'e doğru yolculuk yapıldığı esas alındığında, dönüş yolunda rüzgarın yarattığı bir güçlük söz konusudur. Bu nedenle, örneğin İskenderiye'den batıya seyir bakımından en uygun yol, akıntılar, kara ve deniz meltemlerini kullanarak Filistin, Suriye, Kilikya kıyılarını izlemektir. Rodos, Girit ve Mora'dan kuzeye doğru yapılacak yolculuklarda rüzgar karşıdan alınmak durumundaydı.⁷

Rüzgarın yönü ve şiddeti yolculuklarda oldukça belirleyici olmuştur. 21 Haziran 1507 tarihinde Dubrovnik'ten Girit'e doğru gitmekte olan II. Friedrich

⁶ Pryor, **Akdeniz'de Coğrafya**, s.98.

⁷ Pryor, **Akdeniz'de Coğrafya**, s.98.

seyahatnamesinde “Rüzgar o kadar azdı ki üç günde sadece üç mil gidebildik”⁸ yazmıştır.

6 Haziran 1521’de Venedik’ten yola çıkan Otto Heinrich de 17 Haziran’a kadar rüzgar olmadığından pek yol alamamıştır.⁹

Rüzgarlar, bazı durumlarda gemilerin hızını belirlediği gibi bazen de onları yanaşmak istedikleri limandan ötelere sürüklemiştir. 14 Temmuz 1523’te Venedik’ten yola çıktıktan sonra Dalmaçya kıyılarında seyreden Peter Füssli de tam karaya yaklaşmakta oldukları sırada çıkan ters rüzgarın gemilerini elli mil geri attığını ve bu sebepten Pula (Hırvatistan) şehrine yanaştıklarını yazmıştır.¹⁰

İspanya ve Fransa kıyılarında Kuzeybatıdan Akdeniz’e doğru esen soğuk mistral rüzgarı ile 2 Eylül 1573’te Marsilya’dan yola çıkan Krafft ve Rauwolf’un içinde bulunduğu Kutsal Haç adlı gemi, bu şekilde yüz Fransız mili yol aldıktan sonra güneydoğudan esen “greco” rüzgarı ile Balear Adaları’na kadar geriye sürüklenir. Bütün gün ve gece uğraşırlar ve uygun rüzgar beklerler, Krafft karayı görece kadar Afrika kıyılarına yaklaştıklarını ve bu arada ortaya çıkan yunusların gemicileri rüzgar çıkması yönünde umutlandırdığını, ancak gece boyunca rüzgarı beklemeye devam ettiklerini belirtir. Nihayet 8 Eylül’de güneybatıdan esen “garbino” rüzgarı ile bu kez yola koyulurlar ve neredeyse saatte on Fransız mili ile giderek Sardinya ile Tunus arasında bulunan Zalita adası yakınlarına gelirler. Daha sonra yine güçlü “garbino” rüzgarı ile Malta yakınlarına gelirler.¹¹

Latince geminin arka tarafı demek olan Puppis kelimesinin değişik biçimlerinde ifade edilen Pupa rüzgarı, yani arkadan alınan rüzgar, Adriyatik seyirlerinde seyyahların, iyi rüzgar, biçiminde tanımladıkları rüzgar olmuştur. Bu rüzgar sayesinde yolculuklarına devam edebilmişlerdir. Nitekim Peter Füssli, “Pazar günü neredeyse hiç rüzgar yoktu ama akşam bir rüzgar çıktı ve pazartesi akşamına

⁸ Röhricht ve Meisner, **Friedrich II**, s.119.

⁹ Rikl., **Otto Heinrich**, s.7.

¹⁰ Füssli, **Wahrhafte Reiss**, s.153.

¹¹ Krafft, **Ein Deutscher Kaufmann**, s. 29.

kadar devam etti, bu rüzgara gemiciler pupadan alınan rüzgar adını ve riyor”¹² demiştir.

Akdeniz yolculuklarında rüzgarın durumu sürekli kontrol edilmek durumundadır. Bunun için bekçi ya da gözcü denen kişiler görevlidir. II. Friedrich, Kutsal Topraklar’dan dönüş yolunda, Korfu’dan ayrılıp Parenza’ya doğru yola çıktıklarında atlattıkları bir tehlikeden bahseder. Kötü havaya yakalanırlar ve bütün yelkenleri indirmek zorunda kalırlar. Şiddetli bir rüzgarla, sabaha kadar yağmur devam etmiş, büyük tehlike altında kalmışlardır. II. Friedrich, gemideki bekçilerin yeterli dikkati göstermeyip uyuduklarını belirtmiştir. “Ancak “Neutscher” (seyrüseferci) denen görevli düdüğü ile bizi uyarmasaydı hepimiz ölebilirdik, çok güçlü bir rüzgardı ve denizde büyük taşlar vardı” demiştir.¹³

Her ne kadar denizciler dikkati elden bırakmasa da kimi zaman karşılaşılan fırtınalar gemilere de zarar vermiştir. 1582 yılında İskenderiye’den İstanbul’a gelen Franziskus Billerbeg, seyahatnamesinde karşılaştıkları fırtınaya yer verir.

“İskenderiye’den ayrılıp tekrar Türk kalyonuna binerek Rodos’a geldik. Bu sırada çok kötü havalarla karşılaştık. Dört gün dört gece boyunca oradan oraya savrulduk. Kadirga, yüksek dalgalar tarafından hırpalandı. Dümen ve kürekler parçalandı. Elimizden başka bir şey gelmediğinden ecelimizi beklemeye başladık. Ancak bu büyük ölüm tehlikesini tanrının yardımıyla atlattık ve dalgalar bizi Asya kıyısında bir limana attı.

Gemi için gerekenler yapıp tamir edildikten sonra Rodos’a hareket ettik ve buradan Ege Denizi’nden Marmara Denizi’ne devam ettik. Sultanın oğullarından 15 ya da 16 yaşında olan Mehmet’in sünnet töreninden dolayı 23 Nisan’da İstanbul’a geldik.”¹⁴

Salomon Schweigger İstanbul’dan Kudüs’e gemi ile yolculuğu sırasında geçtiği bölgeler yanında, gemiler, gemilerde çalışanlar ve kullanılan aletler ile rüzgarların adlarına da yer vermiştir. Schweigger’in rüzgarları anlattığı bölüm şu şekildedir.

“Rüzgarların adları

Doğudan gelen rüzgara subsolanus adı verilir. İtalyanca: levante, Türkçe: gündaurus/doğu. Doğu ve güney arasında yer alan üç rüzgardan birinci rüzgara Fransızca siroco levante denir. İkinci rüzgar vulturnus’a Fransızca siroco levante/güneydoğu. Üçüncüye siroco meridionale, güneygüneydoğu denir.

¹² Füssli, **Wahrhafte Reiss**, s.154.

¹³ Röhricht ve Meisner, **Friedrich II**, s.209.

¹⁴ Billerbeg, **Neue Schifffart**, s.9.

Güneyden esen rüzgara auster, notus denir. Fransızca Ostro, Türkçe kapla/güney. İtalyanca meridionale. Güney ve batı arasında üç rüzgar vardır. Birincisi lebeche meridionale/güneygüneybatı. İkincisi apricus. Fransızca lebeche, Türkçe garbi, lodos. Güneybatı. Üçüncü Fransızca lebeche ponente/batıkuzeybatı.

Batıdan esen rüzgarlara favonius denir. Fransızca ponente, Türkçe pade . Batı ile kuzey arasında üç rüzgar vardır. Birincisi maestro ponente/ batı kuzeybatı. İkinci Fransızca maestro, Latince circius, Türkçe caral/kuzeybatı. Üçüncü maestro tramon Fransızca/kuzeykuzeybatı.

Kuzeyden esen rüzgara aquilo denir. Fransızca tramonta na, Türkçe ıldız/kuzey. Kuzey ve doğu arasında üç rüzgar vardır. Birinci brego tremontana, Kuzeykuzeydoğu. İkinci caurus, jappyr hellespontius, Fransızca brego. Kuzeydoğu. Üçüncü brego levante/doğukuzeydoğu.

Bu rüzgarların tamamı otuz iki tanedir. Bunların on altısına Legitimos, diğer on altısına da bastardos denir ve adları yoktur.”¹⁵

Schweigger’in bahsettiği rüzgarların daha iyi anlaşılabilmesi için aşağıdaki tablo oluşturulmuştur. Tablodan rüzgarların günümüzdeki adlandırmalarıyla sırasıyla, Yunanca, Latince, İtalyanca ve Türkçe adları takip edilebilir. Tablonun ortasında bulunan eski rüzgargülünün çevresinde yer alan harfler rüzgarların baş harflerinden oluşmuştur. Kuzey, geleneksel olarak “Fleur de lis” sembolü ile gösterilmektedir. Doğu yönünde de Kudü’s’ün bulunduğu yönü gösteren bir “Malta Haçı” bulunmaktadır.

¹⁵ Salomon Schweigger, **Eine neue reyßbeschreibung**,s.243.

Bu çeviride, Almanca orijinal metinden çeviri yapılırken özellikle farklı dillerdeki rüzgarların adlarından bahsedilmesi ve kelimelerin yazılışlarının da önemli görülmesi nedeniyle diğer dillerde ki rüzgar adları olduğu gibi bırakılmış, aynı şekilde Türkçe rüzgar adları olarak verilen gündaurus (muhtemelen gündeğusu), kapla(muhtemelen kible), padu (muhtemelen batı), caral (muhtemelen karayel), ıldız (muhtemelen yıldız) ifadeleri de metnin otantik yapısını muhafaza etme gayesi ile çeviride korunmuştur.

		Boreas – YUN.	
Kuzeybatı		Aquilo - LAT.	Kuzeydoğu
		Tramontana – İTA.	
		Yıldız - TÜR.	
	Corus (Skirion, Aparctias?)	Kuzey	Caecias (Thracias)
	Circius		Wuturus
	Maestro		Greco
	Karayel		Poyraz
Zephyrus			Eurus (Burus)
Favonius	Batı		Argestes
Ponente			Levante
Günbatısı			Gündoğu
	Libs (Lips)		Apeliotes
	Africus (Vulturmus)	Güney	Phoenix (Euronotus)
	Africus		Syroco
	Lodos		Keşişleme (Akyel)
		Notus	
Güneybatı		Austerus	Güneydoğu
		Ostro	
		Kible	

Tablo 1 Rüzgarlar Tablosu¹⁶

¹⁶ Florida Üniversitesi sayfasında bulunan tabloya Türkçe rüzgar adları eklenerek oluşturulmuştur. (Çevrimiçi) <http://www.uflib.ufl.edu/cm/africana/maps&.htm>: 27.03.2010 .

3. KORSANLAR

Adriyatik Denizi 16. yüzyılda Venedik cumhuriyetinin önemli kazanç kaynaklarından olan hacı kadirgalarının ana güzergahı idi. Ancak buradaki korsanlar, bu ticaretin güvenliğini tehlikeye atabiliyordu. Zira Adriyatik, Akdeniz korsanlığının önemli bir mekanı idi.¹⁷ Osmanlı İmparatorluğu tarafından Venedik'e verilen ahitnamelerde korsanlar konusunda da düzenlemeler vardır. 1454 – 1733 yılları arasında Venedik'e verilen toplam yirmi iki ahitname arasında korsanlık hakkında madde içeren ilk Venedik ahitnamesi 1521 tarihlidir.¹⁸ Bu ahitnamede korsanlık, denizdeki çarpışmalar ve esirlerin durumu, ele geçirilen gemilerin akıbeti gibi hususlar düzenlenmiştir. Venedik korsanlarının Osmanlı tüccarlarına verdiği zararlarla Osmanlı korsanlarının Venediklilere verdiği zararları takip ve tazmin ile İstanbul'daki Venedik baylosu ve diğer şehirlerdeki konsoloslar görevlendirilmiş bunların görevleri de ayrıca belirtilmiştir.¹⁹

Korsan faaliyetleri karşılıklı taahhüt ile düzen altına alınmış ise de Venedik Devleti, bu taahhüdüne rağmen çeşitli zamanlarda Adriyatik'teki Venedikli korsanların, özellikle de Uskokların Osmanlı gemilerine saldırılarına göz yummuş ve onlara yardımcı olmuştur. Venedik'e giderken Uskokların saldırılarına uğrayarak mağdur olan Müslüman tüccar sayısı oldukça fazladır. Bu saldırılar karşısında Osmanlı korsanları da harekete geçmiştir.²⁰

Osmanlı korsanlarının Adriyatik'teki başlıca üsleri sahil boyun ca sıralanır. Buna göre Hersek'te Nova, Arnavutluk'ta Avlonya ve Draç ile Yanya bölgesinde bulunan Ayamavra, Preveze, İnebahtı, Mora'da Moton ve Koron Osmanlı korsanlarının başlıca üsleridir.²¹

Adriyatik Denizi'nde Osmanlı İmparatorluğu ve Venedik Devleti tarafından karşılıklı olarak düzeni sağlama ve korsanlığı önleme girişimleri varsa da 16.

¹⁷ Catherine Wendy Bracewell, **16. Yüzyılda Adriyatik'te Korsanlık ve Eşkiyalık, Senjli Uskoklar**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay., İstanbul 2009, s. XIX.

¹⁸ İdris Bostan, **Adriyatik'te Korsanlık, Osmanlılar, Uskoklar, Venedikliler 1575 – 1620**, Timaş Yay., İstanbul 2009, s.79.

¹⁹ Bostan, **Adriyatik'te Korsanlık**, s.80.

²⁰ Bracewell, **Adriyatik'te Korsanlık ve Eşkiyalık**, s. XX.

²¹ Bostan, **Adriyatik'te Korsanlık**, s.35.

yüzyılda bazı siyasi gelişmelere de bağılı olmak üzere, korsanlık faaliyetleri çeşitli derecelerde devam etmiştir.

Yafa kadırgaları ile Venedik'ten Kudüs'e giden hacılar, hem korsanlara hem de Osmanlı deniz gücüne karşı Venedik güvencesi altında seyahati tercih etmişlerdir.

Tüm bu anlaşmalara ve Venedik Devleti'nin güvencesine rağmen hacı gemilerinde korsanlarla karşılaşılması ihtimaline karşılık her türlü hazırlık yapılmış olup bu ihtimal hiçbir zaman göz ardı edilmemiştir.

Korsan saldırılarına karşı hazırlıklı olma ve tetikte bulunma konusunda iyi bir örnek II. Friedrich'in 1507 yılındaki Kudüs seyahati sırasında yazdıklarıdır.

II. Friedrich 13 Nisan 1507 tarihinde Ragusa'dan ayrıldıktan sonra akşama doğru iki geminin kendilerine doğru geldiğini ve bunların korsan olduğunu belirtir. Silahlarını hazırlarlar, hacılar tüfeklerini alır, bütün hazırlıklar yapılır ve kaptanın, işareti beklenir, ancak kısa süre sonra bu gemilerin korsan gemisi değil, Venedikli oldukları anlaşılır. II. Friedrich, korsanlara karşı sürekli hazırlıklı olmak gerektiğini belirtir.²²

Adriyatik'teki korsanlıktan başka Akdeniz'de korsanların üslendiği çeşitli mekanlar vardır. Bunlar arasında Malta'nın öz el bir yeri olduğunu Salvatore Bono şu şekilde anlatmıştır.

“Hristiyan dünyasında Malta çok uzun bir süre şüphesiz, en önemli korsan üssü olmuştur. Ayrıntılı ve katı kuralları olan bir yönetmelik uyarınca, tarikat diğer Akdeniz limanlarından yani İtalya'dan özellikle Cenova, Livorno ve Sicilya'dan gelen özel korsanlara “izin belgelerini” veriyordu.”²³

1532'de V. Karl korsanlar tarafından ganimet olarak ele geçirilen malların ve kölelerin satışından elde edilen geliri vergiden muaf tutmuştur. Benzer bir karar 1615'te de verilmiştir.²⁴ Hristiyan özel korsanları, bu işin ticari getirisi ve yakalanan Müslümanlardan istedikleri biçimde yararlanacaklarına dair almış oldukları güvence

²² Röhricht ve Meisner, **Friedrich II**, s.118.

²³ Salvatore Bono, **Yeniçağ İtalya'sında Müslüman Köleler**, İletişim Yay., İstanbul 2003, s.109.

²⁴ Bono, **Müslüman Köleler**, s.110.

teşvik etmiştir. “Bir Türk yakala gerisine karışma” yani başka sözcüklerle Müslüman ve genel olarak ganimet, her ganimet onu yakalayana aitti.”²⁵

1585 yılında Marsilya’dan Malta’ya ulaşmış olan Michael Heberer Malta’dan yola çıkan denizcilerin yaptıkları yağma ve korsanlık faaliyetlerinden bahsetmiştir.

“O dönemde Malta kadirgalarından beş i Korfu’ya yağma seferine çıkmışlardı. Paskalya yortusundan sonraki hafta bu gemiler zengin ganimetler yüklenmiş olarak Levant denen gün doğusu yönündeki ülkelerden döndüler ve bayraklarını dalgalandırarak, top atışları, borazan sesleri arasında liman girdiler. Ele geçirdikleri düşman bayraklarını da gemilerin arkasından denize sarkıtarak sürükleye sürükleye getiriyorlardı.”²⁶

Yağmadan dönen Malta kadirgaları, beraberlerinde 400 kadar zenci ve 30 yeniçeri getirmişlerdir. Ancak doğu ülkelerindeki salgın hastalıklardan dolayı bu kadirgaların Valetta şehrine girilmesine izin verilmez ve soylular dahi şehre kabul edilmez.²⁷

Michael Heberer yakalanışına sebep olan diğer bir sefere çıkışlarını ve bir Türk gemisine saldırmalarından sonra olanları anlatır. “1585 Mayıs ında gemilere doluştuk ve top atışlarıyla Malta kalesini orada bıraktığımız dostlarımızı kutsayıp Tanrıya emanet ettikten sonra denize açıldık.”²⁸ Heberer’in anlatımındaki saldırı sahneleri 16. Yüzyıldaki deniz çarpışmalarını gözümüzde canlandırmamıza yardımcı olmaktadır.

“Türk gemilerinin dağınık bir durumda denizin üzerinde sallanarak rüzgar beklediklerini görünce, bizim kadirgalarımızda kürekler devreye girdi ve hızla düşmana yaklaştık. İlk önce başkaptan iki kadirgayla gemilerden birini topa tutarak sardı. Düşman gemisi de aynı şekilde top ateşiyle karşılık vererek savunmaya geçti. Bu arada kadirgalar düşman gemisine öyle yaklaştılar ki, askerler Türk gemisine atlamaya ve karşılıklarına çıkan silahlarıyla yere sermeye başladılar. Her ne kadar Türklerle kendilerini büyük bir azimle savundularsa da sonunda alt edildiler ve hayatta kalanlar gemileriyle birlikte bize teslim oldular.

²⁵ Bono, **Müslüman Köleler**, s.110.

²⁶ Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s.63.

²⁷ Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s.63.

²⁸ Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s.65.

O iki kadirga dūřman gemisi ile uęrařırken ve esir edilen Tūrkler de kadirgalara gōtūrōlūrken, bizim kadirga da bōyōk bir Kar amūrsel teknesi olan ōteki gemiye saldirdi ve ona top ateřiyle daha bařlangıęta bōyōk zarar verdi. Bizim kadirganın Canon de Cursia topu o geminin yelken direęini ikiye bōldō ve ayrıca gōvdesinde iki bōyōk yara aętı. Buna mukabil Tūrkler oklarıyla, silahlarıyla bize řiddetle karřılık verdiler ve bizim dikmiř olduęumuz paravananın bōyōk bir kısmını yıktılar. Savařçılarımızın pek çoęu yaralandı, ama ōlen olmadı.²⁹

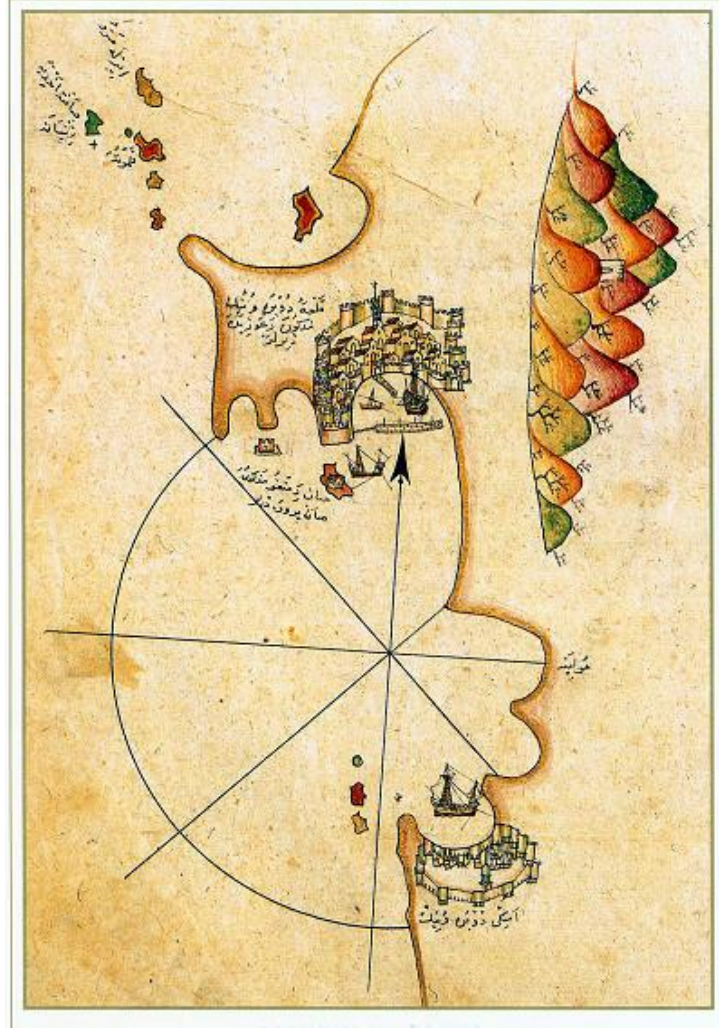
Akdeniz’de korsanların yerleştikleri yerlerden biri de Zalita adasıdır. 1573 yılının Eylöl ayında Marsilya’dan yola çıkıp Akdeniz’de yol alan Hans Ulrich Krafft, Zalita adası yakınlarından geğtiklerinde bu adayı korsanların mekanı olarak değerlendirir. Ada Sardinya ile Tunus arasında yer almakta olup Tunus kıyılarına 40 mil mesafededir. Bu adayı saę taraflarına alarak arkalarında bırakırlar. Krafft’ın belirttiğine gōre adada daha ziyade Hristiyan ve Tūrk kağaklar barınmakta ve korsanlık yapmaktadırlar. Krafft her ihtimale karşı gemide korsanların saldırılarına hazırlıklı olunduğunu belirtmiştir.³⁰

²⁹ Heberer, **Osmanlıda Bir Kōle**, s.72.

³⁰ Krafft, **Ein Deutscher Kaufmann**, s.29.

4. UĞRAK NOKTALARI

a - DUBROVNIK

Resim 29 Kitab-ı Bahriye'de Dubrovnik

16. yüzyıl düşünüldüğünde, Dubrovnik'in bilhassa ticaret ve denizcilik bakımlarından canlılık arz ettiği görülür. Dubrovnik'in Osmanlı İmparatorluğundan elde etmiş olduğu ayrıcalıklar ve 1550'ler itibariyle ticari faaliyetleri azalan Cenova'nın yerini alması, 16. Yüzyılın ikinci yarısında, bu şehri önemli bir gemicilik merkezi haline getirmişti.³¹

³¹ Tabak, *Solan Akdeniz*, s.66.

Piri Reis'in, Kitab-ı Bahriye adlı eserinde, "Dubrovnik hisarının denizden nişanı; hisarın üzerindeki dağdır. Bu dağ uzaktan iki çatal gibi görünür"³² diyerek belirgin özelliklerini vurguladığı şehre ait bu ve buna benzer kimi özelliklere seyyahlar da temas etmişlerdir. Bunlar arasında , Dubrovnik hakkında etraflı bilgiler verenlerden biri 1507 yılında Venedik'ten Kudüs'e gitmiş olan Liegnitz ve Brieg Dükü II. Friedrich'tir.

7 Haziran 1507'de Dubrovnik'e gelen II. Friedrich, Pula -Dubrovnik arasındaki mesafeyi 400 mil olarak vermiştir. Büyük bir şehir olmamakla birlikte Dubrovnik'in çok sağlam surlarla korunmakta olduğunu belirtir.³³ Burada, Hz. Yahya'nın parmaklarıyla birlikte eli bulunduğunu , ayrıca Hz. İsa'nın kundağının da burada olduğunu, bu kundağın İstanbul'dan gelmiş olduğunu yazmıştır.³⁴

Ragusalıların ülkelerini koruması ve güvenle ticaret yapılabilmesi amacıyla Sultan'a yılda 30 düka ödediklerinin belirtir.³⁵ Seyahatnamede 30 düka olarak bahsedilen yıllık vergide herhalde bir yanlışlık olsa gerektir. Zira Dubrovnikliler daha 1468'de 5000, 1471'de de 10.000 flori vergi veriyordu.³⁶ Friedrich'in yazdığına göre Dubrovnikliler Macar Kralına da yılda 600 düka ödemektedir.

II. Friedrich, bu bilgileri Dubrovnik'te kaldıkları hanın sahibi bir Alman'dan almıştır. Ev sahipleri olan Alman, şehrin deniz gücü ile ilgili bilgiler de aktarır.

"Kaldığımız hanın sahibi olan Alman tüfek ustası Hans'ın söylediğine göre Ragusalıların insan, erzak ve diğer gereken şeyler bakımından tam donanımlı 88 savaş gemisi varmış. Bunlar Türklere karşı her an hazır durumda tutulmuş. Çünkü burası Hristiyanlığın sağlam bir limanıdır."³⁷

Friedrich, Dubrovnik'te bulunan çeşmelerden ve kulelerden bahsetmiştir. Ayrıca Venedikliler tarafından yapılmış yüksek ve sağlam duvarlı, yabancıların giremediği bir kaleden bahseder.

"Ragusa'da yüksek bir kayalığın üstünde hiçbir yabancıya girmesine müsaade edilmeyen, Venedikliler tarafından yapılmış sağlam bir kale bulunuyor. Ragusalılar burayı

³² Piri Reis, **Kitab-ı Bahriye**, s.278.

³³ Röhricht ve Meisner, **Friedrich II**, s.117.

³⁴ Röhricht ve Meisner, **Friedrich II**, s.117.

³⁵ Röhricht ve Meisner, **Friedrich II**, s.118.

³⁶ Metin Ziya Köse, Osmanlı Devleti ve Dubrovnik İlişkileri, Giza Yay ., İstanbul 2009, s.23.

³⁷ Röhricht ve Meisner, **Friedrich II**, s.118.

büyük bir hile ile elde etmişler ve kuvvetle korumaya devam ediyorlar. Doğrusu, bu şehirde mükemmel şeyler vardır. Kutsal teslis gününden sonraki Pazar , yemekten sonra günün on yedinci saatinde yumuşak bir rüzgarla yola çıktık. 13 Haziran'dı.”³⁸

II. Friedrich ve beraberindekiler, 13 Haziran Pazar günü Ragusa'dan ayrılırlar, ertesi gün iki korsan gemisi ile karşılaşılır ancak daha sonra bunların Venedikli oldukları anlaşılır.³⁹

Elverişli rüzgarlarla yollarına devam ederler ve 20 Haziran'da yine Venedik gemileri ile karşılaşılır. Aynı Pazar günü üç büyük balık görürler , bunlara Caput Olej denmektedir. “Alman Filistin Derneği” tarafından redakte edilerek yayınlanan II. Friedrich'in seyahatnamesinin dip notunda bu hayvanların Akdeniz'e özgü bir balina türü olduğu yazılmıştır.⁴⁰

21 Haziran 1517'de Dubrovnik'ten geçen bir başka seyyah da Bernhard von Hirschfeld'dir. Hirschfeld, burasının Venedik'e ait olduğunu, büyük gemilerin yanaşamadığını ve açıkta kalması gerektiğini yazmış, burada bir gece kaldıklarını belirtmiştir.⁴¹

Hacdan dönen Peter Füssli 1523 yılı Aralık ayının son günlerini Kefalonya adasında geçirdikten sonra, Korfu adası üzerinden Dubrovnik'e devam etmiştir. Burasını, Slovenlerin ülkesi olarak adlandırmıştır. Her iki tarafın kara olduğunu zira burada bazı adalar bulunduğunu belirtmiştir.⁴²

İstanbul'da geçirdiği zamanın ardından buradan Kudüs'e giden Salomon Schweigger ise 13 Eylül'de Korfu'dan geçtikten sonra 14 Eylül akşamı yakalandıkları fırtınanın ardından 15 Eylül 1581'de akşama doğru Dubrovnik'ten geçmiştir. Schweigger sağlam bir şehir olduğunu belirttiği Dubrovnik'in Liburnia veya Dalmaçya denen bölgede yer aldığını, bağımsız bir şehir ve cumhuriyet olduğunu yazmıştır.⁴³

³⁸ Röhricht ve Meisner, **Friedrich II**, s.118.

³⁹ Röhricht ve Meisner, **Friedrich II**, s.119.

⁴⁰ Röhricht ve Meisner, **Friedrich II**, s.119.

⁴¹ Minckwitz, **Hirschfeld**, s. 50.

⁴² Füssli, **Wahrhafte Reiss** s.190.

⁴³ Schweigger, **Eine neue reyBbeschreibung**, s. 331.

b - KORFU

Resim 20 Braun ve Hogenberg, Korfu, 1575

Adriyatik Denizi girişinde yer alan ve bu girişi kontrol eden Korfu adası , Venedik'in hakimiyetinde olduğu dönemde konumu itibariyle Venedik'in kalbi olarak kabul ediliyordu.⁴⁴

Caspar von Mülinen'in Reinhold Röhricht tarafından yayınlanan kısa seyahatnamesinde Korfu'ya rastlıyoruz. 1506 yılında Kutsal Topraklar 'a yolculuk eden Mülinen 21 Mayıs'ta Venedik'te oldukça beğenmiş olduğu La Sansa festivalini izledikten sonra 60 düka ücret ödeyerek Francisco Markoni adındaki zengin bir tüccarın gemisi ile 11 Haziran'da yola çıkmıştır. Korfu'ya geldiğinde burasının oldukça sağlam bir liman olduğunu, iki sağlam kalesi ile birlikte aynı şekilde sağlam olan bir şehir bulunduğunu, halkının neredeyse tamamının Yahu di olduğunu görür. Mülinen burada bir buçuk gün kaldıktan sonra Girit'e devam etmiştir.⁴⁵

⁴⁴ İdris Bostan, "Korfu", DİA, c.26, s.201.

⁴⁵ Röhricht, Caspar von Mülinen, s.186.

II. Friedrich, Modon'dan üç yüz mil uzakta olduğunu belirttiği Korfu'ya 26 Ekim 1507'de öğleden önce varır ve hemen şehre gider.

“Amacımız iyi bir pansiyon bulmaktan çok ihtiyacımız olan şeyleri almaktı, nitekim alışveriş yaptıktan sonra açıkta bulunan gemiye döndük. Korfu çok sağlam yapılı bir liman ve şehrin yukarısında sağlam ve iyi teçhiz edilmiş, iki güzel kalesi var. Kolay alınmaz. Korfu Rodos'tan sonra ikinci büyük ada ve üç tane dağ var, kalabalık nüfusu var ve her yanı denizle çevrili. Söylendiğine göre Korfu'da 18 özel ev varmış, din bakımından kutsal yerlermiş. Bunlar şehirde ziyaret edilebilir.”⁴⁶

28 Ekim günü öğleden önce Korfu'ya altı büyük kadirge gelir, tam donanımlı gemilerin içinde 18.000 kişi bulunduğu söylenir. Ayrıca gemiler çeşitli top ve tüfeklerle donatılmıştır. II. Friedrich, 30 Ekim'e kadar Korfu'da kalır ve tekrar gemiye giderek yola koyulurlar. Korfu'dan bir Alman mili mesafede Eitel Bergen denen yerde, dar olması nedeni ile tehlikeli bir bölge vardır, sık sık gemiler burada bazen üç hafta bile beklemektedirler. Ancak II. Friedrich şanslı oldukları için buradan geçip Parenza'ya doğru yollarına devam ettiklerini belirtir.⁴⁷

29 Haziran 1517'de Korfu'ya gelen Bernhard von Hirschfeld, burasının da Venedik'e ait olduğunu belirtir. Aynı gün bir gemi görmüşlerdir. Bu geminin korsan gemisi olma ihtimali üzerine dikkatli davranmaya çalışmışlar daha sonra gemiye gönderilen bir barka ile kim oldukları ve nereden nereye gitmekte oldukları sorgulanmış ve ardından İspanyol oldukları, Korfu'dan hareket ederek İspanya'ya döndükleri anlaşılmıştır.⁴⁸

Zürihli Peter Füssli, çıkmış olduğu hac yolculuğundan dönüşü sırasında 20 Aralık 1523'te Kefalonya adasına demirlediklerinden bahseder. Burada kutsal Noel akşamını kutlarlar ve bir süre adada kalırlar. 1524 yılının ilk günlerinde ise tekrar yola koyulurlar. İki küçük adayı geçtikten sonra Korfu adasına gelirler. Füssli, sol taraflarında kalan bu adanın Venediklilere ait olduğunu, adanın Arnavut kıyılarına yakın olduğunu ve bu kıyılarda Hristiyan oldukları halde Türklere itaat eden fena bir milletin yaşadığını belirtir.

“Korfu adası ile anakara arasında yirmi mil uzunluğunda bazı yerlerde oldukça dar bir kanaldan geçiliyor. Kanaldan çıkmak üzereyken gördüğümüz eski şehrin yanında iki ince

⁴⁶ Röhricht ve Meisner, **Friedrich II**, s.208.

⁴⁷ Röhricht ve Meisner, **Friedrich II**, s.208.

⁴⁸ Minckwitz, **Hirschfeld**, s. 51.

kadırga vardı, Venedikliydiler. Kadırgalardan birinin Contarini soyundan olan yüzbaşısının kardeşi bizimle birlikteydi. Bize geldi ve kardeşi ile gözcüyü alıp kadırgasına götürdü. Aynı akşam iyi bir rüzgar çıktı ve Avlonya'ya doğru yola devam ettik.”⁴⁹

13 Ağustos'ta Girit'ten yola çıktık tan sonra 7 Eylül 1581'de Modon önlerine gelen Salomon Schweigger'in bulunduğu gemi 12 Eylül'de öğleden önce güzel bir Tremontana rüzgarı ile yola devam ederek Kefalonya ve Zante adasının yanından geçtikten sonra bir fırtınaya yakalanır. Bundan sonra ise 13 Eylül'de Korfu Adası görünür. Schweigger burasının Venedik yönetimi altında olduğundan bahseder.

⁴⁹ Füssli, **Wahrhafte Reiss** s.180.

c – GİRİT

Resim 21 Braun ve Hogenberg, Girit, 1575

Girit Adasının Akdeniz’i Ege denizinden ayıran bir konumda olduğu görülür. 8259 km2 büyüklüğü ve 260 km uzunluğu vardır, 15 – 50 km arasında değişen genişliğe sahiptir. Batı dillerinde Krete, Creta, Créte şeklinde yazılır, Araplar ise bu adaya İkritiyye, Akritiş, İkridiş, İkritiş adını vermişlerdir.⁵⁰

Girit adası tarih boyunca seyrüsefer bakımından anahtar bir konumda olmuştur. Batıda Balear Adaları ve Orta Akdeniz’de Sicilya ne kadar önemliyse doğuda da Girit o kadar önemli bir adaydı. Müslümanların elinde olduğu dönemde ada Müslüman gemilerinin Mağrip’e açılan kapısı olmuş, coğrafyacı Yak ut b. Abdullah el- Hamawi Girit civarındaki suları “Bahrü’l Mağrib” (Mağrip Denizi) olarak adlandırmıştı.⁵¹

II. Friedrich, Dubrovnik’ten Girit’e kadar olan mesafeyi 900 mil olarak verir. Ayrıca bu yolun meşakkatli ve tehlikeli bir yolculuk olduğunu belirtmiştir. Özellikle Girit’e 160 mil mesafede bulunan Çuha ve Küçük Çuha adaları civarında bulunan

⁵⁰ Cemal Tükin, “Girit”, DİA, c.14, s.85.

⁵¹ Pryor, Akdeniz’de Coğrafya, s.102.

kayalıkların kadirgalar ve gemilerde bulunan 3000 ve daha fazla insanın felaketine yol açmış olduğunu gemicilerin söylediğini kaydeder.⁵²

29 Haziran 1507'de Girit adasına varırlar ve Kandiye şehrine gelirler. II. Friedrich'in yazdığına göre, Kandiye şehri, güzel ve sağlam yapılmış bir şehirdir. Burada her şey bulunur, uzun ve güzel bir adadır. Girit adasındaki dini yapılardan da bahseden II. Friedrich şunları söyler :

“Kandiye yakınlarında büyük bir dağın üzerinde bir manastır vardır. Tanrı Jüpiterin orada doğduğu söylenir. Dağın eteğinde eskiden büyük bir şehir varmış, şimdi yok ancak kalıntılardan ne kadar büyük olduğu anlaşılabilir. Girit adasında üç yüz köy vardır . Yiyecek ve içeceği bolca bulunur. Ayrıca adada yetiştirilen Misket üzümünden yapılan çok iyi şarabı vardır. Gerçeği söylemek gerekirse Girit'te bir bey var. Esasen Venedik doğumlu ama Girit'te yaşıyor. O derece kudretli bir kişi ki bir günde 30.000 savaş çıyı oku yayı ve diğer silahları ile donatılmış olarak toplayabilir.”⁵³

Bernhard von Hirschfeld, 1517 Temmuz ayı başlarında Girit'e gelmiştir. Demir atarlar ve bir barçaya binerek Kandiye şehrine giderler, burası adanın başşehridir. Adada altı şehir vardır. Kandiye bunların en iyisi olduğundan bütün ada onun adıyla anılır. Bu şehirde dokuz yıl önce büyük bir deprem olmuştur, henüz yeniden yapılmamış olan evlerin uğramış olduğu büyük hasarlar hala görülmektedir.⁵⁴

Adanın çevresi yedi yüz Fransız milidir. Burada bilinen en iyi Malvasia üzümü yetişir, ayrıca adada çok sayıda servi ağacı vardır, arazisi dağlıktır. İnsanların çoğu kötü inançlıdır, tamamına Yunan derler. Burada çok sayıda Yahudi de yaşar ve ada Venedik'e aittir.

Hirschfeld 6 Temmuz'a kadar Girit'te kalır ve o gün tekrar yola çıkmak üzere gemiye binerlerse de havanın bozması sebebiyle limanda demirli kalırlar. Ertesi gün uygun bir rüzgar bularak 250 Fransız mili yaparak yine Venedik'e ait olan Kerpe adasına gelirler.⁵⁵

1521 yılı Haziran ayında Çuha adası ile Girit adası arasında yol alan Otto Heinrich, kendini tarihi hikayelere ve masallara kaptırır.

⁵² Röhricht ve Meisner, **Friedrich II**, s.120.

⁵³ Röhricht ve Meisner, **Friedrich II**, s.121.

⁵⁴Minckwitz, **Hirschfeld**, s. 53.

⁵⁵Minckwitz, **Hirschfeld**, s. 53.

Çuha adasının güzel Helena'nın doğum yeri olması ile maruf olduğunu ve Helena'nın da Truva kralının oğlu Paris tarafından kaçırılması üzerine Truva savaşının çıkmış olduğunu anlatır. Truva'nın Ege Denizi'nde yüksek duvarlarla çevrili bir ada olduğunu zanneden Otto Heinrich, on yıllık kuşatma sonunda adanın fethedildiğini kaydeder. Otto Heinrich, Girit adası ile ilgili bir ef sane anlatır. Buna göre Truvalı Paris, Adriyatik üzerinden ülkesine dönerken Girit adasına yaklaştığında ve adanın dağlarını uzaktan gördüğünde, burasının çok verimli bir yer olduğunu düşünür. Burada vahşi hayvanlar, yılanlar ve başka zehirli hayvanlar yoktur, daha ziyade tehlikeli olan kadınlardır. Çünkü ona dendiğine göre, birisi, buradaki kadınlar tarafından tırmalanır ya da ısırılırsa, ölüdü. Otto Heinrich, anlatısını, işte doğuya yaklaştıkça insanın kulağında böyle efsanelerin yankısı duyuluyor diyerek bitirir.⁵⁶

Peter Füssli, 14 Temmuz 1523'te Venedik'ten yola çıkmıştı, 5 Ağustos 1523 Çarşamba günü sol taraflarında bıraktıkları Çuha Adası'nın Venediklilere ait olduğunu ve burada şimdiye kadar yakalamış oldukları en güçlü rüzgarla karşılaştıklarını, onun sayesinde yüz mil yol alarak Perşembe sabahı Girit yakınına geldiklerini yazmıştır. Füssli, adanın Venediklilere ait olduğunu ve burada Misket üzümü yetiştiğini belirtmiştir. Adayı sola alarak iki yüz mil boyunca ada kıyısından gitmişlerdir. 6 Ağustos Perşembe gününden 10 Ağustos Pazartesi'ye kadar sürekli yol alırlar. Pazartesi akşamı esen iyi bir rüzgar sayesinde Salı günü Rodos yakınlarına ulaşırlar. Bu adayı da sollarına alıp uzaktan geçerek yollarına devam ederler.⁵⁷

Kudüs'ten, Şam'a, oradan da Trablusşam'a gelmiş olan Salomon Schweigger, Girit hakkında uzunca detaylı bilgiler veren seyyahlardan biridir. Genel olarak bulunduğu ve geçtiği yerler hakkında etraflı malumat aktaran Schweigger Girit konusunda da çok aydınlatıcı ve canlı anlatımlar sunar.

6 Haziran 1581'de, hasta olan yol arkadaşları biraz iyileşince, hızı nedeniyle "ok gemisi" denen bir gemi ile Zante'ye kadar gitmek üzere Trablusşam'dan yola

⁵⁶ Rikl, **Otto Heinrich**, s.8.

⁵⁷ Füssli, **Wahrhafte Reiss** ,s.155.

çıkar. Yiyecek içecek ve diğer gerekli şeyler kaptana ait olmak üzere 8 dükaya anlaşmışlardır.⁵⁸ Ancak Girit adasına kadar olan yolculukları oldukça maceralı geçer, büyük tehlikeler atlatırlar ve açlıkla karşı karşıya kalırlar.

Rüzgar nedeniyle Kıbrıs adasına yaklaşmamışlar, uzağından geçmek zorunda kalmışlardır. Gittiği her yer hakkında detaylı bilgiler vermiş olan Salomon Schweigger'in gemisinin Kıbrıs'a uğrayamamış olmasını, muhtemel tarihi bilgiler bakımından bir kayıp olarak değerlendirmek yanlış olmaz. Yazık ki Salomon Schweigger Türk egemenliğinin onuncu yılında Kıbrıs'ı ziyaret edememiş açıktan geçmek mecburiyetinde kalmıştır.⁵⁹

Yolculukları kadar Girit adasına yaklaşmaları da oldukça maceralıdır. Tam sekiz gün boyunca adaya yaklaşmaya çalışır ancak adaya yanaşıp demirlemeleri mümkün olmaz.⁶⁰

30 Haziran'da şansları yardım eder ve Paleon Castron adında eski adı Aptera olan, harabe surların bulunduğu, ancak kimsenin yaşamadığı bir yerde karaya yaklaşabilirler. Artık gemide kalmak istemeyen Schweigger, burada gemiden iner ve Kandiye'ye kadar karadan gitmeye karar verir.⁶¹

Bu yolculukları sırasında bir çobanla ve seyahat eden bir askerle karşılaşır. Schweigger özellikle havanın sıcaklığının bu yolculuklarını zorlaştırdığını vurgulamıştır.

10 Temmuz günü Kandiye'ye varan Schweigger buradaki limanın küçük olmasına rağmen oldukça sağlam olduğunu görmüştür. Ada halkının çoğunluğunun Yunanlı olduğunu ancak İtalyanların da bulunduğunu ve bunların Venedik'e bağlı olduğunu belirtir. Schweigger, adada kullanılan paraların tamamının Venediklilere ait olduğunu belirttikten sonra bunların birbirine göre değerlerini şu şekilde sıralar.

“Adada kullanılan paraların tamamı İtalyan yani Venedik parası, Zekin 2 Gulden eder. Caseta, 1 Kreuzer, 4 Württemberg Feniki'nden biraz fazla eder. Quadrin'in üç tanesi bir

⁵⁸ Schweigger, *Eine neue reysbeschreibung*, s.323.

⁵⁹ Schweigger, *Eine neue reysbeschreibung*, s.323.

⁶⁰ Schweigger, *Eine neue reysbeschreibung*, s.324.

⁶¹ Schweigger, *Eine neue reysbeschreibung*, s.324.

Caseta eder. 30 Pagadin ise bir Caseta yapar. 1 Lira veya Libra bir Pfund'dur ve 13 Kreuzer eder. Perpera 4 Caseta ve 8 Pagadin yapar .⁶²

Salomon Schweigger, adanın çeşitli yerlere uzaklığını da seyahatnamesine kaydeder.

“Bu ada Trablusşam veya Suriye’de bulunan Tripoli’den 400 mil, İskenderiye’den 500 mil, İstanbul’dan 4000, Korfu’dan 700, Zante’ye 500, Cerigo’ya (Çuha Adası) 300 mil uzaklıktadır. Buradaki millerin tamamı İtalyan milidir .⁶³

Schweigger, bu adanın adının Kyereo kelimesinden geldiğini, anlamının hediye vermek olduğunu yazar. Schweigger’in yazdıkları arasında bazı belirgin yanlışlıklar da göze çarpmaktadır. Örneğin adanın Strabon’un doğum yeri olarak tanındığını ve Hz. İsa’nın da yaşamış olduğu İmparator Tiberius zamanında yaşamış olduğunu belirtmişse de kaynaklara göre Strabon’un doğum yeri Amasya’dır.⁶⁴

Salomon Schweigger, 13 Ağustos 1581’de 300 fiçi muskat üzümü taşıyan Tizzonia adlı bir gemiye binmiş ve onunla birlikte yine üzüm yüklenmiş altı başka gemi ile birlikte Girit’ten ayrılmış, rüzgarın uygun olmaması sebebiyle açıkta beklenen bir günün ardından Çuha adasına doğru yoluna devam etmiştir.⁶⁵

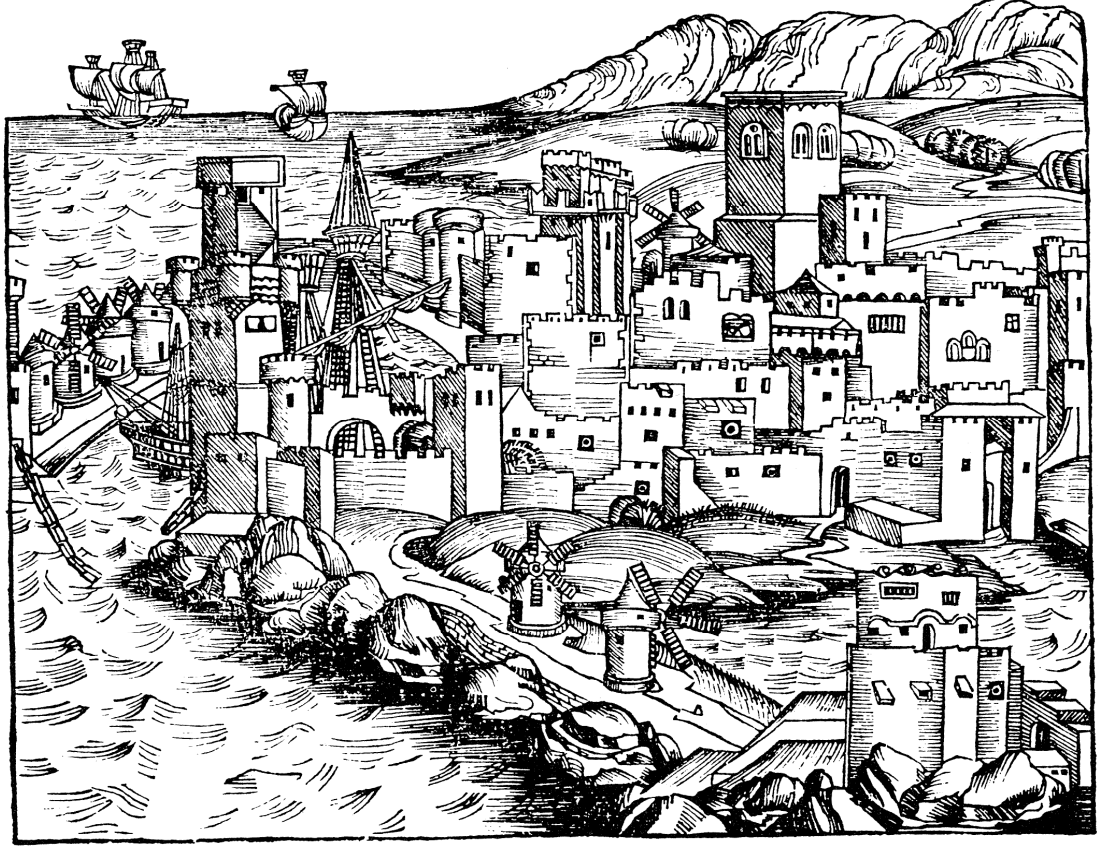
⁶² Schweigger, *Eine neue reyßbeschreibung*, s.329.

⁶³ Schweigger, *Eine neue reyßbeschreibung*, s.329.

⁶⁴ Schweigger, *Eine neue reyßbeschreibung*, s.329.

⁶⁵ Schweigger, *Eine neue reyßbeschreibung*, s.330.

d – RODOS

Resim 22 Hartmann Schedel, Rodos, 1493

Rodos, Doğu Akdeniz'i batıya bağlayan büyük ticaret yolları üzerinde bulunuyordu, 14. ve 15. yüzyıllarda hacıları Kutsal Topraklar'a götüren Venedik gemileri tarikatla siyasi ilişkileri çok iyi olmasa da hem gidiş hem de dönüş sırasında burada mola veriyorlardı. Cenevizliler, Fransızlar, Katalanlar ve diğer batılılar için bir transit geçiş yeri oluşturuyordu.⁶⁶

Rodos'un Osmanlılar tarafından fethi ve pa dişahın 25 Aralık 1522'de Hristiyanlar açısından en kutsal gün olan Noel günü Kızılkapı'dan şehre girip Arap Kulesi'nde adına ezan okutması ile durum değişmiş, böylece Osmanlılar

⁶⁶ Vatin, **Rodos Şövalyeleri**, s.48.

Anadolu'nun güney Ege sahillerine doğru olan deniz bölgesini tam kontrollerine almıştı.⁶⁷

Şövalyelerin hakimiyeti sırasında Rodos doğuya karşı Hristiyan Avrupa'nın ileri karakolu konumunda idi. Şövalyeler, kentin kuzeyinde Collachium adı verilen bölgede yaşardı. Hanlar, büyük hastane, cephanelik ve Büyük Üstat'ın sarayı da burada bulunuyordu. Onun hemen yanında küçük liman Mandrakion vardı. Kadırgalar kışın buraya çekilir veya yazın yine burada yan yana dizilirlerdi.⁶⁸

1506 yılının haziran ayında Girit'te üç gün kaldıktan sonra iki gün bir gece yol alarak Rodos adasına gelen Caspar von Mülinen, büyük üstadın kendilerine çok itibar ettiğini ve burada kendilerine birçok kutsal eşya gösterildiğini belirtir. Gördükleri arasında Hz. Yahya'nın eli, Hz. İsa çarmıha gerildiğinde takmış olduğu dikenli taçın bir parçası, kutsal haçtan bir parça, Aziz George'un bedeninin bir parçası gibi eşyalar vardır.⁶⁹

Bu türden kutsal emanetlerin burada bulunması, hacılar bakımından adayı daha da ilgi çekici bir yer haline getirmiştir. Mülinen, Ağustos ayındaki dönüşü sırasında, Rodos yakınlarında bir korsan gemisi gördüklerinden bahsetmiş, ancak korsanlar onlara herhangi bir zarar vermemiştir.⁷⁰

II. Friedrich, Girit'ten Rodos'a gelir. Aradaki mesafeyi üç yüz mil olarak vermiştir. Rodos, sağlam bir şehirdir ve surları hiç de küçük değildir. Surların bazı büyük topraklarla ve uygun gereçlerle korunduğunu ayrıca her an savaşıma hazır vaziyette bekleyen savaşçılar bulunduğunu belirtmiştir. Büyük üstadın, güzel, geniş bir şatosu vardır, rahipler dışında toplam beş yüz savaşçı şövalye bulunmaktadır. Şehrin çevresi esir Türklere kazdırılmış bir hendekle çevrelenmiştir.⁷¹

II. Friedrich de Caspar von Mülinen gibi Rodos'ta bulunan dini yapıları ve kutsal emanetleri de anlatmıştır.

⁶⁷ Ali Fuat Örenç, **Yakındönem tarihimizde Rodos ve On iki Ada**, Doğu Kütüphanesi, İstanbul 2006, s.50.

⁶⁸ Ernle Bradford, **Akdeniz, Bir Denizin Portresi**, Çeviren: Ahmet Fethi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2004, s.280.

⁶⁹ Röhricht, **Caspar von Mülinen**, s.187.

⁷⁰ Röhricht, **Caspar von Mülinen**, s.196.

⁷¹ Röhricht ve Meisner, **Friedrich II**, s.121.

3 Temmuz 1507 akşamı gün batımında Rodos'a gelmişlerdir. O gece gemide kalırlar ve ertesi gün Pazar günü gemiden ayrılarak adayı ziyaret ederler. Burada bir ayine katıldıktan sonra herkes yemek için kalacağı hanlara gider. Rodos'ta üç gün iki gece kaldıktan sonra gemiye dönerek Yafa'ya doğru gemi yolculuklarına devam ederler.⁷²

Kudüs'e giderek hac görevini yerine getiren II. Friedrich, dönüş yolculuğu sırasında da Rodos'a uğramıştır. 30 Eylül 1507'de Rodos'a gelmiştir. Burada kendilerini karşılayan büyük üstat ve şövalyeler ile büyük üstadın yeni yaptırdığı gemiden bahsetmiştir. Bu kısımlar, tezin, "Gemiler" bölümünde anlatılmıştı.⁷³

Bu arada Rodos'a gelmeden önce 29 Eylül'de yaşanan bir olaydan da bahseder. Gemide bir Fransız hacı ölmüştür. Ölü için gerekenler gemide yapıldıktan sonra yanına büyük taşlar konarak denize atılmıştır. Zira böyle yapılmazsa hastalık korkusuyla Rodos'a yavaşmalarına izin verilmeyebileceğini kaydeder.⁷⁴

Temmuz 1517'de Girit'ten ayrılarak Kerpe adasına ve oradan da Rodos'a doğru yol alan Bernhard von Hirschfeld'in içinde bulunduğu Venedik gemisi ise Venedik Doç'unun koyduğu yasak nedeniyle Rodos'a yavaşlamamış, oldukça uzağından geçmek mecburiyetinde kalmıştır. Gemide bulunan hacılar Rodos'u görmeye oldukça isteklidirler ancak gemi kaptanı, Venedik Doç'unun aldığı bir habere göre Rodos ile Türkler arasında bir savaş durumu olduğunu, Türklerin bütün gemilerinin Rodos yakınlarına geldiğini bu nedenle de Doç'un adaya gitmelerini kesinlikle yasakladığını belirtir. Dolayısıyla adayı sol kolda bırakarak iki yüz Fransız mili açıktan geçerler.⁷⁵

Bu gemiler büyük ihtimalle o esnada Mısır'da bulunan Yavuz Sultan Selim'in isteği ile Mısır'a gelen Osmanlı donanmasında ait gemilerdir. Nicolas Vatin, 1517

⁷² Röhricht ve Meisner, **Friedrich II**, s.123.

⁷³ Röhricht ve Meisner, **Friedrich II**, s.206.

⁷⁴ Röhricht ve Meisner, **Friedrich II**, s.207.

⁷⁵ Minckwitz, **Hirschfeld**, s. 53.

yılında Mısır'a yollanan Osmanlı donanmasındaki gemi sayısının 142 -146 yelkenli gemi arasında olduğunu aktarır.⁷⁶

6 Haziran 1521'de Venedik'ten yola çıkan Marko Antonio Dandolo'ya ait Coresti adlı hacı gemisinde, Otto Heinrich ile birlikte çeşitli milliyetlere mensup 130 hacı vardır. Zante, Modon, Çuha Adası, Girit rotasını takip ederek İstanköy adasını da geçip Rodos adasına gelirler.⁷⁷

Otto Heinrich, limana girişlerini şu şekilde kaydeder: “30 Haziran 1521'de Rodos adası ile anakarayı birbirinden ayıran boğazdan geçerek 1 Temmuz sabahı ada ile aynı adı taşıyan şehrin limanına demirledik.”

Osmanlıların Rodos'u fetih hareketine başlamasından tam bir yıl önce Rodos adasından geçmiş olan Otto Heinrich adada yapılan savunma hazırlıklarından bahsetmiştir.

“Rodos şehrinin kale savunması çeşitli toplarla yapılır. Tahkim çalışmaları 1480 yılında başlamıştır, buna vesile olansa o yıl Türklerin kaleye yaptığı saldırıdır. Büyük bir güçle ortaya çıkmalarına rağmen tarikat sadece 800 kişiyle karşı koymuştur, bunların arasında 100 de Alman bulunuyordu. Dehşetli üstünlüklerine rağmen düşman büyük kayıplar vererek çekilmek zorunda kalmıştı. Bu onur verici zafere İspanyol, Fransız ve İtalyanlarla Almanlar arasındaki bağları güçlendirmişti. Bundan itibaren tahkimat yavaş yavaş güçlendirilerek genişletildi. Kırk yıl sonra bizim hacılarıyla geldiğimiz şu günlerde ise üç bin Türk esiri hiç durmadan hendek kazma işiyle meşgul.”⁷⁸

Otto Heinrich'in anlattıklarına paralel olarak, hendek kazdırılan Rodos'taki Türk esirlerin durumu, o yıllarda Osmanlı sarayında da gündemdedir. Vatin'in aktardığına göre 1513 yılında Rodos'tan kaçmış olan Foçalı Kasım tarafından, I. Selim'e yazılan bir mektupta, üç bin sadık ve dindar Müslümanın, Rodos kalesinde kafirlerin elinde bulunduğu bildirilmiştir. Emir, gazi ve hacı olan bu kişilere, gündüz hendek kazdırıldığı gece de zincire vurulup hapsedildiği, esir Müslümanların yılda on iki ay bu işkencelere katlandıkları anlatılır.⁷⁹

Birkaç yıl sonra ise fidyesini ödeyerek özgürlüğüne kavuşan zengin bir tüccar olan Takiyüddin ed-Darani, 1516 ve 1522 yılları arasına tarihlenen mektubunda,

⁷⁶ Vatin, **Rodos Şövalyeleri**, s.338.

⁷⁷ Rikl, **Otto Heinrich**, s.9.

⁷⁸ Rikl, **Otto Heinrich**, s.10.

⁷⁹ Vatin, **Rodos Şövalyeleri**, s.317, mektubun tam metni için bkz., ek 16, s.419.

kafirler tarafından ele geçirildikten sonra yedi yıl boyunca Rodos'ta tutsak kaldığını belirtiyordu. Takiyüddin, sonunda kalenin fethedilme sırrını iyice öğrendikten sonra, iki bin eşrefi karşılığında özgürlüğüne kavuştuğunu belirterek, Rodos'u fethetmek için deneyimlerinden yararlanılmasını istiyordu.⁸⁰

Vatin, 1513 yılındaki mektubun ardından Rodos korsanlığının aşırı ölçüde yayılmış olduğunu ve benzer mektupların yanı sıra başka kaçaklar ve Osmanlı tüccarlarının sözlü anlatılarının da devam ettiğini kaydeder.⁸¹

Otto Heinrich, Rodos'un savunması için yapılan harcamalarından ve bunun ortaya çıkardığı bütçe açığından da söz etmiştir.

“Tarikatın durumunu ve gücünü korumak için inşaatlar ile kalenin sağlamlaştırılması, ayrıca Rodos'un ve diğer yerlerin savunması için yıllık 12500 düka harcanmaktadır. Tarikatın savunması bakımından çok önemli olan donanma ve Hristiyan ticaret gemilerinin donatılarak savaşa hazır hale getirilmesi için 43500 düka, tophane için 2000 düka, top dökümhanesi için 1000, tüfek ustaları ve toplarla ilgilenenler için ise 1300 düka harcama yapılmıştır. Toplam giderlerin 97977 olması bekleniyor, ancak gelirler ise sadece 47000 olduğundan ortaya büyük bir açık çıkmaktadır. Bu açığın nasıl kapatılacağını sorduğumuzda aldığımız cevap şu oldu: Kalanını özgürlüğüne kavuşmak isteyen esir Türklerin fidye paralarından tamamlayabileceğiz.”⁸²

4 Temmuz gecesi yakaladıkları rüzgarla Otto Heinrich ve hacılar, Rodos'tan ayrılarak 7 Temmuz'da Suriye kıyılarına ulaşırlar ve ardından 10 Temmuz 1521günü erkenden Yafa limanına demirlerler.

Böylece tarikatın elinde bulunan Rodos'tan son Hristiyan hacı kafiləsi de geçmiş olur. Yaklaşık bir yıl içinde Rodos'a Osmanlı hücumu başlayacak ve Rodos'un Osmanlıların eline geçmesi ile Akdeniz seyyahları ve hacıları bakımından yeni bir devir başlayacaktır.

Peter Füssli 11 Ağustos 1523'te seyahatnamesine “adayı sol tarafımızda bırakıp görülmeyecek bir mesafeden geçtik”⁸³ yazmıştır. Esasen rüzgarsızlık sebebiyle istedikleri hızda yol alamamışlar ve gemideki su da azalmasına rağmen adaya uğramamışlardır. Bunun sebebini daha sonra gruplarının yalnızca 21 hacı ve birkaç keşişten ibaret olduğundan bahsederken açıklamıştır. Zir a belirttiğine göre o

⁸⁰ Vatin, **Rodos Şövalyeleri**, s.318, mektubun tam metni için bkz., ek 17, s.423.

⁸¹ Vatin, **Rodos Şövalyeleri**, s.318.

⁸² Rikl, **Otto Heinrich**, s.11.

⁸³ Füssli, **Wahrhafte Reiss**, s.155.

yıl hacı sayısı da oldukça azdır ve hacılar hac yolculuğu yapıp yapamayacakları konusunda şüpheye düşmüşlerdir. Füssli'ye göre, bunların sebebi Rodos'un o yıl Noel zamanı kaybedilmiş olması, yani Türklerin eline geçmiş olmasıdır.⁸⁴

Füssli'nin Rodos'un Noel'de kaybından bahsetmesi ilgi çekicidir. Rodos'un kaybının Avrupa ve Hristiyan dünyasında neden bu kadar büyük bir etki yarattığını araştırırken, siyasi sonuçlarının yanında Osmanlıların, hesap ettiklerinden daha erken bir tarihte adayı ele geçirmiş olmalarına rağmen, muhtemelen bilinçli bir tercih ile tam da Noel günü Rodos'a girmelerinin psikolojik etkileri de hesaba katılmalıdır.⁸⁵

Dönüş yolculuğu sırasında 20 Kasım 1523'te yeniden Rodos yakınından geçerken Füssli, bir dağın üstünde Türkler tarafından yeni yapılmış bir kale gördüklerini belirtir. O kadar kötü bir rüzgara yakalanırlar ki dört gün boyunca Rodos kıyılarında giderler.⁸⁶

Salomon Schweigger, 3 Mart 1581 yılında Kudüs'ü de ziyaret etmek amacıyla İstanbul'dan yola çıkar. Yola çıktığı tarihi hicri 989 olarak belirtmiştir. Gelibolu'ya uğradıktan sonra 7 Mart'ta Çanakkale Boğazı'ndan geçerler. 10 Mart'ta Kiklat ve Sporad adalarına geldiklerini, gece Rodos adasına on mil mesafede kaldıklarını, ertesi sabah da Rodos'a geldiklerini yazmıştır.⁸⁷

“Öğleden önce saat sekizde Rodos'a vardık. Bu adada eskiden şair Pindarus'un da eğitim görmüş olduğu tanınmış bir yüksek okul vardı. Burası güzel binaları ve evleri ile iyi inşa edilmiş bir şehir. Bunlardan biri de eskiden büyük üstadın ikameti olan yapı. Şehrin sokakları çok güzeldi, ayrıca burada daha önce hiç görmemiş olduğum kaldırım taşları vardı, büyüklükleri bir el kadardı ve birbirleriyle eşit büyüklükte idiler. Burada epeydir tamir görmediği anlaşılan eski bir soylu evi vardı.”⁸⁸

Adada çok sayıda Yahudi yaşadığını Hristiyanların sayıca az olduklarını belirten Schweigger, burada Hristiyanların gecelemesine izin verilmediğini belirtir. Schweigger, adada muhafız olarak Vlahların ve Boğdanlıların bulunduğunu, bunlara

⁸⁴ Füssli, *Wahrhafte Reiss*, s.160.

⁸⁵ Vatin, *Rodos Şövalyeleri*, s.346.

⁸⁶ Füssli, *Wahrhafte Reiss*, s.185.

⁸⁷ Schweigger, *Eine neue reyBbeschreibung*, s.247.

⁸⁸ Schweigger, *Eine neue reyBbeschreibung*, s.248.

günlük ücret olarak birkaç akçe verildiğini, Boğdan beyinin de Türklere yıllık 8000 düka ödediğini bunun 16000 Gulden ettiğini yazmıştır.⁸⁹

Schweigger adada gördükleri ve duydukları yanında, sahip olduğu tarih bilgisini de seyahatnamesinde sergilemiş, tarihi bilgilere de genişçe yer vermiştir. Kimi zaman hatalar olsa da anlattıklarının değerli olduğu muhakkaktır.

Schweigger, ilk önce adanın tarih boyunca taşımış olduğu adları sıralar. Ona göre Rodos adasının eski adları, Atabyria, Corymbia, Ophiusa, Jalyssa, Colossa'dır. Bunların ardından, 50 yıl ayakta kaldıktan sonra bir deprem neticesi yıkılan 70 dirsek yüksekliğindeki Colossus Solis adlı heykelden de bahseder. Heykelin yapımı 12 yıl sürmüştür, bu heykel Makedonyalı kral Demetrius'a 180.000 krona mal olmuştur. Schweigger, verdiği bilgilere devamla, Müslümanların, 955 yılında güçlendikten sonra Rodos adasını ele geçirdiklerini ve buradaki sütunları 90 deve ile başkentleri olan Mısır'ın İskenderiye şehrine taşıdıklarını belirtir. 1138 yılında Tapınakçıların ve St. Jean şövalyelerinin yenilgiye uğramalarının ardından Rodos'a yerleştiklerini yazar.

Schweigger, adanın 214 yıl şövalyelerin hakimiyetinde kaldıktan sonra 1522'de Türk İmparatoru Sultan Süleyman tarafından alınmış olduğunu belirtir.⁹⁰

Salomon Schweigger Rodos'tan ayrılıp Mısır'a gidişi hakkında da şunları söyler:

“ Akşama doğru Rodos şehrinde birkaç saat yürüyüş yaptıktan ve taze içme suyumuzu temin ettikten sonra gemimize dönüp tanrının izniyle yola koyulduk. 12 – 21 Mart arasında gökyüzünden başka bir şey görmedik. 21 Mart'ta Afrika ve Mısır göründü.”⁹¹

Schweigger'den birkaç yıl sonra, kadırgalarda kürek çekmiş olan Michael Heberer de seyahatnamesinde Rodos'a yer verir. Heberer, ilk seferinde Kıbrıs ve Suriye'ye gittikten sonra tekrar döndüğü İskenderiye'den İstanbul'a gitmek üzere yola çıkar.

⁸⁹ Schweigger, *Eine neue reyBbeschreibung*, s.249.

⁹⁰ Schweigger, *Eine neue reyBbeschreibung*, s.249.

⁹¹ Schweigger, *Eine neue reyBbeschreibung*, s.250.

Hac yolculuğu yapmış olan sultanın eşini İskenderiye'den İstanbul'a götürmekle görevli Heberer'in esir olarak kürek çektiği kadirga, altı gün ve gece devam eden bir fırtına atlatıp bir süre Anadolu kıyılarında seyrettikten sonra Rodos'a varır.⁹²

“Birkaç saat sonra Rodos'a yaklaştığımızda, patron adayı ve kenti selamlamak amacıyla birkaç pare top attırdı ve kentten de aynı şekilde yanıt geldi.

Gayet korunaklı olan güzel Rodos kentinin iki limanı var. Hemen ön tarafta olan limanın girişi iki sağlam kuleyle korunmakta ve zincirlerle kapatılabilmekte. Bu durum sunduğum resimde de görülmektedir. Böylece kimse izinsiz olarak giriş ve çıkış yapamaz. Biz göndere bayrak çekip yelkenleri indirdik ve kürekle gerideki limana girip, Castello St. Petri'nin dibine kadar ilerledik. Aslında bu limanın girişinde bulunan kayalar çok tehlikelidir. Ama bizim patronumuz bazı sebeplerden ötürü ille de orada demir atmamızı istedi. Sebeplerden biri gemimizde bulunan Sultanın insanlar arasına karışmaktan hoşlanmaması, diğeri ise bu sahilde bulunan lezzetli içme suyundan yararlanmaktır. Üçüncü olarak da liman dolaylarında gezip görülebilecek güzel bahçelerin ve kırların bulunmasıydı.”⁹³

Heberer'in patronu Sultanın hizmetçilerin yanına alarak barçalara binip karaya çıkar. Sultan'ın deniz yolculuğunun sıkıntılarını bir nebze atabilmesi için güzel bir yerde çadır kurulur. Sonrasında demir attıktan ve kıyıya yanaştıktan sonra kalaslarla gemi ve rıhtım arasında kurulan bir köprü vasıtası ile karaya çıkış mümkün olur. Sultan gemiden çıkarken kadirganın tente denen örtüsü sultanı görmemeleri için esirlerin üzerine örtülür.⁹⁴

Heberer, adanın isminin kökeni üzerine bazı fikirlere sahiptir ve kendisine göre bir açıklama yapmıştır. Onun düşüncelerine göre adanın adı Kutsal Kitap'taki Nuh tufanı hikayesine dayanmakta ve Rodos adı, Nuh'un oğlu Yafet'in torunu olan Dodanos'tan gelmektedir.

“Adanın ismi, buraya ilk kez yerleşmiş olan Yafet'in torunu Dadanos'tan gelmektedir. Sonraki kuşaklar boyunca D harfi R'ye dönüşmüş ve Dadanos yerine Radanos denmeye başlanmıştır. O zamandan beri de adaya bugün de olduğu gibi Rodos denilmektedir.”⁹⁵

⁹² Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s.170.

⁹³ Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s.171.

⁹⁴ Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s.171.

⁹⁵ Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s.174.

Heberer, bu iddiasının Kitap'ın verdiği bilgilerle doğrulandığını belirtir.⁹⁶ Gerçekten de iddiasını dayandırdığı bölümde, Türkçe çeviride Nuh'un to runu olarak Rodanim adı geçmektedir.⁹⁷

Heberer'in adanın coğrafi durumu ve adada yetiştirilen ürünler hakkında verdiği bilgiler şu şekildedir:

“Bu ada Kiklat ada grubunun dışında kalan gün doğusu yönündeki ilk adadır ve Küçük Asya'nın birkaç mil açığında Li kya krallığının yakınındadır. Çevresi otuz bin Alman mili kadardır. Çok verimli olan toprağında tahıl yetiştirilir, üzüm bağlarından iyi cins şarap üretilir, hayvancılık çok yaygındır. Yüzey şekli epey dağlık olduğundan yabani keçiler boldur. Havaası sağlıklı, suları çok şifalı ve lezizdir. Vaktiyle bu adada demir ve tenekenin bulunduğu rivayet edilmektedir. Geçmişte bu ada, özellikle Romalılar zamanında, yalnız gemiciliği bakımından değil, önemli okullarından ve burada yetişmiş bilge kişilerden ötürü daha da ünlüydü.”⁹⁸

Heberer, bu adanın İsa'nın doğumundan yetmiş yedi yıl sonra Romalıların egemenliğine girdiğini, Arapların burayı 632 yılında ele geçirerek tahrip ettiğini, 1308 yılında başlarında Foulques de Villaret bulunan şövalyelerin Rodos'u silah zoruyla Arapların elinden aldığını söyler. Verdiği bilgilerin kaynağı olarak Malta'da sergilenen bir eski eseri gösteren Heberer, konuyla ilgili bölümleri anlatan alıntıyı da seyahatnamesinde yazar.⁹⁹

Heberer, adanın Osmanlılar tarafından nasıl fethedildiğinden, a dada Colossus adı verilen ve dünyanın yedi harikasından biri olarak kabul edilen dev bir heykelin bulunduğu bahseder. Yine bu adada kral olan Mausolos'un eşi Arthemisia tarafından bir başka harika olan anıtkabir'in Halikarnas taraflarında inşa ettirilm iş olduğunu ve Strabon ile Plinius'un bunu belgelediklerini yazarak Rodos'u anlatmaya devam eder. Ancak burada bahsettiği Halikarnas'ı Rodos'ta mı zannediyor yoksa ikisini aynı bölge olarak mı düşünüyor belirsizdir.

⁹⁶ Tevrat, Yaratılış:10 – 4-5.

⁹⁷ Bu kelime başta İngilizce, Almanca, Fransızca, Arapça ve daha birçok dilde Dodanim olarak kullanılmaktadır, Luther incilinde Dodaniter olarak geçmekte ve Sen John şövalyelerinin Almanca'daki ifadesi Johanniter ile benzerlik göstermektedir. Farklı olarak Kutsal kitabın Danimarkaca çevirisinde bu kelime, Rodosboerne olarak, Hollandaca Dodanieten, İspanyolca ve Türkçe Rodanim olarak geçmektedir. (Çevrimiçi) <http://multilingualbible.com/genesis/10-4.htm>, 24.04.2010.

⁹⁸ Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s.174.

⁹⁹ Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s.175.

Malta'daki Latince belgelerde yer aldığı nı söylediği şövalyeler ve canavarlarla ilgili efsanelerden de bahsetmiştir.¹⁰⁰

Adanın toprağının verimli olduğunu, av olanaklarının bolluğu yüzünden kırsal bölgede kalabalık bir Yunanlı toplumun yaşadığını, her gün pazara çeşitli meyveler, sebzeler, koyun sütünden yapılmış, Hollanda peynirinden daha küçük olduğunu söylediği peynirler getirip sattıklarını yazar. Şehirde ise Türkler, Yunanlılar ve Yahudiler yaşamaktadır. Bunlar daha ziyade ticaretle uğraşmaktadırlar.¹⁰¹

Adanın kuzeyinde Zalifo adı verilen bir şatonun dibinde bir liman daha bulunduğu bahseden Michael Heberer, burada suyu tatlı olan bir dere akmakta olduğunu, bir başka seferki yolculuklarında buradaki limana girerek kadirgalarının su ihtiyacını gidermiş olduklarını söyledikten sonra Rodos hakkında bilgiler vermeye devam eder.¹⁰²

“Kırsal bölgede oturan ada halkının çoğu tarım ve hayvancılıkla kıt kanaat geçinen Yunanlılardan ibarettir. Yahudiler ticaret ve gümrük işlerinin büyük kısmını ellerinde tutarlar, Türkler ise yönetim işlerine bakarlar.

Türk hükümdarı bu adanın yönetimine, civardaki diğer adalara da egemen olan bir paşa atamıştır ve emrine verilen dört kadirga ile gerek Rodos adasını, gerekse komşu adaları korsanların saldırılarına karşı savunmakla görevlendirilmiştir. Aslında Rodos kenti k aradan ve denizden gelebilecek tehlikelere karşı çok iyi korunmuştur, çok büyük bir güç kullanılmadan ona zarar vermek olanaksızdır. Deniz tarafı limanın kapatılmasıyla ve Sen Jan tarikatı şövalyelerinin yaptırdığı surlar ve muazzam kalelerle güvenceye alındığı gibi, kara tarafında da çift sıra hendekler, duvarlar ve büyük toprak kente girilmesine olanak vermez.

Şehir içindeki evler ve binalar, Suriye'nin birçok kentlerinde ve İskenderiye'de gördüklerim gibi harap ve bakımsız değil, aksine Hristiyanların or ada oturdukları zamanki gibi güzel. Hristiyan ailelerin armalarının tıpkı Sakız adasında, Konstantinopolis'teki Galata ve Pera semtlerinde ve daha birçok yerlerde olduğu gibi hala yerli yerinde durmakta olduklarını hayretle gördüm.”¹⁰³

Yol hazırlıkları yapıp barut ve kurşun temin edilir. Esirler gemiye içme suyu ile peksimet taşırlar ve yola çıkış nişanesi olarak direğe bayrak çekildikten, herkes gemiye yerleştikten sonra uygun rüzgar beklenmeye başlanır. Nihayet a daya geldiklerinin dördüncü gününde beklenen rüzgarı yakalarlar ve geminin yelkenleri ,

¹⁰⁰ Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s.176.

¹⁰¹ Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s.177.

¹⁰² Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s.177.

¹⁰³ Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s.177.

açık denizdeki rüzgarla şişene kadar denize açılmaya devam ederler. Heberer Maltalı, Cenevizli, Floransalı kadırgaların adalar denizinde av peşinde dolaştıklarını, bu nedenle korsan saldırısından çekindiklerinden Anadolu kıyısı boyunca yol aldıklarını yazmıştır. Öğle saatlerinde İstanköy adasına varırlar.¹⁰⁴

¹⁰⁴ Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s.178.

e – KIBRIS

Resim 23 Magosa, Henry de Beauvau 1615

1506 yılında Rodos adasından doğrudan Yafa'ya giderek Kudüs'ü ziyaret eden Caspar von Mülinen, Kıbrıs'a dönüş yolculuğu sırasında uğramıştır. 16 Ağustos 1506 Pazar günü yola çıkarak 21 Ağustos Cuma günü Larnaka limanına gelirler. Mülinen atla Lefkoşa'ya gittiklerini ve burada birçok soylu kişinin yaşamakta olduğunu yazar. Buradan gittikleri Magosa'nın da çok güzel ve sağlam bir şehir olduğunu, deniz kenarında bir limanı olduğunu yazmıştır.¹⁰⁵

Mülinen, Magosa'dan tekrar Larnaka'ya giderek nasıl tuz çıkarıldığını izledikten sonra Limasol limanına gider. Buradan Limasol'dan fazla uzak olmayan

¹⁰⁵ Röhricht, Caspar von Mülinen, s.195.

ve bir zamanlar Kıbrıs'ın büyük şehirlerinden olan Baf'a gittiklerini, burasının yedi uyurların şehri olduğunu belirtir.¹⁰⁶

1507 yılında Venedik'ten Yafa'ya gelerek hac görevini yerine getiren II. Friedrich dönüş yolculuğu sırasında Beyrut'tan yola çıkarak Kıbrıs'a gelmiştir. Seyahatnamesine Kıbrıs hakkında şöyle yazar:

“Salı günü 26 Ağustos gecesi Beyrut'tan Kıbrıs'a geldik. Kıbrıs'a kadar 100 mil yol var ve Kıbrıs, tahıl, et, şarap ve insan bakımından çok zengin bir krallık. Adanın uzunluğu yedi yüz Fransız milini buluyor veya daha fazla ve oldukça elverişli şehirleri var. Kıbrıs'ta Salina denen bir yer var. Burada gemi birkaç gün kaldı burada önceden büyük bir şehir varmış ve ticaret yapılmış, şimdi ise tamamen yıkılmış, tek bir ev bile görünmüyor sadece boş arazi var. Bu şehrin yanında büyük bir vadi var, dağlar arasında, yarım mil uzunluğunda ve genişliğinde, büyük bir göl ve buraya da Salina deniyor. Her yıl burada yerden üç parmak kalınlığında kar beyazı harika tuz olur. Buz kütlesi gibi, taş gibi, se rtir. Kışın ve sonbaharda az suyu olur o zaman tuz oluşur. Burada ve Kıbrıs'ta oturanlara göre yılda üç defa tuz oluşumu vardır. Kıbrıs'ın tamamı Venediklilere ait ve tuzdan yılda sekiz yüz bin dükadan fazla alırlar.”¹⁰⁷

Burada bahsedilen Venediklilerin Kıbrıs'ta elde ettiği tuz gelirinin yüksekliği gerçeklerden uzak görünmektedir. Nitekim seyahatnamenin dipnotunda hiçbir zaman bu derece yüksek bir rakama ulaşılmadığı belirtilmiştir.

II. Friedrich, Kıbrıs'ta çok büyük ve zengin bir şehir olarak Lefkoşa'dan bahsetmiştir. Burada Kadife ve Şam işi kumaş satıldığını, zengin bir ticari merkez olduğunu ve her şeyin bulunabildiğini belirtmiştir. Yine Salina'dan altı mil mesafede bir başka büyük ve zengin şehir diyerek Magosa'dan bahsetmiştir. Şehrin sağlam bir yapısı olduğunu ve yarım mil mesafede eski Magosa bulunduğunu da yazmıştır. Salina'da bütün gün kalırlar reis buradan tuz yükler ve hacılar da bahsi geçen şehirleri ziyaret ederler.¹⁰⁸

Salina'dan ayrılıp Rodos'a hareket ederler, ancak Rodos'a gelmeden önce bu arada Baf'a uğramışlardır. II. Friedrich, kaptanın yiyecek almak için büyük bir köy olan Baf'ta durduğunu, burasının eskiden büyük bir şehir olduğunu, eski zamanlardaki adının Baffum olduğunu ve Aziz Peter'in burada vaaz vermiş

¹⁰⁶ Röhricht, **Caspar von Mülinen**, s.196.

¹⁰⁷ Röhricht ve Meisner, **Friedrich II**, s.204.

¹⁰⁸ Röhricht ve Meisner, **Friedrich II**, s.205.

olduğunu yazar. Bundan başka Baf'ta yüksek bir dağ bulunduğunu ve Yedi Uyurlar hikayesinin bu dağda geçtiğini belirtir.¹⁰⁹

11 Temmuz 1517'de, Bernhard von Hirschfeld'i taşıyan Venedik gemisi Kıbrıs'a gelir ve bir kalenin de bulunduğu bir limana yaklaşır, burası Limasol'dur. Burada gemiden iki büyük top beş uzun top ile çeşitli silahlar ve tüfekler malzemeler büyük bir Barça ile kaleye taşınır. Bu yüzden Limasol'da biraz uzun kalırlar. Hirschfeld Girit'ten Limasol'a kadar altı yüz Fransız mili olduğunu yazmıştır.¹¹⁰

Adanın Venediklilere ait bir krallık olduğunu, başşehrinin Limasol kalesinden beş Fransız mili mesafede olan Magosa olduğunu yazar.

Bernhard von Hirschfeld, Limasol kalesine giden hacıların getirdiği haberlerden çok korktuklarını, zira Venediklilerle Osmanlıların iyi ilişkilere sahip olmalarına duydukları güvenden dolayı bu yolculuğa çıktıklarını belirtir. Ancak olayın pek öyle olmadığını, Venediklilerle Osmanlıların ilişkilerinin o kadar iyi olmaması sebebiyle Kutsal Topraklar'a yapacakları seyahatin tehlikeye düştüğünü yazmıştır. Bu kaygıların sebebi Venediklilerin ödemesi gereken ancak yedi yıldır ödenmemiş olan haraçtır.

“Birkaç hacı kaleye gitti. Bu hacılar bize bazı yeni haberler getirdiler. Bizim Venedik'ten ayrılmamızdan kısa süre önce iki kadırga ile Türkler için hazırlanmış hediyelerle Venedik'ten yola çıkan Venedik heyeti, hediyeleri götürmemiş ve hala Magosa'daymış. Ayrıca Magosa'da Türklerden sultana Kıbrıs'ın ödemesi gereken ve yedi yıldır ödenemeyen haracın ödenmesi gerektiğine dair bir mesaj alınmış. Bu haraç yıllık beş bin dükadır. Venedikliler Türklere gitmeden önce son durumu Venedik'e bildirmişler ve cevap bekliyorlarmış. Türkler de durumu üstlerine bildirmişler. Sonuç olarak Kutsal Topraklar'ın sahibinin Venedikle iyi ilişkileri olmadığı ortaya çıkıyordu. Oysa bizi Venedik'te, Venedik heyetinin Türklere hediyeler götürdüğünü söyleyerek teselli etmişler, Türklerin elindeki Kutsal Topraklar'da güvenlik içinde olacağımızı söylemişlerdi.

Ama biz sevgili tanrımıza güvenerek onun kutsal mezarını ziyaret etmekten vazgeçmedik. Onurumuz yardımcımız ve rehberimiz olacaktır.”¹¹¹

Venedik ve Osmanlılar arasındaki siyasi durumdan endişe etmelerine rağmen Hirschfeld ve diğer hacılar, yollarına devam ederler.

¹⁰⁹ Röhricht ve Meisner, **Friedrich II**, s.206.

¹¹⁰ Minckwitz, **Hirschfeld**, s. 54.

¹¹¹ Minckwitz, **Hirschfeld**, s. 55.

Kudüs'e giderek hac görevlerini yerine getiren Hirschfeld ve beraberindeki diğer hacılar, 1 Ağustos'ta Yafa'dan ayrılarak Kıbrıs'a gelirler. Yafa, Kıbrıs arasını iki ya da üç günde alabileceklerini hesaplamalarına rağmen uygun olmayan rüzgardan dolayı yolculukları yedi gün sürmüştür. Sonunda 7 Ağustos'ta Kıbrıs'a gelirler. Hirschfeld, “ burada Kıbrıs'ta bir limana girdik deniz kenarında Aziz Lazarus kilisesi vardı” demektedir. Bu da onun bugünkü Larnaka limanına çıkmış olduğunu göstermektedir.¹¹²

Hirschfeld ve beraberindekiler, 26 Ağustos'a kadar adada kalacaklardır. İlk olarak aralarında bulunan Venedikli bir yönetici ile birlikte ipek bayraklar taşıyarak atla Larnaka şehrine giderler. Frontin Michael adlı bu kişi hacılarla birlikte Kudüs'e gelerek hac görevini yerine getirmiş, şimdi ise Kıbrıs'a gelerek görevini devr alacak olan bir Venediklidir. Salina köyüne onun ayarlamasını yaptığı hana yerleşmek üzere giderler. Larnaka, esasen bir şehir olmakla birlikte yakın zamandaki savaşta yıkıma uğramasından dolayı bu şehir, bir köy görünümündedir.¹¹³

Hirschfeld Larnaka'da bulunan tuz gölü hakkında da bilgiler vermiş ve Venediklilerin buradan yılda iki yüz bin düka kazandığını söylemiştir.¹¹⁴

Kıbrıs'ı yönetme görevini devralacak olan Frontin Michael adlı Venedikli idareci ile birlikte Lefkoşa'ya giderler burada kilisede başpiskop os tarafından yönetilen bir törenle görev değişimi yapılır.¹¹⁵

Hirschfeld, daha sonra gittikleri Magosa'da belediye başkanının evinde kaldıklarını ve onun Anthonius von Freiburgk adlı bir Alman olduğunu belirtir. Burada Aziz Katarina'nın doğduğu, vaftiz edildiği ve okula gitmiş olduğu yerleri ayrıca hapsedilerek hayatını kaybetmiş olduğu yerde bulunan şapeli ziyaret ederler.¹¹⁶

Hirschfeld Magosa'nın Kıbrıs krallığının başkenti olması nedeniyle öneminden bahsederek şehir duvarlarını ve şehrin kapılarını şöyle anlatır:

¹¹² Minckwitz, **Hirschfeld**, s. 84.

¹¹³ Minckwitz, **Hirschfeld**, s. 84.

¹¹⁴ Minckwitz, **Hirschfeld**, s. 85.

¹¹⁵ Minckwitz, **Hirschfeld**, s. 85.

¹¹⁶ Minckwitz, **Hirschfeld**, s. 87.

“Akşam yemeğinden sonra deniz kenarına gidip limanda bulunan gemilere baktık. Şehir deniz kenarında yer alıyor, çevresinde surlar var ve burası Kıbrıs krallığının başkenti. Bu nedenle Venedikliler burayı çok sağlamlaştırmışlar.

Şehrin iki kapısı var, biri deniz tarafında diğeri kara tarafında her ikisi de duvarlarla güçlendirilmiş, özellikle kara tarafındakinin bir benzerini ben daha ön ce hiç görmemişim.”¹¹⁷

Magosa’dan Larnaka’ya giden hacılar burada , kaptanın tuz, mısır ve pamuk yüklediği gemisine binerek 26 Ağustos 1517’de Kıbrıs’tan ayrılırlar. ¹¹⁸

Girit ve Rodos’a uğramadan doğrudan Kıbrıs’a yönelen Peter Füssli’nin gemisi 13 Ağustos 1523’te Kıbrıs adası yakınına gelir. Adanın en başında yer alan şehir Baf’tır, Füssli’ye göre burasının Larnaka’ya uzaklığı 100 mildir. Rüzgar iyi olduğundan yola devam edip Larnaka’ya varırlar. Burada da karaya çıkmak için müsait rüzgar olmasına karşın kaptan Magosa’ya gitmenin daha uygun olacağını düşündüğünden yola devam ederler.

Hacılar, 14 Ağustos 1523’te Magosa’ya gelirler. Burası surların savunma gücü bakımından Füssli’nin düşündüğünden daha sağlam bir şehirdir, ancak mesken olarak kullanılan yerleşimler o kadar iyi değildir. Ayrıca sarayda daha önce Füssli’nin hiç görmediği büyüklükte güzel topraklar vardır. ¹¹⁹

Kıbrıs’ta hep birlikte toplanıp buradan Kudüs’e nasıl gideceklerini konuşan hacılar, Beyrut ya da Yafa arasında tereddüt ederler, tartışmanın sonunda Suriye’de hastalık olduğundan, Yafa’ya gitmenin daha iyi olacağına karar verirler. Kıbrıs’tan Kudüs’e gidiş dönüş ücreti 20 dükadır. ¹²⁰

Magosa’da buldukları sırada eski Famagusta’yı da ziyaret ederler. Füssli burada eskiden şehir olan yerde yıkık duvarlar bulunduğundan bahseder. 18 Ağustos’ta kaptanla birlikte atla Larnaka’ya giderler ve buradaki tuz gölünü görürler, göl, denize çok uzak değildir. Daha sonra yakındaki bir köye gelerek Yafa’ya gitmek üzere gemiye binmişlerdir. ¹²¹

¹¹⁷ Minckwitz, **Hirschfeld**, s. 88.

¹¹⁸ Minckwitz, **Hirschfeld**, s. 89.

¹¹⁹ Füssli, **Wahrhafte Reiss**, s.156.

¹²⁰ Füssli, **Wahrhafte Reiss**, s.157.

¹²¹ Füssli, **Wahrhafte Reiss**, s.158.

Melchior von Seydlitz, 31 Mayıs 1556'da Venedik'ten bindiği gemi ile Kutsal Topraklar'a gitmektedir. Dalmaçya kıyılarını takiben Zante adası, Modon, Girit ve sol taraflarına aldıkları Rodos'u da geçtikten sonra Temmuz ayı başlarında Kıbrıs adasına gelir. 3 Temmuz Cuma günü Larnaka'ya yaklaşır 4 Temmuz'da karaya çıkarlar, burada dört gün kalacak ve Yafa'ya gitmek için bir gemi bulmaya çalışacaklardır.¹²²

Seydlitz ve beraberindeki on yedi hacı, burada anlaştıkları bir gemi ile Yafa'ya gitmeye karar verirler. Gemiye 70 Kron ödeyecekler ve gemi kendilerinin Kudüs'e yapacakları yolculuk sırasında yirmi gün boyunca Yafa limanında bekleyecektir. Bu anlaşmanın ardından Yafa'ya gitmek üzere 7 Temmuz 1556'da yola çıkarlar.¹²³

Seydlitz şehre iki mil yakında Punta Delle Saline adı verilen çok zengin harika bir tuz gölü bulunduğunu buradan hiçbir çaba harcamadan zahmetsizce tuz çıkarılabildiğini kaydeder. 1554 yılında yağın yağmurlardan dolayı deniz sularının karayı basması ile buraya deniz suyu dolmuştur. Aziz Lazarus Tuz Gölü adı da verilen bu gölden Venedikliler büyük gelir elde etmektedir.¹²⁴

2 Eylül 1573'te Kutsal Haç adlı gemi ile Marsilya'dan yola çıkmış olan Hans Ulrich Krafft 25 Eylül günü akşam saat dörtte Kıbrıs'ın Larnaka şehrine varır. Deniz sığ olduğundan karaya bir mil kala yelkenleri indirirler. Ardından demir atıp üç küçük Falkoneti ateşlerler. Marsilya'dan yola çıkmadan önce almış oldukları talimat gereğince, yüzbaşı ve Hans Ulrich Krafft karaya çıkacaktır. Bunun için en küçük kayık gemiden denize indirilir. Krafft, ikinci kaptan, Dr. Leonard Rauwolf ile dört gemici karaya çıkar.¹²⁵

Sahilde, Fransızca, Türkçe ve Yunanca konuşan bir Hristiyana rastlarlar. Bu kişi ve kaptan selamlaşır. Bu arada üç Türk süvari gelerek onların kendilerini Bey'e takdim etmelerini isterler. Krafft "bu talebi onların sıkı düzenleri yüzünden reddedemedik" der. Yüksekçe bir tepeye çıkarak çadırlar arasında Türk Beyi'ne ait

¹²² Seydlitz, *Gründtliche Beschreibung*, s.27.

¹²³ Seydlitz, *Gründtliche Beschreibung*, s.28.

¹²⁴ Seydlitz, *Gründtliche Beschreibung*, s.28.

¹²⁵ Krafft, *Türklerin Elinde*, s.33.

büyük ve güzel bir çadırda onu Türk halıları üzerinde otururken bulurlar. Krafft burada gördüklerini detaylı bir biçimde anlatır. Türk Beyi, İtalyanca bilen bir çevirmen kanalıyla, onlara nereden gelip nereye gitmekte olduklarını, Marsilya'dan ne zaman çıktıklarını, hangi malları taşımakta olduklarını ve bunları Kıbrıs'ta satmak isteyip istemediklerini, yolda nelere rastladıklarını sorar ve almış olduğu uygun cevaplardan memnun olur. Bunların ardından ise yeni haberler hakkındaki sorulara geçerek, İspanyol donanmasının nerede bulunduğunu, kuvvetinin ne kadar olduğunu, İspanya Kralı'nın diğer kuvvetlerle ittifakı olup olmadığını, Fransız Kralı'nın rakipleriyle barışıp barışmadığı, La Rochelle şehrinin ne derece tahkim edilmiş olduğunu, kralın bu şehri kuvvetle mi aldığını yoksa şehrin kendisinin mi teslim olduğunu sorar.¹²⁶

Bey, Krafft ve beraberindekileri dostça yolcu eder. Onlar da şapkalarını usulüne göre giyip buradaki adet gereğince başlarını eğler ve sağ ellerini göğüslerine koyarak selam vererek ayrılırlar.¹²⁷

Hans Ulrich Krafft ile birlikte Marsilya'dan Trablusşam'a seyahat etmekte olan Dr Leonhard Rauwolf da Kıbrıs'ta nasıl durduklarını, burada üç Türkün kendilerini nasıl karşılamış olduğunu ve ardından çadırına gittikleri beyin kendilerine sorduğu soruları hemen hemen aynı kelimelerle Krafft'a benzer şekilde anlatır.¹²⁸

Hans Ulrich Krafft 28 Eylül 1573'te Trablusşam'a geldikten sonra 4 Ekim'de Şam'dan büyük miktarda kuru üzüm gelir. Krafft, malları uygun şekilde paketleyerek yolculuğa hazır hale getirir. Bu malların bir Karamürsel ile Magosa'ya götürülerek İskenderiye'den buraya gelecek olan Krafft'ın patronlarına ait St. Johannes adında bir Fransız Barkasına yüklenmesi gerekmektedir. Zira yaklaşan Noel tatili, bu üzümlerin satışı bakımından en uygun zaman olacaktır. Bu niyetle yola çıkan Krafft Magosa'da gemiyi yakalayamadığı gibi büyük tehlikeler atlatarak ve maddi zarara da

¹²⁶ Krafft, **Türklerin Elinde**, s.36.

¹²⁷ Krafft, **Türklerin Elinde**, s.36.

¹²⁸ Rauwolf, **Aigentliche beschreibung der Raiß**, s.19 ve 20.

uğrayarak bu yolculuğu tamamlar. Bu yolculuğunu ve gitmiş olduğu Magosa'yı etraflıca anlatmıştır.¹²⁹

Michael Heberer kadırgaya ilk kez zincirlendikten sonra çıktığı seferde Kıbrıs adasından bahseder. Adanın Akdeniz'in en büyük ve en güzel adalarından biri olduğunu, burada her türden lezzetli meyvelerin en mükemmellerinin yetiştiğini ve adaya isminin bölgede bakır ve diğer madenler bulunmasından dolayı verildiğini belirtir. Adanın uzun süren Venedik hakimiyetinden sonra yanlış bir tarih söyleyerek 1572'de Türklerin eline geçtiğini, ne yazık ki hala onların elinde olduğunu söyler. Heberer Lala Mustafa Paşa'nın şehri ele geçirirken birçok kötülükler yapmış olduğunu, şehri kahramanca savunan Marcus Antonius Bagadenus'un da işkence ile öldürülmüş olduğunu, diğer Hristiyanların küreğe mahkum edildiğini, hatta kendisinin bunlardan bazılarının Rodos ve İstanbul'da ağır hizmette çalışırken rastlamış olduğunu belirtir.¹³⁰

Sabahın erken saatlerinde henüz daha karanlıkken Magosa'ya yaklaştıkları sırada gemideki nöbetçiler, kalenin önündeki kayaları Hristiyan korsan gemisi zannederler. Ancak gün ağarıp kayaları görünce Türkler ve Araplar gereksiz korkularından ötürü kendileriyle alay ederler. Heberer ise onların Hristiyan gemileri olmalarını gerçekten isterdim, çünkü gemimizdeki asker sayısı az olduğundan kolayca yenileceklerdi ve biz de kuşkusuz Hristiyanları destekleyecektik yazmıştır.

Heberer, Larnaka ve burada bulunan tuz gölü ile buradaki limanın ne şekilde tedbirlerle korunmuş olduğunu da anlatır.

“Bir süre sonra güzel bir vadiden denize açılan limana vardık. Burada tuz üretildiği için adına Salinae diyorlar. Kayaları kazmak suretiyle elde edilen tuz, gemilerle komşu yörelere sevk ediliyor. Bu liman, adanın birçok başka limanı gibi, deniz yönünden iyi korunmamış olmakla beraber, uzaktan bir geminin yaklaştığı görülür görülmez, çok sayıda atlı Türk askeri hemen sahilde toplanır ve karaya gizlice insan çıkarılıp ada işgal edilmesin diye tedbir alır. Biz gemimize hemen taze içme suyu doldurduk, askerler de yiyecek öteberi satın aldılar, sonra uygun bir rüzgarla Kıbrıs'tan ayrılıp Suriye kıyılarına doğru dümen kırdık. Ertesi gün arazinin dağlık olması yüzünden karayı çok uzaklardan gördük.”¹³¹

¹²⁹ Krafft, **Ein Deutscher Kaufmann**, s.56.

¹³⁰ Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s. 128.

¹³¹ Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s.129.

Heberer, Suriye'den dönerken de Magosa'ya uğramış buradan içme suyu ve askerler için yiyecek tedarik etmişlerdir. Buraya bir zamanlar “Salamine von Teucro rege” denmekteydi, diyen Heberer, bu şehrin oldukça ünlü ve güzel bir şehir olduğunu, gün doğuşuna karşı dağların eteğinde ve hemen denizin kıyısında kurulmuş olan bu çok zengin ve güzel kentin 1572 yılının 7 Ağustos günü Türklerin egemenliğine geçtiğini söyler.

Heberer bu limanın, Uzakdoğu ve güney ülkelerinden gelen tüccarların uğrak yeri olduğunu ve Suriye'den 80 mil mesafede bulunan şehre hareketlerinin ertesi gün akşamı ulaştıklarını yazar.¹³²

f- DİĞER UĞRAKLAR

(1). Zante

1517 yılı haziran ayı sonu veya temmuz başlarında Zante adasına gelen Bernhard von Hirschfeld, sol tarafta kalan Kefalonya adası ile birlikte bu iki adanın da Venedik'e ait olduğunu yazmıştır. Kefalonya adasında birkaç yıl öncesine kadar Türklerin oturduğunu, ancak yeniden almaya çalıştıklarını yazmıştır.¹³³

Burada deniz kenarındaki bir köy yakınında demir atarlar. Adada Zante adında bir şehir ve bir kale bulunduğunu, bütün adanın adını buradan aldığını yazmıştır. Hacılar karaya çıkarlar, deniz kıyısındaki köyde akşam yemeği yerler ve tekrar gemiye dönerler.¹³⁴

(2). Demre, Kekova, Antalya

12 Temmuz 1507'de, Rodos'tan Yafa'ya giden Dük II. Friedrich'in yazdığına göre yolda Asya'da bulunan çok güzel bir limana uğramışlardır. Bu liman Antalya'dır. Friedrich Antalya'yı Septalia olarak belirtmiştir. Küçük Asya'ya şimdi

¹³² Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s.135.

¹³³ Minckwitz, **Hirschfeld**, s. 51.

¹³⁴ Minckwitz, **Hirschfeld**, s. 52.

Anadolu (Natolia) dendiğini, İstanbul'a kadar olan toprakların bu adı taşıdığını yazar.¹³⁵

II. Friedrich, Demre'den de bahsetmiştir. Burada denizcilere yardım eden Aziz Nikolas'ın yaşadığını ve Cocobus'tan 6 mil olduğunu yazmıştır. Cocobus ve daha önce seyahatnamede Gaggobus biçiminde geçen yerin coğrafi bakımdan bugünkü Kekova olması kuvvetle muhtemeldir. II. Friedrich'in seyahatnamesini hazırlayan yazarlar Röhricht ve Meisner'in seyahatnamedeki dipnotlarında, Gaggobus kelimesinin Mandeville ve Feyerabend'in seyahatnamesinde Goffel biçiminde geçmekte olduğu ve bu kelimenin Rodos ile Kıbrıs arasındaki bir fırtınaya verilen isim olduğu zikredilmektedir.¹³⁶

II. Friedrich, Kekova'nın eskiden Türk İmparatorunun ikamet ettiği güçlü bir şehir olduğunu ancak Allah korkusu duymaksızın işlenen korkunç günahlar sebebiyle bu şehrin batmış olduğunu, şimdi yalnızca kulelerin uçlarının ve duvarların bir kısmının biraz görüldüğünü ya da bazen hiçbir şey kalmamış olduğunu belirtir.¹³⁷ Friedrich'in anlattıkları elbette doğru olarak kabul edilmemekle birlikte o devirde anlatılagelmiş olan hikayeler ve yakıştırmalar ile kendisinin bakışını göstermesi bakımından ilgi çekicidir.

Seyyahın bu limanlara uğrayıp uğramadığı belirsizdir. Çok detaylı bilgi vermemesi onun bu limanlara uğramadığını veya uzaktan görmüş olduğunu düşündürmektedir. Kuvvetle muhtemeldir ki Friedrich geçtikleri yörelerle ilgili duyduğu bir takım hikayeleri de seyahatnamesine kaydetmiştir.

İskenderiye'den ilk gemi yolculuğuna çıkan Heberer üç gün üç gece oldukça iyi bir rüzgarla yola devam ettikten sonra karayı görür. Türkler ve Araplar burayı hemen tanımışlardır, burası Anadolu'dur. Heberer Antalya için Satalia adını kullanmıştır, önce Porto Venetio (Adrasan) adı verilen limana yaklaştıklarını daha sonra birkaç saatte Antalya'ya ulaştıklarını kaydeder.

¹³⁵ Röhricht ve Meisner, **Friedrich II**, s.123.

¹³⁶ Röhricht ve Meisner, **Friedrich II**, s.123.

¹³⁷ Röhricht ve Meisner, **Friedrich II**, s.124.

“Burası epey dağlık bir bölge olmakla beraber, kentin dolaylarındaki topraklar çok verimli. Pek büyük olmayan şehir hemen denizin kenarına kurulmuş ve etrafı nefis bitkilerin yetiştiği çok güzel bahçelerle çevrili. Liman, tepelik bir yerde bulunan kentin devamını oluşturuyor. Yüksekçe bir yerde bulunan kale hem şehre hem de limana egemen durumda. Satalia oldukça önemli bir ticaret kenti olduğundan, Türklerin dışında birçok Hristiyan ve Yahudi buraya yerleşmiş, Avrupa ve Afrika ile ticaret yapıyorlar.”¹³⁸

Heberer gemide bulunan Kadı’yı karaya çıkarmalarının ardından taze içme suyu olarak Kıbrıs’a doğru dümen kırdıklarını, Aziz Paulus’un doğum yeri olan Tarsus şehrini sollarında bırakarak ertesi gün Kıbrıs’a vardıklarını belirtir.

Michael Heberer Kekova’dan da bahseder. Özellikle sular altındaki şehrin görüntüsünden etkilenerek bu durumun bütün insanlar için bir ibret olması gerektiğini, herkesin bundan ders alarak Tanrı korkusu içinde yaşaması gerektiğini söyler.

“Bu yerin adı vaktiyle bir deprem sonucu denize gömülmüş olan Cacava kentinden geliyor. Kıyıya yaklaşırken, altımızda, suyun içinde, batık şehrin evlerini görebiliyorduk. Burayı geçip güvenceli bir limana girdik. Sulara gömülmüş olan bu kent, ister Hristiyan olsun ister başka dinden, bütün insanlara ibret olmalı.”¹³⁹

(3). Sakız Adası

Önce Yafa’ya daha sonra Mısır’a buradan ise Kos ve Sisam adaları önünden geçerek Sakız adasına gelen Michael Heberer Sakız adası hakkında bilgiler vermiştir. Heberer, patronunun Kahire’de paşa veya Beylerbeyi olarak bulunan Türk hükümdarının damadı olan İbrahim Paşa’nın iyi dostu olduğu için Sakız adasına Bey olarak atanmasını rica etmiş olduğunu ve bu dileğinin gerçekleştiğini yazar. Limana yaklaşırken adet olduğu üzere selam vermek için gemini topu ateşlenir. Şehirden birkaç pare top atılmasına karşın Heberer’in patronu tek atışla cevap vermiştir zira morali bozuktur. Demir atıldıktan sonra köleler indirilerek eşyalar hazırlanmış olan eve taşınır ve burada temizlik yapılır. Bu işler bittikten sonra kölelere gemiye su taşıma görevi verilir. Heberer, limanın yakınlarında güzel kuyular olduğundan, bu

¹³⁸ Heberer, *Osmanlıda Bir Köle*, s.126.

¹³⁹ Heberer, *Osmanlıda Bir Köle*, s.169.

işin pek yorucu olmadığını belirtir. Bu arada doğan fırsatla Heberer adayı gezme imkanı da bulur.¹⁴⁰

“Kadırgamız Sakız adasında bir süre yattığından, şehri ve adanın diğer yerlerini gezip görmek için sık sık karaya çıkmak fırsatını buldum. Bu nedenle, adayı gördüğüm kadarıyla ve hakkında edindiğim bilgilere dayanarak anlatmaya çalışacağım.

Adanın ismi (Kios), Chione adında güzel bir Yunanlı genç kıza atfediliyor. Çevresi 124 mildir ve uzunluğu genişliğine kıyasla çok daha fazladır. Anadolu’da bir bölge olan İyonya’nın 10 mil uzağındadır. Ada oldukça dağlık olup tatlı su kaynakları boldur. Toprağı çok verimlidir. Burada yetişmekte olan Leutisci veya Lentisci adı verilen bir ağaçtan mastix(sakız) elde edilir. Bu ağaçlar başka yörelerde bulunmadığından ada halkı bu üründen genelde 20.000 düka kazanmaktadır.

Ayrıca bu adada bütün Yunanistan’ın en güzel üzümleri ve şarapları üretilmektedir. Malvasia şarapları bile bunların yanında değersiz kalır. Buranın incirleri de çok muteberdir. Vaktiyle bunlar dayanıklı hale getirilerek (kurutularak) Roma’ya gönderilirmiş.”¹⁴¹

¹⁴⁰ Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s.222.

¹⁴¹ Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s.223.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

VARIŞ NOKTALARI ve İZLENİMLER

1- VARIŞ LİMANLARI

a – YAFA

Resim 24 Henry de Beauvau, Yafa Limanı 1615

Yafa, Kudüs'e gitmek isteyen hacıların Kutsal Topraklar'da demir attığı limandır. Yafa'ya vardıktan sonra hacılar, gemide beklemek zorundaydı, zira hacıların kendi başlarına Kudüs'e gitmelerine izin verilmezdi. Hacılar Kudüs'ten gelecek olan kılavuz keşişlerle ve onları koruyup kollayan Türklerle birlikte yolcu luk etmek mecburiyetinde idiler. Bunun sebebi buradaki kutsal eserlere zarar verilmesini önlemektir. Tamamı kutsal kabul edilen bu bölgeden küçük de olsa taşların ya da

eşyaların alınması, duvarlara isimler yazılması veya resimler yapılması önlenmek istenmiştir.¹

1506 yılında Rodos'tan ayrılarak yolculuğuna devam eden Caspar von Mülinen, Yafa'da demirledikten sonra dokuz gün gemide kalarak Kudüs'ten kendilerini almak üzere gelecek olan kişileri beklediklerini kaydeder. Karaya çıktıklarında kendilerini bir binaya aldıklarını burada kaptanın gelmesini beklediklerini bu arada gelen eşeklerle öğle vaktinde yola çıktıklarını belirtir.²

12 Temmuz 1507'de Yafa'ya gelen Dük II. Friedrich'in yazdığına göre Rodos'tan Yafa'ya kadar olan yolculuk 600 mil sürmektedir. Yo İda Asya'da bulunan çok güzel bir limana uğramışlardır. Bu liman Antalya'dır.³

II. Friedrich'in anlattığı bir hikayeye göre Hz. Nuh'un üç oğlu vardı. Bunlardan birinci oğul Sam büyük Asya kıtasını almıştı. İkinci oğul Ham, dünyanın diğer bir parçasını, Afrika'yı almıştı. Üçüncü oğul Yafes ise Avrupa'yı almış, böylece Nuh'un oğulları bütün dünyayı paylaşmışlardı. İşte Avrupa'yı alan üçüncü oğul Yafes şimdiki Yafa şehrini kurmuş ve kendi adını vermiş idi.⁴

“Yafa çok eskiden beri büyük ve zengin bir deniz şehri olmuştur. Çok güzel bir limanı vardı, şimdiki duvar yıkıntıları için tarihe bakmak lazım” dedikten sonra bu şehrin Romalı iki komutan “Titus” ve “Vespasianus” tarafından Kudüs'ün yıkılması esnasında - aynı şekilde Yafa'nın da - yıkılmış olduğunu ve şimdi görülen yıkıntıların o zamandan kalanlar olduğunu belirtir. Şimdi dağ benzeri yıkıntıların Türkler tarafından hac amacıyla ya da İskenderiye'ye gitmek üzere gelen gemilerin ziyaretleri için kullanıldığını yazmıştır. Ayrıca üstü açık üç kemerli yapı bulunduğunu, buraya hacıları taşımak için kullanılan eşeklerin ve develerin bağlandığını ve aynı yerden Kudüs'e doğru yola çıkıldığını belirtir.⁵

13 Temmuz'da bütün gün gemide kalmaları gerekmiştir. Zira Kudüs Muhafızı (Gardianus) veya vekilini (Vicarius) bekl emişlerdir. Bu kişi Ramla-Kudüs

¹ Füssli, **Wahrhafte Reiss**, s.159.

² Röhricht, **Caspar von Mülinen**, s.187.

³ Röhricht ve Meisner, **Friedrich II**, s.123.

⁴ Röhricht ve Meisner, **Friedrich II**, s.124.

⁵ Röhricht ve Meisner, **Friedrich II**, s.124.

arasında onlara eşlik edecektir. 24 Temmuz'da bütün hacılar gemiden inerler ve adlarını yazdırdıktan sonra, daha önce bahsedilen kemerli yapıya götürülürler. Ertesi gün Kudüs'ten beklenen Vekil gelir ve hacılar bundan büyük memnuniyet duyarlar. Bir kaç gün daha Yafa'da kalıp eşek ve katır temin ettikten sonra 27 Temmuz 1507'de eşeklere binerler ve Ramla'ya doğru yola çıkarlar.⁶

Bernhard von Hirschfeld ve diğer hacıları taşıyan Venedik gemisi 16 Temmuz 1517'de öğleden sonra saat üç sularında Yafa'ya demir atmıştır. Patron karaya birini göndererek kılavuz ister. Karada birçok insan vardır. Kendilerinden birkaç gün önce taşıdığı hacılarıyla birlikte Venedik'ten yola çıkmış olan yeni gemi de orada demirli olarak durmaktadır. Bu gemide bulunan İngiliz, Fransız ve Flaman hacılar onlarla gelmelerini ister, ancak Türk kılavuz buna müsaade etmez.⁷

Yafa'ya gelenlerin anlatımlarından anladığımıza göre gemi liman yanaştıktan sonra karaya haber gönderilir ve karaya çıkmak için müsaade iste nirdi. Ayrıca hacıların Kudüs'ten gelecek rehberlerle oraya gönderilmesi gerekirdi. 1517 yılının Temmuzunda Yafa'ya gelen Bernhard von Hirschfeld de Yafa'da karaya çıkışlarını ve Kudüs yolculuğuna çıkışlarını şu şekilde anlatır:

“Perşembe günü Türk beyi adamlarıyla gemiye haber göndererek ertesi gün öğle vaktinde karaya gelmemizi, aynı gece Kudüs'e gitmek üzere yola çıkacağımızı, daha önce başvurduğumuz üzere bize kılavuzluk edileceğini bildirdi.

Biz Perşembe öğleden sonra dört gibi karaya çıktık. Diğer yeni gemideki hacılar çoktan yola çıkmışlardı. Amaçları bizden evvel kutsal şehir Kudüs'e varmaktı, ama Ramla'dan öteye gidememiş, orada beklemek zorunda kalmışlardı. Eşeklerin uygun olmaması yüzünden geceyi Yafa'da deliğe benzer eski bir bodrum katında geçirdik. Cuma öğleden önce sekiz gibi eşekler geldi, onlara bindik ve Ramla'ya doğru yola koyulduk. İki buçuk Alman mili uzaklıktaydı. Burada bizi hacıların hastane dediği eski bir taş binaya yerleştirdiler. Burgonya prenslerinden biri tarafından hacılar için çiftlik evi olarak yaptırılmıştı. Burada yeni gemideki hacılar da vardı. Türkler hepimizi birlikte Kudüs'e götürmek istediklerinden onların da burada bizi beklemesi gerekmişti. Yani o kadar acele etmeleri pek işe yaramamıştı.”⁸

Hirschfeld'in burada bahsettiği diğer hacıların onlardan önce Kudüs'e varmak iste yişi ilginç bir detaydır. Burada hacılar arasında bir rekabet olduğunu anlaşılmaktadır.

⁶ Röhrich ve Meisner, **Friedrich II**, s.125.

⁷ Minckwitz, **Hirschfeld**, s. 56.

⁸ Minckwitz, **Hirschfeld**, s. 56.

28 Temmuz'da Hirschfeld ve beraberindekilerin Kudüs'ten Yafa'ya dönüş yolculuğu başlar. Dört Fransız mili ilerledikten sonra Türkler yola devam etmelerine izin vermez. Burada Yafur adlı bir köyde sıcak güneşin altında beş altı saat beklerler. Yiyecek ve içecekleri kısıtlıdır. Hirschfeld bazılarının rahatsızlanarak hastalandığını belirtmiştir. Daha sonra Türklerden yola devam edebileceklerine dair haber gelmesi üzerine hacılar çok sevinirler.⁹

Hacıların Yafa'ya varduktan sonra gemiye binmeleri ve yola çıkabilmeleri için de izin almaları gerekmektedir. Hirschfeld Yafa'ya geldiklerinde izin için beklediklerini yazar.

“Saat beş gibi Yafa'ya vardık. Gemiye binme izni alabilmemiz için biraz beklememiz gerekti. Bu arada bize gemiden ekme ve şarap getirildi ve biraz serinleyebildik.”¹⁰

Barkalara binerek gemiye çıkan hacılar, burada patronun ticari işleri sebebiyle birkaç gün beklemek zorunda kalırlar, Hirschfeld, bundan dolayı çok şikayet ettik, demektedir. Patronun işlerini tamamlamasının ardından 1 Ağustos 1517 Cumartesi günü Kıbrıs'a gitmek üzere Kutsal Topraklar'dan ayrılırlar.¹¹

Kutsal Topraklar'a gitmekte olan bir başka kişi de Otto Heinrich'tir. 1521 yılının Temmuz ayı başlarında Rodos'tan yola çıktıktan sonra 4 ve 5 Temmuz'da iyi bir rüzgarla yol alır, 7 Temmuz'da Suriye kıyılarına ulaşır ve nihayet 10 Temmuz günü Yafa limanına varırlar.

Yafa'da altı gün gemide kaldıktan sonra karaya çıkıp adlarını yazdırırlar. Aslında hemen Kudüs'e gitmek üzere yola çıkmak istemişlerdir, ancak yeterli eşek olmadığından gece gelecek eşekleri bekledikten sonra yola çıkarlar. Buradan Ramla'ya giderek Burgonya prensi Philip'in yaptırdığı hacı misafirhanesinde kaldıktan sonra Kudüs'e doğru yollarına devam ederler.¹²

Peter Füssli, 19 Ağustos 1523 Çarşamba günü Larnaka'dan yola çıkar. Rüzgar olmaması nedeniyle istedikleri zamanda Yafa'ya varamayacaklardır. Hatta

⁹ Minckwitz, **Hirschfeld**, s. 83.

*yarım fenik değerinde Alman parası.

¹⁰ Minckwitz, **Hirschfeld**, s. 83.

¹¹ Minckwitz, **Hirschfeld**, s. 84.

¹² Rikl, **Otto Heinrich**, s.11.

bir ara yollarını kaybederler, nerede olduklarını bilemezler. Füssli, sağ tarafımızda Müslümanların camilerini görüyorduk, nerede olduğumuzu bilmiyorduk, der. Nihayet biraz maceralı da olsa Yafa'ya ulaşmayı başarırlar.¹³

“25 Ağustos Salı günü Yafa'yı gördük. Çok sevindik. Kardeşler hep be raber pupa tarafına gidip Te Deum laudamus ilahisini söylemeye başladılar. Yaklaştık ve demir attık. Kaptan ile Steffani adındaki kafir tercümanımız karaya çıkarak Kudüs'e kılavuz almaya gittiler, biz bu sırada gemide bekledik.”¹⁴

Hacılar gemide bekledikleri sırada limanda bulunan Türkler tarafından kontrol edilirler.

“Aynı Salı günü öğleden sonra yanında tüfek ve yayları olan adamları ile bir Türk Bey'i gemiye gelip bize ve gemiye baktı. Gemide tayfalar vardı ve biz kaptanı bekliyorduk, Türkler gittiler. Pazar günü aynı Türk, adamlarıyla yine geldi ver bize kaptanın Ramla'da olduğunu söyledi. Hepimiz buna çok sevindik, zira dört günde gelebileceğini söylemesine rağmen gideli yedi gün olmuştu. Pazartesi öğleden önce kaptan iki keşiş ile birlikte geldi. Kudüs muhafızının iletmiş olduğu, hacıların her zaman olduğu gibi uymakla yükümlü olduğu kuralları bize anlattılar.”¹⁵

Füssli, karaya çıktıklarında adlarını yazdırdıklarını, ama bu yıl Rodos kaybedildiği için sadece yirmi bir hacı olduklarını, zira insanların hacca gidip gidemeyeceklerini tam bilemediğinden sayının düşük olduğu nu belirtir.¹⁶

Yafa adının Nuh'un oğlu Yafet'ten gelmiş olduğunu zira bu şehri onun kurmuş olduğunu ama iki kulenin artık olmadığını söyler. Eşeklerle on mil mesafedeki Ramla'ya giderler, bu şehir yıkılmış bir durumdadır ve burada hacıların kalması için Burgonya prensinin yaptırdığı binaya yerleşirler. Burada iki gün kaldıktan sonra develerle seyahat eden Yahudilerle karşılaşır ve onlarla birlikte Kudüs'e doğru yollarına devam ederler.¹⁷

1556 yılında Venedik'ten Kıbrıs'a kadar geldikten sonra burada bir g emi ile anlaşarak Yafa'ya doğru yola çıkan Melchior von Seydlitz Yafa'ya varışlarını şu şekilde anlatır:

“14 Temmuz gecesi demir alıp yelken açtık ve Yafa'ya doğru çok iyi bir rüzgarla yol almaya başladık. 16 Temmuz'da bir Perşembe günü Filistin ülkesine g eldik. Burası

¹³ Füssli, **Wahrhafte Reiss**, s.158.

¹⁴ Füssli, **Wahrhafte Reiss**, s.159.

¹⁵ Füssli, **Wahrhafte Reiss**, s.159.

¹⁶ Füssli, **Wahrhafte Reiss**, s.160.

¹⁷ Füssli, **Wahrhafte Reiss**, s.160.

büyük İskenderiye veya Mısır'ın karşısına düşüyor. Denizcilerin dediğine göre Afrika kıyılarını sağımıza alarak 60 mil açığından geçmişiz.”¹⁸

Seydlitz ve beraberindeki hacılar da daha önceki tüm hacıların yaptıkları gibi Kudüs'e haber göndererek kendilerine kılavuzluk edilmesini bekleyeceklerdir. Onun söylediğine göre bu, hacıların ziyaretlerini denetlemek amacı ile Türkler tarafından uygulanan eski bir usuldür. Ancak Seydlitz, özellikle gemide bulunan Maltalıların Kutsal Topraklar'ı ziyaret edip edemeyeceklerinden kuşkulu olduklarını belirtmiştir. Ayrıca güvenli olmadığını düşündüklerinden gemide beklemişlerdir.

“17 Temmuz'da Yafa limanına vardık. Buradan alışıldığı üzere Kudüs muhafızına geldiğimizi ve bize rehber gönderilmesini belirten dile ğimizi yazdık. Ayın yirmisine kadar gemide bekledikten sonra Kudüs muhafızının emriyle yola çıkmış olan Vicarius, Betlehem'den geldi. Bize seyahatimizde kullanacağımız eşekler getirmişlerdi. Ayrıca bize yolda eşlik etmek üzere bazıları atlı bazıları yaya Türkler de vardı. Yaklaşık on iki kişiydiler. Türkler yola çıkmadan önce bizi saydılar ve adlarımızı yazdırdık. Her birimiz on altı Heller gümrük ödedik.”¹⁹

Seydlitz, kendilerine söylendiğine göre, eski duvarlarından da görülebileceği gibi Yafa şehri bir zamanlar büyük bir şehirdir. Ancak şimdiki halde pek eski görüntüsü yoktur ve her şey yıkılmıştır. Denizdeki iki kulesi artık yoktur Türkler bunu limanı koruma amaçlı kullanmaktadır. Seydlitz ayrıca Aziz Peter'in de bu şehirde konaklamış olduğunu belirtir.²⁰

İstanbul'dan yola çıkarak önce Mısır'a daha sonra buradan bindiği tuz yüklü bir Rum gemisi ile Yafa'ya gelen Salomon Schweigger bu şehri ve buradan Kudüs'e yaptığı yolculuğu anlatmıştır.

Schweigger Yafa veya Yafi adının güzel demek olduğunu ileri sürer ve şehirle ilgili bazı eski efsaneler ile hikayeleri anlatır. Onun belirttiğine göre Yunus peygamber Ninova'dan Yafa'ya gelerek buradan bir gemiyle denize açılmış ve daha sonra bir balina tarafından yutulmuştur.²¹ Schweigger İncil'de ve Kuran'da geçen Yunus peygamber hikayesini Yafa ile birleştirmiştir.

¹⁸ Seydlitz, *Gründtliche Beschreibung*, s.30.

¹⁹ Seydlitz, *Gründtliche Beschreibung*, s.31.

²⁰ Seydlitz, *Gründtliche Beschreibung*, s.31.

²¹ Schweigger, *Eine neue reyBbeschreibung*, s.283.

Schweigger burada pek yüksek olmayan bir tepede büyük geniş ve sağlam vaziyette iki bina bulunduğunu burasının Türklerin ikameti olduğunu ve onlarla birlikte birkaç Arap bulunduğunu söyler. Ayrıca Mısır yönünden denizden yaklaşırken dağlarda birkaç kubbe de görünmektedir.²²

“Mısır’dan buraya gelen esas mallar tuz ve pirinçtir. Bunun karşılığında buradan yağ yüklenir. Bu yüzden burada konaklamak için hanlar bulunmaz. Gecelemek isteyenlerin açık havada deniz kenarında kumsalda konaklaması gerekir ve erzak olarak arpa ekmeğinden başka bir şey götüremezler. Bu sıcak ateşte pişirilen bu ekmeğin büyüklüğü yuvarlak bir tabak kadardır. Sıcakken harika olur ama soğuduktan sonra iyice sertleşir, yemesi güçleşir. Bu ekmekten Kutsal Kitap’ta da bahsedilir. Musa İsrail halkı için külden pas ta yapmıştı.”²³

Schweigger, Yafa’da dört gün boyunca Ramla’daki Subaşı’nın göndereceği kılavuzu beklediklerini bu arada yanlarında bulunan Arapların kendilerini kontrol ederek hareketlerine izin vermediğini belirtir.²⁴

Resim 25 Yafa'dan eşeklerle Kudüs'e giden hacılar, Schweigger, 1589

²² Schweigger, *Eine neue reyßbeschreibung*, s.283.

²³ Schweigger, *Eine neue reyßbeschreibung*, s.283.

²⁴ Schweigger, *Eine neue reyßbeschreibung*, s.283.

2 Mayıs'ta Ramla'da görevli Subaşı yanında yirmi atlı ile birlikte gelir. Yanlarında yolculuk için develer ve eşekler de vardır. Bu arada Schweigger, para alışverişi sırasında kendilerine dört beş farklı para birimi gösterildiğini ve alışveriş sonunda bunun onlara üç dükaya mal olduğunu yazar. Öğleye doğru 100 kişilik bir kuvvetle yola çıkarlar. Bunlardan sekiz kişi yaya olarak gelen okçulardır. Schweigger, resimde görüldüğü gibi yolculuklarını resimlemiştir.²⁵

1585 – 1588 yılları arasında Türk kadırgalarında esaret altında bulunmuş olan Michael Heberer'in kürek çekmekte olduğu gemi İstanbul'dan Rodos'a geldiğinde Heberer'in patronuna yeni bir görev verilir. Kudüs'e atanmış olan yeni sancak beyini buradan alıp Rodos Beyi ile birlikte Yafa'ya ve oradan Kudüs'e götürecektir. Esasen İstanbul'dan Mısır'a gitmek üzere on beş kadırga olarak yola çıkmışlardır, ancak yeni görevleri dolayısıyla onlar diğer kadırgalardan ayrılmak zorunda kalırlar. Diğer kadırgalar İskenderiye'ye doğru giderken onlar sola doğru dümen kırarak en kestirme yol olan Kıbrıs güzergahını seçerler. Burada içme suyu ihtiyaçlarını temin ettikten sonra genellikle Kudüs'e gitmek isteyenlerin uğrak yeri olan Yafa'ya doğru yola devam ederler. Heberer karaya çıkışlarını ve buradan Kudüs'e olan yolculuklarını anlatır.²⁶

Jafeta diye de bilinen Yafa birkaç balıkçı kulübesinden ibaret küçük bir yerleşim yeri. Limanın yakınlarında koruma amacıyla yapılmış iki yapı var. Burası vaktiyle önemli bir şehirmiş ve Tevrat'ta da adı geçiyor. (Hristiyanlığa ait bazı öyküler)

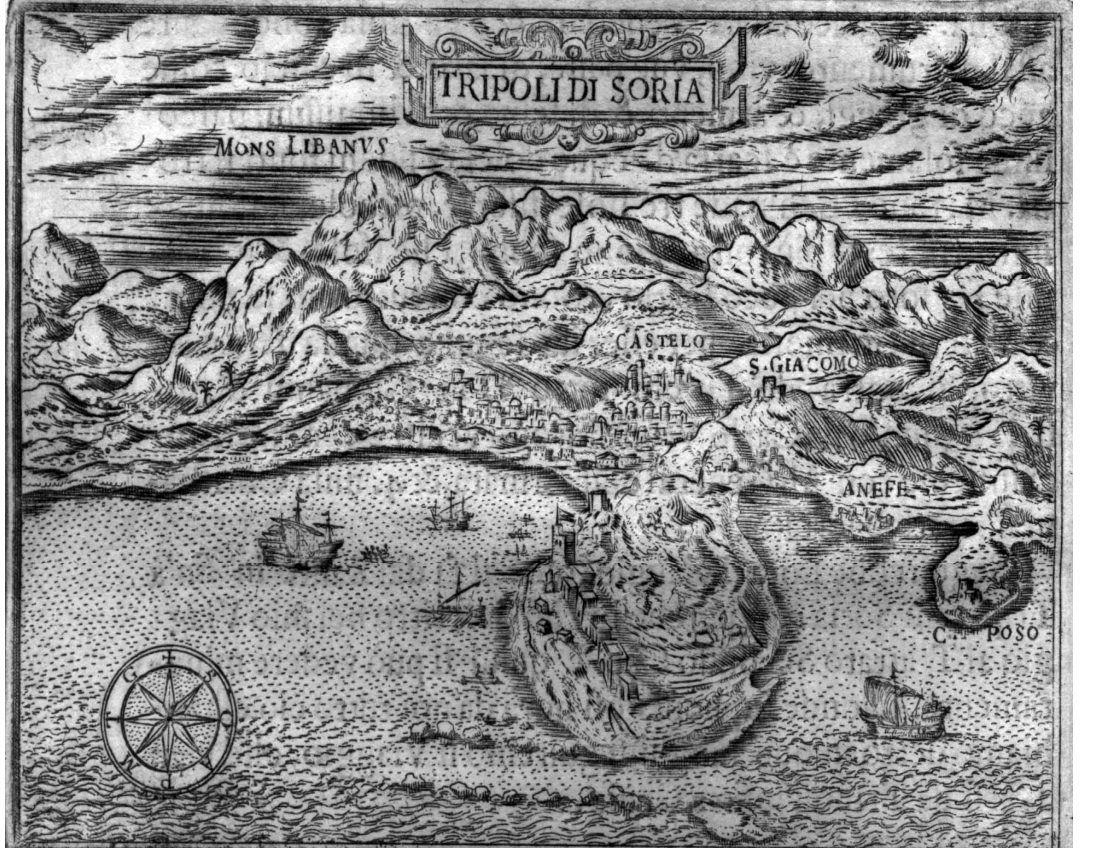
Beyler biz demir atar atmaz karaya çıktılar, kendilerine rahat çadırlar kurdurdular ve kötü hava koşulları yüzünden denizde çektikleri rahatsızlıkları üstlerinden atmak için istirahat çekildiler. Bu arada yeni Sancak Beyi'ni ertesi gün eşyasıyla birlikte Kudüs'e nakletmek üzere Yafa'ya bir sürü deve, at, eşek getirtilmesi için Rama'ya (Ramallah) haber gönderildi. Eşyaların boşaltılabilmesi için kadırgalar karaya yaklaştırıldı ve gemi ile kıyı arasında uzun bir iskele kuruldu. Biz kölelere, develerin yüklenmesine yardım etmemiz, yol boyunca da molalar sırasında yükleri indirip bindirmemiz, Kudüs'e varınca da eşyaları taşımamız için, kervana refakat etmemiz emredildi. Her deveye Arapların dışı nda dört köle tahsis edildi. En kısa boylu esirlerden biri olduğum halde, gemi katibinin kayırması sayesinde ben de bu işle görevlendirildim. Buna çok sevdim çünkü bu ülkeleri görüp tanımayı arzuluyordum."²⁷

²⁵ Schweigger, *Eine neue reyBbeschreibung*, s.284.

²⁶ Heberer, *Osmanlıda Bir Köle*, s.216.

²⁷ Heberer, *Osmanlıda Bir Köle*, s.217.

b - TRABLUŞSAM

Resim 26 Don Aquilante Rocchetta, Trablusşam, 1630

Akdeniz’de önemli bir ticari merkez olan Trablusşam, toptan ticaretin önde gelen şehirlerinden biriydi.²⁸ Aynı zamanda Kutsal Topraklar’a ve Suriye’ye yapılan seyahatler bakımından bir ulaşım merkezi idi. Haçlı dev letlerinin varlıklarını sürdürdükleri sürede Kıbrıs, Suriye arasında kullanılan olağan yol Trablusşam veya Beyrut’tan geçiyordu. On beşinci yüzyılın sonundan başlayarak, Venedik’ten yola çıkan hacı kabileleri ise Kıbrıs’tan sonra meltem rüzgarı ile Yafa’ya gidiyorlardı.²⁹

Suriye’ye gitmek üzere Marsilya’dan yola çıkan Hans Ulrich Krafft Trablus’a varışını şu şekilde anlatmıştır:

²⁸ Braudel, *Akdeniz*, c.2, s.53.

²⁹ Pryor, *Akdeniz’de Coğrafya*, s.103.

“28 Eylül günü, sabah yedi sularında, gün iyice aydınlanınca, Tanrı'nın adını anarak, kürek çekecek kuvvetli dört delikanlı ve dümeni idare edecek bir gemici ile küçük bir gemiye (Fregatte) bindik. Trablus'a kadar yaklaşık 30 Welsch mili yahut 6 Alman mili (45 km) mesafe vardı. Deniz kabarmaya başladığından, ben kolayca en yakın yerden karaya çıkıp oradan atla veya yaya olarak Trablus'a gitmek istiyordum. Yarım saat içinde deniz yine sakinleştiğinden Tanrı'nın adıyla doğruca Trablus'a yollandık. Tanrı'ya şükür saat 10 sularında Gümrük binasının karşısında karaya çıktık. Trablus şehri ne kadar en az yarım saatlik bir yol vardı. Gemiciyi yanıma aldım, her birimiz küçük bir eşeğe bindik. Bu eşeklerin sahipleri az bir ücretle ahaliyi şehre götürüp, getiriyorlardı. Eşek sırtında şehre yollandık, genç kuvvetli bir Arabistan Türk'ü sonradan eşeği teslim almak üzere yanımızda koşuyordu.”³⁰

Krafft'ın patronu olan Melchior Manlich ve ortaklarının Trablus'ta pek çok çalışanı vardır. Krafft onlarla tanışır. Ayrıca Krafft'ın patronlarının Trablus'a üç günlük mesafede bulunan Halep'te de Lazarin Scallis adında bir adamları bulunmaktadır.

Şehre girmek için surların yanına geldiklerinde, büyük kapının yanındaki ticaret sitesi “Fondaco”da oturan Fransız konsolosundan yardım isterler. Konsolos valiye başvurarak kapının açılmasını ister, kapı açılmak üzere iken Subaşı, on adamı ile gelerek kaleye götürüp hapsedmek üzere hepsini tutuklar. Bu sırada konsolos tekrar müdahale ederek Subaşıya karşı koyar. Yarım saatten fazla süren bir kavganın ardından serbest bırakılırlar.³¹

Krafft, konsolosun karışıklık hallerinde Hristiyanları korumak için Fransız Kralı ve Türk sultanı tarafından tayin edilmiş olduğundan kuvvetli halklarla donatılmış olduğunu belirtir. Bu sebepten Fransız konsolosu Hristiyan tacirleri tutuklamak isteyen Subaşını ciddi tehdit sözleri ile serbest bırakırır.³²

³⁰ Krafft, **Türklerin Elinde**, s.36 – 37.

³¹ Krafft, **Türklerin Elinde**, s.38.

³² Krafft, **Türklerin Elinde**, s.38.

Subaşı, onların şehre baskın yapma amacıyla geldiklerinden şüphelenerek tutuklamak istemiştir. Sonunda uzun tartışmalardan sonra serbest bırakılan Krafft ve diğer Hristiyanlar hep beraber “Fransız Ticaret Evi”ne yani Fondaco’ya gelirler.³³

Hans Ulrich Krafft ile birlikte aynı gemiyle Marsilya’dan yola çıkmış olan Dr Leonhard Rauwolf, Kıbrıs’ta limanın yanındaki çeşmeden içme suyu aldıktan sonra gemiye bindiklerini ve Trablusşam’a doğru yelken açarak Eylül ayının son günü limana girdiklerini belirtir.³⁴

Rauwolf, denizden bakıldığında kuleye benzeyen beş adet kale görmüştür. Bunların birbirlerine uzaklığını bir tüfek atımı mesafe olarak verir. Bu kalelerde limandaki gemiler sebebiyle, yeniçeriler bulunduğunu, limanın da yalçın kayalıklarla kapatılmış olduğunu anlatır. Gümrük binasına Doga denir. Büyük kubbeli bir binadır ve gelen mallar burada saklanır ayrıca her türlü baskından yeniçeriler tarafından korunur.³⁵

“Trablusşam şehri oldukça büyük, kalabalık ve meşhur. Her gün hem karadan hem de denizden gelen çeşitli mamüllerin bulunduğu bir pazaryeri. Şirin bir çevresi var. Yüksek Lübnan Dağları’nın eteğinde yer alır. Denize doğru olan kısım oldukça düzlük ve buralarda üzüm bağları ve bahçeler görü lüyor, birçok yerleri dikenler ve çalılarla çevrilmiş.”³⁶

Dr Rauwolf seyahat amacına da uygun olarak burada bulunan bitkiler hakkında detaylı kayıtlar tutmuştur. Yabani nar ağaçları, böğürtlen, palmiye ağaçları gibi gördüğü çok sayıda bitkiden bahseder.

Rauwolf deniz kıyısında olan eski şehirde 1183 yılında Antakya, Lazkiye ve Tripoli’yi içine alan bölgeyi etkilemiş olan bir depremten dolayı birçok şeyin yıkılarak yok olduğunu, ancak birkaç parça eserin görülebildiğini yazmıştır.³⁷ Rauwolf ayrıca, yeni şehrin duvarlarının pek sağlam olmadığını bazı bölgelerinden çok rahat girilip çıkılabildiğini yazmıştır. Şehrin içinde suyun yanında kale gibi bir yapı daha vardır, burada yeniçeriler bulunmaktadır. İnsanların evleri de çok iyi inşa edilmemiştir. Evlerin çatıları tüm doğuda olduğu gibi düz olarak yapılır. Böylece

³³ Krafft, **Türklerin Elinde**, s.39

³⁴ Rauwolf, **Aigentliche beschreibung der Raiß** , s.21.

³⁵ Rauwolf, **Aigentliche beschreibung der Raiß** , s.22.

³⁶ Rauwolf, **Aigentliche beschreibung der Raiß** , s.23.

³⁷ Rauwolf, **Aigentliche beschreibung der Raiß** , s.25.

komşular bir evden diğerine geçerek birbirini ziyaret edebildiği gibi özellikle yazın geceleri serin olduğundan uyumak için kullanılır. ³⁸

Rauwolf, bitkiler ve ilaçlara olan ilgisinin yanında, insanların yaşamını da büyük bir dikkatle gözlemiştir.

Şehre gelen kervanların ve yüklü hayvanların insanların yaşamında herhangi bir aksaklığa yol açmadan yollardan geçebilmeleri için sokakların buna göre düzenlenmiş olduğunu gözleyen Rauwolf sokakların nasıl olduğunu da şu şekilde anlatır:

“Sokaklar oldukça dar, büyük taşlarla döşenmiş ve özellikle cadde boyunca yolun ortasında bir devenin yükü ile geçebileceği veya rahatça sürülebileceği genişlikte bir çukurluk bulunuyor. Herhalde yolların bu şekilde yap ı lmas ın ın sebebi her gün buraya gelen kervanlar, yüklü develer ve eşeklerin sıralı bir biçimde rahatça yollarına gidebilmesi olsa gerektir. Zira böylece insanlar bu kervanlar tarafından herhangi bir şekilde rahatsız edilmeden sokaklarda yürüyebilirler ve işlerine bakabilirler. Ancak bu koridorun temiz ve kuru kalabilmesi için bazı yerlerde yağmur suyunu tahliye amacıyla uzun ve geniş taşlarla oluşturulmuş oluklar var.”³⁹

Rauwolf, Türkiye’de ticaretin manastırlara benzeyen hanlarda yapıldığını bunlar dışında ticaret yeri olmadığını ve bu hanların büyük Türklere ve onların paşalarına ait olduğunu ve bundan iyi gelir elde ettiklerini kaydeder. Burada elde edilen geliri Venediklilerin Almanlardan kazandığı parayla karşılaştırır. ⁴⁰

Bir kaç hafta boyunca Trablusşam’da kalan Rauwolf, bir kısmından yukarıda örnekler bulunan seyahatnamesinin yaklaşık kırk sayfalık bölümünde, Trablusşam şehri ve bu şehirdeki hayat hakkında bilgiler aktarmıştır. Rauwolf, kendi ifadesiyle bu şehri, binaları, çevreyi, adetleri, gelenekleri, kıyafetleri gördükten sonra Suriye ülkesinin en büyük ticaret merkezi olan Halep’e gitmek ister. Trablusşam’dan Halep’e beş ya da altı günlük bir yol olduğunu yazan Rauwolf, Halep’e gitmek üzere 9 Kasım 1573 günü yola çıkar. ⁴¹

³⁸ Rauwolf, *Aigentliche beschreibung der Raiß*, s.25.

³⁹ Rauwolf, *Aigentliche beschreibung der Raiß*, s.27.

⁴⁰ Rauwolf, *Aigentliche beschreibung der Raiß*, s.28.

⁴¹ Rauwolf, *Aigentliche beschreibung der Raiß*, s.64.

Salomon Schweigger, İstanbul'dan Kudüs'e giderek Kutsal Topraklar'ı ziyaret eder ve 10 Mayıs 1581'de aldığı belge ile bu ziyaretini resmi hale getirir.⁴² Kudüs'ten sonra Şam'a, buradan da Trablusşam'a gelir.

Bruder Johannes von Pergamo.

Resim 17 Salomon Schweigger'in hac yaptığına dair aldığı belgenin mührü

halkla karşılaştıklarını yazar. Dürzileri ne Hristiyan ne de Türk olarak tanımlamış, kıyafetlerinden bahsetmiştir. Onların İsviçreli gibi özgür bir halk olduğunu yazmıştır.⁴³

30 Mayıs'ta Şam'dan atla yola çıkar ve Trablusşam'a yolculuk edecek insanların ve tüccarların beklediği Minin adlı Arap köyüne gelirler. Burası güzel ve verimli bir yerdir, iyi arazileri ve kasabaları vardır. Baalbek şehrinden geçen Schweigger, şehrin kesme taşlarla inşa edilmiş uzun duvarlarından bahsetmiştir.

Buradan güzel bir vadiden geçerek Lübnan Dağları'na geldiklerini ve güzel fındık ağaçların altında dinlendiklerini ve Dürzi adı verilen

“1 Haziran'da Suriye'de bulunan Trablusşam'a salimen ulaştık. Lübnan Dağları'ndan aşağıya inmemiz altı saat sürdü. Çok güzel bir arazi idi. Birkaç mil büyüklüğünde bir ormanda zeytin ağaçları gördük bir bölümünün arasından geçtik. Trablusşam'da Fransızların kaldığı bir yere vardık. Yol arkadaşlarımız Bernharden von Herberstein ve Wolfgang Pachelbeln biraz rahatsızdı, bu nedenle dinlendiler. Şehir güzeldi ve iyi inşa edilmişti. Güzel sokaklar ve binalar vardı. Şehrin biraz yüksekinde güzel bir kale vardı. İnsanları kimseye zararı dokunmayan çok iyi insanlardı, onlarla her yola çıkılırdı. Burada tamamen Arapça konuşulur. Araplarla birlikte Yunanlar, Türkler ve Yahudiler burada yaşıyor. Burada Hristiyanların da büyük ticareti ve sanayisi vardır, Venediklilerin ve Fransızların kendi evleri ve yerleri var, orada beyleri ve konsolosları oturur.”⁴⁴

⁴² Schweigger, *Eine neue reißbeschreibung*, s.316.

⁴³ Schweigger, *Eine neue reißbeschreibung*, s.321.

⁴⁴ Schweigger, *Eine neue reißbeschreibung*, s.323.

Üç yıl süren kürek esareti sırasında Akdeniz’de çeşitli yerlere uğramış olan Brettenli Michael Heberer, Trablusşam’a da gitmiş ve diğer gittiği yerlerde olduğu gibi bu şehri de etraflıca anlatmıştır. Bu şehrin 67 derece 30 dakika boylam ve 34 derece 20 dakika enleminde olduğunu söyler.⁴⁵ Heberer’in anlatımıyla Trablusşam limanının özellikleri şu şekildedir.

“Suriye’nin deniz kıyısındaki en güzel ticaret şehridir ve limandan takriben yarım mil kadar içerde, bir dağın eteğinde, çeşit çeşit bitkilerin yetiştirildiği bahçelerle bezenmiş şirin bir vadide kurulmuştur. Bizim girdiğimiz liman veya “portus” pek rahat bir barınak değildi, çünkü burada etrafa serpiştirilmiş suyun hemen altında kalan kayalıklar bulunuyor. Bunlar limanı tehlikeli ve ihtiyatla davranılması gereken bir yer haline getirmektedir. Gemiler bu yüzden karanlıkta bu limana girmektense, karadan uzakta, açık denizin derin sularında demirlemeyi yeğlerler. Özellikle ticaret gemileri için rüzgara karşı iyi bir barınak değildir.

Kıyıda limana yakın bir yerde, sağ tarafta dört köşeli, tepesi açık bir kule bulunmaktadır. Bunun üzerindeki toprakların başında devamlı nöbetçiler bekletilerek limanın güvencesi sağlanır.”⁴⁶

Heberer, denizden uzakta taş bir bina bulunduğunu ve burasının tüccarların mallarını depoladıkları bir ambar olduğunu söyler, zira onlar da gemiden indirdikleri malları buraya taşımışlardır. Bu ticaret evinin civarında başka yapı yoktur ve buradan çıkılarak çok güzel bağ ve bahçelerin arsından geçilip bütün dünyada ünlü büyük bir ticaret kenti olan Trablusşam’a gelinir. Bu bağ ve bahçeler Lübnan dağlarından gelen bir akarsu ile bol bol sulanmaktadır ve burada hurma, nar, incir, narenciye ve çok güzel üzümler yetişmektedir.⁴⁷

Heberer, Trablusşam şehrini anlatmaya devam ederek burada bulunan yapılardan yalnızca cami ve hamamların güzel görüldüğünü belirtir.

“Trablus büyük olmakla beraber çok iyi korunmuş değildir. Şehirde yeniçerilerin barındığı eski bir kale vardır. Evleri alçak ve çatısızdır. Damlar dümdüz olup üzerinde gezilebilir. Türklerin egemenliğinde olan bütün şehirlerde olduğu gibi, burada da mermerden yapılmış olan camiden ve hamamdan başka güzel bina yoktur.”⁴⁸

Gemi burada üç gün kalır ve bu esnada onlar da gemiye erzak yüklerler. Heberer “sepet sepet salamura edilmiş nefis yiyecekleri gemiye yükledik” der. Lübnan dağlarındaki kaynaklardan gelen lezzetli içme suyunu da fiçilerine

⁴⁵ Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s.134.

⁴⁶ Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s.134.

⁴⁷ Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s.134.

⁴⁸ Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s.134.

doldurduktan sonra, patronun emriyle yolcu almadan Trablusşam'dan Kıbrıs'a hareket ederler.⁴⁹

c - İSKENDERİYE

Resim 28 Braun ve Hogenberg, İskenderiye, 1575

İskenderiye, Asya, Afrika ve Avrupa'yı birbirine bağlayan yolların kesiştiği noktada önemli bir ticaret ve ulaşım merkezi olmuştur.⁵⁰ Osmanlı devletinin batı ile olan ticari münasebetlerinde bu şehrin önemi büyük olmuştur. 16. Yüzyılda İskenderiye limanı, hem doğudan hem de batıdan gelen mallarla ticari bakımdan oldukça hareketli idi.⁵¹

16. yüzyılda Akdeniz'de yapılan seyahatlerin İskenderiye'ye yönelmesinde ticari ve sosyal sebeplerden başka diğer bir önemli sebep de burasının Hristiyanlar

⁴⁹ Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s.135.

⁵⁰ Eymen Fuad Es -Seyyid, "İskenderiye", DİA, c.22, s.574.

⁵¹ Eymen Fuad Es -Seyyid, "İskenderiye", DİA, c.22, s.577.

için dini bir merkez hüviyetini taşımasıdır. İskenderiye Patrikhanesi, İstanbul'dan sonra hiyerarşide ikinci olduğundan önemli bir merkezdir. İskenderiye patriği aynı zamanda “papa” unvanını taşıyan tek patrik olarak da ayrı bir öneme sahiptir.⁵² Salomon Schweigger'in ve Franziskus Billerbeg'in İskenderiye seyahatlerinde bu dini sebeplerin rolü olduğu muhakkaktır.

Kudüs'e gitmek gayesiyle 3 Mart 1581'de İstanbul'dan yola çıkan Salomon Schweigger, Ege Denizi'nden geçtikten sonra durduğu Rodos Adası'ndan 12 Mart'ta ayrılarak, 21 Mart 1581günü akşama doğru, İskenderiye'nin 20 İtalyan mili uzağına gelir.⁵³ 22 Mart'ta Pikeria limanında İskenderiye'ye gitmek için uygun rüzgarı bekledikten sonra İskenderiye'ye yönelirler. Schweigger, buradaki limanda bir Türk kalesi ve Mısırlılara ait birkaç ev bulunduğunu söyler.⁵⁴

“23 Mart gece yarısı İskenderiye'ye (orijinal metinde Alexandria) geldik. Türkler buraya İskenderiye (orijinal metinde Scenderia) diyor. Ertesi gün Kıbrıslı bir Yunanlı ile birlikte gemiden çıkıp şehre gittik. Burada rahat şekilde ihtiyaçlarımızı aldığımız için ve güzel bir kalacak yer bulduğumuz için çok sevindik. Şehir, dışarıdan çok güzel görünüyor, ama yakına gelindiğinde ıssız çölden başka bir şey yok. Evlerin çoğu harabe halinde. Şehrin görünümü bir taş ocağına benzetilebilir, ama yine de burada Hindistan, Arabistan, İran ve Kahire yoluyla Etiyopya'dan gelmiş tüccarların bulunduğu bir yer var. Özellikle ipek ve baharat ticareti var. Şehirde bir Fransız konsolosu bulunuyor, kendi ikameti var”⁵⁵

Şehirde üzerinde eski Mısır inançlarına ait şekiller ve Hiyeroglif denen yazılar bulunan obelisk ya da piramit adı verilen porfir taştan bir anıt vardır. Schweigger aynı büyüklükte taştan İstanbul'da da bir tane olduğunu söyler. Bunlardan bir tane de şehrin dışında vardır, ancak bunun üstünde hiyeroglif yoktur. Şehir büyüktür ve çevresi sağlam duvarlarla çevrilidir. Schweigger sultanın adında bir hata yaparak, şehrin 1517 yılında Türk İmparatoru Süleyman tarafından alındığını yazmıştır.⁵⁶

⁵² Yorgo Benlisoy – Elçin Macar, **Fener Patrikhanesi**, Ayraç Yayınevi, Ankara 1996, s.9.

⁵³ Schweigger, **Eine neue reyBbeschreibung**, s.250.

⁵⁴ Schweigger, **Eine neue reyBbeschreibung**, s.251.

⁵⁵ Schweigger, **Eine neue reyBbeschreibung**, s.251.

⁵⁶ Schweigger, **Eine neue reyBbeschreibung**, s.251.

Schweigger, Mısır kelimesinin etimolojisi ile ilgili bazı bilgiler aktarır. Schweigger, İskenderiye'nin Mısır krallığına bağlı olduğunu ve Arapların buraya kendi dillerinde Bardamassar dediklerini, Bar kelimesinin ülke anlamına geldiğini, Massar kelimesinin de Nuh'un oğlu Ham'ın oğlu, dolayısıyla Nuh'un torunu olan Mizraim'in Arapçadaki karşılığı olduğunu belirtir. Schweigger, günümüzde kullanılan Mısır kelimesinin Mizraim'in bu ülkenin sahibi olmasından kaynaklandığını belirterek Mizraim'in babasının bura ya sahip olduğunu ülkenin başkenti Kahire'ye de Mıssır adı verildiğini belirtmiştir.⁵⁷

Schweigger, şehrin, dünyanın yaratılışının 3629. yılında, İsa'dan önce yaklaşık 338 yılında Makedonyalı büyük İskender tarafından kurulduğunu, eskiden denizcilerin gece karayı görmesini sağlayan bir fener olduğunu, burada artık mevcut olmayan Mareotis adlı bir göl bulunduğunu yazar. Tarihi bilgilere meraklı olan Schweigger İskenderiye'de bulunan kütüphanede yedi yüz bin adet kitap olduğunu da sözlerine ekler.⁵⁸

Schweigger şehirde yaşayan insanların hangi milliyetlere ait olduğundan da bahseder.

“İskenderiye şehrinde şimdiki zamanda Türkler, Hristiyanlar, Maruniler ve Yahudiler yaşıyor. Hristiyanlar farklı, bazıları Yunan dininde, diğerlerine Yunanca kaba bir dille Kofdi deniyor.”⁵⁹

Schweigger, burada bir Yunan patriği ve ikameti bulunduğunu ancak kendisinin Kahire'deki paşanın yanında, onun elinde bulunması gerektiğinden burada bir vekili olduğunu yazmıştır. Vekilin adı Meletius Jeromonachus 'tur. Schweigger bu vekilin cana yakın bir kişi olduğunu ve bütün Yunanlılar içinde en eğitilmiş kişiyi olduğunu, Yunanca, Latince, İtalyanca bildiğini belirtir. Schweigger bu kişi ile dostluk kurmuştur.⁶⁰

⁵⁷ Schweigger, *Eine neue reyBbeschreibung*, s.251.

⁵⁸ Schweigger, *Eine neue reyBbeschreibung*, s.252.

⁵⁹ Schweigger, *Eine neue reyBbeschreibung*, s.253.

⁶⁰ Schweigger, *Eine neue reyBbeschreibung*, s.254.

Resim 29 Schweigger ve İskenderiye'de beraberindeki kişiler. A- Adam von Schlieben, B- Wolfgang Bachelbel, C- Salomon Schweigger, D- Bernhard von Herberstein, E- Dört İtalyan Fransisken keşiş.

27 Mart'ta bir Şerma (Dscherma) gemisi ile Reşid kentine giden Schweigger, 13 Nisan 1581 tarihinde Nil üzerinden Reşid kentinden yola çıkar ve 26 Nisan'da Halid adlı bir limana yanaşırlar. Buradan yola devam eden Schweigger, 29 Nisan 1581 günü akşamında Yafa'ya varır. ⁶¹

İstanbul'dan Trablusşam'a, buradan da Kudüs'e giden ve daha sonra çölü geçerek Aziz Katarina manastırını ziyaret ettikten sonra, buradan Kahire'ye gelmiş olan Franziskus Billerbeg, burada geçirdiği birkaç günün ardından İskenderiye'ye gelir ve patrik Meletio Protocingelo'yu ziyaret eder. Patrikten övgüyle söz ederek onun bilgili bir kişi olduğunu yazmıştır. ⁶²

İskenderiye hakkında etraflı bilgiler aktaran bir diğer seyyah da Brettenli Michael Heberer'dir. 1585 yılı Mayıs ayında Malta'dan yola çıkan Heberer, esir

⁶¹ Schweigger, *Eine neue reyBbeschreibung*, s.278.

⁶² Billerbeg, *Neue Schiffart*, s.9.

düştükten sonra ilk olarak İskenderiye'ye götürülmüştür. Şehri tanıtmaya şöyle başlar:

“Köleliğimin ilk dönemini geçirdiğim ve bana bir süre için mekan olan bu dünyaca ünlü krallar kentini okurlarıma tanıtmak isterim.

Yeryüzündeki konumu 60° 30 ' boylam 31° 0' enlemdir.

Harikulade güzel, büyük ve ünlü bir şehir olan İskenderiye dünyanın yaratılışının 4870'inci yılında ve İsa'nın doğumundan 330 sene önce Büyük İskender tarafından kurulmuş. Bu nedenle İskenderiye adı ile bilinmektedir. Boyutlarına gelince uzunluğu 30 Stadion, genişliği 10 Stadion'dur. Burası önemli bir ticaret merkezidir. Mallar Mısır'ın diğer yörelerinden ve komşu ülkelerden çoğunlukla Nil nehri üzerinden buraya getiriliyor. Deniz kıyısında bulunan şehrin iki ayrı limanı var. (resim var) Bunlardan önde ve yuvarlak biçimde olanı, 30 Stadion büyüklüğündedir ve girişinin her iki yanında bulunan kaleler tarafından denetlenir. Tüccarlar ve ticaret gemileri daha çok bu limana uğrarlar. Vaktiyle liman girişinin sağındaki küçük bir adada bulunan F aros adındaki yüksek fener kulesi dünyanın yedi harikasından biri olarak kabul edilir. Günümüzde de ada bu isimle anılmaktadır. Sözünü ettiğim kulenin etrafa yaydığı ışık, millerce uzaktaki gemilerin yolunu aydınlatarak, kaptanların, denizin içindeki tehli keli kayalara çarpmadan limana girmelerini kolaylaştırmış.

Yukarıda da belirttiğim gibi, bu liman daha çok tacirler tarafından kullanılıyor. Geride diğer limanda genel olarak İskenderiye Beyi'nin gemileri barınır. Burada limanı korumaları ve gemilere refakat etmeleri için sürekli dört kadirga bulundurulur.”⁶³

Heberer, İskenderiye'nin doğal konumu bakımından oldukça korunaklı bir şehir olduğunu, çünkü bir yanının azgın denizle, öbür yanının da Nil nehri ve civardaki göllerin oluşturduğu ıssız bataklıklarla çevrili olduğunu söyler. Ancak buna rağmen şehrin M.S. 293 yılında Diocletianus tarafından sekiz ay boyunca karadan ve denizden kuşatılıp ele geçirildikten sonra tahrip edilmiş olduğunu belirtir.

Şehirde bir dikilitaş vardır, Heberer bu taş beyaz ve kırmızı damarlı porfir taşından yapılmış çok güzel bir dikilitaş olarak tarif ettikten sonra üzerinde Mısır yazıları ve çeşitli şekiller kazındığını boyunun surları bile aştığını söyler.⁶⁴

Kentte halkın kullanımı için mermerden yapılmış su sarnıçları vardır. Kanal lar yoluyla Nil nehrinden bu sarnıçlara su getirilir ve halk fiçilerle taşıyarak bu suyu kullanır. Heberer ve patronu da suyunu buradan karşılamaktadır.⁶⁵

⁶³ Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s.94.

⁶⁴ Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s.96.

⁶⁵ Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s.96.

Heberer İskenderiye’de, bir zamanlar burada işkence görmüş olan Azize Katarina’ya adanan bir Hristiyan kilisesi olduğunu belirttikten sonra bu kilise ile ilgili duymuş olduğu bir olayı anlatır:

“Yunanlıların bana bizzat anlattıklarına göre, bir süre önce Araplar galeyana gelerek bu kiliseyi tahrip etmişler. Bunun üzerine Patrik Konstantinopolis’e kadar gitmiş ve Türk hükümdarına, Arapların bu küstah ve gaddar davranışlarını şikayet etmiş. Türk hükümdarı da bu suçu işleyen Araplara, kiliseyi eskisinden daha güzel olarak yeniden inşa etmelerini ve bütün masrafları karşılamalarını emretmiş. Nitekim bugün dahi bu yenilenmiş kiliseyi beğeniyle seyrediyoruz. Türk hükümdarının bu davranışına ben gerçekten çok şaşım, çünkü Hristiyan dünyasında böyle bir olaya rastlamak mümkün değildir, hele dini yapılar söz konusu olursa.”⁶⁶

Heberer’in yazdığına göre İskenderiye patriği Hristiyan dünyasının en önemli kişilerinden biridir. Konstantinopolis, Antakya ve Kudüs patriklerinden daha yüksek bir konumda bulunduğundan büyük bir saygı ve itibar görmektedir. Patrik 70 yaşlarında bir adamdır bilgi düzeyi fazla yüksek değildir. La tince dahi bilmez. Heberer bütün yolculukları sırasında gerek burada gerekse Türkiye’de hiçbir Hristiyan okulu görmediğini söyleyerek patriğin bilgisiz oluşunu buna bağlamıştır.⁶⁷

Heberer, şehir sınırlarının başladığı yerde insan eliyle yapılmış oldukça yüksek bir tepenin üstündeki nöbetçi kulesine bayraklar çekilerek doğudan ve batıdan yaklaşan gemilere uyarı işaretleri verildiğini belirtir.⁶⁸

Heberer, burada bulunan harabelerden, kapı ve pencerelere konulan güzel mermerlerden, altınla ve çeşitli renklerle süslenmiş sütunlardan, yıllarca evvel bu şehirde mermerden ve başka değerli taşlardan yapılmış görkemli binalar olduğu anlaşılıyor, demektedir.⁶⁹

Heberer şehirdeki yabancı temsilcilikleri ve onların ilgilendikleri konuları şu şekilde aktarır:

“İskenderiye’de birçok Hristiyan devletinin temsilcileri var. Bunlara konsolos deniyor. Bütün ülkelerin tüccarları veya buradan geçerken uğrayan yolcular, ister Venedik uyruklu olsun, ister Fransa kralının veya İngiltere kraliçesinin tebaası olsun, bu konsolosluklara sığınabiliyor. Konsolosluklar sadece yabancı Hristiyan tüccarların işlerini görmelerine ve haklarını elde etmelerine yardımcı olmakla kalmıyor, aynı zamanda ülkeyi

⁶⁶ Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s.96.

⁶⁷ Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s.97.

⁶⁸ Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s.97.

⁶⁹ Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s.97.

gezip görmek isteyen seyyahlara da para desteği vererek, tercüman temin edip gereksinimlerini sağlamalarında yol göstererek faydalı oluyor. Ayrıca zavallı tutsakları da bol sadaka dağıtarak destekliyorlar. Ama gece olunca, kimsenin dışarıya çıkmaması için, “Fundica adı verilen binalarının kapıları dışarıdan kilitleniyor ve ertesi sabah bu işle görevlendirilmiş kişiler tarafından kilitleri tekrar açılıyor.”⁷⁰

Türkler ve Yahudiler, şehir surlarının dışında iki liman arasında bulunan yerde basit evlerde yaşamaktadır. Heberer’in patronunun evi de şehir dışında, hapishanenin yakınındadır. Evlerin çoğu gibi taştan yapılmış, basit, çatısız bir binadır. Burada genellikle evlerin üstü açıktır, patronun evlerinden sadece şehirde bulunan ticaret evinin üstü, malların kışın yağın yağmurdan ve nemden ıslanıp zarar görmemesi için çatı ile kapatılmıştır.⁷¹

⁷⁰ Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s.98.

⁷¹ Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s.98.

2.KARŞILANMA VE İŞLEMLER

Resim 30 Leonhard Rauwolf seyahatnamesinin kapak resmi, 1582

16. yüzyılda Akdeniz’de seyahat eden Alman seyyahlarından ticari veya diplomatik sebepler ile kendi hesabına ülkeleri gezip görmek amacı ile seyahat edenlerin karşılaştıkları durumlar haliyle farklıdır. Örneğin Larnaka’da karaya çıkan Hans Ulrich Krafft ve Leonard Rauwolff, karaya çıkmalarının hemen akabinde yanlarında çeşitli dillere vakıf bir tercüman olduğu halde üç sipahi tarafından karşılanarak Türk Beyinin yanına götürülürler.⁷² Burada Türk Bey’i onlara bazı sorular sorar ve sorular, buradaki usulü iyi bilen gemi kaptanı tarafından cevaplandıktan sonra Bey’in yanından ayrılırlar. Trablusşam’da karşılanmaları biraz daha maceralı olacaktır.⁷³

Hacıların karşılanma usulleri hem sıkça aynı şekilde tekrarlanan rutin bir işlem olduğundan hem de bir dini vecibe olarak çeşitli kurullarla yapılması

⁷² Krafft, *Türklerin Elinde*, s.36.

⁷³ Krafft, *Türklerin Elinde*, s.38.

gerektiğinden, belirli kaidelere bağlanmıştı. Kutsal Topraklar 'ı görmek amacı ile yola çıkmış olan hacılar, Yafa limanına geldiklerinde derhal karaya çıkmaları mümkün değildi. Demir atıldıktan sonra kaptan ve çevirmeni karaya çıkar, Türk yetkililerin gözetimi altında Kudüs'e haber gönderilerek buradan gelecek rehberler beklenirdi.

Kutsal Topraklar'a yapılan seyahatin, yani hacı taşıma faaliyetinin, ticari bir iş olması sebebiyle hacılar karşılaşma sırasında yapılması gereken işlemler gibi işlerle kendileri ilgilenmemişler, onların yerine Venedikliler gerekenleri yaparak hacılara uymaları gereken kuralları ve ödemeleri gereken meblağları söylemişlerdir.

Hacıları Yafa'dan Kudüs'e götürmekle görevli kişilerin hacılara yola çıkmadan evvel söyledikleri Kutsal Topraklar 'da uymaları gereken kurallar herkesin kendi dilinde, tercümanlar aracılığı ile onlara iletilirdi. Reinhold Röhricht "Kutsal Topraklar'a Alman Hacı" adlı eserinde hacıların Kutsal Topraklar 'da uymaları gereken kuralları yirmi altı madde olarak sıralamıştır. Bu kurallara uyulması hac ziyaretinin herhangi bir aksaklık olmadan yerine getirilebilmesi bakımından önemlidir. Buna göre Hristiyan hacıların Yafa'dan Kudüs'e hareketlerinden önce kendilerine bildirilen ve kesinlikle uymaları beklenen kurallar şunlardır:

“1.Papalık izni olmadan hac seyahatine çıkmış olanlar Aferez edilecektir, ancak Kutsal Topraklar'da günah çıkarmaları mümkündür.

2. Hacıların başlarında bir Türk olmadan herhangi bir yere gitmeleri kesinlikle yasaktır.

3.Herhangi bir olayda intikam almak niyeti güdülmeyecektir.

4.Türk mezarlarının üstünde yürümek yasaktır.

5.Kutsal mezardan parçalar almak

6.Duvarlara isimler şekiller ve semboller çizmek

7. Prozesyon yolunda düzensiz gitmek yasaktır

8.Hacılar yüksek sesle gülemez neşe gösteremez.

9. Hacı Türklerle konuşamaz, gülemez ve şakalaşamaz.

10. Kadınlara bakılamaz.

11.Hiçbir kadının kaş göz işaretine cevap verilmeyecek.

12. Hiçbir Türke şarap verilemez.

13. Herkes kendi eşekçisi ile gidecek
14. Hiç kimse soyluluğunu veya ailesini belli etmeyecek
15. Başa beyaz kumaş sarılamaz beyaz elbise giyilemez.
16. Silah taşınmaz.
17. Hiçbir Türke güvenilmeyecek.
18. Topluluktan ayrılmamaya dikkat edilecektir.
19. Açıkta şarap içilmeyecek.
20. Türklerle pazarlık veya ticaret yapılmayacak.
21. Hiçbir zaman onlarla kavga edilmeyecek.
22. Cami ziyaret edilmeyecek.
23. Hiçbir Türk eleştirilmeyecek, alay edilmeyecek.
24. Gecikmelerden Guardian sorumlu değildir.
25. Hospital'in geliri fazla değildir, buranın inşaat fonuna bağış yapılması
26. Keza Siyon dağındaki Fransisken konvanına da bağış yapılması.”⁷⁴

Bu kuralların ilk fırsatta hacılara söylenmesi uygun olmuştur. Kimi zaman bunların daha gemide hacılara anlatıldığı görülür.

Kendilerine kuralların nasıl aktarıldığından bahseden Bernhard von Hirschfeld, Kudüs'ten Guardiyan yerine gelmiş olan onun vekili Vicarius'un gemiye gelerek kendilerine kurallarla ilgili bilgi verdiğini belirtir. Vicarius ilk önce şahsen gelememiş olduğundan dolayı Guardiyan'ın özürlerini belirtir. Devamında yukarıda belirtilen kurallardan bazılarını sıralar. Hirschfeld'in belirttiği kurallara göre ilk olarak, papalık izni olmadan yola çıkmış olanların afroz edilecekleri, ancak Kudüs'te günah çıkarabilecekleridir. İkinci kural herhangi bir silah ya da teçhizat taşınmaması, bir diğer kural da Türkler ve onların inançları hakkında konuşulmamasıdır.⁷⁵

Karaya çıkan ve Kudüs'e gidecek olan bütün hacılar adlarını yazdırırlar. Rehberler hacıların bineceği eşeklerle geldiklerinde onlara refakat eden askerlerle birlikte Kudüs'e yola çıkarlardı. Bunlardan 1506 yılında Yafa limanına gelmiş olan

⁷⁴ Reinhold Röhricht, **Deutsche Pilgerreisen Nach Dem Heilige Lande**, Gotha, Fredrich Andreas Perthes, 1889, s.22 ve 23.

⁷⁵ Minckwitz, **Hirschfeld**, s. 57.

Caspar von Mülinen, demir attıktan sonra dokuz gün gemi de beklediklerini daha sonra kendilerine haber verildiğinde karaya çıktıklarını yazmıştır.⁷⁶

12 Temmuz 1507 tarihinde hac gayesi ile Venedik'ten Yafa'ya gelmiş olan II. Friedrich ise Kudüs'ten kendilerine eşlik edecek olan Kudüs muhafızı (Gardianus) veya temsilcisini (Vicarius) beklediklerini bu nedenle gemiden çıkmadıklarını yazmıştır. Seyyahın yazdığına göre 24 Temmuz'da gemiden çıkmışlar ve kafirler tarafından adları yazılarak Kudüs'e hareket edilen yere doğru sürülmüşler veya götürülmüşlerdir.⁷⁷

Seyyah burada adlarını kaydeden kişiler için kafir veya inançsız "heiden" tabirini kullanmakla birlikte daha önce Yafa'da Türklerden bahsetmiş şehrin Türklerin elinde olduğunu düşündürecek ifadeler kullanmıştır. 1507 tarihinde Kudüs'ün ve haliyle Yafa'nın hakimi Memluklerdir. Seyyahın onları da ayrı bir millet olarak değil, Türk olarak değerlendirdiği görülmektedir.

1507 yılında Yafa'ya gelen Hristiyan hacıların adlarının yazılarak kayıt edildiği II. Friedrich'in yazdıklarından anlaşılmaktadır.

II. Friedrich Hristiyan hacıların Türkler ve Arapların aşağılama ve taşkınlıklarına karşı sabırlı olmaları gerektiğini kendilerine İsa'yı örnek almaları gerektiğini belirtmiştir.⁷⁸ Seyyahın bu sözlerinden Hristiyan hacıların yol boyunca kimi müdahalelere maruz kaldıkları ancak kendilerine Hz. İsa'yı bir model olarak aldıklarından bu durumu haccın bir gereği gibi gördükleri anlaşılmaktadır.

16 Temmuz 1517'de Yafa limanına demir atan gemide bulunan Bernhard von Hirschfeld, kaptanın karaya haber göndererek kılavuz istediğini kaydeder.⁷⁹

10 Temmuz 1521 günü sabahı Yafa limanına gelen Otto Heinrich'in bulunduğu gemideki tüm yolcular anlamadıkları bir sebepten dolayı altı gün gemide kalmışlar ve karaya çıktıklarında da adlarını yazdırmışlardır.⁸⁰

⁷⁶ Röhricht, **Caspar von Mülinen**, s.187.

⁷⁷ Röhricht ve Meisner, **Friedrich II**, s.125.

⁷⁸ Röhricht ve Meisner, **Friedrich II**, s.126.

⁷⁹ Minckwitz, **Hirschfeld**, s. 56.

Hacıların gemide Kudüs'ten gelecek olan kılavuz keşişleri bekledikleri sırada da gözetim altında tutulduklarını anlıyoruz. Nitekim Peter Füssli, Yafa limanına demir attıktan sonra gemide bekledikleri sırada, muhtemelen kendilerini kontrol etmek için adamlarıyla gemiye gelen bir Türk Bey'inden bahsetmiştir. Bey adamlarıyla gemiye çıkmış hacılara baktıktan sonra gemiden ayrılmıştır.⁸¹

1556 yılında Venedik'ten yola çıkmış bir başka hacı olan Melchior von Seydlitz, 3 Temmuz'da Kıbrıs adasına yaklaşır ve bir gün sonra karaya çıkar. Burada dört gün kalmışlar ve daha sonra buradan Yafa'ya devam etmişlerdir. Ancak rüzgarın azizliği ile tekrar Kıbrıs'a yaklaşmışlar ve daha sonra uygun rüzgar yakaladıklarında 14 Temmuz'da yola çıkarak 16 Temmuz'da Filistin kıyılarına geldikten sonra 17 Temmuz'da Yafa limanına demir atarlar.⁸²

Seydlitz, buradan Kudüs'e haber göndererek kılavuz istediklerini bunun hacıların ziyaretinde Türkler tarafından uygulanmakta olan eski bir ad et olduğunu belirtir. Bu esnada hacılar beklemek zorundadır, hacılar gelecek haberin tam olarak ne şekilde olacağından emin olamazlar ve karaya çıkmalarına müsaade edilmediğinden, gemide beklemişlerdir. Seydlitz'in yazdığına göre kendilerini güvende hissetmemişlerdir. Özellikle aralarında bulunan Maltalılar Kudüs'e gidip gidemeyeceklerini tam bilememektedirler. Onların kendilerine özel olmak üzere ayrı bir muameleye tabi tutulabileceklerini düşündükleri anlaşılmaktadır.⁸³

Seydlitz ve beraberindekiler, hacıları götürmek üzere gelen kabile ile Kudüs'e gitmek üzere yola çıkarlar. Bu arada yarım Fenik değerinde bir para olan Heller ile gümrük vergisi ödemişlerdir. Ödedikleri on altı Heller gümrük vergisi 8 Fenik'e takabül etmektedir. Salomon Schweigger'in "bize dört beş çeşit para birimi gösterdiler bu alışveriş bize üç dükaya mal oldu"⁸⁴ dediği gibi Yafa'da farklı milletlerin paralarının kullanıldığı görülmektedir.

"Kudüs muhafızına geldiğimizi ve bize rehber gönderilmesini belirten dileğimizi yazdık. Ayın yirmisine kadar gemide bekledikten sonra Kudüs muhafızının emriyle yola

⁸⁰ Rikl, **Otto Heinrich**, s.11.

⁸¹ Füssli, **Wahrhafte Reiss**, s.159.

⁸² Seydlitz, **Gründtliche Beschreibung**, s.30.

⁸³ Seydlitz, **Gründtliche Beschreibung**, s.31.

⁸⁴ Schweigger, **Eine neue reyBbeschreibung**, s.284.

çıkmiş olan Vicarius, Betlehem'den geldi. Bize seyahatimizde kullanacağımız eşekler getirmişlerdi. Ayrıca bize yolda eşlik etmek üzere bazıları atlı bazıları yaya Türkler de vardı. Yaklaşık on iki kişiydiler. Türkler yola çıkmadan önce bizi saydılar ve adlarımızı yazdırdık. Her birimiz on altı Heller gümrük ödedik⁸⁵

25 Eylül 1573 günü Hans Ulrich Krafft, Kıbrıs'a gelerek Larnaka'da karaya çıkar. Bu anlatımlardan o tarihte Larnaka sahiline yaklaşan bir geminin ve yolcularının nasıl karşılandığı hakkında bir fikir edinmek mümkündür. Bunun dışında Krafft karşılaştıkları insanların kıyafetleri ve genel görünüşleri ile adetleri hakkında da bilgiler kaydetmiştir.

Sahile çıktıklarında kaptanın daha önceden tanıdığı bir Hristiyanla karşılaşılır, bu kişi Türkçe, Yunanca ve Fransızca konuşmaktadır. Hemen bu sırada kendi usullerince silahlanmış üç Türk süvarisi yanlarında yaya bir uşakla birlikte onlara doğru gelirler. Süvariler onları dostça selamlarlar ve Yüzbaşı veya Bey'lerinin yanına giderek kendilerini takdim etmeleri gerektiğini belirtirler. Krafft buradaki sıkı düzen sebebiyle bunu reddetmelerinin mümkün olmadığını belirtmiştir. Bir saate yakın bir yoldan sonra yüksekçe bir tepeye gelirler ve burad aki otuza yakın çadırdan beyin bulunduğu çadıra giderek kendilerini takdim ederler. Bey onlara nerden gelip nereye gitmekte oldukları ve taşıdıkları yükün ne olduğu gibi sorular sorduktan sonra, İspanyol donanması ile ilgili sorular da sorar. Bütün sorular ı gerektiği gibi cevapladıktan sonra Bey'in yanından ayrılırlar.⁸⁶

Kıbrıs'tan sonra Trablusşam'a gelen Krafft'ın burada karşılaştığı muamele biraz daha farklıdır. Krafft ve beraberindekiler Trablusşam'da olaylı bir biçimde karşılanırlar. Limandan eşeklerle şehre gittiklerinde, onların baskın amacı ile geldiğini düşünen Subaşı tarafından tutuklanırlar. Fransız konsolosunun Subaşı ile sert tartışması ve tehditleri sonucu serbest kalarak Fransız ticaret evine dönebilirler.⁸⁷

Krafft'ın anlatımlarından Fransız konsolosunun resmi işlemlerde oldukça etkili olduğu anlaşılmaktadır. Konsolosun, yalnızca Fransızlar için değil tüm Hristiyanlar için bir yetkisi olduğu veya fiilen böyle bir durum olduğu

⁸⁵ Seydlitz, *Gründtliche Beschreibung*, s.31.

⁸⁶ Krafft, *Türklerin Elinde*, s.34.

⁸⁷ Krafft, *Türklerin Elinde*, s.39.

anlaşılmaktadır. Krafft, onun Türk Sultanı ve Fransız Kralı tarafından görevlendirilmiş olması dolayısıyla güçlü bir konumu olduğunu vurgulamıştır.⁸⁸

Krafft ile birlikte Trablusşam'a gelen Leonard Rauwolf, burada bir gümrük binası bulunduğundan ve adına Doga dendiğinden bahsetmektedir. Ayrıca gümrük binası ve ticari malların depolandığı birimleri korumak üzere yeniçeriler de bulunmaktadır.⁸⁹

⁸⁸ Krafft, **Türklerin Elinde**, s.38.

⁸⁹ Rauwolf, **Aigentliche beschreibung der Raiß**, s.22.

3. İZLENİMLER

a- TÜRKLER VE OSMANLI İMPARATORLUĞU

Resim 31 Leonhard Rauwolf seyahatnamesi ikinci bölüm kapak resmi, 1582

16. yüzyılda Akdeniz’de yolculuk etmiş seyyahlar arasında Kutsal Topraklar’a yolculuk eden Alman hacıların, Türkler ve Osmanlı İmparatorluğu hakkındaki gözlemleri öncelikle kısıtlı , ayrıca bolca klişe ile doludur. Zira hacıların seyahatleri ile ilgili uyması gereken kuralların en hayati olanları, kesinlikle Türklerle konuşmamaları ve onlarla hiçbir irtibata girmemeleri gerektiği hususunda idi. Dolayısıyla aktardıkları bilgiler, duymuş oldukları ile kendi aralarındaki değerlendirmeleridir. Bunlar arasında doğru bilgiler olabileceği gibi , tamamen yanlış bilgiler de olabileceğinden ihtiyatla yaklaşılmalıdır.

Röhrich’in aktarmış olduğu, hacıların Kutsal Topraklar’da uyması gereken yirmi altı kural arasında Türkler hakkında olanları dikkat çekicidir. Buna göre Türklerle karşı davranışlarla ilgili hacı kuralları şunlardır: Hacıların, başlarında bir Türk olmadan bir yere gitmeleri kesinlikle yasaktır. Türklerle konuşmaları, görüşmeleri ve şakalaşmaları, onlarla ticaret yapmaları yasaktır. Hacılar hiçbir Türke şarap vermemeli, aynı zamanda açıkta da şarap içmemelidir. Hiçbir Türkle alay edilmeyecek ve Türklerle güvenilmeyecektir. Bundan başka, hacıların, kadınlara

bakmaları kesinlikle yasaklanmış herhangi bir kadının yapacağı göz kırpmaya, kaş göz işaretleri gibi şeyleri takip etmemeleri özellikle vurgulanmıştır. Ayrıca hacılar Türklerle hiçbir zaman kavga etmemeleri konusunda da uyarılmışlardır.⁹⁰

Hac seyahatnamelerinde çeşitli yerlerde Türklerden bahisler görülür. Bunlar genellikle, Türklere ait olan topraklar, onların yaptığı savaşlar hakkında bilgiler ile Türk gemileri, askerleri veya beyleriyle karşılaşma gibi durumlardır.

II. Friedrich, hac seyahatnamesinde Türklerden ilk kez Venedik'te binmiş olduğu gemide bulunan çeşitli milletleri sayarken bahseder. Bindikleri gemide yirmi dört ayrı milletten insanlar bulunduğunu ve bunlar arasında Türklerin de olduğunu kaydetmiştir.⁹¹ Friedrich, Türklerin ve Arapların Yafa ile Kudüs arasındaki yolculuk boyunca hacılara çeşitli rahatsızlıklar verebileceğinden bahseder. Hacıların bu duruma sabır göstermesi gerektiğini, zira onların Hz İsa'nın bir modeli olduğunu yazmıştır.⁹²

II Friedrich Cacobus olarak belirttiği bugünkü Kekova'da bulunan batık şehirden bahsederken de burası ile Türkler arasında bağlantı kurar ve bu şehrin büyük günahlardan dolayı sular altında kalmış olduğunu kaydeder. Eski zamanlarda Türk imparatorunun ikamet ettiği şehir olduğunu belirtir.⁹³ Bu olumsuz durumla Türkler arasında bağlantı kurması ve şehrin batışını günahlara bağlaması onun Türklere yaklaşımını göstermektedir.

1517 yılının Haziran ayında, Bernhard von Hirschfeld, Kefalonya kıyılarından geçerken burasını birkaç yıl önce Türklerin almış olduğundan bahseder. Hirschfeld Kefalonya ve Zante adalarının arkasından Yunanistan denen Türk ülkesini gördüklerini yazmıştır.⁹⁴

⁹⁰ Röhricht, **Deutsche Pilgerreisen**, s.22 ve 23.

⁹¹ Röhricht ve Meisner, **Friedrich II**, s.114.

⁹² Röhricht ve Meisner, **Friedrich II**, s.126.

⁹³ Röhricht ve Meisner, **Friedrich II**, s.124.

⁹⁴ Minckwitz, **Hirschfeld**, s. 51.

Hirschfeld, Türklere ait olan Mora yarımadasının başkentinin Modon olduğunu ve kendilerine söylendiğine göre bu şehrin uzun süre Türklere dayanmış olduğunu kaydeder.⁹⁵

Hirschfeld, Rodos adasına yaklaştıklarında, kaptanın, papalıktan bildirilen ve imparatorluk tarafından da doğrulanan bir haber almış olduklarını ve buna göre Türklerin bütün gemilerinin Rodos'a doğru gelmekte olduğunu, bu nedenle Rodos'a uğramayacaklarını söylediğini yazar.⁹⁶

Gerçekten de bu esnada Yavuz Sultan Selim Mısır'da bulunmakta ve tarihi olaylar Hirschfeld'in bahsettiği donanma hareketini doğrulamaktadır. Nicolas Vatin'e göre padişahın 1517 yılında İstanbul'dan çağırdığı donanma Mısır'a ulaşır.⁹⁷ 31 Ağustos 1517 tarihinde Mısır'dan dönmekte olan Osmanlı donanması Rodos'a uğrar ve karaya inen bir elçi I. Selim'in tarikat ile yapılmış olan barışın onaylanmasını isteyen mektubunu getirir. Tarikat lideri de kendi elçisini saraya göndererek olumlu yanıt verecektir.⁹⁸

Hirschfeld, Türkler ve Venedikliler arasında bazı sorunlar olduğunu fark eder. Zira Venedikliler kendilerine Türklerle aralarının iyi olduğunu ve Kutsal Topraklar'a yapacakları ziyarette bir sorunla karşılaşmayacaklarını söylemiş, onlar da buna güvenerek yola çıkmışlardır. Oysa Kıbrıs'a geldiklerinde, Türklere hediye götürmek üzere Venedik'ten kendilerinden önce yola çıkmış olan geminin hala burada olduğunu görürler. Bunun yanında Venedikliler ve Türkler arasında Kıbrıs için ödenmesi gereken vergi sorunu da vardır. Hirschfeld, bu konuları anlattığı bölümde, Türkleri Kutsal Topraklar'ın sahibi olan güçlü kafirler olarak niteler.⁹⁹

1 Ağustos 1523 günü Avlonya kıyılarına ulaşan Peter Füssli de Türklerin bulunduğu yere gelmiş olduklarını Modon'un da Türklere ait olduğunu belirtir.¹⁰⁰

⁹⁵ Minckwitz, **Hirschfeld**, s. 52.

⁹⁶ Minckwitz, **Hirschfeld**, s. 54.

⁹⁷ Vatin, **Rodos Şövalyeleri**, s.119.

⁹⁸ Vatin, **Rodos Şövalyeleri**, s.272.

⁹⁹ Minckwitz, **Hirschfeld**, s. 55.

¹⁰⁰ Füssli, **Wahrhafte Reiss**, s.154.

Füssli, bundan sonra Yafa'da gemilerine gelen Türk Bey'inden bahseder. Yafa'dan Kudüs'e Türklerin kontrolü altında gitmişlerdir.¹⁰¹ Füssli de diğer hacılar gibi askerler ve kendilerine rehberlik eden Türklerle karşılaşmıştır.

Hacılar dışında seyahat eden esirler, tacirler gibi kişilerin Türkler ve Osmanlı İmparatorluğu hakkındaki gözlemleri ise hem daha güçlü ve canlı hem de bol ve çeşitlidir.

25 Eylül 1573'te Kıbrıs'ta karaya çıkan Hans Ulrich Krafft ve beraberindekilerin yanlarına gelen üç Türk süvarisi onlara kendileriyle birlikte gelmelerini söylerler. Onlarla birlikte giderek Bey'e kendilerini takdim etmeleri gerekmektedir. Bir saatlik bir yolculuktan sonra yüksek bir tepeye çıkarlar ve orada bulunan en güzel çadıra giderek kendilerini Bey'e tanıtırlar ve onun sorularını cevaplarlar. O tarihte yirmi üç yaşında genç bir tüccar olan Hans Ulrich Krafft gördüklerini canlı bir şekilde anlatır.

“Yüzbaşıya ait gerçekten büyük ve güzel süslenmiş çadırda, kumandanı güzel bir Türk halısının üzerinde otururken bulduk. Arkasında ve yanlarında altın, gümüş ve çeşitli renklerde ipekle işlenmiş güzel, yuvarlak, doldurulmuş yastıklar vardı. Onların üstünde oturuyor ve yaslanıyordu. Uzun boylu fakat şişmandı. Güzel kırmızı bir Şarlah bezinden yumuşak bir setre giymişti, başında beyaz bir sarık vardı. Elinde hemen hemen bir Elle (60 cm) uzunluğunda dışı altın işlemeli, iç tarafı siyah ve pürüzlü mutfak rendesi gibi eğri bir demir tutuyordu. Diğer beylerin yaptığı gibi elbise ile deri arasına sokup, kaşınan yerlerini özellikle sırtını kaşımak için kullanıyordu. Bu demir sadece bir parmak kalınlığında idi.”¹⁰²

Bey, İtalyanca bilen bir çevirmen aracılığı ile Kaptanla konuşmakta iken , o esnada Dr. Rauwolf ile birlikte Bey'in önünde dikilmekte olan Krafft, çevresini gözlemlemeye devam ederek, Bey'in yanında bulunan muhafızlardan ve onların kıyafetlerinden de bahseder.

“Kumandanın bir adım sağında, biri kahverengi “Kamelot” denilen değerli bir dokumadan, diğeri kırmızı basit bir atlastan elbiseler giyinmiş iki Türk Beyi oturuyordu. Yüzbaşının arkasında tüfek, kılıç ve kalkan taşıyan bir nöbetçinin önünde solda, ciddi yüzlü, yiğit bir adam duruyordu. Sağ elinde demirden topuz yerine keskin dişleri olan bir merdane taşıyordu. Adamın sırtında kırmızı bir biniş ve başında nefis kırmızı, aşağı sarkan kenarları olan büyük bir başlık vardı. Vahşi görünüşünü kuvvetlendirmek için üzerinde dizlerine kadar

¹⁰¹ Füssli, **Wahrhafte Reiss**, s.160.

¹⁰² Krafft, **Türklerin Elinde**, s.34.

inen muhteşem bir avcı derisi bulunuyordu. Böyle heriflere Türkler “Deli” (Delibaş) derler. Gerçek birer serdengeçti olan bu kişiler, asıl askeri kuvvetlerin önünden giden öncülerdir.”¹⁰³

Kumandanın çadırını, kumandanı ve buradaki kişileri anlatan Krafft o esnada iki Türk geldiğini, bu kişilerin sağ ellerini göğüslerine koyup başlarını kumandanın önünde eğerek, ellerini kullanmadan hemen ayakkabılarını çıkardıklarını ve halının üstünde yürüyerek daha önce anlattığı iki Bey’in yanına oturduklarını kaydeder. Bu sırada Krafft, Dr. Rauwolf ve ikinci kaptanın oturabilmesi için sandalyeler getirilir. Kaptan ise Türk adetlerine kısmen alışık olduğundan ayakkabılarını çıkararak halının ucuna, kumandanın karşısına oturur.¹⁰⁴

Krafft ve beraberindekiler çadırda kumandanla görüşmekte iken önlerinde ki çadırda üç Türkün ibadet ettiğini de görürler. Krafft onların hareketlerini ilgi ile izler.¹⁰⁵

Hans Ulrich Krafft, seyahatnamesinin “Kıbrıs’ta Üç Gün” başlıklı bölümünde Kıbrıs hakkındaki gözlemlerini yazmış ayrıca Kıbrıs’ın ilk paşasının uğradığı akıbeti anlatmıştır.¹⁰⁶

Krafft’ın anlattığına göre babası Süleyman’ın ardından sultan olan Selim, Kıbrıs’ın alınmasından sonra ileri gelen idarecilerine kesin emirler vererek Kıbrıs’ta kalmak isteyen Hristiyanlara müsamaha gösterilmesini, kesinlikle herhangi bir zarara uğratılmamasını istemiştir. Krafft, Osmanlı İmparatorluğunda daha önce olmadığı kadar özgürlükler ve öncelikler tanındığını, bundaki amacın Kıbrıs’ın yeniden mamur hale getirilmesi ve gerek Hristiyan gerekse Türklerden daha fazla insanın yerleşmesinin teşvik edilmesi olduğunu, belirtir. Ancak Kıbrıs’ın ilk paşası tiran karakterli biri olduğundan savaş zamanında saklanmış olan gümüş, altın ve diğer mal mülkün peşine düşmüş, insanları bunların yerini göstermeye ve vermeye zorlamıştır. Bu eziyetler saraya kadar ulaşır ancak padişah daha bir yıl bile olmamışken paşayı görevden almak istemediğinden, onu görevinde bırakır. Paşa ise uzak

¹⁰³ Krafft, **Türklerin Elinde**, s.35.

¹⁰⁴ Krafft, **Türklerin Elinde**, s.35.

¹⁰⁵ Krafft, **Türklerin Elinde**, s.36.

¹⁰⁶ Krafft, **Ein Deutscher Kaufmann**, s.72 – 79 arası.

memleketlerdeki yöneticilerin iki, en fazla üç yıl görevde tutulacağını iyi bildiğinden bu zamanı iyi değerlendirmek ister.¹⁰⁷

Saraya ikinci kez şikayet ulaşmasının ardından saraydan bir çavuş yola çıkarılır ve bu çavuş hızla Anadolu'yu geçerek Trablusşam'a gelir. Trablusşam Bey'i çavuşun kendisi için geldiğini düşünerek büyük üzüntülere kapılır, ancak çavuş kendisine bir gemi sağlanmasını denizi geçeceğini söyler ve Kıbrıs'a gelerek sultanın emrinin gereğini yapar, Kıbrıs paşasının başını İstanbul'a götürür.¹⁰⁸

Krafft, Osmanlı İmparatorluğunun yönetimi hakkında duymuş olduğu bu olayı oldukça detaylı bir şekilde vermiştir. Çavuşların görevlerinden, onların kıyafetlerinden ve yolculukları sırasında kendisine sağlananlardan bahseder.

Ayrıca Kıbrıs'ta çavuşun paşa ile nasıl karşılaşmış olduğu, diğer insanların davranışları gibi olayları canlı bir biçimde anlatır. Belirttiğine göre paşanın yerine defterdar göreve getirilmiştir. Bütün bu anlatımları esnasında Krafft olumlu veya olumsuz bir hüküm belirtmemiştir.

Krafft, duymuş olduğu bu hikayenin kaynağını da belirtir. Bunları kendisine anlatan kişinin, iyi Fransızca konuşan ve Magosa'da rehberliğini yapan Kıbrıslı Bernardin Martinengo olduğunu söyler¹⁰⁹

Kıbrıs'tan döndükten sonra Lübnan'a giden Krafft burada kendilerini uykudan sıçratan çan sesleri üzerine öğrendiği bir başka bilgiyi nakleder.

“Türk sultanı, Devleti içinde yalnızca bu çanların çalmasına, Patriğin hatırı için ve Lübnan'ın tepelerinde, uzakta olduklarından Türkleri sesleriyle rahatsız etmeyeceğinden dolayı müsaade etmişti. Çanların çalınmasına Türkiye'de izin verilmemesinin bir nedeni de bunlarla “ayaklanma işareti” verilebilmesi imiş.”¹¹⁰

Hans Ulrich Krafft, seyahatnamesinin bir bölümünde Türklerin adetlerinden bahsederek burada kimlerin şarap içebildiğini ve bu konudaki uygulamalar ile cezaların nasıl olduğunu, anlatır.

¹⁰⁷ Krafft, **Ein Deutscher Kaufmann**, s.73.

¹⁰⁸ Krafft, **Ein Deutscher Kaufmann**, s.79.

¹⁰⁹ Krafft, **Ein Deutscher Kaufmann**, s.72.

¹¹⁰ Krafft, **Türklerin Elinde**, s.47.

“Burada Hristiyanlar şarap içebilirler, onlara şarabı evlerinde bulundurmalarına müsaade edilmiştir. Fransız ve Venediklilerin hiçbir işine karışılmaz, tamamen serbesttirler. Bununla beraber şarabı itina ile ve gizli olarak getirmelidir. Öyle ki şarap, muteber bir Türk veya zencinin evinin veya dükkanının önünden geçerken kokusunu duymasın. Bu konuda dava edilenler cezasız kurtulamazlar. Tutuklanmadan önce kendi evim vardı. Adamlarım günün birinde boş şarap fiçisini temizlediler, dikkatsizce iki litreden fazla olmayan kirli suyu sokağa döktüler. Bir saat bile geçmeden adli makamlara başvurularak, Müslümanlara karşı küstahlığımdan dolayı şarabı sokağa döktüğüm iddia edildi, bu suçlama bana 6 Duka altına mal oldu.”¹¹¹

Krafft, Türkler hakkında bazı genel hükümlerde de bulunmuştur, bunlardan biri Türklerin ev hayatını anlatır. Ona göre Türkler, Almanların tam tersi şekilde her işlerini yerde oturarak yaparlar yalnızca mecbur kaldıklarında ayakta dururlar.

“Onlar çalışmayı, yiyip içmeyi veya uyumayı, hepsini yerde yaparlar. Muhakeme, müzakere, yazma, para sayma kısaca ayakta yapılması zorunlu işler dışında her şeyi yerde oturarak yaparlar. Uyumak istiyorlarsa, ev sahibi, yemek yenilen yere yataklarını serer. Ancak elbiselerini kısmen çıkarıp altlarına bir örtü sererler, üstlerine de bir yorgan örterler, öyle ki yorgan çarşafının yukarısına kadar görünür. Bizde mutaden her şey bunların aksinedir.”¹¹²

Resim 32 Sofrada Türkler, Schweigger, 1589

¹¹¹ Krafft, **Türklerin Elinde**, s.51.

¹¹² Krafft, **Türklerin Elinde**, s.53.

Hans Ulrich Krafft, Türklerin evlilik hayatları ve kadınlarla ilgili de bazı bilgiler aktarır. Türklerin özellikle de önde gelen kişilerin birden fazla evliliğinin mümkün olduğunu kaydeder. Zenginlerin ve durumu iyi olanların , daha çok kadın alabildiğini, paşalar, beyler, kadı ve defterdar gibi yüksek idarecilerin on , yirmi, hatta servetine göre bakabileceği kadar kadın alabileceğini ancak Hristiyanlarda tek bir eşten fazlasının mümkün olmadığını belirtir.¹¹³

Krafft, Türklerde birden fazla evlilikten bahsettikten sonra kadınların hakim önünde erkekleri dava etme hak ve hürriyetlerinden de bahsetmiştir. Buna göre eğer bir adam eşinin hakkını vermez ve başkasını severse, kadın adamı dava edebilir. Krafft, bu davalardan söz ederken Türkler ve Almanlar arasında karşılaştırma yapar, Almanların kadınlara karşı bu kadar iyi davranmadığını vurgular.

“Bu şekilde dava edilen adamlardan çoğu bizim hapisaneyeye düşmüştü. Bunlar hiddet, şiddet ve sabırsızlık içinde içeri girince, biz diğer mahpuslar, onları büyük bir tahta kaşık, (kepçe) içinde bir yudumluk su ile ve alaylı bir şekilde, acıyarak karşıladık. Böylece o kimse hiddetini soğutur ve sabırlı olursa kısa sürede durumu daha iyileşirdi. Bu arada arkadaşları onunla gayri memnun karısının aralarını bulmaya gayret ederlerdi. Daha sonra o kişi, daha az bir alay ve zararla üç dört gün veya daha uzun süre sonra serbest bırakılırdı. Böyle bir ahvalde, özellikle biz Almanlar kadının dayaktan postunun çıkarırdık.”¹¹⁴

Krafft, 10 Mayıs 1574 tarihinde Trablusşam’dan Halep’e doğru yola koyulur, yolculuk kıyafeti olarak tamamen Türk giysileri giymiş ve bu memlekette oturan Hristiyanların yapması gerektiği gibi, kafasına kırmızı ve mavi çizgileri olan bir sarık sarmıştır. Yolculuk sırasında tarlada buğday biçen orakçılardan birinin kendilerine olan saldırısını da anlatmıştır. Orakçılardan bir Türk süvarisinin, bozdoğan denilen kılıcı ile kendilerine doğru dörtlü geldiğini ve kendilerine vurmak istediğini, grupta bulunan bir Fransıza, Türkün ne istediğini sorduğunda, onun sarhoş olduğunu, kendilerini korkutarak para koparmaya çalışan biri olduğunu öğrenir. Krafft, bunun üzerine tüfeğini ona doğrultup horozunu çektiğini, bunu gören Türkün atını döndürerek gittiğini yazar.¹¹⁵

Hans Ulrich Krafft ile birlikte Trablusşam’a gelen Dr Leonard Rauwolf da Türklerle ilgili gözlemlerini aktarır. Rauwolf yıkanma yerleri dediği hamamlardan,

¹¹³ Krafft, **Türklerin Elinde**, s.54.

¹¹⁴ Krafft, **Türklerin Elinde**, s.55.

¹¹⁵ Krafft, **Türklerin Elinde**, s.57.

uzun uzun bahseder. Türklerin, çok iyi inşa edilmiş ve donatılmış hamamları olduğunu, dinleri sebebiyle sık yıkandıklarını belirtir. Özellikle camiye giderlerken temiz olmaları gerektiğini yazar. Hamama gitmek isteyen kişinin en sondaki büyük kubbeli sıcak odaya gelinceye kadar, iki üç odadan geçtiğini Türkler ve Arapların sık sık bu yıkanma yerlerine gittiklerini belirtir.¹¹⁶

Rauwolf, Trablusşam'da gördüklerinden hareketle Türk şehirlerinde bulunan yöneticilerden, onların hizmetindeki görevlilerden de bahsetmiştir.

Trablusşam'da da Türk egemenliği altında bulunan diğer şehirlerde ve bölgelerde olduğu gibi, Türk İmparatorunun emirlerinin gereğini yapmak üzere yöneticiler bulunmaktadır. Bunlara Sangiachi (Sancak Beyi) veya genel vali derler. Her birinin emrinde yüz atlısı bulunur, idare edilen vilayetin büyüklüğüne göre daha az ya da daha fazla olabilir. Bunlar tecrübeli ve yiğit savaşçılardır, haftada birkaç defa araziye çıkarak beyleri haber verdiğinde hazır durumda olmak amacıyla ok atma, koşma gibi çeşitli talimler yaparlar. Sancak beyinin emrinde asıl icracı olan ve iyi gelire sahip Subaşı veya hakim denen başka adamları da vardır. Bunlar her türlü nahoş olayı araştırırlar ve sorumluları cezalandırırlar. Aynı zamanda şikayetçilerin de kurallara riayetsizliklerine dikkat ederler.¹¹⁷

Rauwolf, Trablusşam'da konuşulan dillerden bahsederek Türkçenin resmî bir dil görünümünde olduğunu, Arapçanın da birçok yerde konuşulduğunu gözlemlemiştir.

“Garnizon ve bunun gibi birçok yerlerde Türkçe konuşulur. Çok ince, güzel, erkeksi bir dil. Telaffuzu bakımından bizim Almancamıza pek benzemez. Ama burada yaygın yerel dilin Arapça olduğunu gözlemek mümkündür. Çok uzak vilayetlere kadar pek çok yerde konuşulur. Zenciler, Araplar, Suriyeliler gibi çok sayıda insan bu dili konuşur. Hristiyanlar ve kafirler arasında bu dilin yaygın olduğu görülür.”¹¹⁸

Uzun bir seyahatname yazmış olan Rauwolf, Türklerin çeşitli özelliklerinden bahsederken onların çok hoş sohbet, konuşkan insanlar olduklarını, tanıdıklarıyla karşılaştıklarında birbirlerini dostça selamlayıp öptüklerini dile getirir. Bu iyi özelliklerden söz ettikten sonra, bunların yanında pek çalışmaktan hoşlanmadıklarını, çalışmak yerine avarelik etmeyi tercih ettiklerini, bütün bir günü satranç ve benzeri oyunlar oynayarak geçirebildiklerini yazmış, bunları gördüğünü kaydetmiştir. Ayrıca Türklerin güzel sanatlar konusundaki zevklerinin pek gelişmemiş olduğunu belirtir.¹¹⁹

¹¹⁶ Rauwolf, *Aigentliche beschreibung der Raiß*, s.30.

¹¹⁷ Rauwolf, *Aigentliche beschreibung der Raiß*, s.40.

¹¹⁸ Rauwolf, *Aigentliche beschreibung der Raiß*, s.48.

¹¹⁹ Rauwolf, *Aigentliche beschreibung der Raiß*, s.48.

Türklerin önden düğmeli, çok güzel renkli elbiseler giydiklerini anlatan Rauwolf, bu elbiselerin pahalı olmamasına dikkat edildiğini söyler.¹²⁰

Bütün doğu memleketlerinde olduğu gibi burada da ayaklar çapraz hale getirilerek yere oturulduğundan, masa sandalye ya da bank gibi şeyler bulunmaz.

Rauwolf, Türklerin, ayakkabılarını eve girmeden çıkararak kapıda bıraktıklarını, bu ayakkabıların renklerinin de genellikle sarı ya da mavi olduğunu, ayakkabıların ucunun sivri ve alttan dikişli olup arkasına bir demir çakıldığını yazar. Bu ayakkabıları, genç yaşlı, kadın erkek, zengin fakir herkes giymektedir, der. Bunların yanında evlerde ve sokakta çoğunlukla tahta ayakkabılar da giyilir.¹²¹

Türklerin günlük yaşamlarındaki adetlerinden ve kadınlardan bahseder. Mezarlıklardan ve burada bulunan taşlardan da söz etmiştir. Mezarlıklar şehir dışında ve yol kenarındadır mezarların üzerine çeşitli bitkiler dikilir.¹²²

Bu yolculuğa yalnızca Türklerin adetlerini ve geleneklerin anlatmak için çıkmadım, aslında burada yetişen ve bilinen bitkileri incelemek istiyorum, diyerek bitkiler hakkında ayrıntılı bilgiler verir.¹²³

Salomon Schweigger'in seyahatnamesinin büyük bir kısmı, Türkçeye çevrilmiştir. Bu seyahatnamede, Türklerin gelenekleri, adetleri, dinleri ile Osmanlı İmparatorluğunun idari yapısı hakkında çok geniş bilgiler bulunur. Seyahatnamenin Türkçeye çevrilmeyen üçüncü kitabı ise Schweigger'in hac yolculuğudur. Bu yolculuk sırasında önce Mısır'a ardından Kutsal Topraklar'a giden Schweigger, bu bölümlerde bazı bilgiler aktarır.

3 Mart 1581'e kadar İstanbul'da kalan Salomon Schweigger buradan bindiği bir gemi ile Kudüs'e gitmek üzere yola çıkar. Schweigger İstanbul'da bulunduğu süre de seyahatnamesinde Türkler ve Osmanlılar hakkında gördüklerini ve öğrendiklerini seyahatnamesine kaydeder. Anlattıklarını kendi yaptığı resimlerle de tamamlamıştır.

¹²⁰ Rauwolf, **Aigentliche beschreibung der Raiß**, s.49.

¹²¹ Rauwolf, **Aigentliche beschreibung der Raiß**, s.50.

¹²² Rauwolf, **Aigentliche beschreibung der Raiß**, s.52.

¹²³ Rauwolf, **Aigentliche beschreibung der Raiß**, s.53.

Schweigger, seyahatnamesinin Mısır'ı anlattığı bölümünde, Türk paralarından bahsetmiştir. Mısır'da bulunan paraların da bütün Türkiye'de aynı olduğundan bahseden Schweigger, Almanya'da her bölgede ayrı bir para olduğundan, farklı memleketlere veya şehirlere gidildiğinde, oradaki paraları anlamak için çevirmen ve rehberlere ihtiyaç duyulduğunu, burada ise Avrupa'nın aksine Türklerin bütün para birimlerini on beş dakikada anlamının mümkün olduğunu belirtir.¹²⁴

Schweigger, sultani, şahi ve mangır adı verilen paraların kullanıldığını, Türklerin inançlarından dolayı paralarda resim bulunmayıp bunu n yerine yazılar yazıldığını söyler. Ayrıca özellikle gümüş paraların Avrupa paralarına göre kalın ve saf olduğunu, başka metallerle karıştırılmadığını belirtir.¹²⁵

Resim 23 Bayramda eğlenenler, Schweigger, 1589

¹²⁴ Schweigger, *Eine neue reißbeschreibung*, s.267.

¹²⁵ Schweigger, *Eine neue reißbeschreibung*, s.267.

Türlere esir düşerek gemilerde kürek çeken Michael Heberer'in Türlere ve Osmanlı İmparatorluğu hakkında çok zengin gözlemleri vardır. Kürek çektiği kadirgada bulunan kişiler yanında, gemide taşıdıkları yolculardan önemli kişilerin özellikleri ve tanık olduğu önemli olaylar ile gittiği şehirlerde gördüklerini de kaydetmiştir.

Heberer, Trablusşam'dan bahsederken Türlere egemenliğinde olan bütün şehirlerde olduğu gibi burada da mermerden yapılmış cami ve hamamdan başka güzel yapı olmadığını yazmıştır.¹²⁶ Trablus'tan Mısır'a gidişlerinde hedefledikleri yere ulaşamamaları üzerine Türlere ve Arapların, gemi pusulasını Hristiyanlar kadar iyi kullanamadıklarını ve kendilerini ona göre ayarlamayı bilmediklerini söyler.¹²⁷

Heberer'in bahsettiğine göre, patronu, aslında Pantalarya adasında doğmuş olan bir Hristiyan dömnesidir, çocukluğunda kaçırılıp Mısır'da Türlere dinine göre yetiştirildikten sonra büyük saygınlık kazanmış, İskenderiye Beyi'nin kızı ile evlenmiş, yine beyin ricası ile bugünkü mevkiini almıştır. Heberer, aslında buradaki mevki ve memuriyetlerin, veraset yolu ile babadan oğula geçmesi adetinin bulunmadığını söyler.¹²⁸

Heberer, kürekçilere ve esirlere gösterilen merhametle ilgili bazı olaylar anlatır, örneğin kadirgada ikisi de Türk olan Patron ile Reis arasında kürekçilere r nedeniyle bir tartışma çıkmıştır. Patron, Reisten, rüzgar olmadığından köleleri kırbaçlayarak daha hızlı kürek çekmesini ister. Reis ise buna karşı çıkar, onların da insan olduğunu, iyi beslenemediklerinden kürek çekemediklerini söyleyerek kölelere komut verdiği esasını patronun önüne atıp görevinden istifa eder.¹²⁹

Heberer, Mısır'dan İstanbul'a götürdükleri padişahın eşi olan bir Sultanın Türlere adet olduğu üzere yüzünü tamamen kapatmış olmasına rağmen, kölelerin Sultanı görmemesi için kadirganın tente denen örtüsünün üzerlerine örtüldüğünü söylediikten sonra, kölelerin nerde olduğunu soran Sultanın, onların rahat ettirilmesini istediğini kaydeder.

¹²⁶ Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s.134.

¹²⁷ Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s.135.

¹²⁸ Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s.136.

¹²⁹ Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s.161.

“Sultan dışarı çıkarken, zavallı Hristiyan kölelerin nerede olduklarını sordu. Yanıt olarak, onların dinlenmek için yattıkları bildirildi. Bunun üzerine yol boyunca fazlasıyla didinip bitkin düşen bu zavallı Hristiyanların rahat etmelerini sağlamalarını emretti.”¹³⁰

Sultan, Rodos'ta kendisine sunulan hediyelerden kölelere de verilmesini emreder. Heberer'in patronu sultanın emri üzerine pek istemese de kölelere armağanlar ve bazı izinler vermek zorunda kalır.

“Bu arada alicenap sultan bizleri de unutmadı. Bize yeniden ekmek, zeytinyağı ve sirke dağıtılmasını ve ayrıca da iki sığırın Hristiyan kölelere tahsis edilip aralarında bölüşürülmesini buyurdu. Biz de bu armağanı yürekten minnet duygularıyla kabul ettik.”

Heberer kölelere gösterilen merhametle ilgili başka bir olay daha anlatmıştır. Karadeniz'den getirilen kadırgaların İstanbul limanına girişi sırasında padişahı selamlamaları istenen kölelerin gerektiği gibi tezahürat yapamaması üzerine, köleler kırbaçlanmaya başlanınca padişah müdahale etmiştir.

“Fakat Türk hükümdarı, gemide reisin komutanın ve komutan yardımcısının ellerinde kırbaçlarla koşuşturup durduklarını fark edince hemen patrona birisini göndermiş ve ona değnekleri, kırbaçları bir yana bıraktı ve zavallı Hristiyanlara eziyet ettirmemesini emretmiş. Buna hepimiz çok sevindik ve kırbaç darbesi yemeksizin de elimizden geldiği kadar tezahüratta bulunmaya gayret ettik.”¹³¹

Michael Heberer, azat edilmesinden sonra Fransız elçiliğinde kaldığı süre içinde tanıştığı bazı Alman asilzadeleri ile birlikte Türk hükümdarının çıkacağı tavşan avını izlemeye gider. Pera'nın alt tarafında limanın bitiminde, Türkleri n “Has Bahçe” diye adlandırdığı bir yere giderler. Buradaki gözlemlerini canlı biçimde aktarmıştır.

“Kısa süre sonra görkemli saltanat kayığına binmiş olan Türk hükümdarı görüldü. Kayık kırmızı renkteydi ve altın varakla süslenmişti. Kürekleri çeken kölelerin kar gibi beyaz mintanları ve başlarında kırmızı külahları vardı. Türk hükümdarı kış tarafta oturuyordu, bir yanında damadı İbrahim Paşa, öbür yanında da bir Vezir Paşa vardı. Karaya ayak basar basmaz hemen orada bekleyen uşaklar ve yeniçeriler koşuşup atları getirdiler. Türk hükümdarı ve diğerleri atlara bindiler, bahçenin içinden geçerek dağlara doğru yollandılar.”¹³²

Kestirme yollardan geçerek padişahı görmek için onlardan önce dağlara varan Heberer ve asilzadeler, Padişah ve beraberindekilerin atları yla gelişini izlerler. Kıyafetler göz alıcı, atların koşum takımları ise hiçbir ölçüye sığmayacak ölçüde değerlidir.

¹³⁰ Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s.171.

¹³¹ Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s.252.

¹³² Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s.283.

“Hükümdarın yanı sıra elli adım kadar mesafede kırk uşak koşturmaktaydı. Bunların üzerinde çok gösterişli, el işi giysiler vardı, eteklerin in her iki ucunu yukarı kıvrımışlardı. Uşaklar halkın hükümdara elli altmış adımdan fazla yaklaşamamasını sağlayarak ona yol açıyorlar, bir yandan da “sauli, sauli” (savulun, savulun) diye bağıryorlardı. Hükümdarın hemen arkasından takriben altmış okçu g elmekteydi, başlarında yüksek beyaz külahları ve bunların üzerinde de çok güzel tuğları vardı. İkişer kişilik bir sıra halinde hükümdarın yakın koruyuculuğu görevini yerine getiriyorlardı. Silah olarak bellerinde bir kılıç takılıydı, bir ellerinde yay bir ellerinde ok tutuyorlardı, sırtlarında da hedefine hızlı varan cinsten oklarla dolu bir sadak asılıydı.”¹³³

Heberer ve berberindekilere bu avı izlemeleri için rehberlik eden Türk ordusunda görevli bir çavuştur. Çavuş, padişahın izleyeceği yolları haber aldığı ndan onları önceden kestirme yollardan güzergahlara götürerek padişahı da görmelerini sağlamıştır.

“Az sonra öncüler, arkasından da Hükümdar görüldü. Onu çok yakından gerçek haliyle görebildik. Önümüzden geçerken, onu şapkalarımızı çıkarıp saygı ile selamlayışımızdan, bizim yabancı olduğumuzu hemen fark etti. Çünkü Türklerde böyle bir adet yoktur, onlar eğilerek selam verirler. Hükümdar hemen birisini yanımıza yollayıp kim olduğumuzu sordurdu. Çavuş da bizim Alman asilzadeler olduğumuzu, Haşmetmeaplarını sağlıklı görmekten büyük mutluluk duyduğumuzu açıkladı. Hükümdar bu cevap kendisine iletildiğinde, bize doğru sevecen bir tavırla başını eğdi ve atıyla kayığa doğru yoluna devam etti, oradan da sarayına döndü.”¹³⁴

Heberer burada bir kısmından alıntılar yapılan seyahatnamesinde Türklerin günlük yaşamı, yönetim şekli ve dinleri gibi çeşitli konulardan genişçe bahsetmiştir.

¹³³ Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s.284.

¹³⁴ Heberer, **Osmanlıda Bir Köle**, s.285.

b – İSLAMİYETE BAKIŞ

Resim 34 Selimiye Camii, Edirne, Salomon Schweigger , 1589

16. Yüzyılda Akdeniz’de seyahat etmiş olan Alman seyahatların İslamiyete bakış açısı, onların bu konuda bilgiden ne kadar yoksun olduklarını gösterir niteliktedir. Hac amacı ile Kutsal Topraklar’a gelen hacılara, Türklerle yakınlaşmamaları, özellikle de onların dinleri hakkında konuşmamaları sıkı sıkıya tembih edilen hususlardandır.¹³⁵ Bu sebeple özellikle hacıların bu konudaki gözlemleri oldukça kısıtlıdır.

Krafft, Schweigger ve Heberer gibi seyahatlar ise hem daha fazla toplumun içine girebildiklerinden hem de ilgi alanları geniş olduğundan bu konuda daha doyurucu bilgiler elde edebilmişler ve seyahatnamelerine kaydetmişlerdir.

¹³⁵ Röhrich, *Deutsche Pilgerreisen*, s.22 ve 23.

25 Eylül 1573 günü Kıbrıs'ta karaya çıkararak buradaki Türk süvarilerin söylediği üzere Bey'e kendilerini takdime giden Hans Ulrich Krafft ve beraberindekiler, Beyle çadırda konuştukları esnada ibadet eden bazı kişiler görürler.

“Kumandanla konuşmalarımız esnasında tam önümüzdeki bir çadırda üç Türk'ün ibadet ettiğini gördük. Bu esnada eğilip yeri birçok defa öpüyor, son olarak da iki elleriyle yüzlerini, alından sakallarına doğru sıvazlıyorlardı. Sonra yere oturup akşam yemeği yediler.”¹³⁶

İslamiyet hakkında verdiği bilgilerde, camilerde neler yapıldığından bahsederek, Türklerin camiye girmeden önce abdest aldığından bahsetmiştir. Diğer bazı konularda olduğu gibi Krafft burada da kendi kültürü ile Türk kültürünü, Hristiyanlık ile İslamiyeti, davranışlar ve yapılan eylemler bakımından karşılaştırır. Bu karşılaştırmalarla ilgili yorumları ise nadir olup daha ziyade, kendine göre gözlemlerini dile getirmiştir.

“Kiliselerinde (camilerde), ibadet(Gebet) yanında en önemli husus vaazlar değil, Kuran'dan bazı bölümler okunmasıdır. Kendi kiliselerine girerken, ayakkabılarını çıkarırlar ve başlarını örterler. Bizde ise adet tamamen tersinedir. İbadetlerini yaparken yere otururlar, bir taraftan diğerine sallanırlar ve yere bakarlar. Biz Hristiyanlar ise, diz çöker ve kıpırdamadan ayakta dururuz ve göğe doğru bakarız. Camilerine gitmek isteyince, onları hep bir çeşmenin veya dolu bir testinin önünde bulursunuz. Orada ellerini ve ayaklarını ve avret mahallerini yıkarlar.”¹³⁷

Krafft, Müslümanların cenazeleri ve cenazenin gidişinden de bahseder. Cenazenin mezara taşınırken baş tarafının önde olduğunu, halbuki Hristiyanlarda ayakların önde olduğunu kaydeder. Bundan başka, insanların davranışlarını da farklı görmüştür. Hristiyanlarda, cenazelerde sessizlik hakimken, Müslümanlarda, ölenin karısı, çocukları ile akrabaları cenazenin arkasından çığlıklar atarak gider.¹³⁸

Krafft'ın ifadesi ile Müslümanların pazar günü, cumadır, ibadeti camide yapmak isterlerse, yiyip içtikten sonra camiye giderler, halbuki Hristiyanlarda en büyük ibadet öğleden önce açken yapılır, der. Müslümanların neden Cuma günü hafta tatili yapmış olduklarını ise ilginç bir gerekçe ile açıklar. Buna göre Yahudilerin şabatları cumartesi günü, Hristiyanların tatili ise Pazar günüdür.

¹³⁶ Krafft, **Türklerin Elinde**, s.36.

¹³⁷ Krafft, **Türklerin Elinde**, s.52.

¹³⁸ Krafft, **Türklerin Elinde**, s.52.

Müslümanların Cuma günü tatil yapmasının sebebini, “onlar kendilerininkini bizden önce yapmakla tanrının daha çok hoşuna gitmeyi amaçlarlar” diyerek izah eder.¹³⁹

Krafft, Müslümanların bütün yıl çalışmalarına izin olduğunu tatil günlerinde de öğle vakti bir saat veya en fazla iki saat hariç çalıştıklarını Yalnızca din adamı olmak isteyenlerin tam tatil yaptığını böylece Müslümanların bütün yıl çalışarak ürettiğini kaydeder. Krafft “halbuki “On Emir” onlarca da malumdur” diyerek Müslümanların çalışmasına biraz şaşırmıştır.

Türklerin yemin ederken tek parmaklarını kaldırdığını, Hristiyanların ise iki parmaklarını kaldırdığını söyler.¹⁴⁰

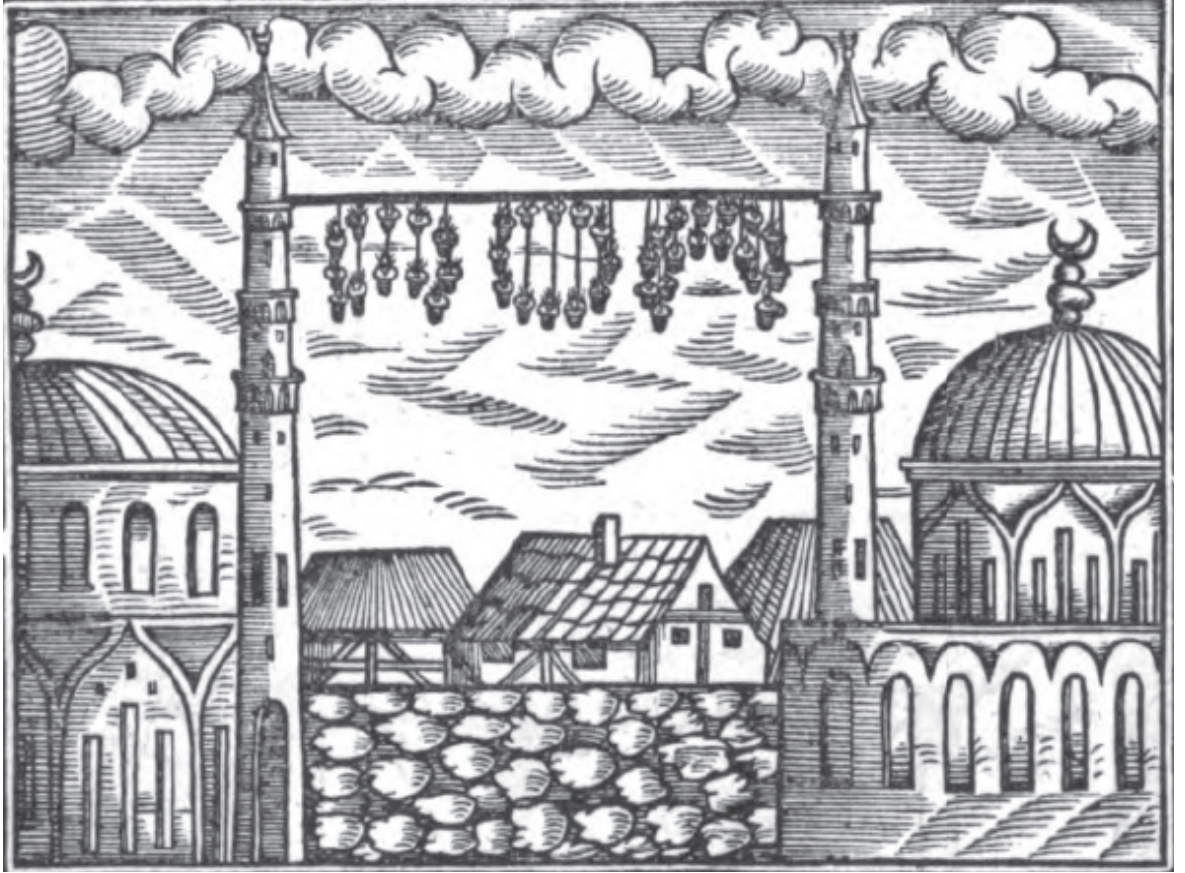
Ramazan hakkında bilgileri eksik olduğu anlaşılan Krafft, Müslümanların oruç tutacakları zaman, bunu yılın en kısa günlerinin olduğu ayda yaptıklarını belirtmiştir. Ramazan ve oruç hakkında şunları söyler:

“Bazı takva sahipleri, güneşin doğuşundan batışına kadar en ufak bir şey yiyip içmektense kafalarını kestirmeye razı olurlar. Bu işleri isteyerek yapan olursa aşağılanır, lanetlenir hatta dayak cezasına çarptırılır. Buna mukabil bütün gece, ertesi gün oruç tutabilmek üzere iyice yiyip içebilirler. Yıl boyunca, ramazandaki gibi, nefis ve iyi yemekler yemezler. Hapislik süremi en güzel günleri ramazanlardı çünkü biz mahpuslara Allah rızası ve mübarek günlerin şerefine o kadar çok ve iyi yemekler taşıyorlardı ki, ne gündüz ne gece, yiyip bitiremiyordum.”¹⁴¹

¹³⁹ Krafft, **Türklerin Elinde**, s.53.

¹⁴⁰ Krafft, **Türklerin Elinde**, s.53.

¹⁴¹ Krafft, **Türklerin Elinde**, s.54.

Resim 35 Camilerde mahyalar, Schweigger, 1589

Salomon Schweigger, “Sultanlar Kentine Yolculuk” adı ile Türkçeye çevrilmiş olan seyahatnamesinin Türkçe çevirisine alınmayan bölümlerinde, İslam dini ve Müslümanların inançlarından bahsetmiştir. Elli ikinci bölümde Türklerde Tanrı inancı ve Hz. Muhammed’in hayatından bahseder. Türklerin teslis inancını anlamakta zorlandıklarını, onlara göre tek ve sonsuz olan tanrıyı hiçbir şekilde tanımlamanın mümkün olmadığını, Hz. İsa’nın da Tanrı ya da Tanrının oğlu olduğuna inanmadıklarını kaydeder.¹⁴²

Elli üçüncü bölümde, kendi anlayışına göre Kuran’da bulunan bilgilerden bahsetmiştir.¹⁴³

¹⁴² Schweigger, *Eine neue reißbeschreibung*, s.178.

¹⁴³ Schweigger, *Eine neue reißbeschreibung*, s.180.

Elli dördüncü bölümde, Türklerin ibadetlerinden ve ibadet yerlerinden bahseder. Bu bölümde Müslümanların dua etmek için günde beş kez camiye gittiklerini ve Mekke'ye yönelerek dua ettiklerini yazar.¹⁴⁴

Elli beşinci bölümde, Türklerin din adamları ve onların yaşamlarından, yaptıkları işlerden bahseder.¹⁴⁵

Schweigger, elli altıncı bölümde sünneti, elli yedinci bölümde ise ramazanı anlatır. Oruç ayına Ramadan adı verildiğini ve her yıl zamanının değiştiğini aktarır. Camilerde minareler arasına gerilen bir ipe takılan ahşaptan fenerler üzerine takılan ampullerle adeta dolunay gibi ışık yapıldığını ve bunun çok güzel görüldüğünü kaydeder.¹⁴⁶

Schweigger, Türklerin iki bayramı olduğunu, birine büyük bayram ve bu bayramdan bir ay sonra olana da küçük bayram adı verildiğini, Türklerin, sokakta karşılaştıklarında birbirlerini selamlayarak, iyi bayramlar d ediklerini kaydeder. Bazı yeniçerilerin ve acemi oğlanlarının bayram günleri ellerinde gülsuyu dolu cam kaplarla erkenden dışarı çıkarak sokaklara gülsüyü serpttiklerini ve insanlara güzel kokulu çiçekler verdiklerini, bunun karşılığında da bahşiş aldıklarını yazmıştır.¹⁴⁷

Michael Heberer de İslam konusunda bildiklerini ve öğrendiklerini seyahatnamesinde anlatır. İstanbul'da bulunan en büyük caminin bir tepe üstünde yapılan Fatih Camii olduğunu belirtmiştir.

“Türklerin ibadet evine Mosquee denmektedir. Bunlar Türk hükümdarları tarafından yaptırılmıştır. Şehir fethetmiş olan Sultan Mehmet'in yaptırmış olduğu ibadet evi hepsinin en büyüğü ve en güzeldir. Bulunduğu yerin bir tepe olmasından ötürü, bütün binalardan daha yüksektedir ve hem karadan hem denizden görülebilir. Böylece görüntüsü bütün şehre egemendir ve onu bir taç gibi süsler. Bu ibadet yeri gayet geniş bir alanı kaplar, minareleri çok güzeldir, çevresinde de din adamlarının konutları, okullar, hastaneler bulunur. Bütün bu binalar kurşunla kaplanmıştır. Yakınlarında çok güzel çeşmeler vardır. Bunlar Türklerin yıkanmalarına yarar. İbadet evine yıkanmadan ve ayakkabılar çıkarılmadan girilmez.

¹⁴⁴ Schweigger, *Eine neue reißbeschreibung*, s.183.

¹⁴⁵ Schweigger, *Eine neue reißbeschreibung*, s.188.

¹⁴⁶ Schweigger, *Eine neue reißbeschreibung*, s.192.

¹⁴⁷ Schweigger, *Eine neue reißbeschreibung*, s.194.

SONUÇ

16. Yüzyılda Akdeniz’de seyahat eden Almanlar ve bu kişilerin seyahatnamelerinde yer alan bilgiler , bu tezin konusunu oluşturmuştur. 1 500 ile 1600 yılları arasında kalan zaman diliminde yazılmış on bir adet seyahatname incelenerek bu seyahatnamelerde Akdeniz hakkında kaydedilen çeşitli bilgiler, bir plan dahilinde düzenlenen başlıklar altında, kronolojik sıralamaya göre verilmiştir. Özellikle limanlar veya adalar hakkındaki bilgiler aktarılırken , seyyahların, bu yörelere varış sıraları göz ününde bulundurulurken, varsa tarihsel gelişim ve değişimler de bu akış aracılığı ile sergilenmeye gayret edilmiştir.

Bu tezde yer alan seyahatnamelerin bir bölümü hac seyahatnamelerinden oluşmaktadır. Akdeniz’deki yolculuklar düşünüldüğünde, denizden yapılan yolculuklar sınırlaması, ister istemez çok sayıda hacı seyahatnamesi ile karşılaşılmasına sebebiyet vermiştir. Zira denizde yolculuk edenler içinde seyahat notları tutmuş olanlar, daha ziyade, başka seçenek olmadığından bu yolu kullanan hacılar idi. Fakat Hristiyan hacıların denizden seyahatlerinin asıl sebebini , yüzlerce yıl boyunca bu konuda iyice profesyonelleşmiş bir hizmet veren Venediklilerin uğraşlarında aramak gerekir.

Esasen Almanlar için bir başka hac rotası da İtalya olduğundan, Alman Topraklarından yola çıkanlar aynı zamanda İtalya’da birçok kutsal yeri ziyaret etmiş oluyor, ardından da Venedik-Yafa kadırgalarından biri ile Kutsal Topraklara gidip hac yapıyorlardı. Venedik açısından ciddi gelir kapısı olan bu ticari faaliyetin devamı için özellikle 16. Yüzyılda bölgede tek egemen güç haline gelen Osmanlı İmparatorluğu ile ilişkilerin iyi tutulması, gemilerin güvenle Kutsal Topraklara ulaşabilmesi bakımından büyük önem arz ediyordu. Hacı seyahatnamelerinden gözlediğimiz kadarıyla bu faaliyet Osmanlı devleti tarafından denetleniyor, özellikle Yafa-Kudüs arasındaki karada devam eden yolculuk sıkı kontrol altında yapılıyordu.

Hac seyahatnamelerinin değerlendirilme zorluğu, hem rota hem de anlatımları bakımından birbirlerine olan benzerlikleridir. Yine de her yolculuk bir diğerinden doğası gereği farklı olmakta, bunun yanında, çeşitli devirlerde meydana gelen gelişmeler, bu yolculukları birbirinden farklı kılmaktaydı.

1506 yılında seyahat eden Caspar von Mülinen ile bir yıl sonra aynı yoldan giden II. Friedrich ziyaret ettikleri kutsal yerlerden ve gördükleri kutsal emanetlerden bahseder. Bu seyyahların yaptıkları, alışıldık hac yolculuklarına benzemektedir. Buna mukabil, 1517 yılında Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferinin yarattığı değişiklikleri, Bernhard von Hirschfeld'in seyahatnamesinde gözlemek mümkündür. Mesela Hirschfeld, Mısır'a giden Osmanlı donanması sebebiyle Rodos'u açıktan geçmiş, Kıbrıs'ta da Kutsal Topraklara gidip gidemeyecekleri konusunda uzun tereddütler yaşamıştır. Zira Kudüs artık Türk İmparatorluğunun elindedir. Otto Heinrich'in 1521 yılında çıkmış olduğu hac seyahati de Kanuni Sultan Süleyman'ın Rodos Seferi'nin birkaç ay öncesine denk gelmiş, bu ve benzeri hadiselerin izleri seyahatnamelerde gözlenebilmiştir.

Birbirinden farklı niyetlerle farklı rotalarda ve 16. Yüzyılın farklı dönemlerinde Akdeniz'de seyahat etmiş olan Alman seyyahların gözü ile Akdeniz'i ve Akdeniz Dünyası'nı tanıma ve daha iyi anlamaya amacı ile hazırlanmış olan bu tezde farklı seyyahların anlatımları bir karşılaştırma yapma imkanı tanımıştır.

Özellikle hac seyahatnamelerinde geleneksel olarak Kudüs şehri ile burada bulunan Kutsal yerler ve eşyalar, yani Kutsal Topraklar hakkında, daha etraflı bilgiler bulunmakla birlikte, tez kapsamı, limanlar ve deniz yolculukları olarak belirlendiğinden Kudüs bahsine girilmemiştir.

Seyahatnamelerin çoğu baştan sona incelenmiş, ancak Seydlitz, Krafft ve Rauwolf seyahatnamelerinden bilgiler, tarama yoluyla elde edilmiş ve kısmen alıntılarını çevirme yoluna gidilmiştir. Bu üç seyahatnamenin devasa boyutları ve eski dilleri, üzerlerinde uzun süre çalışmayı gerektirecek mahiyettedir.

Bitki koleksiyonu Leiden Üniversitesi bünyesinde bulunan ve 1596 yılında Türklere karşı savaşmaya giderken ölen Leonhard Rauwolf'un beş yüz sayfalık eseri özellikle botanik, ecza bilimleri ve sosyal konular hakkında çok değerli bilgiler ihtiva etmektedir.

Ticari faaliyetlerinin ardından Augsburglu Manlich ailesinin iflası ile hapse düşen Hans Ulrich Krafft seyahatnamesinden devrin ticari hayatı ile ilgili bilgiler

edinmek mümkündür. O devirde Trablusşam'da canlı bir ticari hayat olduğu anlaşılmaktadır. Mesela Krafft, bugünkü Türkiye kıyılarından gelen kuru üzümü özel bir şekilde paketleyerek İskenderiye'den Magosa'ya gelecek bir gemiye yetiştirmek üzere bir Karamürsel'le yola çıkar. Amacı üzümü bir an önce Marsilya'ya ulaştırarak Avrupa'da Noel zamanında satmaktır. Benzeri anlatımlara bazı diğer seyahatnamelerde de tesadüf edilir.

Krafft, Rauwolf, Seydlitz, Heberer, Schweigger ve diğer seyyahların yazdıklarında, Akdeniz ve Akdeniz Dünyası hakkında bulunan bilgiler, bu tez kapsamında aktarılmaya gayret gösterilmiştir. Ancak seyahatnamelerde yer alan farklı konu ve içerikteki bilgilerin değerlendirilmesi konusunda, daha başka çalışmaların da yapılması, bu eserlerde yer alan maddi bilgilerin yanı sıra zihniyetlerinin ve bakış açılarının da irdelenmesinin yararlı olacağı kanaatine varılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA

- Benge, Daniel: **David Chytraeus (1530-1600) als Erforscher und Wiederentdecker der Ostkirchen Seine Beziehungen zu orthodoxen Theologen, seine Erforschungen der Ostkirchen und seine ostkirchlichen Kenntnisse** Friedrich Alexander Universitaet Nürnberg -Erlangen, 2001.
- Benlisoy, Yorgo
Macar, Elçin: **Fener Patrikhanesi**, Ayraç Yayınevi, Ankara, 1996.
- Billerbeg, Franziskus: **Neue Schiffart: Darinnen eigentlich und auffskürtzest beschriben wirdt die Reise einer Schiffart, auß Constantinopel in Syriam, Palaestinam, Aegypten und auff den Berg Synai**, Nürnberg 1583, (Çevrimiçi) <http://www.digitale-sammlungen.de>, 30.11.2009.
- Bono, Salvatore: **Yeniçağ İtalya'sında Müslüman Köleler**, İletişim Yay., İstanbul, 2003.
- Bostan, İdris: **“Korfu”**, DİA, c.26, s.201-202.
- Bostan, İdris: **Beylikten İmparatorluğa Osmanlı Denizciliği**, Kitap Yayınevi, İstanbul 2008.
- Bostan, İdris: **Adriyatik'te Korsanlık, Osmanlılar, Uskoklar, Venedikliler 1575 – 1620**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2009.

- Bracewell, Catherine Wendy: **16. Yüzyılda Adriyatik'te Korsanlık ve Eşkiyalık, Senjli Uskoklar**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2009.
- Bradford, Ernle: **Akdeniz, Bir Denizin Portresi**, Çeviren: Ahmet Fethi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2004.
- Braudel, Fernand: **Akdeniz ve Akdeniz Dünyası**, Fransızca aslından Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, 2 c., Eren Yay., İstanbul, 1990 .
- Braudel, Fernand: **The Mediterranean and Mediterranean World in The Age of Philipp II**, 2 c., University of California Press, Los Angeles, 1995 .
- Ege, Emel Altan: “Venedik: Akdeniz’de Doğu ile Batı’nın Buluşma Noktası”, **Doğu Batı Düşünce Dergisi**, sayı: 34, s.49-73.
- Füssli, Peter
Ziegler, Heinrich: **H. L., Warhafte reiß gen Venedik und Jerusalem beschen durch Petter Füssly und Heinrich Zeigler Anno 1523, in: Züricher Taschenbuch auf das Jahr 1884, hg. v. einer Gesellschaft zürischer Geschchtsfreunde**, 1884, (Çevrimiçi) <http://www.digiberichte.de>, 31.01.2010.
- Es –Seyyid, Eymen Fuad: ” **İskenderiye**”, DİA, c.22, s.574-282.
- Faroqhi,Suraiya: **Osmanlı Tarihi Nasıl İncelenir**, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul, 2009.
- Harman, Ömer Faruk “**Hac**”, DİA, c. 14, s.382-416.

- Hasecker, Jyri: **Die Johanniter und Die wallfahrt nach Jerusalem**, V&R Unipress, Göttingen, 2008 .
- Heberer, Michael: **Osmanlıda Bir Köle, Brettenli Michael Heberer'in Anıları**, 1585 – 1588, Eski Almanca'dan çev., Türkis Noyan, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2003.
- Hirschfeld, Bernhard von: **Ritter Bernhard von Hirschfeld und seine Wallfahrt nach dem heiligen Grabe 1517. Ein Beitrag zur Religions- und Cultur-Geschichte des 16. Jahrhunderts, sowie zur Geschichte des Johanniter-Ordens und des heiligen Landes**, Wochenblatt der Johanniter-Ordens-Balley Brandenburg 20, 1879. (Çevrimiçi) <http://www.digiberichte.de>, 31.01.2010 .
- Horden, Peregrine
Purcell, Nicholas: **The Corrupting Sea, A Study of Mediterranean**, Blackwell Publishing, Londra, 2000.
- Howard, Weber Shirley: **Voyages and travels in Greece, the Near East and adjacent regions made previous to the year 1801 : being a part of a larger catalogue of works on geography, cartography, voyages and travels, in the Gennadius Library in Athens**, , American School of Classical Studies at Athens. Princeton, N.J., American School of Classical Studies at Athens, 1953 .
- İnalçık, Halil: **Devlet-i Aliyye**, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul, 2009.
- Kellenbenz, Herman: “From Melchior Manlich to Ferdinand Cron German Levantine and Oriental Trade Relations (Second half of

16th and Beginning of 17th C.)”, **The Journal of European Economic History** 19, 1990, s. 611-622.

- Krafft, Hans Ulrich: **Ein deutscher Kaufmann des 16:en Jahrhunderts, H.U. Krafft’s Denkwürdigkeiten**, bearb. von Adolf Cohn, Göttingen, 1862, (Çevrimiçi) <http://books.google.com>, 14.05.2009.
- Krafft, Hans Ulrich: **Türklerin Elinde Bir Alman Tacir**, Çev. Turgut Akpınar, İletişim Yayınları, İstanbul 1997.
- Köse, Metin Ziya: **Osmanlı Devleti ve Dubrovnik İlişkileri**, Giza Yayınları, İstanbul 2009.
- Matvejeviç, Predrag: **Akdeniz’in Kitabı**, İtalyanca ve Fransızca’dan çeviren, Tolga Esmer, YKY, İstanbul, 2004.
- Melton, Gordon: **Encyclopedia of Protestantism**, Facts On File, Inc. New York, 2005.
- Minckwitz, U. Von: **Des Ritters Bernhard von Hirschfeld im Jahre 1517 unternommene und von ihm selbst beschriebene Wallfahrt zum heiligen Grabe. Aus einem in der großherzoglichen Bibliothek zu Weimar befindlichen manuscrite**, Mittheilungen der Deutschen Gesellschaft zu Erforschung vaterländischer Sprache und Alterthümer in Leipzig 1, 1856, (Çevrimiçi) <http://www.digiberichte.de/> 31.01.2010.
- Müller,Ralf C.: **Prosopographie der Reisenden und Migranten ins Osmanische Reich (1396-1611), (Berichterstatter aus dem Heiligen Römischen Reich, außer**

- burgundische Gebiete und Reichsromania)** Eudora Verlag, Leipzig, 2006.
- Navari, Leonora: **Greece and Levant, The Catalogue of the Henry Myron Blackmer Collection of Books and Manuscripts** , Magg Bros. Ltd. Londra, 1989.
- Örenç, Ali Fuat: **Yakındönem Tarihimizde Rodos ve On iki Ada** , Doğu Kütüphanesi, İstanbul, 2006.
- Paravicini, Werner: **Kieler Werkstücke, Reihe D: Beiträge zur europäischen Geschichte des SpätenMittelalters 4 Europäische Reiseberichte des späten Mittelalters Eine analytische Bibliographie Bd.4/1 Deutsche Reiseberichte bearbeitet von Christian Halm** , Verlag Peter Lang GmbH, Frankfurt am Main, 1994 .
- Pryor, John H.: **Akdeniz’de Coğrafya, Teknoloji ve Savaş: Araplar, Bizanslılar, Batılılar ve Türkler** , çev., Füsun Tayanç, Tunç Tayanç, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2004 .
- Rauwolf, Leonhard: **Aigentliche beschreibung der Raiß, so er vor dieser zeit gegen Auffgang inn die Morgenländer, fürnemlich Syriam, Iudaeam, Arabiam, Mesopotamiam, Babyloniam, Assyriam, Armeniam ... selbs volbracht**, Laugingen, 1582, (Çevrimiçi) <http://www.digitale-sammlungen.de>, 20.01.2010.
- Redwitz, Johannes von: **Auszug aus einer handschriftlichen Beschreibung der Wallfahrt des Hans von Redwitz von Bamberg nach Jerusalem im Jahre 1467**, Archiv für Geschichte und Alterthumskunde von Oberfranken,

Yayımlayan: E. E. v. Hagen, 1. c., 2. Kısım, Bayreuth ,
1840. (Çevrimiçi) <http://www.digiberichte.de/>
31.01.2010.

Piri Reis: **Kitab-ı Bahriye**, T.C. Başbakanlık Denizcilik
Müsteşarlığı, APK Dairesi Başkanlığı, Ankara, 2002 .

Rikl, Wilhelm Possidius: **Des Pfalzgrafen Otto Heinrich Pilgerfahrt nach
Palestina**, in Kollektaneenblatt des Historischen
Vereins Neuburg 46, 1882, (Çevrimiçi)
<http://www.digiberichte.de/>, 31.01.2010 .

Röhricht, Reinhold: **Deutsche Pilgerreisen Nach Dem Heiligen Lande**,
Friedrich Andreas Perthes, Gotha, 1889, Tıpkıbasım,
Bibliolife LLC, 2009 .

Röhricht, Reinhold: **Die Jerusalemfahrt des Caspar von Mülinen**, in
ZDPV11,1888, (Çevrimiçi) <http://www.digiberichte.de/>,
31.01.2010.

Röhricht, Reinhold

Meisner, Heinrich:

**Die Pilgerfahrt des Herzogs Friedrich II. von
Liegnitz und Brieg nach dem Heiligen Lande**, in:
ZDPV 1, Leipzig, 1878, (Çevrimiçi)
<http://www.digiberichte.de/>, 31.01.2010.

Schubrig, Klaus:

**Ein Schwabischer Kaufman in Türkischer
Gefangenschaft**, Heidenheimer yayınevi, Heidenheim,
1970.

Seydlitz, Melchior von:

**Gründtliche Beschreibung der Wallfahrt nach dem
heyligen Lande Neben vermeldung der**

jemmerlichen und langwirigen Gefengnuß derselben Gesellschaft ect. Görlitz 1591, (Çevrimiçi)
<http://www.digitale-sammlungen.de>, 20.01.2010.

Schweigger, Salomon: **Eine neue Reyßbeschreibung auß Teutschland Nach Constantinopel und Jerusalem: Darinn die gelegenheit derselben Laender, Staedt ..., der innwohntenen Völcker Art, Sitten ... Jnsonderheit die jetzige ware gestalt deß H. Grabs ... Deßgleichen des Türckischen Reichs Gubernation... ; Mit hundert schönen newen Figuren... Und III. unterschiedlichen Büchern...** Gedruckt zu Nürnberg durch Christoff Luchner, 1589, (Çevrimiçi)
<http://books.google.com>, 14.05.2009.

Schweigger, Salomon: **Sultanlar Kentine Yolculuk**, Yayına Hazırlayan ve Notlayan, Heidi Stein, Çeviren, S. Türkis Noyan, Kitap Yayınevi, İstanbul 2004.

Tabak, Faruk: **Solan Akdeniz**, YKY, 2010.

Tietze, Andreas: **The Lingua Franca in The Levant**, ABC Kitabevi, İst. 1988.

Tukin, Cemal: **“Girit”**, DİA, c.14, s.85-93.

Valensi, Lucette: **Venedik ve Bab-ı Ali**, Despotun Doğuşu, Türkçeye çev., A. Turgut Arnas, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1994.

- Vatin, Nicolas: **Rodos Şövalyeleri ve Osmanlılar**, Doğu Akdeniz'de Savaş, Diplomasi ve Korsanlık, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, Temmuz 2004 .
- Wettlaufer, Jörg: **Reise un Gesandtschaftberichte als Quellen der hof – und Residenzenforschung, in: Höfe und Residenzen im Spaetmittelalterlichen Reich.** Yayınlayan: Werner Pravicini, Jan Hirschbiegel ve Jörg Wettlaufer ile birlikte Ostfildern, 2007 .
- Yerasimos, Stephane: **Les Voyageurs dans L'empire Ottoman XIVE-XVIE siecles**, Societe Turque d'Histoire, Ankara, 1991 .

EKLER

A- TEZDE İNCELENEN SEYAHATNAMELER LİSTESİ

Sıra	Seyyah	Yıl	Rota	Eser ve Kaynak
1	Caspar von Mülinen	1506	Venedik- Yafa-Kudüs	Reinhold Röhricht, Die Jerusalemfahrt des Caspar von Mülinen , in ZDPV11,1888, (Çevrimiçi) http://www.digiberichte.de , 31.01.2010.
2	Liegnitz ve Brieg Dükü II. Friedrich	1507	Venedik- Yafa- Kudüs	Reinhold Röhricht ve Heinrich Meisner, Die Pilgerfahrt des Herzogs Friedrich II. von Liegnitz und Brieg nach dem Heiligen Lande , in: ZDPV 1, Leipzig, 1878, (Çevrimiçi) http://www.digiberichte.de , 31.01.2010.
3	Bernhard von Hirschfeld	1517 – 1518	Venedik- Yafa- Kudüs	U. von Minckwitz, Des Ritters Bernhard von Hirschfeld im Jahre 1517 unternommene und von ihm selbst beschriebene Wallfahrt zum heiligen Grabe. Aus einem in der großherzoglichen Bibliothek zu Weimar befindlichen manuscripte , Mittheilungen der Deutschen Gesellschaft zu Erforschung vaterländischer Sprache und Alterthümer in Leipzig 1, Jg 1856 f S. 31-106 (Çevrimiçi) http://www.digiberichte.de/ 31.01.2010.
4	Otto Heinrich	1521	Venedik- Yafa-Kudüs	Wilhelm Possidius Rikl, Des Pfalzgrafen Otto Heinrich Pilgerfahrt nach Palästina , Kollektaneenblatt des Historischen Vereins Neuburg 46, 1882 (Çevrimiçi) http://www.digiberichte.de , 31.01.2010.

5	Peter Füssli	1523	Venedik- Yafa-Kudüs	Wahrhafte Reiss gen Venedig und Jerusalem, beschen durch Petter Füssly und Heinrich Ziegler , Anno 1523, Zürcher Taschenbuch auf Das Jahr 1884, Zürich, 1884, (Çevrimiçi) http://www.digiberichte.de , 31.01.2010.
6	Melchior Seydlitz	1556	Venedik- Yafa-Kudüs	Melchior von Seydlitz, Gründtliche Beschreibung der Wallfahrt nach dem heyligen Lande Neben ermeldung der jemmerlichen und langwirigen Gefengnuß derselben Gesellschaft ect , Görlitz 1591 It. sing. 1402 d (Çevrimiçi) http://www.digitale-sammlungen.de , 20.01.2010.
7	Hans Ulrich Krafft	1573	Marsilya- Trablusşam	Hans Ulrich Krafft, Ein deutscher Kaufmann des 16. Jahrhunderts, H. U. Kraffts Denkwürdigkeiten bearb. Von Adolf Cohn, Göttingen, 1862, (Çevrimiçi) http://books.google.com , 14.05.2009.
8	Leonhard Rauwolf	1573	Marsilya- Trablus am	Leonhard Rauwolf, Aigentliche beschreibung der Raiß, so er vor dieser zeit gegen Auffgang inn die Morgenländer, fürnemlich Syriam, Iudaeam, Arabiam, Mesopotamiam, Babyloniam, Assyriam, ... selbs volbracht , Laugingen 1582 (Çevrimiçi) http://www.digitale-sammlungen.de , 20.01.2010.
9	Salomon Schweigger	1578	Tübingen- Viyana-	Salomon Schweigger, Eine neue Reyßbeschreibung auß Teutschland

		1581	stanbul - Kudüs	Nach Constantinopel und Jerusalem Gedruckt zu Nürnberg, durch Christoff Luchner,1589 (Çevrimiçi) http://books.google.com , 14.05.2009.
10	Michael Heberer	1582 - 1588	Marsilya- skenderiye- stanbul- Malta	Michael Heberer, Osmanlıda Bir Köle, Brettenli Michael Heberer'in Anıları, 1585-1588 , Eski Almanca'dan Çev. Türkis Noyan, KitapYayınevi, stanbul, Haziran, 2003.
11	Franziskus Billerbeg	1581 - 1582	stanbul- Trablus am- Kudüs	Newe Schiffart: Darinnen eigentlich und auff's kürzest beschriben wirdt die Reise einer Schiffart, auß Constantinopel in Syriam, Palaestinam, Aegypten und auff den Berg Synai Nürnberg 1583 (Çevrimiçi) http://www.digitale-sammlungen.de , 30.11.2009.

— 6 —

II.
A u s z u g
aus einer
handschriftlichen Beschreibung
der
Wallfahrt des Hans von Redwitz
von Bamberg nach Jerusalem
im Jahre 1467. *)

In einem alten Manuscripte auf Pergament in der Mönchskrift des 15ten Jahrhunderts von 130 Seiten in 12. ist die Reise beschrieben, welche Hans von Redwitz gemacht hatte, um das heil. Grab zu besuchen. Der Anfang lautet so: „In dem name der hailigen dreiueltigkeit. so heb ich dieses Büchlein an. nachdem ich Hans von Redwitz zog auff die hailigen fart zu dem hailigen grab. Dor umb wil ich zu dem ersten den weck setzen vnd die straffen, die ich gezogen habe.“

*) Wer dieser Hans v. Redwitz gewesen ist, kann zur Zeit nicht mit Gewißheit angegeben werden. Nach Biebermann lebte um diese Zeit Johannes von Redwitz zu Lheisenort, der 1458 als Domherr zu Bamberg angeführt ist. Da das Manuscript von der Familie Redwitz zu Lheisenort aufbewahrt wird, und seit Carl von Redwitz es ein Alterthum seiner Familie nennt; so war es vielleicht obiger Johannes von Redwitz,

¹ Johannes von Redwitz, Auszug aus einer handschriftlichen Beschreibung der Wallfahrt des Hans von Redwitz von Bamberg nach Jerusalem im Jahre 1467, Archiv für Geschichte und Alterthumskunde von Oberfranken, Yayınlayan: E. E. v. Hagen, 1. c., 2. Kısım, Bayreuth 1840, s.6 -17.

Yolculuk

Bir elyazmasından Hans von Redwitz'in Bamberg'den Kudüs'e 1467 yılında yaptığı hac seyahati.

Par ömene eski gotik yazı ile yazılmış 15. yüzyıla ait 130 sayfalık eski bir el yazmasının 12. sayfasında Hans von Redwitz'in kutsal topraklara gerçekleştirdiği seyahat anlatılmaktadır.

bu ekinde bazıları:

Kutsal teslim adına.

Ben Hans von Redwitz, kutsal mezara yaptığım bu kutsal yolculuğun kitabını yazdım. İlk yola çıktığımız anları, yolları ve gördüklerimi yazdım.

1467 yılının paskalyadan sonraki üçüncü cuma günü, 3 Nisan'da atla Bamberg'den Forchheim üzerinden Nürnberg'e gittik. Ertesi günü Dük Otto von Nürnberg'e ait olan Neumarkt'a vardık. Dördüncü gün Berching'den, Ingolstadt ve Pfaffenhofen'i takip ederek, imdiye kadar gördüğüm en güzel şehir olan Münih'e vardık.

Buraya kadar 35 mil yol aldık. Beinci gün (7 Nisan Perembe) Murnau üzerinden Mittenwald, Seefeld, (10 Nisan) ve Innsbruck'a geldik. Buradan Sterzing, Bruneck, St. Martin, Kinglan, (Conegliano) Terfis, (Treviso) ve St Georg'dan önceki pazar (19 Nisan) Venedik'e vardık.

Venedik'te, gemiye bindiğimiz saatının gökyüzüne yükselişinden sonraki cumartesi gününe kadar (9 Mayıs) kaldık. Ne var ki yola çıkışımız pazartesiye ertelendi. (11 Mayıs). Gündüz ve gece boyunca devam eden şiddetli bir rüzgarla 12 Mayıs'ta, Venedik'e 100 veya 60 mil mesafede bulunan Parenzo (Bugün Porec, Hırvatistan) önlerinden geçtik.

Akşamleyin ters bir rüzgardan dolayı seyahatimize ara vermek zorunda kaldık. Hamsin Yortusu'ndan (Fingsten) önceki cuma günü (15 Mayıs) korkunç bir fırtına başladı. Küçük Paskalya Yortusundan önceki (17 Mayıs) öğleden sonraya kadar devam etti. Uygun rüzgar tekrar yolculuğumuzu hızlandırdı. Küçük Paskalya Yortusunun ikinci tatil günü (18 Mayıs) Ragusa şehrine vardık. Çok büyük ve güzel ama iyi yapılmış ve sağlam bir şehir, Hırvatistan'da yer alıyor. Macar kralının yönetimi

altında ve Türkiye sınırına dayanıyor. Burada çok güzel bir manastır var. Muhte em bir avlusu ve bahçesi var.

Ö leden sonra saat 6'da Ragusa'dan ayrıldık. Fronleichnamsfeste, (Katolik yortusu) bayramının ak amından ö nce (26 Mayıs) Korfu'ya vardık. ki yüksek da ın üstünde iki kale vardı. Genellikle Yunan lılar ya ıyor ve Venediklilere ait. Katolik yortusundan sonraki pazartesi günü (1 Haziran) Modon'a geldik. ehir Venediklilere ait ama Türklerden çok zarar görmü çü nkü Türklerin bölgesinde yer alıyor. Çar amba günü (3 Haziran) büyük ve zengin ada Girit'e hareket ettik. Bu da keza Venediklilere ait, onların bölgeleri burada sona eriyor.

Aziz Bonifazius gününden sonraki pazartesi (8 Haziran) , Rodos'a demir attık ve burada gemiden ayrıldık. Ü ç yol arkada ım yol parasını ö deyemedi, bu yüzden Patron, onları gemide alıkoymak istedi. Ben her biri için 16 Gulden ö dedim.

Buradan tekrar yola çıktık ve St Johann'dan önceki pazar günü Yafa'ya vardık. Burada Patron tekrar gelene ka dar bir mahzene kapatıldık. Ardından herkesin kafirlere adını yazdırması gerekti. Ondan sonra sahilde kumlarda kalmamıza mü saade edildi. Kafirler iyi ücret kar ılı ında bolca tavuk, elma, armut ve erik temin ettiler. Johannes gününden önceki günün sabahı e eklerle yola devam ettik, ama kafirlerin bir çok kötü muamelelerine maruz kaldık. Bir köyden geçerken kadınlar ve çocuklar bize do ru ko up ta attılar. Rama 'ya kadar böyle devam etti. Her e ek için 4 Gro en ö dememiz gerekti.

Yafa ve Rama arasındaki arazide tahıl yeti tiriliyor. Birçok tarlalar var. Burada uzun kamı ların içinde eker yeti iyor, pamuk tarlalarda yeti iyor, bizdeki kenevir gibi. Ak am Rama'ya vardık. Bir handa kaldık. Johannes günü sabahı (24 Haziran Çar amba) ö valye St. Georg'un ba mını vuruldu u Lidda'ya gittik. Rama'dan Lidda'ya kadar herkes e e i için bir Gro en ö dedi. Arazi düzlük , ama çok kumluk bir bölge. Johannes gününden sonraki per embe (25 Haziran) , Kudüs'e do ru yola çıktık. Da lardan geçen yol çok kötüydü. Rama 'dan Kudüs'e kadar e ek ücreti 6 Gro en.

Ö leden sonra saat ikide kutsal ehir Kudüs'e vardık. Biraz yukarda inip duamızı ettik. Sonra ke i ler gelip bizi ehre, kutsal mezarın bulundu u mabede götürdüler. Burasının önünde 20 adım uzunlu unda ve geni li inde bir alan var,

burada bir ta yer alıyor. Hz. sa'nın ikinci kez çarmıhla birlikte yere kapaklandı ı yer.

O gün daha fazla görmemize müsaade edilmedi. Bizi birçok tonozları olan duvarları yıkık harabe bir yere götürdüler. Gardiyan bize haber vererek yarın bize rehber olarak iki ke i gönderece ini söyledi.

Bizi tapına a götürdüler ve Hz Meryem apeli gösterdiler , burada haçın altında durdular. Ustası için a layan Aziz Johann apeli ile ikisi yan yana bulunuyor.

Sonra mabetten geri geldi imiz yoldan 60 adı m geri geldik, burası Azize Veronika'nın evi ve 20 metre ileride Lazarus'a ekmek kııntısı vermeyen zengin adamın evi var. E er Zeytinda ı'na çıkmak istersen Sol koldaki sokak Pilatus'un evine çıkıyor. Bu sokak boyunca Hz. sa çarmıhıyla götürüldü. Da ın e te inde dü mü ve Simon sa daki sokaktan gelerek kurtarıcı mesihin çarmıhını ta ımak zorunda kalmı tı. Bu tapınaktan da a kadar 3 tarla uzunlu unda, bir ta atımı mesafede Meryem'in yeti ti i ev var. Yakınında Pilatus ve Herod'un evi bulunuyor.

Zeytinda ı'nın kar ısındaki Pilatus'un evinde , büyük bir kapı var. Burada Helena'nın yaptırdı ı iki ta var. Bunlarda Hz sa ölüme mahkum edilmi bir insan olarak görülüyor. Aynı sokakta, Hz. Meryem'in okulu da var. ehrin dı ında Stephanus'un ta landı ı yer, buradan on adım ilerde Paulus'un Stephanus'un elbisesini sakladı ı yer var.

Buradan a a ıya Zedron köprüsünden , Josaphat vadisine iniliyor. kutsal haç uzun süre buradaydı.

Cuma günü ö leden sonra saat üçte tapına a gittik (kutsal mezar kilisesi) saat dörtte ke i ler geldi. Kafirler kapıyı dı arıdan kapatıp bizi saydılar. (Hacılar sık sık sayılır buna göre ücret öderler)

Ke i ler bize ilk olarak Hz sa'nın yeniden dirildikten sonra Hz. Meryem'e görüldü ü yerde bulunan apeli gösterdiler. Bu apelin sa ında Hz. sa'nın kırbaçlandı ı bir sütun parçası var. Solda kutsal haçın uzun zaman durdu u yer var. Buranın ilerisinde Hz. Meryem suna ının önünde kutsal haçın ölü olarak bırakılıp sonradan canlandı ı yer var. Bu apelin altı adım önünde Hz. sa kutsal M. Magdalena'ya görünmü tü.

Apsisin arkasında kemerli bir pencere var , Hz. sa burada oturmu ve çarmıhın hazırlanmasını beklemi ti. Buradan ilerdeki sunakta, Hz. sa'nın elbisesi

için zar atılmı tı. Apsisin sa ından a a ı 40 basamakla inilen yerde , kutsal haç bulunmu tu. On adım yukarıda kutsal haç aran dı ı esnada, Helena'nın oturdu u yer var. Sa a yukarı gidilince bir sütun parçası var ki burada Hz sa'nın gözleri da lanmı tı.

Golgota tepesinde 20 basamak ile Hz. sa'nın çarmıha gerildi i yere çık ılıyor. Burada ta bir karı geni li inde çatlamı . Buranın biraz a a ısında Hz. sa'nın haçtan alınıp yere indirildi i yer ve yedi adım ilerisinde de defin için ya landı ı yer bulunuyor.

Tapına ın önü, 17 büyük sütun ile donatılmı . Kutsal mezar , burada yakla ık bir kulaç uzunlu undaki küçük bir apelde dir.

Cumartesi günü (27 Haziran) saat 9'da tapınaktan çıktık ve ö leden sonra saat ikide, Ürdün nehrine gitmek üzere Kudüs'ten ayrıldık. Günbatımında gece saat 11'e kadar kalaca ımız eski bir harabeye vardık. Böylece gece boyunca at sürerek pazar günü sabaha kar ı 4 ile 5 arasında Ürdün nehrine vardık. Ürdün nehrinde bir saat banyo yaptık. Dönü yolunda yıkılmı bir manastır gördük. Aziz Johannes'in Hz. sa'ya "Tanrının kuzusu" diye hitap etti i yer.

Eskiden büyük bir ehir olan Eriha'da, Hz. sa'nın kırk gün oruç tuttu u da a çıktık. Da ın a a ısında bir dere akıyordu.

Tekrar gece at sürerek güne do madan Betanya'ya geldik. Burada M. Magdalena'nın ya adı ı kale ve Lazarus'un uyandırıldı ı yerde bir apel v ar.

Tekrar Kudüs'e yola koyulduk, Betanya'dan Kudüs yarım mil uzakta. Bu yolda bir köprüden geçiliyor, köprüye yirmi adımlık mesafede bir apel var. Kırk sekiz basamak a a ıya gidiliyor ve Hz. Meryem'in mezarı görülüyor. Burada gelen hacıları sayıyorlar.

Buradan sola do ru Zeytinda ı'na gidilir. Hemen hemen 20 adım ileride Hz. isa'nın göklerdeki babasına dua etti i yer bulunuyor. Da ın yukarisında sa da Hz. sa'nın hapsedildi i yer var. on adım ileride ise Aziz Petrus'un Yahuda'nın kula ını kesti i yer var.

Burada karde ler, bize nehrin yukarisındaki Hz. sa'nın kutsal Palm iye Günü'nde ta ındı ı altın kuleyi gösterdiler. Buradan bir ok atımı mesafede , meleklerin Hz. Meryem'e, Hz. sa'nın ölmesi gerekti ini, ama kötü ruhlardan korunaca ını söyledikleri yer var. Celile da ından fazla uzak olmayan bir yerde ilk

kez havarilerine görünmü tü. Buradaki en yüksek da ve buradan bütün Celile toprakları görünüyor.

Sonra sa'nın gö e yükseldi i yer ziyaret edilir. Burada hacıların sayıldı ı bir yıkık kilise var. Hala ta ta ayak izi görülüyor. on be adım a a ıda Aziz Pelagia'nın tövbe etti i yer var.

Buradan yirmi basamak a a ıda her karde bir ilin gümrük vermek zorundadır. 30 adım ileride Hz sa'nın müjdeyi duyurdu u yer var. 20 adım ileriden a a ıda 12 havarinin kutsal inancı duyurdu u yer var.

Buradan Zedron ırma ına iniliyor. Burada Aziz Jacobus'un sa dirilene kadar saklandı ı uçurum var, Absalon'un mezarının ilerisinde.

Yol bir köprüden 300 adım yukarı Siyon da ına do ru gidiyor. Burada kendini kurban eden Hz. Meryem için bir tapınak var. 60 adım ileride Aziz Petrus günahları için a lamı tı, zira Hz. sa'yı inkar etmi ti. Üç yüz adım yukarıda Raiphas'ın evinin yakınında Anna'nın evi bulunuyor.

Bundan sonra üç yüz adım daha ileri ke i lerin oldu u yere gittik. Burası Hz sa ve havarilerinin ayaklarını yıkadıkları yer. Aynı manastırda havarileriyle son ak am yeme ini yemi ti. Apsisin yakınında bir yerde Hz sa havarilerine kapalı bir kapıdan görünmü tü, o esnada Thomas orada de ildi.

Sion Da ından elli adım ileride Hz Meryem ruhunu teslim etmi ti. Yedi adım sonra Aziz Johannes Hz. Meryem'e dua okumu tu, onun evinin yanında. Siyon da ında ayın dinledik ve pazartesi orada kaldık.

Salı günü (30 Haziran) ke i ler bizi Syloe vadisine götürdüler ve mezarlı ı gösterdiler. Mezarlı ın üç tarafı duvarla çevrili, üstü bile ve bir kaç delik var. Oraya ölmü biraderi koyarlar ve yedi günde naa bozulur.

Buradan Jefaias'ın tahta bir testere ile ikiye kesildi i yer görülüyor, kuyunun ilerisinde Hz sa'nın do u tan kör birisinin gözlerini açtı ı yerde. Bu kuyularda Hz Meryem çocuk bezlerini yıkamı tı. Bundan sonra bize Yahuda'nın kendini asmı oldu u a acın bulundu u yeri gösterdiler.

Saat dörtte tekrar tapına a gittik ve Hz Meryem ak amına kadar orada kaldık. (1 Haziran çar amba)

O gün ö leden sonra saat ikide Beytullahim'e gitmek için yola çıktık. Yol üzerinde yıldızın üç kutsal krala yeniden görüldü ü yerde yıkık bir kilise var.

Beytullahim'de kırk mermer sütunu bulunan güzel bir kilise var. Apsisin solunda yılanın duvara tırmanı ı görülüyor. Apsisin 15 basamak a a ısında Hz. sa'nın do du u yer bulunuyor. Bu çukurdaki hayvan yemli inde yatmı tı, burada üç kral ona hediyelerini sunmu tu. Biraz ileride sünnet e dilmi ti. Sütunlu yolda masum çocuklar gömülmü tü. Sevgili annemizin gününde, onun da lardan geçti i günde (2 Temmuz) kutsal Johannes'in do du u Zacharias ehline gittik. Burada bize kutsal Johannes'in masum çocuklar öldürülürken saklandı ı yeri, daha ile ride Hz Meryem'in kuzeni Elisabeth'le selamla tı ı yer ve en sonunda Zacharias'ın Benedictus'u bitirdi i yeri gösterdiler. Çar amba günü Kudüs'e döndük ve dinlendik.

Cuma günü (3 Temmuz) Siyon Da ı'na gittik. Burada kafirler , patronumuzun onlara 400 düka borcu oldu unu söylediler. Bunu bizim ödememiz lazımdı yoksa bizi hapse atacaklardı. Bazılarımızı görevliler alıkoydu.

Çaresizce haklarımızı hatırlattık. Bize "para var hak var, yapmak ister siz, kim iyi. Biz de bunu yapmak istemez. Böylece hayatta kalabi lirsiniz." dediler. Herkes Patrona 8 düka borç vermek zorunda kaldı. Kim ödemezse ödeyene kadar hapiste tutulacaktı.

O cuma günü ö leden sonra saat dörtte, bizi tekrar tapına a aldılar ve saydılar. Geceyi orada geçirdik ve sabahleyin (4 Temmuz) sevgili ann emizin apelindeki ayini dinledik.

Hesabımızı kapatmak için Sion Da ı'na gittik. Ak amleyin sabah yola çıkabilece imizi söylediklerinde sevinçli oldu umuz kadar aynı zamanda da endi eliydik.

Pazar günü (5 Temmuz) erkenden e eklerle Rama 'ya do ru yola çıkıp ö leden sonra saat üçte oraya vardık. Burada, iki gece kaldık. Kutsal Kilian gecesinden önce yola devam etmek istedik. Her birimiz 1 gro en ödemek mecburiyetinde idik. Bir ey satın alanlar, 3 gro en verdi. Bazı terbiyesizler, saat dokuzdan Yafa'ya varana kadar karde leri itip kaktı ve ta ladı.

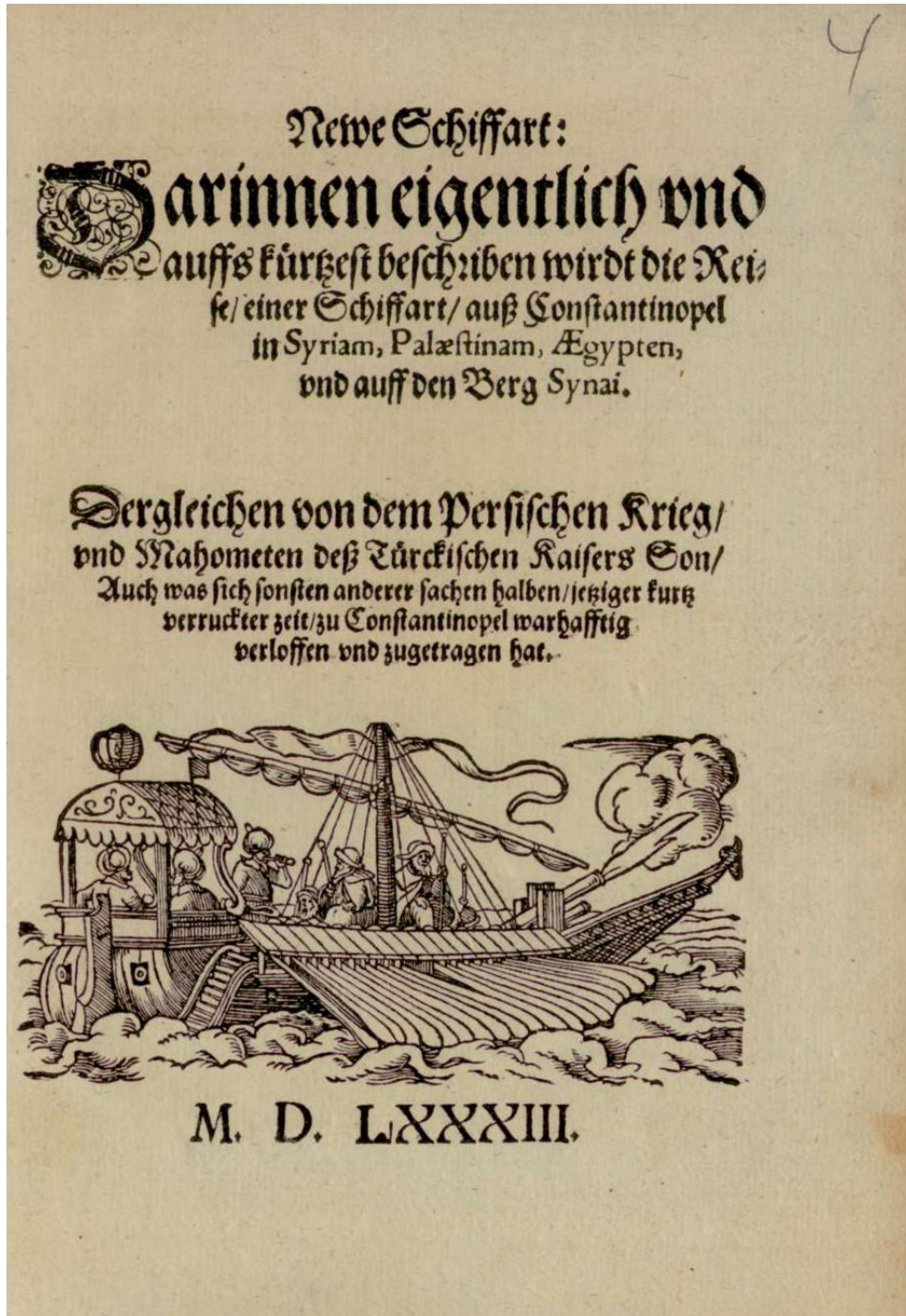
ehir çok güzel ve sa lamdı. yi bir limana sahipti. Ama Sultan yıktırmı , denizde kayalık gibi enkazı görünüyor. Bir saat içinde bir genç çocuk gelip bizi bir mahzene ite kaka götürünceye kadar bi zi bir yere kapattılar. "Burası dar üstü açık bir yerdi, fırına sokulmu gibiydik."

Bir saat sonra kafirler geldiler ve patronun beylerine borcu oldu unu , her karde in 3 düka vermesi gerekti ini , yoksa sonumuzun iyi olmayaca ını söylediler. Onlara Sion Da ı'nda bize verdikleri sözü hatırlattık "herkes 8 düka verdi inde hiçbirimizi alıkoymayacaklarını" söylemi lerdi. Tabii ki i e yaramadı.

Ö leyin bir gemiye binip kutsal Kilian (7 Temmuz) ak amından önceki ak am saat 10'da yola çıktık ve cuma günü (10 Temmu z) Kıbrıs'a vardık. Sekiz gün boyunca ters rüzgar sebebiyle hareket edemedik. Kıbrıs adasında Baf limanına yakla tık, ama kötü hava yüzünden karaya çıkamadık.

Sonra Rodos'a devam ettik , kutsal Jacobus bayramında Rodos'a vardık. Sol tarafımızda bıraktı ımız Girit yakınında fırtınaya yakalandık ve nihayet kutsal Laurentius bayramından önce Modon'a geldik. Ertesi günün gecesi tekrar yola çıktık ama aksi yönden gelen rüzgar yüzünden nerede oldu umuzu bilmedi imiz bir yere savrulduk.

En sonunda per embe günü sevgili annemizin gö e yükseli i gününde karayı gördük. Burası Kalabriya idi. Bir limanı olan ve ba piskoposluk merkezi olan Otranto'ya kadar iki gün iki gece gidip karaya çıkabildik. Ardından yolculu umuz karada devam etti. Lecce üzerinden kutsal Kristof'un fakirlerine saygı gösterilen Beander'e, kutsal Nikolas'ın mezarının bulundu u Bari'ye vardık. Buradan kutsal Matthaus'un bulundu u Salerno'ya ve kutsal Andreas'ın istirahatgahının oldu u Amalfi'ye vardık. Buradan yolculu umuz Napoli'ye ve Kapua üzerinden Germano, Belletri ve Roma'ya devam etti. Seyahatimiz sevgili annemiz Hz. Meryem'in ak amında son buldu.

² Newe Schiffart: Darinnen eigentlich und auffss kürzest beschriben wirdt die Reise einer Schiffart, auß Constantinopel in Syriam, Palaestinam, Aegypten und auff den Berg Synai Nürnberg 1583, (Çevrimiçi) <http://www.digitale-sammlungen.de>, 30.11.2009.

Yeni Gemi Yolculu u: Kısa ve öz olarak yazılmış gerçek bir seyahat ve gemi yolculu u, stanbul'dan Suriye, Filistin, Mısır ve Sina Da ı'na

Ayrıca

Pers Sava ı, Türk mparatorunun o lu Muhammed, ba ka di er eyler ve stanbul'da yakın zamanda olanlar

Nürnberg 1583

Yeni bir seyahat ve gemi yolculu u hakkında kısa bilgiler. stanbul'dan Suriye, Filistin ve di er kutsal yöreler. Bay D. Diaud Chitreum'a yazıldı.

Mektubum, stanbul ve geçti imiz yıl tarihli. Hiç üphesiz güvenilirli i ile tanınmı Bay N. N. ile gönderildi. Ancak tanrının yüce lütfu ile Bizans v e Kutsal Topraklara yolculu umdan tekrar Viyana'ya sa salim döndü ümde , hiç bir eyi atlamadan yolculu umla ilgili dü üncelerimi tekrar yazdım, mesela ran hakkında anlatma fırsatı buldu um eyler ki duyunca pek ho unuza gitmeyece ini dü ünüyorum.

Kendime Sultan'dan bir Paspert (Pasaport) (böyle diyorlar) edindikten sonra geçen yıl 1 Eylül'de bulundu um Bizans ya da Konstantinopel'den bir Türk gemisine bindim. Marmara Denizi boyunca, Chalcedon yani Kadıköy'den ki hakim köyü demektir, yola çıkarak sol tarafta Proconesum adasını, imdiki adıyla Marmara Adası'nı, sa tarafta ise irin bir yerde bulunan Heracleam (Tekirda ?) adlı yeri arkamızda bıraktıktan sonra Gelibolu'ya geldik. Burasının kar ısında görülen kasaba eskiden Lampsacus'tu (Lapseki).

Buradan Çanakkale Bo azı'na devam ettik ve Abidos ve Sestos'tan geçtik. (imdi kaledir, ba ka bir sebeple, büyük imparator Serhas ile Büyük skender'in buradan geçi inden dolayı çok me hurdur.) Sonunda Simois (Kara Menderes) nehrinin ve Sigaeo (Kaz Da ları) da larının oldu u, bir zamanlar ünlü Truva ehrinin bulundu u yere geldik.

Sigaeum (Kaz Da ları) da ları, dar bir deniz bo azı olan Çanakkale Bo azı'nda yer alır, günümüzde talyan denizcileri buraya Capo di anizari (Yeniçeri burnu?) adı verirler. Aynı yerde ben de iki mezar fark ettim, biri yerden Piramid veya dörtgen bir koni gibi in a edilmisti, da ların ortasındaydı, ama di eri biraz daha

ileride Bozcaada istikametindeydi. Plinij ve Petri Gillij'in yazdıkları güvenilir bilgilere göre birinci Achillis Thessalici, di eri ise Aiakis Telamonn olmalıydı.

Gökçeada ve Bozcaada'yı sa tarafımızda bıraktıktan sonra Frigya kıyılarında seyrettik, Truva'nın güzel tarlaları ve arazileri, cesur kahramanların uzun yıllar büyük sava lar ve çeki meler sürdürdükleri yerler apayrı bir havayla gözlerimizin önüne serildi.

Daha sonra Metelis adında bir ehri barındıran Midilli adasına do ru gittik ve imdiki adı Zio olan Chij göründü. Uzun zaman Cenevizlilerin elinde kalan Chius (Sakız) adasında yine onlar tarafından güzel binalar ve havadar bahçeler yapılmı tır. Ada her türlü meyve ve arap bakımından zengindir. Mastiche denen lezzetli sakızı dolayısıyla çok me hurdur. Yardım ve koruma konusundaki ihtiyacından dolayı günümüzde di er vilayetlerden önce gönüllü olarak hafif bir haraç ödeyerek Türk tiranlarının boyunduru u altına girmi tir.

Sol tarafımızdaki Efes körfezinin aç ından geçtik , burada Türklerin Seferihisar dedi i bir ehir vardır. Sa ımızda Sisam ve Ahikerya vardı. Bu adalar eskiden çok tanınmı tı. Ama Türklerin boyunduru u altında olan di er ço u gibi imarsız ve bakımsız kalmı tır. Gene de orada Yunanlılar tekrar ya amaya ba ladılar.

Buradan Pathmum Coum (Patmos) ve imdiki adı Lango olan ada ve daha pek çok adalar ve kayalıkların arasından geçerek bana göre do unun en güzel ehri olan kutsal, St. Jan övallyeleri tarafından kurulmu olan yapıları hala ayakta olan Rodos'a geldik. Bu ehirde, Hristiyanların ya amasına müsaade edilmez ve izinsiz gecelemezler. Burada bazı sebepler yüzünden ve Malta kadırgalarının denizdeki tehlikelerinden ötürü yola devam etme fırsatı bulamayarak iki ay kaldık.

Sonunda Kasım ayına do ru yola çıktık ve üç günde Kıbrıs'a vardık. Lefko a'ya, Tuz gölüne (Larnaka) ve sa lam surlarla çev rili bir ehir olan Magosa'ya vardık Buradan küçük bir gemi ile hayatımızı tehlikeye atarak Suriye'deki Trablus am'a gittik.

Burada bir kaç gün kaldıktan sonra, Antiochener vadisi (Bekaa Vadisi) yoluyla Lübnan da ına, kutsal yazılarda adı Farfar olan Orontem (Asi nehri) nehrine, sonra da be günde Suriye'nin ba kenti olan am'a vardık. Çok güzel bir düzlükte bulunuyor. Burada bir kaç gün kalıp görülmeye de er yerleri gördükten

sonra Samarit bir yüzba ı ile Filistin'e gittik. Taberiye gölü yakınlarında bir ta köprü kullanarak Ürdün nehrinden Nasiriye'ye geçtik. Burada verimli bir araziye sahip Bet ean kasabasında üç gün kaldık. Buradan Magdalum kasabasına ve Taberiye'yi sol tarafımızda bırakarak Tabor da ına geldik sonra tekrar Nasiriye'ye, dünyanın kurtarıcısı mesihin memleketine geldik. Onu sa ımıza alarak Naim kasabasından srael tarlalarının bulunduğu Samarit yakınındaki Celile düzlü üne ula tık. Samarai tamamen yıkılmış ama yakında Türklerin Napolosam, Yahudilerin Siche, Hristiyanların Samariam dedikleri yeni bir ehir in a edilmiş . Buradan engebeli bir araziden geçerek bir günde Kudüs da larına geldik (Zeytinda ı) Bu kutsal ehre geldi imiz için sevindik. ehir güzel duvarlarla çevrilmiş ti, dört yanı duvardı. Çevresi 4000 adımdır. Burada on dört gün kalıp ehri içinde ve dı nda bulunan ziyaretçilere gösterilen me hur ve görülmeye de er yerleri ziyaret ettik. Kimse onların yerlerine önem vermedi imizi dü ünmesin diye hem Hristiyanlar için kutsal olan yerleri hem de di er inançların kutsal yerlerini ziyaret ettik.

Buradan Davud'un yi itlikleri, faziletleri ve Golyat'ın yenilgisi ile ünlü Terebinter vadisinden, geni bir düzlükte bulunan ve St Georgen'in gördü ü i kenceler sebebiyle bilinen Lod'a vardık. Sonunda Rama üzerinden bir zamanlar Filistin'in ba kenti olan ayrıca Samson ve Büyük skender'in orada yaptıkları sebebiyle pek tanınmış olan Gazze'ye geldik. ehirden on bin adım uzakta bulunan Filistinlilerin kendi tanrıları Dagon'a dua ettikleri da bugün de biliniyor. Samson buraya ehri kapısını ta ımış tı. Hem Türkler hem de Hristiyanlar ve Yahudiler tarafından kutsal kabul edilir. imdi bu da da bir Türk Camisi var. Hristiyanlık dini burayı kaybetti inden ya da en azından baskı altında oldu undan Dagon'un takipçisi Muhammet onun yerini almış .

Daha sonra çölden geçerek on günde dünyaca tanınmış Kahire'ye veya Memphim'e geldik. Burada mumyalar var, harika dikkat çekici eyler ve sadece Mısır'da de il bütün dünyada büyük bir harika olarak kabul edilen piramitler. nsan dünyanın yedi harikası olarak adlandırılan eyleri sapasa lam görünce onların yüce da lar gibi dünyanın sonuna dek ayakta kalacağını dü ünüyor.

Bunlardan en büyü üne çıktım. Merdivenleri ölçtüm yüksekliğini üç yüz dirsek olarak buldum. Çevresi on iki bin insan adımdır. Burada her eyi gördükten sonra Sina çölüne ve Firavun'un yok olu u ve sraile halkının ortaya çıkışı ile tanınan

Sina da ına gittik. St Katharina'ya da çıktktan sonra ayrılı ımızdan on sekiz gün sonra Kahire'ye döndük. Çölde erzak ve su azlı ndan ve arazinin artlarından dolayı oldukça sıkıntılar çekti.

Kahire'de bir kaç gün bir ey yapmadan kaldıktan sonra akıntı boyunca ilerleyerek üç günde ticaret ehri Re it'e geldik. Nil nehri uzunlu u bakımından bizim Tuna ile aynı de il ama derinlik, geni lik ve suyun hızı aynı denebilir. Daha sonra Nil'den karaya çıkıp altı saatte skenderiye'ye geldik. Burada sekiz gün kaldı ımız sürede bu ünlü ehri görülmeye de er yerlerini ziyaret etme fırsatı bulduk.

Bu arada Yunan rahibi ve St Katharina karde i Meletio Protocengelo'yu ziyarete gittim. yi bir sanatçı olmasının yanında Kitabı mukaddes hakkında oldukça bilgili ve tecrübeli bir ki i, talyanca ve Latince biliyor. Bu seyahatte tanı tı ım ilim adamları arasında onun arkada lı mın ayrı bir yeri vardır. Ben size onunla dostluk kurmanızı ve mektup yazmanızı zaten önerecektim ki kendisi çok acele içinde pek dü ünmeden bir mektup yazdı. Yazdıklarını bununla beraber dikkatlerinize sunaca ım. Umut ederim ki siz de bu mektuptan memnuniyet duyarsınız ve yalnızca onun sanatından ve tarihselli inden de il, özellikle alçakgönüllü tutumundan ve cana yakın arkada lı ndan mutlu olursunuz. Bu ki inin bilgisine ve becerilerine, u zamanda bir Yunanlının yapabilecekleri bakımından önem veriyorum. Gerçi kendisi inançlarına oldukça ba lı ancak benim söyledikleri m de onu etkilemi olabilir.

Konstantinopol'den ona bir kitap gönderece ime söz verdim. Kitabın adı “delectione Historiarum” tarihi eyler okumak için. Kitabı ona gönderdim ve gözlemlerime göre bundan oldukça memnun kaldı. Protocingelo adlı ki iden size bu kadar çok bahsetmek istedim zira muhtemelen skenderiye'ye patrik olması umut ediliyor.

Sonra skenderiye'den ayrılıp tekrar Türk kalyonuna binerek Rodos'a geldik. Bu sırada çok kötü havalarla kar ıla tık. Dört gün dört gece boyunca oradan oraya savrulduk. Kadırğa, yüksek dalgalar tarafından hırpalandı. Dümen ve kürekler parçalandı. Elimizden ba ka bir ey gelmedi inden ecelimizi beklemeye ba ladık. Ancak bu büyük ölüm tehlikesini tanrının yardımıyla atlattık ve dalgalar bizi Asya kıyısında bir limana attı.

Gemi için gerekenler yapıp tamir edildikten sonra Rodos'a hareket ettik ve buradan Ege Denizi'nden Marmara Denizi'ne devam ettik. Sultanın o ularından 15 ya da 16 ya nda olan Mehmet'in sünnet töreninden dolayı 23 Nisan'da İstanbul'a geldik.

enlik (29.05.1582, Sultan III. Murad'ın ehzadesi Mehmed'in Devlet tarihinde ilk defa 57 gün süren enliklerle yapılan Sünnet Dü ünü) 9 Mayıs'ta başladı ve 22 Temmuz'a kadar sürdü. Sultan birçok defa o luyla beraber büyük bir alay e li inde ehre geldi, etrafında çe itli ekillerde ekerden yapılmı ku lar ve hayvanlar ta mıyordu. Delikanlılı a adım atan sultanın onuruna Hristiyan, Türk ve Yahudi, bütün halk ve esnaf büyük bir co kuyla sanatlarını sergiliyorlardı, bütün ehir co kulu zafer çı lıklarıyla doluydu. Sanatını sergilemeyen veya hediye vermeyen hiç bir topluluk yoktu. Oyunlar Hipodrom ya da yarı yeri denilen yerdeydi. Sultan, o luyla birlikte daha önce brahim Pa a'nın oturdu u sarayda kalıyor, arada bazı oyunları izliyordu. Türklerin bütün ileri gelenleri oradaydı. Nerdeyse bütün dünyadan Kral, prens ve diplomatlar ça rılmı tı. Hristiyan delegasyon içinde en yüksek yeri Roma Kayserinin temsilcisi almı tı. Kafirler arasında da Pers kralının elçisi en öndeydi.

Bazı az bilinen atlı saldırı, turnuva, çatı ma gibi övallye oyunları yapıldı. Ayrıca gece de havai fi ek gösterileri yapıldı. Her ey Türklerin onurlu ve gururlu oldu unu Hristiyanların ise onursuzlu unu vurgulamak üzere özel olarak ayarlanmı tı. p cambazları ipler üzerinde büyük bir hünerle sanatlarını sergiliyorlardı. Öyle ki di er insanlar bu hareketleri yerde bile yapamazlardı. Lanicus Chalcondyles (Bizanslı tarihçi) bo una Türklerden bahsetmemi , bu ve ba ka di er konularda onları bütün halklardan daha yukarda bo una görmemi .

Atlamalar ve danslar gece de devam etti. Hristiyanlar ve Yahudiler hem gece hem de gündüz çok güzel Komedi ve Trajediler sergilediler. Vah i hayvanlar birbiriyle dövü türüldü. Burada bir aslanla domuz dövü türüldü ancak domuz bir aya ı ba landı ı için kaybetti aslında aya ı ba lanmasaydı kazanabilirdi çünkü bir seferinde domuz aslana vurunca onu yuvarlamı Hristiyan ve Almanlara benzettikleri domuzun aslanı yenmesine Türkler bozulmu tu.

Burada Hristiyan kalpler için yürekler acısı bir başka durum daha vardı. Her gün Yunanistan ve Mysia'dan ve adalardan sultanın onuruna çok sayıda Hristiyan getiriliyor ve dinlerini de i tirerek Muhammedi inancına geçiyorlardı.

Bu oyunlar sırasında bizim feodal beyler ve vasallerle aynı konumda olan yeniçeriler ve sipahiler arasında Hipodrom veya ko u yeri denen yerde huzursuzluk ve karı ıklık meydana geldi, ama herhangi bir tehlikeli durum ya anmadan tekrar sakinle tiler. Bu sebeple Aga adını verdikleri bazı yeniçeri ve sipahi kumandanları görevlerinden alındılar.

Bir kaç gün sonra Türk mparatoru Bo aziçi 'ndeki sarayına gidince elçiler hediyelerini götürdüler ve kendilerininkini aldılar. Nihayet oyunlar son bulduktan sonra, mparatorumuzun elçisi, bir Macar olan Stephanus Niaiis, 7 A ustos'ta sultanın ete ini öpüp stanbul'dan ayrıldı nda yolda larının arasında ben de vardım.

Yolculu umuzda Trakya boyunca gitmek istedi imizden Slymbis diye bir yere geldik Marmara Denizi kıyısındaydı ve imdiki adı Selimbree (Silivri) idi. Daha sonra Selim'in babasına ilk kez yenildi i yer olmasıyla adını duyurmu olan Çorlu kasabasına ve ardından, Türklerin Edirne dedi i Meriç ve Tunca kıyısındaki Hadrianopel'e gittik.

Türklerin Filibe dedi i, imdiki adı Mariza olan Hebro (Meriç) nehri kıyısındaki çok güzel bir düzlükteki Philippopolin'den geçtik. Türklerin dar kapı anlamında Kapiderbend dedi i Hemi da ına geldik.

Buradan fazla bir çaba göstermeden be Alman mili uzunlu undaki Herr Ioan Hunnialt'ın Kazanem Pa a'yı vurup geçti i düzlü e geldik. Ancak Türkler araziden daha iyi yararlanıp fırsatları da iyi de erlendirip kuvvetleri ve silahları ile Hemi da ını tuttular. Zafer pe inde ko mayan ve Trakya'da sevilmeyen Macarlar ise engellerle kar ıla maya devam ettiler ki bu engellerin ve di er ansızlıkların temeli Varna'da atılmı tı.

Buradan Bulgar veya Triballerin baş kenti olan Sofya'ya devam ettik. imdiki halde Yunan Beylerbeyi'nin ikametgahı oradadır. Sonra u andaki adı Nifsa (Ni) olan Nefsum üzerinden üç günde yüksek da larla çevrili dar bir vadiye geldik. Nefsus veya Nifsa ırma ı yakınında, Serviam ya da Mysiam denen ülkedeki Moravam ırma ının uza ındaydık. Dört gün sonra Kral Sigmunds'un malubiyeti sebebiyle tanınmı olan güvercin tarlası denen yerde , Tuna sa tarafımızda kaldı.

Ertesi gün Tuna ve Sava nehirlerinin birleştiği Belgrad'a geldik. Buradan Macaristan düzlükleri görülüyor bu verimli höyükler bir cenneti andırıyor.

Bu pinti ve haydut Türklerin Belgrad'ı aldıktan sonra yakında bu soylu krallığı da elde etmek istemesine aksamak lazım. Macaristan, güçlü halkı, güzel havası, verimli toprakları, yiyeceklerinin zenginliği, her çeşit madeni, harika üzüm bahçeleri, aynı ekilde gemilerle dolu nehirleri, diğerkelverimli nehirleri ve daha başka pek çok sebepten ötürü bizi de harekete geçirmeli. Asya ve Avrupa bölgelerinin birleştiği bu yer için atalarımızdan ibret alınarak bu menfur insanlarla savaşmalıyız. Bu lanetli halkı ya tamamen yok etmeli ya da soylu Macar krallığının diktatörüne sürmeliyiz. Bu saygısız milleti geldiği yere geri göndermeliyiz. Yoksa imdiye kadarki çok kereler aldığımız malubiyetlerde olduğu gibi onların kibirli kı kırtmalarına maruz kalacağız.

Sava nehrinin ilerisindeki Zeugmum ya da Clausenburg'dan devam edip Greklerin Franklar karışındaki acı veren malubiyetleri sebebiyle Franconia dedikleri ovaya geldik. Sonra buradan üç günde Dra nehrine ve Essecum nehrine vardık. Burası Almanların malubiyeti ile meşhur. Buradayken perian kral Ludwig'in Süleyman karışında pes ettiği, yok olduğu ve nehirde boğulduğu ile tanınan Mohaç nehrine bir günlük bir gezi yaptık. Ertesi gün insanların oldukça özgürce yaşadığı Tohiam'a geldik. İki gün sonra daha önce Macar krallık sarayının bulunduğu Ofen'e geldik. Biz orda bir kaç gün bir şey yapmadan kaldık ve bu arada elçiler Papa ile konuştular. Sonra yolumuza devam ettik. Ofen önceden çok güzeldi binalarla dolu bir şehirdi. Ama imdi Türkler şehri o kadar mahvetmişler ki eski oturanlar gelse imdi şehirlerini tanıyamazlar. Burada Hristiyanların St. Martha olarak bilinen bir kilisesi var. Papalık koroları olmasına rağmen gizlice Calvinist düğünceye sahipler.

Ofen'den ayrıldıktan sonra önce Sambuccum'a sınır karışıklıkları yaşanan ormanlardan geçip bizim Dotis dediğimiz bizim imparatorumuzun ilk kalesinin olduğu Thara'ya geldik. Sonra tabiatı ve surları bakımından çok sağlam olan Comar kalesine ilerisinde Iaurinum (Almanlar Rab der) ve ardından Altenburg'a ve nihayet 20 Eylül'de barbar milletlerin hapisanesinden çıkması gibi büyük bir sevinç içinde uzun süredir hasretini çektiğimiz Viyana'ya vardık.

Burada sizin dikkatlerinize sunabildi im kısmı tabii ki seyahatimin ancak küçük bir bölümüdür. Bir mektuba yazılabilece i kadarıyla olabildi i geni likte yazmaya çalı tım. Ümit ederim, bir gün bunları yüz yüze de konu abiliriz.

imdi bundan sonraki bölümde ranlılarla yapılan müzakerelerden bahsetmek istiyorum. Daha önce belirtmi oldu um gibi ranlılara kar ı Mustafa Pa a komutasında bir sava yapılmı tı. Sonra Sinan Pa a Asssyria'daki , (bugün Irak'ta) Esro ehrinde Mustafa Pa a'nın yerini almı tı çünkü askerler arasında açlık ve vebadan dolayı ola anüstü bir durum olmu tu. imdi olayların nasıl geli ti ini anlatmak istiyorum. Sinan Pa a durumun aciliyetini ve dü mandan ziyade açlık ve veba ile u ra ması gerekti i tehlikesini görünce askerlerini ayırdı ve güvenli bir yere götürdü. Aynı ekilde yorgun ve bitmi durumdaki barı a hazır ranlılara stanbul'a bir delegasyon göndermelerini ve Padi ahi bir anlamda durumdan dolayı ikna ederek barı istemelerini söyledi. ranlılar Sinan Pa a ile bu konuda anla tılar. Sinan pa a askerlerini alarak geçti imiz yıl 26 Temmuz'da stanbul'a döndü, dönü ünde Türklerin önde gelenleri ve padi ahtan sonraki adam olan vezir (sadrazam) tarafından onurlandırılarak kar ıl andı.

ran elçileri bu yıl 19 Mart'ta stanbul'a geldiler. Elçi brahim Han her bakımdan de erli adamdı, ran kralının kan karde i idi ve dü manı olan Türkler arasında da itibar görüyordu.

Bunlar barı görü melerine ba layınca i lerin Sinan Pa anın söyle mi oldu u ve kendilerinin umdu u gibi olmadı mı gördüler. Türkler Med bölgesi (Güney Azerbaycan) krallı mı bırakmalarını istiyordu. Ama ranlılar Med konusunda geri adım atmıyor ve acıklı bir ekilde yeniden barı ı yerle tirmeye u ra tıklarını iddia ediyorlardı.

Uzun uzun çe itli konuları müzakere ettil er. ranlılar kar ıla tıkları kötü muameleleri unutmak istediklerinden barı yapmak için bazı konularda daha anlayı gösterdi. Ancak Türkler tekliflerini kabul etmeyince pek sevinemediler. Sonunda Pers kralına da bir elçi heyeti gönderilerek onun isteklerinin ö renilmesinde karar kılındı.

Bu arada Sultanın o lunun enliklerini de izlemi olan elçi heyeti yola çıktıktan sonra daha önce hakkında yazdı m Osman Pa a sava çılılarıyla Med ülkesinde Türklerin Demirkapı dedi i yere bir baskın yaparak barı görü meleri

sebebiyle pek bir önlem almamı olan insanlara boyun e dirdi. Ancak ranlılar da askerleriyle aynı biçimde cesaretle üstüne gelince birçok Türk ranlılar tarafından kaçarken öldürüldü ve kaybedilen yerler geri alındı. Ama Türkler ranlılar zayıflık gösterince bahsedilen Demirkapı adlı yeri korudular ve sa lamlarla tırdılar ve ranlıları durdurdular. Osman hemen stanbul'a geldi ve ranlıların barı görü meleri sırasında Padi ahın topraklarına baskın yaptıklarını söyleyerek suçu onlara attı. Bunun üzerine öfkelenen Sultan elçilerin Hipodrom yakınındaki lojmanlarından çıkarılmalarını emretti.

Bundan ba ka burada insanlar Osman'ın stanbul'dan gemi yapımında tecrübeli insanlarla gerekli malzeme ve aletleri topladığını gelecek yıl Hazar Denizi kıyılarında yedi Kalyon yapmak istediğini ve her ne kadar daha önce defalarca denenip bir sonuç alınamamı sa da bir gemi seferi düzenlemek istediğini söylüyorlar. ran krallığını ele geçirmek için mükemmel bir fikir . Çünkü ranlılar gemiler ve deniz savaşlarında tecrübesiz kabul edilir bu yüzden Türkler denizden yaklaşımlarında caydırıcı olabilirler.

ran'ın müzakereleri hakkında stanbul'da güvenilir kişilerden elde etti m bilgiler bunlar.

Türk savaşlarının Med ülkesinde yenilgiye uğradıkları sıralarda aynı şekilde Macaristan'da da Türk akıncıları dikkat çekici bir kayba uğradılar. 6000 civarında Türk yağma ve ganimet için toplandı , hızla Sepulia'yı istila ettiler ve küçük Onod ehrini yaktılar, çok sayıda Hristiyanı de erli malları ile birlikte kaçırdılar. O sıralarda bizimkilerden bazıları Agria veya Erla denen yer civarında dü manla çarpışmak için Türklerin dönüşünü bekliyorlardı uzun yol ve yaptıkları yağma sebebiyle yorgun dü mü olan Türklere küçük saldırılarla zarar veriyorlardı. Türkler sayıca üstündü. Bu nedenle saldırıların bazılarını kaçarken vuruyor bazılarını da canlı yakalıyordu. Ama 2000 Macar atlısı geldikten sonra çatışma yeniden başladı. Türkler sayıca üstünlüklerine güveniyor bizimkiler ise cesaret ve yi itlikle savaşıyordu. Buna rağmen zaferin yönü tam belli de ildi. Bu sırada tüfekleri ile gelen 150 Alman atlısı kesin sonucu tayin etti. Silahları ile vurup Türkleri ayırarak nehre doğru sürdüler, ço unu öldürdüler ve yakaladılar , bazıları ganimetleri ile birlikte hayatlarını da kaybettiler.

Bu haber İstanbul'a geldiğinde Türkler çok korktular ve çıldırdılar çünkü daha önce başlayan savaş daha bitmeden bir başka savaş belki daha da zor olanı, Macar ve Almanlarla, barış dönemi neredeyse bitmek üzereyken başlayabilirdi.

Hıristiyanlara ve özellikle Almanlara karşı büyük bir nefreti olan Sinan Paşa aynı zamanda kana susamış, rahatsız, mağur ve kibirli bir kalbe sahiptir. Tercümanımızı çağırdı. İmparatorun elçisine, yanındakilerle birlikte onları sonsuza kadar hapse atmak, serseriler gibi dara acında sallandırmak ve kazıya oturtmak istediğini söylemesini emretti. Askerleriyle Macaristan'a gideceğini ve kılıcıyla işleri halledeceğini, her yeri yakıp yıkmak istediğini söyledi.

Takip eden günlerde Macaristan'dan bir asker geldi, Paşa'ya getirilip sorgulandı. Cevabında Hıristiyan kralını düman olarak gördüklerinden akın yaptıklarını ancak düman ülkesinde engellendiklerini ve mağup olduklarını söyledi. Bu güvenilir yüzbaşının sözlerinden ve bir kaç gün zarfında bunların doğrulanmasının ardından, imparatorun elçisi de bir kaç gün sonra düzenli olarak getirilen hediyelerle gelince öfkeli durum biraz yatıştı.

Türklerle barış durumumuz altı ay sonra sona eriyor. Rumlularla barış yapılırsa, belki de bizimle savaş başlarlar.

Sultanın bizim imparatorumuzla barış yapmaya istekli olmaması durumunda kendisine büyük vaatler veren Sinan Paşa ve diğer bütün Türkleri bize gönderip rahatsızlık verdirmesi mümkündür. Yani barıştan emin olamıyoruz. Türklerle savaşacak mıyız yoksa barış mı yapacağız bunu gerçekten merak ediyorum. Eğer sadece biz tek taraflı barış olarak düşüncesinde olursak ve düşüncelerimizde yanılırsak daha fazla toprak kaybederiz ve her gün savaş zamanlarında olduğundan daha fazla Hıristiyanın kaçırılmasıyla karşı karşıya kalırız. Üzücü olan bir başka şey de atalarımızdan bize kalan en değerli şeylerden biri olan savaş için gereken disiplini ve kudreti yitirmişiz. Öyle görünüyor ki her yıl telafisi imkansız paramızı hediye olarak göndermeye devam edeceğiz. Bu fakir Hıristiyanlar sınır çatı maları yüzünden alaylı inlemeye devam edecek. Bir yerel savaş bizi sefalete sürükler. İn Allah hakkı çıkmam.

Son olarak kendi durumumdan da bahsedeyim. Allahın lütfü sayesinde halihazırda iyiyim ve sağlıklıyım. Ciddi vicdani sebeplerden dolayı tanrının

yardımıyla bir ay içinde Macaristan'daki sava a dahil olaca ım. Henüz genç bir delikanlı iken kendime bir söz vermi tim. İmdi bu yolculu umda, Türklerin Hristiyanlara yaptıklarını ve verdikleri aza bı görünce andımı yeniden hatırladım ki fırsat buldu um her an Hristiyanlık adına dü manla sava aca ım. Daha önce de verdi im bu söz nedeniyle, talya'da ve Malta'da Herr Ioan de Austria emrinde sava tı ım gibi. Ama tanrıdan bana Hristiyan prenslerin birb irleriyle sava mak yerine dü mana kar ı güçlerini birle tirdi i günü göstermesini diliyorum. O Zaman , bunca eye ra men çok mutlu olaca ım. Ama böyle bir ey daha olmadı. Ben verdi im bir sözle bu durumu de i tiremem ve soylu ki ileri bir araya getirip vatanımızın iyili i için onları birle tiremem. Bunu yapabilmek, her ekilde ya arken ve öldükten sonra bana büyük itibar kazandırabilirdi. mparator hazretleri gelip onun elini öptükten sonra yakın zamanda sözümün gere ini yapaca ım. Kendimizi ellerine teslim etti imiz yüce tanrımız bize iyi talih ve iyilikler versin. yi eyler için mücadele etmemizi ve ümidimizi koruyabilmemizi nasip etsin. Tekraren belirteyim ki tanrının gücü ve inayetiyle bu ve bunun gibi ba ka pek çok konuyu sizin ahsen dikkatinize sunmak isterim.

Avusturya Viyana'da yazılmı tır.

Nürnberg'de Leonhardt Heussler tarafından basılmı tır.